

**T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı
Mali Hukuk Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**Anonim Şirketlerde Tasfiye, Birleşme, Devir, Nev’i
Değiştirme, Bölünme ve Hisse Değişimi: Kurumlar Vergisi
Açısından Bir Yaklaşım**

Ersin Nazalı

2501060389

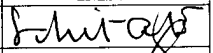
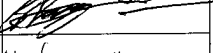
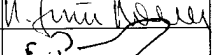
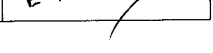
**Tez Danışmanı
Prof.Dr.S.Ateş Oktar**

İstanbul 2008

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz MALİ HUKUK Bilim Dalında 2501060389 numaralı ERSİN NAZALI'NIN hazırladığı "KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN ANONİM ŞİRKETLERDE TASFİYE, BİRLEŞME, DEVİR, NEV'İ DEĞİŞTİRME, BÖLÜNME VE HİSSE DEĞİŞİMİ" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 04/07/2008 CUMA günü Saat 14:00 'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin kabulne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.S.ATEŞ OKTAR	kabul	
PROF.DR. ELİF SONSUZOĞLU	kabul	
PROF.DR.ŞERAFETTİN AKSOY	Kabul	
DOÇ.DR.FÜSUN NOMER ERTAN	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.EZHAN DOĞRUSÖZ	Kabul	

Besim Ömer Paşa Caddesi Beyazıt-34452-İstanbul
Tel:0212 440 00 00 -14221 - Fax: 0212 440 03 40

Öz (Abstract)

Adı Soyadı : Ersin NAZALI
Üniversite : İstanbul
Ana Bilim Dalı : Maliye
Bilim Dalı : Mali Hukuk
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı : XVII+223
Tez Danışmanı : Prof.Dr.S.Ateş OKTAR
Anahtar Kelimeler : Tasfiye, Birleşme, Bölünme, Kurumlar Vergisi

Anonim Şirketlerde Tasfiye, Birleşme, Devir, Nev'i Değişirme, Bölünme ve Hisse Değişimi: Kurumlar Vergisi Açısından Bir Yaklaşım

Bu çalışma 21.06.2006 tarihinde yayımlanan ancak geriye dönük olarak 01.01.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren kurumlar vergisi kanununda yer alan tasfiye, birleşme, devir, bölünme, hisse ve nev'i değişimi işlemlerini anonim şirketler açısından ele almaktadır.

Tez kısa bir giriş bölümünün ardından temel olarak 4 ana bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde anonim şirketlerin birleşme-bölünme nedenleri ve türleri işletme iktisadı ilkeleri çerçevesinde irdelenmiştir. Burada birleşme ve bölünmeye saikinin altında yatan nedenler ve anonim şirketleri bu işlemleri yapmaya yol açan faktörler açıklanmıştır. Anonim şirketlerin birleşme ve bölünme işlemleri vergi hukukunu da ilgilendirmesine karşın, aslında konu temel olarak ticaret hukukunda düzenlendiğinden ikinci bölümde anonim şirketlerin birleşme ve bölünme işlemlerinin ticaret hukukundaki boyutu ele alınmış, bu kapsamda Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde de Türk Ticaret Kanunu tasarısının konuya ilişkin düzenlemelerine yer verilmiştir. Tezin son bölümünde anonim şirketlerin tasfiye, birleşme, devir, nev'i değişirme, bölünme ve hisse değişimi işlemleri kurumlar vergisi kanunu açısından detaylı şekilde ele alınmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda, anonim şirketlerin tasfiye, birleşme, devir, bölünme ve hisse değişimi işlemlerinin kanunlarımızda eksik düzenlenmesi nedeniyle vergi hukuku ve ticaret hukukunda önemli eksiklerin olduğu ortaya çıkmıştır.

Abstract

Name and Surname : Ersin NAZALI
University : İstanbul
Field : Finance
Programme : Finance Law
Degree Awarded : Master
Number of Page : XVII+223
Supervisor : Professor S.Ateş OKTAR
Key Words : Liquidation, Merger,
Dissolution, Corporate Tax

Liquidation, Merger, Transfer (Tax-Free Merger), Dissolution, Share Assignment And Change Of Form In Joint Stock Companies: An Approach From Corporate Tax Law

This study deals with liquidation, merger, transfer (tax-free merger), dissolution, share assignment and change of form in joint stock companies.

Following a brief introduction part, the Thesis is divided into four main parts. In the first part, the reasons and types of merger and dissolution in joint stock companies are researched in the context of managerial economics. In this part, the reasons and factors that encourage companies to do mergers or dissolution are explained. Although mergers or dissolutions are also related with the tax law, there are some more important implications in commercial law because of the fact that they are regulated and related fundamentally in the commercial law. In the second part, mergers or dissolutions in commercial law are studied due to this reason. In third part, some explanations about the draft of proposed Commercial Law are given. Finally, in the last part, transactions of liquidation, merger, transfer (tax-free merger), dissolution, share assignment and change of form in the joint stock companies are studied in tax law in a detailed way.

The result of this thesis shows us that there are serious legal void in the tax and the commercial law because of the lack of regulations in the turkish law system.

ÖNSÖZ

1980’li yıllardan sonra serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması, gümrük sınırlarının hafifletilmesi ve küreselleşmenin tüm dünyaya egemen olmaya başlaması ile birlikte hem ulusal hem de uluslararası ölçekte birleşme, devralma ve bölünme şeklinde ifade edebileceğimiz şirket yeniden yapılanmaları önemli bir boyut kazanmıştır.

Yeniden yapılandırma eğilimlerin bir sonucu olarak da ülkeler ulusal mevzuatlarında bu konuları düzenlemeye başlamışlar, varolan mevzuatlarını da yabancı sermayeyi teşvik etmek veya ulusal sermayenin daha da güçlenmesine imkan verecek şekilde değiştirmişlerdir. Çünkü artık ulusal mevzuatta yapılan bir değişiklik veya düzenleme o ülkede yerleşik şirketlerin rekabet gücünü ve o ülkenin dünya ekonomisinden aldığı payı belirlemeye başlamıştır.

Tezimde anonim şirketlerin tasfiye, birleşme, devir, bölünme, hisse ve nev’i değişimi işlemlerinin sadece vergi hukukunu ilgilendiren boyutu ele alınmamış, ayrıca anonim şirketleri bu işlemleri yapmaya iten nedenler de ortaya konmaya çalışılmıştır. Tüm bunlar yapılırken de olayın ticaret hukukunu ilgilendiren kısımları hakkında da kısa açıklamalar yapılmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nda yapılması düşünülen değişikliklerin de dikkate alınması gereği olduğundan, konunun tam olarak açıklığa kavuşturulabilmesi için Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın konuya ilişkin düzenlenmelerine yer verilmiştir.

Tezin bu aşamaya gelmesinde çok kıymetli zamanını bana ayıran ve çok kısıtlı zaman diliminde tezimin yetişmesi için elinden gelen tüm çabayı gösteren saygıdeğer hocam Prof.Dr. S.Ateş OKTAR’a sonsuz teşekkür etmeyi bir borç kabul etmekteyim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

KISALTMALAR	XVI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLER VE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE BÖLÜNME NEDENLERİ VE TURLERİ4

1.1 ŞİRKET VE ANONİM ŞİRKET KAVRAMLARININ İÇERİKLERİ	4
1.1.1 ŞİRKET KAVRAMI.....	4
1.1.1.1 Geniş Anlamda Şirket	4
1.1.1.2 Dar Anlamda Şirket	5
1.1.2 ANONİM ŞİRKET	5
1.1.2.1 Anonim Şirketin Önemi	6
1.1.2.2 Anonim Şirketin Fonksiyonları	6
1.1.2.3 Anonim Şirketin Tanımı Ve Unsurları	7
1.1.2.3.1 Anonim Şirketin Tanımı.....	7
1.1.2.3.2 Anonim Şirketin Unsurları	7
1.1.2.3.2.1 Ticaret Unvanı	7
1.1.2.3.2.2 Sermaye ve Özellikleri	7
1.1.2.3.2.2.1 Esas sermaye	7
1.1.2.3.2.2.2 Muayyen (Belirli) Sermaye.....	8
1.1.2.3.2.2.3 Paylara Bölünmüş Sermaye	8
1.1.2.3.2.3 Tüzel Kişiliğin Bulunması.....	9
1.1.2.3.2.4 Şirketin Bütün Malvarlığı ile Sorumlu Olması	9
1.1.2.3.2.5 Ortakların Sınırlı Sorumlu Olması	9
1.1.2.3.2.6 Her Türlü İktisadi Amaç ve Konuda Faaliyet Gösterebilme... 10	
1.1.2.4 Anonim Şirketlerin Tasnifi	10
1.2 ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE BÖLÜNME NEDENLERİ VE TURLERİ.....	12
1.2.1 BİRLEŞME NEDENLERİ VE TURLERİ	12
1.2.1.1 İşletmelerin Birleşme Nedenleri	15
1.2.1.1.1 Büyük Ölçekte Faaliyette Bulunmanın Sağlayacağı İmkanlardan (Ölçek Ekonomileri) Yararlanma	15
1.2.1.1.2 Teknolojik Gelişmelerden Yararlanma	16
1.2.1.1.3 Birleşmenin İçsel Büyümeye Oranla Daha Üstün Yönlerinin Olması	17
1.2.1.1.4 İşletme Başarısızlıklarından Kurtulma	17
1.2.1.1.5 Yetenekli Yönetime Sahip Olma.....	18
1.2.1.1.6 Sermaye Piyasasında Olumlu Karşılanma	18
1.2.1.1.7 İşletmenin Saygınlığını Arttırma.....	18

1.2.1.1.8 Kaynak Sağlama Kapasitesini Genişletme ve Düşük Maliyetle Borçlanma.....	19
1.2.1.1.9 Değerli Sınai Haklara Sahip Olma.....	19
1.2.1.1.10 Vergi Avantajları	19
1.2.1.1.11 Finansal Nedenler	19
1.2.1.1.12 Çeşitlendirme ve Riski Azaltma	20
1.2.1.1.13 Psikolojik Etmenler.....	20
1.2.1.2 İşletme Birleşmelerinin Sınıflandırılması.....	21
1.2.1.2.1 Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Birleşmeleri	21
1.2.1.2.1.1 Yatay İşletme Birleşmeleri	21
1.2.1.2.1.2 Dikey İşletme Birleşmeleri.....	22
1.2.1.2.1.3 Karma Birleşmeler	23
1.2.1.2.1.3.1 Ürün Genişleme	23
1.2.1.2.1.3.2 Pazar Genişleme.....	24
1.2.1.2.1.3.3 Diğerk Karma Birleşmeler (Saf Karma)	24
1.2.1.2.2 Hukuki Yapısına Göre İşletme Birleşmeleri	24
1.2.1.2.2.1 Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Koruyarak Birleşmeleri:	24
1.2.1.2.2.1.1 Kartel.....	24
1.2.1.2.2.1.2 Holding.....	25
1.2.1.2.2.1.3 Konsern	26
1.2.1.2.2.1.4 Konsorsiyum	26
1.2.1.2.2.2 Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Kaybederek Birleşmeleri	26
1.2.1.2.2.2.1 Tröst	26
1.2.1.2.2.2.2 Satın Alma veya Devralma	26
1.2.1.2.2.2.3 Birleşme	27
1.2.2 ANONİM ŞİRKETLERİN BÖLÜNME NEDENLERİ VE TÜRLERİ	27
1.2.2.1 Bölünme Nedenleri	28
1.2.2.1.1 Mali Nedenler.....	28
1.2.2.1.2 İktisadi Nedenler	28
1.2.2.1.3 Teknik nedenler.....	29
1.2.2.2 BÖLÜNME TÜRLERİ.....	30
1.2.2.2.1 Bölünme Usulüne Göre Bölünme Modelleri	30
1.2.2.2.1.1 Mevcut Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme.....	30
1.2.2.2.1.2 Yeni Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme (Yeni Şirket Kurulması Suretiyle Bölünme).....	30
1.2.2.2.1.3 Biri Mevcut Diğeri Yeni Kurulan Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme (Karma Bölünme Modeli).....	30
1.2.2.2.2 Malvarlığı Devirleri Kriterlerine Göre Bölünme Modelleri	31
1.2.2.2.2.1 Tam bölünme.....	31
1.2.2.2.2.2 Kısmi bölünme	31
1.2.2.2.3 Bölünen Şirket Ortaklarına Dağıtılan Hisse Oranına Göre Bölünme Türleri	31
1.2.2.2.3.1 Eşdeğer Bölünme (Simetrik Bölünme)	31
1.2.2.2.3.2 Eşdeğer Olmayan Bölünme (Asimetrik Bölünme).....	32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, BÖLÜNME VE NEV'İ DEĞİŞİMİ

2.1	TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE İŞLEMLERİ	33
2.1.1	GENEL AÇIKLAMA	33
2.1.2	İNFİSAH-FESİH KAVRAMI	33
2.1.2.1	İnfisah Sebepleri	34
2.1.2.1.1	İradi Fesih Sebepleri.....	34
2.1.2.1.2	İradi Olmayan İnfisah Sebepleri	34
2.1.2.1.3	Mahkeme Kararı ile Fesih	34
2.1.2.2	İnfisahın Hukuki Sonuçları.....	34
2.1.2.2.1	Tasfiye Hali	35
2.1.2.2.2	Tasfiyesiz İnfisah Halleri	35
2.1.3	ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYESİ.....	36
2.1.3.1	Anonim Şirketin Feshi	37
2.1.3.2	Anonim Şirketlerde Tasfiye Hali	38
2.1.3.2.1	Tasfiye Halinde Anonim Şirketin Hukuki Durumu	39
2.1.3.2.1.1	Tüzel Kişilik ve Haklardan Yararlanma Ehliyeti	39
2.1.3.2.1.2	Ticaret Unvanı	39
2.1.3.2.2	Tasfiye Halinde Anonim Şirketin Organlarının Hukuki Durumu. 40	
2.1.3.2.2.1	Genel Kurulun Yetki ve Görevleri	40
2.1.3.2.2.1.1	Tasfiyenin Yapılabilmesi İçin Zorunlu Olan İşlemler	40
2.1.3.2.2.1.2	Kanunen Tasfiye Memurlarınca Yapılamayan İşlemler ...	41
2.1.3.2.2.2	Tasfiye Halinde Yönetim Kurulunun Yetki ve Görevleri	41
2.1.3.2.2.2.1	Yönetim ve Yemsil Yetkisinin Sona Ermesi	42
2.1.3.2.2.2.2	Yönetim Kurulunun Tasfiye Memuru Sıfatı	42
2.1.3.2.2.2.3	Yönetim Kurulunun Tescil Mükellefiyeti.....	42
2.1.3.2.2.2.4	Tasfiye Halinde Yönetim Kurulunun Diğer Yetki ve Görevleri.....	42
2.1.3.2.2.3	Tasfiye Halinde Denetçilerin Yetki ve Görevleri.....	43
2.1.3.2.3	Tasfiye İşlemleri.....	45
2.1.3.2.3.1	Anonim Şirketin Sona Ermesinin Tescil ve İlanı	45
2.1.3.2.3.2	Tasfiye Memurlarının Tayini	45
2.1.3.2.3.2.1	Sözleşme ile Tayin	46
2.1.3.2.3.2.2	Genel Kurul Kararı ile Seçilmesi	46
2.1.3.2.3.2.3	Yönetim Kurulunun Tasfiye Memuru Sıfatı	46
2.1.3.2.3.2.4	Tasfiye Memurlarının Mahkemece Tayini.....	46
2.1.3.2.3.2.5	Tasfiye Memurlarının Tescil ve İlanı.....	47
2.1.3.2.3.3	İlk Envanter ve Bilançonun Tanzimi.....	47
2.1.3.2.3.4	Şirket Alacaklılarını Beyana Davet	48
2.1.3.2.3.5	Şirket Borçlarının Şirketin Malvarlığından Fazla Olması Halinde İflas Talebi	48

2.1.3.2.3.6 Şirketin Girişilmiş İşlerinin Tamamlanması, Aktiflerin Paraya Çevrilmesi	49
2.1.3.2.3.7 Borçların Ödenmesi.....	49
2.1.3.2.3.8 Son ve Kesin Bilanço	50
2.1.3.2.3.9 Tasfiye Paylarının Dağıtılması	50
2.1.3.2.3.10 Tasfiyenin Kapanması	51
2.1.3.2.3.11 Şirketin Ticaret Sicilinden Kaydının Silinmesi.....	51
2.1.3.2.3.12 Şirketin Evrak ve Defterlerinin Saklanması	52
2.2 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE DEVİR İŞLEMLERİ.....	52
2.2.1 GENEL AÇIKLAMA	52
2.2.2 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE BİRLEŞME TÜRLERİ	54
2.2.2.1 Yeni Kuruluş Yoluyla Birleşme (Füzyon, Kaynaşma)	54
2.2.2.2 Katılma (Devralma) Yoluyla Birleşme	54
2.2.3 BİRLEŞMENİN UNSURLARI.....	55
2.2.3.1 Tasfiyesiz Dağılma	55
2.2.3.2 Külli Halefiyet Esası	55
2.2.3.3 Değiştirme Birimi	56
2.2.4 BİRLEŞMENİN KOŞULLARI	57
2.2.4.1 Nev'ilerin Aynı Olması Koşulu	57
2.2.4.2 Karar Alma Koşulu	58
2.2.4.3 Bilanço Koşulu	59
2.2.4.4 Öz Varlık Tespitinin Yaptırılması ve Bilirkişi Raporu.....	60
2.2.5 BİRLEŞMENİN ETKİLERİ	60
2.2.5.1 Alacaklıların İtiraz Hakkı	60
2.2.6 ANONİM ŞİRKETLERDE BİRLEŞME VE DEVİR İŞLEMLERİ	61
2.2.6.1 Genel Açıklama	61
2.2.6.1.1 ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞMESİ VE DEVİRİ.....	62
2.2.6.2 Bir Anonim Şirketin Diğer Bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması	62
2.2.6.2.1 Birleşme Ön Sözleşmesinin Hazırlanması	64
2.2.6.3 Genel Kurulların Toplantıya Çağırılması	64
2.2.6.4 Şirket Özvarlıklarının Tesbiti	64
2.2.6.5 Birleşme Sözleşmelerinin Hazırlanması	64
2.2.6.6 Birleşme Sözleşmesinin Kabul Edilmesi.....	65
2.2.6.7 Devralan Şirketin Sermaye Arttırımı İşlemleri.....	65
2.2.6.8 Birleşmenin Hüküm İfade Etmesi.....	65
2.2.6.9 Birleşmenin Tamamlanması	66
2.2.6.10 Birden Çok Anonim Şirketin Yeni Kurulacak Bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması.....	66
2.3 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN NEV'İ DEĞİŞTİRMESİ.....	67
2.3.1 NEV'İ DEĞİŞTİRMENİN TANIMI	67
2.3.2 NEV'İ DEĞİŞİKLİĞİNDE UYGULANAN HÜKÜMLER	68
2.3.3 ANONİM ŞİRKETLERDE NEV'İ DEĞİŞİKLİĞİNDE YAPILMASI GEREKEN İŞLEMLER.....	70

2.4	TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BÖLÜNMESİ	71
2.4.1	GENEL AÇIKLAMA	72
2.4.2	BÖLÜNME İŞLEMİNİN TİCARET HUKUKU BOYUTU.....	75
2.4.3	TÜRK TİCARET KANUNU BAĞLAMINDA KISMİ BÖLÜNME İŞLEMLERİ	80
2.4.3.1	Sermaye Azaltılması ve Artırılması.....	81
2.4.3.2	Alacaklıların Korunması.....	82
2.4.3.3	Bölünme Sözleşmesi ve İçeriği.....	83
2.5	TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN HİSSE DEĞİŞİMİ	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİ

3.1	TASFİYE	86
3.1.1	TASFİYE NEDENLERİ	86
3.1.1.1	Genel Olarak	86
3.1.1.2	Özel Haller	86
3.1.1.2.1	Organların Eksikliği	86
3.1.1.2.2	Haklı Sebeplerle Fesih	87
3.1.2	TASFİYE HÜKÜMLERİ	87
3.1.2.1	Tescil ve İlân.....	87
3.1.2.2	Sonuçları	87
3.1.3	İFLÂS HÂLİNDE TASFİYE	87
3.1.4	ŞİRKET ORGANLARININ DURUMU	88
3.1.5	TASFİYE MEMURLARI.....	88
3.1.5.1	Tasfiye Memurlarının Atanması	88
3.1.5.2	Görevden Alma.....	88
3.1.5.3	Aktifleri Satma Yetkisi	89
3.1.5.4	Tasfiye Memurlarının Yetkilerinin Sınırlandırılması Genişletilmesi	89
3.1.6	TASFİYE SIRASINDA YAPILACAK OLAN İŞLEMLER	90
3.1.6.1	İlk Envanter ve Bilanço	90
3.1.6.2	Alacaklıların Çağrılması ve Korunması	90
3.1.6.3	Diğer Tasfiye İşleri	91
3.1.6.4	Tasfiye Sonucu Dağıtma.....	92
3.1.7	UYGULANACAK DİĞER HÜKÜMLER.....	92
3.1.8	EK TASFİYE	92
3.1.9	TASFİYEDEN DÖNÜLMESİ	93
3.2	TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİ.....	93
3.2.1	GENEL AÇIKLAMA	93

3.2.2	BİRLEŞME	94
3.2.2.1	Birleşmenin Tanımı ve Şartları.....	94
3.2.2.2	Geçerli Birleşmeler İçin Kanunda Bazı Koşullar Öngörülmiştir.....	94
3.2.2.3	Sermayenin Yitirilmesi veya Borca Batıklık Halinde Birleşmeye Katılma.....	95
3.2.2.4	Ortaklık Payları ve Hakları	95
3.2.2.4.1	Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması.....	95
3.2.2.4.2	Ayrılma Akçesi	96
3.2.2.5	Sermaye Artırımı	96
3.2.2.6	Yeni Kuruluş.....	96
3.2.2.7	Ara Bilanço	96
3.2.2.8	Birleşme Sözleşmesi, Birleşme Raporu ve Denetleme.....	97
3.2.2.8.1	Birleşme Sözleşmesinin İçeriği	97
3.2.2.8.2	Birleşme Raporu.....	98
3.2.2.8.3	Birleşme Sözleşmesinin ve Birleşme Raporunun Denetlenmesi ...	99
3.2.2.9	İnceleme Hakkı ve Malvarlığında Değişiklikler.....	100
3.2.2.10	Malvarlığındaki Değişikliklerle İlgili Bilgiler.....	101
3.2.2.11	Birleşme Kararı	101
3.2.2.12	Hukuki Sonuçlar.....	102
3.2.2.13	Sermaye Şirketlerinin Kolaylaştırılmış Şekilde Birleşmesi	102
3.2.2.13.1	Şartları.....	102
3.2.2.13.2	Sağlanan Kolaylıklar.....	103
3.2.2.14	Alacaklıların ve Çalışanların Korunması	104
3.2.2.14.1	Alacaklıların Güvence Altına Alınması.....	104
3.2.2.14.2	Ortakların Kişisel Sorumlulukları ve İş İlişkilerinin Geçmesi ..	104
3.3	TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE BÖLÜNME	105
3.3.1	GENEL AÇIKALAMA	105
3.3.2	BÖLÜNME	105
3.3.2.1	Şirket Paylarının ve Haklarının Korunması.....	105
3.3.2.2	Bölünmenin Uygulanmasına İlişkin İşlemler	106
3.3.2.2.1	Sermayenin Azaltılması	106
3.3.2.2.2	Sermaye Artırımı	106
3.3.2.2.3	Yeni Kuruluş	107
3.3.2.2.4	Arabilanço	107
3.3.2.2.5	Bölünme Sözleşmesi ve Bölünme Planı.....	107
3.3.2.2.5.1	Bölünme Sözleşmesinin ve Bölünme Planının İçeriği	108
3.3.2.2.5.2	Bölünmenin Dışında Kalan Malvarlığı	108
3.3.2.2.5.3	Bölünme Raporu.....	109
3.3.2.3	İnceleme Hakkı	110
3.3.2.4	Bölünme Kararı.....	111
3.3.2.5	Alacaklıların Korunması.....	111
3.3.2.6	Sorumluluk.....	112
3.3.2.7	İş İlişkilerinin Geçmesi	112
3.4	TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE TÜR DEĞİŞTİRME	113
3.4.1	GENEL AÇIKLAMA	113
3.4.2	TÜR DEĞİŞİMİ.....	114
3.4.2.1	Şirket Payının ve Haklarının Korunması	114

3.4.2.2	Kuruluş ve Ara Bilanço	114
3.4.2.3	Tür Değişirme Planı.....	115
3.4.2.4	Tür Değişirme Raporu	115
3.4.2.5	Tür Değişirme Planının,Tür Değişirme Raporunun Denetlenmesi	116
3.4.2.6	İnceleme Hakkı	116
3.4.2.7	Tür Değişirme Kararı.....	116
3.5	BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN OLARAK TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NDA YER ALAN ORTAK HÜKÜMLER.....	117
3.5.1	ŞİRKET PAYININ VE HAKLARININ İNCELENMESİ	117
3.5.2	BİRLEŞMENİN, BÖLÜNMENİN VE TÜR DEĞİŞTİRMENİN İPTALİ VE EKSİKLİKLERİN SONUÇLARI.....	118
3.5.3	SORUMLULUK.....	118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, DEVİR, NEV'İ DEĞİŞTİRME, BÖLÜNME VE HİSSE DEĞİŞİMİ İŞLEMLERİ

4.1	GENEL AÇIKLAMA	119
4.2	TASFİYE	119
4.2.1	TASFİYE DÖNEMİ	120
4.2.2	TASFİYENİN ZARARLA KAPANMASI DURUMU.....	122
4.2.3	TASFİYE İŞLEMLERİNDE ZAMANAŞIMI	124
4.2.4	TASFİYEDEN VAZGEÇİLMESİ	125
4.2.5	TASFİYE BEYANNAMELERİ.....	125
4.2.6	SERVET DEĞERİ KAVRAMI.....	126
4.2.6.1	Tasfiye Dönemi Başındaki ve Sonundaki Servet Değeri.....	128
4.2.6.2	Tasfiye Dönemi Başındaki Özsermayeye Dahil Olan ve Olmayan Unsurlar.....	128
4.2.6.2.1	Vergi Kanunlarına Göre Ayrılmış Olan Her Türlü Amortismanlar ve Karşılıklar ile Sigorta Şirketlerinin Teknik Karşılıkları ..	128
4.2.6.2.2	Hissedar veya Sahip Olmayan Kimselere Dağıtılacak Olan Kazanç Kısmı	131
4.2.7	TASFİYE KÂRININ HESAPLANMASI	131
4.2.7.1	Tasfiye Döneminin Başındaki Servet Değerine Yapılacak İlaveler .	132
4.2.7.1.1	Ortaklar veya Kurum Sahipleri Tarafından Yapılan Ödemeler ...	132
4.2.7.1.2	Vergiden Müstesna Bulunan Kazanç ve İratlar.....	132
4.2.7.2	Tasfiye Dönemi Sonundaki Servet Değerine Yapılacak İlaveler	133
4.2.7.2.1	Ortaklar veya Kurum Sahiplerine Yapılan Ödemeler	133
4.2.7.3	Tasfiye Sırasında Giderler	133
4.2.7.4	Tasfiye Sırasında Transfer Fiyatlandırması	133
4.2.8	TASFİYE MEMURLARININ SORUMLULUĞU	134

4.2.8.1 Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Tasfiye Memurlarının Sorumlulukları	136
4.2.8.1.1 Tasfiye Memurlarının Rücu Hakkı	139
4.2.8.2 Vergi Usul Kanunu'na Göre Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu ...	141
4.2.8.3 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uyarınca Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu.....	142
4.2.9 TASFİYE İŞLEMLERİNİN İNCELENMESİ.....	144
4.2.10 TASFİYE BEYANNAMELERİ.....	145
4.2.10.1 Tasfiye Sürecinin Aynı Takvim Yılı İçinde Tamamlanması Halinde.....	145
4.2.10.2 Tasfiye Sürecinin Birden Fazla Dönemi Kapsaması Halinde	146
4.2.11 TASFİYE KÂRI ÜZERİNDEN TARH OLUNAN VERGİLERİN ÖDENMESİ	147
4.2.12 TASFİYEDE ÖZELLİKLİ DURUMLAR	148
4.2.12.1 Zarar Mahsubu	148
4.2.12.2 Özel Maliyet Bedelleri	149
4.2.12.3 Yenileme Fonu	149
4.2.12.4 İlk Tesis ve Taazzuv Giderleri ve Peştemallıklar.....	150
4.2.12.5 Taşınmaz, İştirak Hisseleri, Kurucu Senetler, İntifa Senetleri ve Rüçhan Haklarının Satışından Doğan Kazanç İstisnası	151
4.2.12.6 Enflasyon Düzeltmesinden Kaynaklanan Olumlu Farkların Tasfiyesi ve Vergilendirilmesi.....	152
4.2.12.7 Maliye Bakanlığı'na Tanınan Yetki	153
4.3 BİRLEŞME.....	153
4.3.1 BİRLEŞME TASFİYE HÜKMÜNDEDİR	154
4.3.2 BİRLEŞME KÂRI	156
4.3.3 DEĞİŞTİRME BİRİMİ VE BİRLEŞME PRİMİ	157
4.3.4 BİRLEŞME KÂRININ BEYAN EDİLMESİ VE ÖDENMESİ.....	159
4.3.5 BİRLEŞME HALİNDE SORUMLULUK	159
4.3.6 BİRLEŞME İLE İLGİLİ ÖZELLİKLİ DURUMLAR	160
4.3.6.1 Taşınmaz, İştirak Hisseleri, Kurucu Senetler, İntifa Senetleri ve Rüçhan Haklarının Satışından Doğan Kazanç İstisnası	160
4.3.6.2 Birleşme Giderleri.....	160
4.3.6.3 Birleşilen Kurumlara İlişkin Zararlar	161
4.3.6.4 Birleşen Şirketin, Birleşilen Şirket Sermaye Payına Sahip Olması..	161
4.3.6.5 Birleşilen Şirketin, Birleşen Şirkette Sermaye Payına Sahip Olması	161
4.4 DEVİR	162
4.4.1 DEVİR İÇİN ARANAN ŞARTLAR	162
4.4.1.1 Birleşme Sonucunda İnfisah Eden Kurum İle Birleşilen Kurum Tam Mükellef Kurum Olmalıdır	162
4.4.1.2 Münfesih Kurumun Devir Tarihindeki Bilanço Değerlerinin, Birleşilen Kurum Tarafından Kül Halinde Devir Alınması	163
4.4.2 DEVİR HALİNDE VERGİLENDİRME ŞARTLARI	164
4.4.2.1 Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin Verilmesi.....	165
4.4.2.2 Taahhütname Verilmesi	168
4.4.3 VERGİLENDİRİLMEME ŞARTLARINA UYULMAMASI	168
4.4.4 DEVİR HALİNDE VERGİNİN ÖDENMESİ.....	169

4.4.5	DEĞİŞTİRME BİRİMİNİN SAPTANMASI.....	169
4.4.6	DEVİR İŞLEMİ İLE İLGİLİ OLARAK ÖZELLİKLİ HUSULAR	171
4.4.6.1	Devir Giderleri.....	171
4.4.6.2	Devir Halinde Gayrimenkul ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası 171	
4.4.6.3	Devir Durumunda Zarar Mahsubu.....	172
4.4.6.3.1	Zarar Tutarı Öz Sermaye İle Sınırlıdır	173
4.4.6.3.2	Devir Halinde Zarar Mahsubu Yapılabilmesinin Şartları	173
4.4.6.3.3	Devir ve Bölünme Halinde Zarar Mahsubunun Sırası ve Mahsup Edilemeyen Zarar Tutarları.....	174
4.5	NEV'İ DEĞİŞTİRME.....	175
4.5.1	NEV'İ DEĞİŞİMİ ÖNCESİ VE SONRASINDAKİ KURUMLAR TAM MÜKELLEF OLACAKTIR.....	176
4.5.2	ESKİ NEV'İDEKİ KURUMUN BİLANÇO DEĞERLERİNİN YENİ NEV'İDEKİ KURUM TARAFINDAN KÜL HALİNDE DEVRALINIP AYNEN BİLANÇOYA GEÇİRİLMESİ	176
4.6	BÖLÜNME.....	177
4.6.1	KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NA GÖRE BÖLÜNME.....	177
4.6.1.1	Tam Bölünme	180
4.6.1.1.1	Esasa İlişkin Şartlar	180
4.6.1.1.1.1	Bölünen ve Devralan Kurumların Sermaye Şirketi Olması ..	180
4.6.1.1.1.2	Bölünen ve Devralan Sermaye Şirketlerinin Tam Mükellef Olması.....	180
4.6.1.1.1.3	Bölünen Şirketin Tasfiyesiz Olarak İnfisah Etmesi	181
4.6.1.1.1.4	Bölünen Kurumun Bütün Mal Varlığını, Alacaklarını ve Borçlarını Kayıtlı Değerleri Üzerinden Devretmesi.....	181
4.6.1.1.1.5	Devir Alan Kurumların Mevcut veya Yeni Kurulacak İki veya Daha Fazla Tam Mükellef Sermaye Şirketi Olması.....	182
4.6.1.1.1.6	Devredilen Sermaye Şirketinin Ortaklarına Devralan Sermaye Şirketinin Sermayesini Temsil Eden İştirak Hisseleri Verilmesi	182
4.6.1.1.2	Şekle İlişkin Şartlar	184
4.6.1.1.2.1	Bölünme Beyannamesi, Ekleri ve Verginin Ödenmesi	184
4.6.1.1.3	Tam Bölünmede İktisadi ve Teknik Bütünlük Kavramı	186
4.6.1.1.4	Tam Bölünme Halinde Zarar Mahsubu.....	190
4.6.1.1.5	İndirim Konusu Yapılacak Olan Zarar Tutarı Özsermaye İle Sınılıdır	191
4.6.1.1.6	Son Beş Yıla İlişkin Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin Kanuni Süresinde Verilmiş Olması	191
4.6.1.1.7	Devir Alınan Kurumun Faaliyetine Bölünmenin Meydana Geldiği Hesap Döneminden İtibaren Beş Yıl Süre İle Devam Edilmesi	192
4.6.1.2	Tam Bölünmede Şirketlerin Aynı Nev'iden Olması Şartı.....	193
4.6.1.2.1	Tam Bölünmede %10'luk Nakit Ödeme Sınırı	194
4.6.1.3	Kısmi Bölünme	195
4.6.1.3.1	Kısmi Bölünmenin Şartları.....	196
4.6.1.3.2	Kısmi Bölünme Halinde İktisadi ve Teknik Bütünlük.....	197
4.6.1.3.3	Kısmi Bölünme İşleminde Aktif ve Pasiflerin Devri	198
4.6.1.3.4	Kısmi Bölünme Halinde Alacaklıların Korunması	201

4.6.1.3.5 Ortak Tebliğ Düzenlemeleri	203
4.6.1.3.6 Kısmi Bölünme Halinde Devralan Kurumların Sorumluluğu.....	204
4.6.1.4 Bölünme Hallerinde Vergilendirme.....	204
4.6.1.4.1 Tam Bölünme Halinde Vergileme ve Beyan	205
4.6.1.4.2 Kısmi Bölünme Hallerinde Vergileme.....	206
4.6.1.5 Bölünme Hallerinde Verginin Ödenmesi	206
4.6.1.5.1 Tam Bölünme İşlemlerinde Verginin Ödenmesi	206
4.7 HİSSE DEĞİŞİMİ	208
4.7.1 HİSSEYİ DEVRALACAK ŞİRKETİN TAM MÜKELLEF OLMASI	209
4.7.2 ŞİRKETİN YÖNETİMİ VE HİSSE SENEDİ ÇOĞUNLUĞUNU ELDE EDECEK ŞEKİLDE VE BELLİ BÜYÜKLÜKTE HİSSELERİN DEVRALINMASI.....	209
4.7.3 DEVRALINAN HİSSE SENETLERİNİN KARŞILIĞINDA BU ŞİRKETİN ORTAKLARINA KENDİ ŞİRKETİNİN SERMAYESİNİ TEMSİL EDEN İŞTİRAK HİSSELERİNİN VERİLMESİ	209
4.7.4 HİSSELERİ DEVRALANLA HİSSELERİ DEĞİŞİME KONU EDİLEN KURUMLAR SERMAYE ŞİRKETİ OLMALIDIR.....	210
4.7.5 YÜZDE ONLUK BİR NAKİT ÖDEME YAPILABİLİR.....	210
SONUÇ.....	211
KAYNAKÇA.....	214

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.etd.	:Adı Geçen Etüd
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
a.g.r.	:Adı Geçen Rapor
a.g.t.	:Adı Geçen Tez
AATUHK	:Amme Alacaklarının Tahsili Usulu Hakkında Kanun
AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
AŞ	:Anonim Şirket
Bkz	:Bakınız
ÇUŞ	: Çokuluslu Şirketler
D.	:Daire
Dn.	:Danıştay
E.	:Esas
FTK	:Federal Ticaret Komisyonu
GT	:Genel Tebliğ
GVK	:Gelir Vergisi Kanunu
HUK	Hesap Uzmanları Kurulu
İİK	:İcra İflas Kanunu
K.	:Karar
KDV	:Katma Değer Vergisi Kanunu

KVK	:Kurumlar Vergisi Kanunu
Md.	:Madde
MK.	Medeni Kanun
Mük.	:Mükerrer
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
R.G.	: Resmi Gazete
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
SPK	:Sermaye Piyasası Kanunu
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TSN	:Ticaret Ticil Nizamnamesi
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
Ü.	:Üniversite
TTKT	:Türk Ticaret Kanunu Tasarısı
VUK	:Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

1980’li yıllardan itibaren dünya ekonomisinin giderek hızlanan bir küreselleşme sürecine girmesiyle birlikte, uluslararası ticaret hacminde meydana gelen artışlar, ülkelerin ekonomik ve mali sistemlerinde önemli etkiler meydana getirmiştir. Bu yeni uluslararası ekonomik düzenin bir zorlaması ve gereği olarak ülkeler ticaret ve sermaye piyasalarını hızla liberalize etmişler ve uluslararası sermayenin serbestçe hareket etmesine imkan tanımışlardır.

Küresel anlamda meydana gelen bu gelişmeler bazı çevrelerce olumlu olarak nitelendirilirken, bazen de sebep olduğu ekonomik bağımlılık, finansal krizler, kültürel yozlaşma ve çevresel sorunlar nedeniyle eleştirilmiştir. Bu süreçte ülkelerin endişe ettikleri en önemli konulardan birisi de küreselleşmenin ülkelerin vergi sistemlerini ve vergi gelirlerini ne şekilde etkileyeceği ile ilgilidir. Küreselleşme ile artan uluslararası bütünleşmenin ortaya çıkardığı hızlı teknolojik gelişmeler, ülkelerin vergileme hak ve kapasiteleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır.

Küreselleşmenin vergi sistemlerini etkilemeye başlaması, doğal olarak ülkelerin vergilemeye ilişkin politikalarını gözden geçirmelerine yol açmıştır. Küreselleşme, ülkeleri, bir yandan vergi oranlarını indirmek suretiyle vergi tabanlarını genişleterek vergilendirme kaynaklı olası olumsuzlukları ortadan kaldırmaya zorlarken, diğer taraftan sermaye hareketlerindeki serbestleşmeden mümkün olduğu kadar çok yararlanabilme amacıyla daha uygun ortamlar yaratma konusunda da teşvik oluşturmuştur. Gerçekten de sermaye hareketlerinin önündeki engellerin ortadan kalkması ve teknolojideki gelişmeler vergiyi uluslararası ticaret ve yatırım kararlarında önemli bir faktör haline getirmektedir. Artan teknolojik olanaklarla desteklenmiş yeni uluslararası ortam, çok uluslu şirketler açısından, mekansal farklılıkların giderek önem kaybetmesine ve fiziki yerleşmenin karar süreçlerindeki eski öneminin azalmasına yol açmaktadır.

Dünyada 2000 yılında 3,5 trilyon ABD Doları olan birleşme ve devralma işlemi hacmi 2007 yılında dünyada toplam 4,5 trilyon ABD Dolarına ulaşmıştır. 2007 yılında Türkiye’ye 21.9 milyar ABD Doları doğrudan yabancı sermaye girişi

olmuştur. Yabancılar, 3051 şirket kurup 651 şirkete ortak olmuştur.¹ Bu rakamlar da göstermektedir ki birleşme ve devralma işlemleri hem ülkemiz hem de dünyada çok önemli boyutlara ulaşmıştır.

Bu kapsamda ülkeler ulusal mevzuatlarını bu uluslararası konjonktüre uygun hale getirmeye çalışmaktadır. Hiç kuşkusuz ülkemizde 21.06.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu² da bu kapsamda yapılmış olan bir değişikliktir. Bu kanunda tasfiye, birleşme, devir, bölünme, nev'i değişimi ve hisse değişimi işlemleri 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun³ aksine daha detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Tasfiye, birleşme, devir, bölünme, nev'i değişimi ve hisse değişimi işlemleri dar anlamda vergi hukukunu ilgilendirmesine karşın aslında bu işlemler işletme iktisadında "yeniden yapılandırma" olarak adlandırılmaktadır.

Genel olarak sermaye şirketlerinin faaliyet alanlarında ve yapılarında gerçekleştirilen değişiklikler yeniden yapılanma olarak adlandırılır. Sermaye şirketleri açısından yeniden yapılandırma modelleri yukarıda belirttiğimiz üzere tasfiye, birleşme, nevi değişikliği, hisse değişimi ve bölünme olarak sınıflandırılabilir.

Yeniden yapılandırma modellerinin ortak nedenleri; yaşanan ekonomik krizler neticesinde maliyetlerdeki artış sonucunda kaynak temininde yaşanan sıkıntıya, verimliliğin artırılması veya atıl ve verimsiz işletmelerin ekonomiye kazandırılması düşüncesine, belirli sektörlerde yaşanan arz fazlalığı nedeniyle yatırımları bu sektörler yöneltme güdüsüne; ortaklar arasında yaşanan ihtilaflar neticesinde şirket yapısının değiştirilmesi ihtiyacına, vergisel anlamda korunma sağlanma düşüncesine, rekabet kabiliyetinin artırılması isteğine; verimli olmayan alanlarda gerçekleştirilen yatırımların tasfiyesine, aynı şirket çatısı altında gerçekleştirilen birden çok faaliyetin ayrıştırılmasına ve mevzuat değişikliklerinin yeniden yapılandırmayı gerektirmesine dayanmaktadır.⁴

¹ <http://www.milliyet.com.tr/2008/02/22/ekonomi/aeko.html>

² 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 21.06.2006 Tarih ve 26205 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve 01.01.2006 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.

³ 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 10.06.1949 Tarih ve 7229 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴ Mehmet Akugur, **Türk Hukukunda Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, Vedat Kitapçılık, 2005, İstanbul, s. 5.

Gelişim ve gerekçelerine yer verdiğimiz yeniden yapılandırma modelleri arasında yer alan birleşme ve nev'i değişikliği müesseselerine yönelik hukuki düzenlemeler 21.yüzyılın ikinci yarısından itibaren çoğu ülke hukuk sistemlerinde, şirketlerin kuruluş hükümleri ile birlikte yerini almış iken, piyasa yapısında meydana gelen değişiklikler, yeni ekonomik piyasa düzeni, rekabet koşullarında ve maliyetlerde yaşanan artış sebepleri ile yeni yeni düzenlenmesine ihtiyaç duyulan bölünme müessesesine ise yakın tarihlerde hukuk sistemlerinde yer verilmeye başlanmıştır.⁵

Tüm bu gelişmelerin sonucunda günümüzde birleşme, devralma ve bölünme işlemleri anonim şirketler açısından önemli bir konu haline gelmiştir. Özellikle ülkemiz açısından yabancı sermaye girişinin hızlandığı son bir kaç yıl içinde birleşme ve devralmalar ayrı bir önem kazanmıştır. Çok uluslu yabancı şirketler ülkemiz iç pazarına devralmalar yolu ile hızlı bir şekilde girmeye başlamışlardır. Dolayısı ile vergi hukukumuzda yer alan düzenlemeler de bu girişimleri bazı durumlarda engellemek, bazı durumlarda ise teşvik etmek gayesi ile bu konuyu ele almaktadır.

Hiç kuşkusuz vergi hukuku tasfiye, birleşme, devir, bölünme, nev'i ve hisse değişimi işlemlerinin sonucu ile ilgilenmektedir. Bu işlemler temel olarak ticaret hukuku alanında meydana gelmektedir. Ancak aslında olay bu kadar da basit değildir. Çünkü hisse senetleri borsada işlem gören bir bankanın içinde bulunduğu birleşme veya devralma işleminin ticaret hukukunu, vergi hukukunu, banka hukukunu, sermaye piyasası hukukunu ve belli bir ölçeğin üzerinde olan bankalar için de rekabet hukukunu ilgilendiren yönleri bulunmaktadır. Tasfiye, birleşme, devir, bölünme, nev'i ve hisse değişimi işlemlerinin bu kadar çok hukuk dalını ilgilendirmesine karşın tüm bu işlemlerin incelenmesi bu çalışmamızın amacını aşacaktır. Bu nedenle de, bu çalışmada temel olarak bu işlemlerin vergi hukukunu ilgilendiren yönleri ele alınacaktır. Fakat ticaret hukuku açısından da konu irdelenmeye çalışılacaktır.

⁵ Hülya Çoştan, **Anonim Ortaklıklarda Bölünme**, Turhan, Ankara, 2004, s.5.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ANONİM ŞİRKETLER VE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE BÖLÜNME NEDENLERİ VE TÜRLERİ

1.1 ŞİRKET VE ANONİM ŞİRKET KAVRAMLARININ İÇERİKLERİ

1.1.1 ŞİRKET KAVRAMI

İktisadi hayatın temel kavramlarından biri ticarettir. Zira insanlar arasında mübadele yolu ile alış-veriş yapılması olarak nitelendirebileceğimiz ticaretin kapsamı aynı zamanda bize, bir toplumun veya devletin iktisadi hayatının olumlu veya olumsuz seyri hakkında önemli bilgiler verecektir. Bu yapıyla ticaret, iktisadi hayatın bir parçası niteliğindedir ve oldukça eski bir tarihe sahiptir.

Ticari faaliyet kişisel olarak yerine getirilebileceği gibi, birkaç kişiden oluşan gruplarca, yani kollektif olarak da yürütülebilir. Gerek kişisel gerek kollektif girişim ve faaliyetler ticaret hukuku içerisinde yer alırlar. Şirketler hukukunun konusu ortak girişim ve faaliyetlerdir.

Şirket ilişkisinin tarifi, Fransız Medeni Kanunu'nda şu şekilde yer almaktadır: “Şirket, iki veya daha fazla kimsenin kazanç paylaşmak gayesiyle her hangi bir şeyi birleştirmek hususunda anlaştıkları akittir”.⁶

Ortaklık veya şirket kavramı, kapsamı bakımından geniş ve dar anlamda olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır.

1.1.1.1 Geniş Anlamda Şirket

Geniş anlamda şirket, sözlük anlamı itibariyle şirkettir. Bununla, bir girişimde, bir faaliyette, hukuki veya fiili bir durumda, herhangi bir tarafta birden

⁶ Reha Poroy-Ünal Tekinalp-Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 8.Baskı, İstanbul, Beta, 2000, s. 8.

fazla kişinin bir araya gelmesi anlatılmak istenir.⁷ Bu haliyle şirket kavramı oldukça geniş bir anlam ifade eder. Öyle ki, özel hukuka giren birçok müessese (dernek, vakıf, ticaret şirketleri, miras şirketi... gibi) bu kavrama dahil olduğu gibi, kamu hukuku içinde yer alan bazı kuruluşlar dahi geniş anlamda şirket (ortaklık) olarak kabul edilirler.

Geniş anlamda *şirket* ifadesi kullanıldığında önemli olan husus, birden fazla kişinin bir araya gelmiş olmalarıdır. Bu kişilerin ne için bir araya geldiklerinin hiçbir önemi yoktur.

Bu anlamdaki şirketlerin bazıları tüzel kişilik kazanmış olabilirler. Buna karşılık diğer bazılarının, kendilerini oluşturan kişilerden farklı ve onlardan bağımsız kişilikleri bulunmayabilir. Örneğin; dernek, vakıf ve ticaret şirketlerinin tüzel kişiliklerinin bulunmalarına karşılık miras şirketi ve adi şirketin tüzel kişilikleri yoktur. Bunlarda, söz konusu şirket ilişkisi doğrudan doğruya ortaklar üzerinde etkisini gösterir.

1.1.1.2 Dar Anlamda Şirket

Sözlük anlamından ve geniş anlamda şirket kavramından farklı olarak, dar anlamda şirket kazanç sağlamayı hedef edinen mal ve kişi topluluklarıdır. Geniş anlamda şirkette, topluluğun hangi amaçlarla ve nasıl bir araya geldiği önem taşımaz, oysa dar anlamda şirketten söz edebilmek için kazanç sağlama amacının varlığı gereklidir.⁸

1.1.2 ANONİM ŞİRKET

Anonim şirketler modern ekonomik sistem içinde yer alan bütün toplumlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bu önem kendisini özellikle sermayenin tabana yayılması ve tasarrufların yatırıma dönüşmesi bakımından hissettirir. Şahıs şirketlerinde payın devredilmesi veya ortaklar arasında değişiklik yapılması oldukça zordur ve kural olarak oybirliğini gerektirir. Anonim şirketlerde ise, hisse

⁷ İbrahim Arslan, **Şirketler Hukuku Bilgisi**, 10.Baskı, Konya, Mimoza, 2005, s.3

⁸ **İbid.**

senetlerinin ciro yoluyla devredilmesi ortaklar arasındaki değişiklikleri oldukça kolaylaştırmaktadır.

1.1.2.1 Anonim Şirketin Önemi

Anonim şirketler esasen çok ortaklı olarak düşünölmüştür. Kuruluştta en az beş kişiye ihtiyaç bulunmasına karşılık ortak sayısının üst sınırı bakımından herhangi bir limit yoktur.

Genel anlamda şirket sözleşmesi, ortaklar arasındaki iktisadi birliği sağladığına göre, ortaklar için anonim şirketin önemi ortak sayısı ile doğru orantılı olarak artacaktır. Çünkü şirket ilişkisine giren çok sayıda insanın anonim şirketten beklentileri olan kâr payının elde edilebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekecektir.

Anonim şirket sadece ortaklar bakımından değil, toplum açısından da önemlidir. Çünkü anonim şirket ortakları şirket borçlarından dolayı üçüncü kişilere karşı sınırlı sorumludur. Bu sınırlı sorumluluk nedeniyle, gerektiğinde toplumun bilgilendirilmesi ve korunması gerekir.

1.1.2.2 Anonim Şirketin Fonksiyonları

Anonim şirketlerin en önemli fonksiyonu, küçük ve atıl tasarrufların değerlendirilerek yatırıma yönlendirilmesine yardımcı olmasıdır. Anonim şirketin bu fonksiyonu özellikle halka açık şirketlerde kendisini gösterir. Kapalı anonim şirketler ise daha çok aile veya yakınlar arasında kurulduğu için bu fonksiyonun işlerlik kazandığı söylenemez.

Anonim şirketlerin diğer bir fonksiyonu mülkiyetin tabana yayılmasına yardımcı olmasıdır. Sınırlı sorumluluk esas çerçevesinde şirket çalışanlarının, işçi, memur, serbest meslek mensupları ve diğer kimselerin anonim şirkete rahatlıkla ortak olmaları mümkündür.

1.1.2.3 Anonim Şirketin Tanımı ve Unsurları

1.1.2.3.1 Anonim Şirketin Tanımı

Türk Ticaret Kanunu'nun⁹ (TTK) 269.maddesinde yapılan tanıma göre; *“Anonim şirket, bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir.”* Aynı maddenin 2.fıkrasında *“ortakların mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur”* hükmü yer almaktadır.

1.1.2.3.2 Anonim Şirketin Unsurları

1.1.2.3.2.1 Ticaret Ünvanı

Ünvan, Anonim şirketlere özgü bir unsur değildir. Bütün ticaret şirketlerinin tanımlarında *“ünvan”* unsuru mevcuttur ve şirket sözleşmelerinin de mecburi kayıtlarındandır. Ayrıca ticaret şirketleri TTK'nın 18.maddesi gereğince tacirdirler ve bu sıfatla bir ünvan seçip kullanmak mecburiyetindedirler (TTK Md.20). Anonim şirketlerin kullanacakları ticaret ünvanının yapısı ve şekli kanunda belirtilmiştir (TTK Md.45, 48). Buna göre, anonim şirketin ticaret ünvanı şirketin konusunu ve nev'ini gösterecek bir ibareyi ihtiva etmelidir. Ancak, şirketi diğer şirketlerden ayırt edebilmek için ticaret ünvanına bazı ekler getirilebilir. (TTK Md.48).

1.1.2.3.2.2 Sermaye ve Özellikleri

Diğer şirketlerden farklı olarak anonim şirket sermayesinin bazı özellikleri vardır. Bu özellikler kısaca:

1.1.2.3.2.2.1 Esas sermaye

Anonim şirketlerde kural olarak esas sermaye sistemi geçerlidir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 269.maddesi bütün anonim şirketlerin bu sisteme

⁹ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 09.07.1956 Tarih ve 9353 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

tabi olduğu izlenimi vermekte ise de Sermaye Piyasası Kanunu¹⁰ (SPK Md.12) ile Türk Hukukunda bazı anonim şirketlerin kayıtlı sermaye sistemini benimsemeleri mümkün hale gelmiştir.¹¹

1.1.2.3.2.2.2 Muayyen (Belirli) Sermaye

Esas sermaye olarak sözleşmeye geçirilen miktar muayyen (belirli) hale getirilmektedir. Anonim şirketlerde geçerli olan esas sermaye sisteminde, ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye paylarının toplamı muayyen sermayeyi oluşturur.

Bu sistemin bir gereği olarak gerek şirketin kuruluşu gerek sermaye arttırımı yapılması durumunda şirket sermayesi belirlenerek sözleşmeye geçirilir. Ticaret siciline tescil edilir ve bu miktarın değıştirilebilmesi için kanunda aranan şekil şartlarının yerine getirilmesi gerekir.

Muayyen sermaye özelliğinin diğeri bir sonucu da, anonim şirketlerde kuruluşun gerçekleştirilebilmesi için öngörülen asgari sermaye miktarının ortaklar tarafından taahhüt edilmesidir.¹²

1.1.2.3.2.2.3 Paylara Bölünmüş Sermaye

Anonim şirket sermayesinin en önemli özelliği paylara bölünmüş olmasıdır. Çünkü bu şirketlerde ortak kavramından çok pay kavramı önem taşır. Genel Kurul toplantılarında alınacak kararların görüşülmesi sırasında önemli olan ortak sayısı değil pay sayısıdır. Bu sebeple, her ortağın oy hakkı, temsil ettiği paya göre belirlenir. Şirket esas sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça, yani imtiyazlı paylar teşkil ettirilmedikçe bu kuralın değıştirilmesi mümkün değildir. Ancak Sermaye Piyasası Kanunu ile kabul edilen oydan yoksun paylar bu kuralın istisnasını teşkil eder.¹³

¹⁰ 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 30/7/1981 tarihli ve 17416 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹¹ Ruknettin Kumkale, **Anonim Şirketler**, Seçkin, Ankara, 2003, s.60.

¹² Osman Kiper, **Uygulamada Ticaret Şirketleri**, İstanbul, Beta, 1996, s.441.

¹³ Arslan, **a.g.e.**, s.143.

1.1.2.3.2.3 Tüzel Kişiliğin Bulunması

Tüm ticaret şirketlerinde olduğu gibi anonim şirketin de tüzel kişiliği vardır. Tüzel kişilik, kuruluş işlemlerinin tamamlanarak şirket esas sözleşmesinin ticaret siciline tescil edilmesiyle kazanılır. Tüzel kişiliğin kazanılmasından itibaren anonim şirket hak ve yetkilerini kullanmaya başlar. Yükümlülük altına girebilir. Şirketin tescilden önce yaptığı işlemler “adi şirket” hükümlerine tabidir. Tescilden önceki dönemde girilen yükümlülükler kural olarak kuruculara aittir. Bunların anonim şirkete ait olabilmesi için tescilden itibaren üç ay içinde şirket tarafından kabul edilmiş olması gerekir (TTK Md.301/11).

1.1.2.3.2.4 Şirketin Bütün Malvarlığı ile Sorumlu Olması

Anonim şirket esas sermayeli olmasına rağmen şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun sınırını mal varlığı oluşturur. Türk Ticaret Kanunu’nda borçlarından dolayı anonim şirketin mameleki (mal varlığı) ile sorumlu olduğu belirtilmiştir (TTK Md.269). Ancak bunu sınırsız sorumluluk olarak anlamak daha doğru olur. Çünkü borçlar hukuku sistemimizde kural olarak kabul edilen sınırsız sorumluluğun esasını mal varlığı ile sorumluluk oluşturmaktadır. Yani, herhangi bir şahsın alacaklıya karşı sorumluluğun ölçüsü, sahip olduğu mal varlığıdır.¹⁴

1.1.2.3.2.5 Ortakların Sınırlı Sorumlu Olması

Şirket tüzel kişiliğinin sorumluluğundan farklı olarak, şirket borçlarından dolayı ortakların sorumluluğu, şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlıdır. Anonim şirketin sınırlı sorumlu olma özelliği buradan kaynaklanmaktadır. Burada sınırlı sorumlu olan, anonim şirketin kendisi değil ortaklardır.

¹⁴ Kumkale, **a.g.e.**, s.186.

1.1.2.3.2.6 Her Türlü İktisadi Amaç ve Konuda Faaliyet Gösterebilme

Anonim şirketin amacına ulaşabilmesi için hangi alanda faaliyet göstereceğinin önceden bilinmesi gerekir. Bu sebeple, anonim şirketin konusu esas sözleşmede açıkça gösterilmek zorundadır (TTK Md.271/11). Çünkü, tüzel kişiliği haiz bulunan anonim şirketin ve organlarının ehliyeti, “şirketin konusu” diye tabir edilen faaliyet alanlarına göre belirlenecektir. Konu haricinde yapılan işlemlerin herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

Borçlar hukuku ile ticaret hukuku arasındaki bağlantı dikkate alındığında kanuna, kamu düzenine, ahlak ve adaba aykırı olmamak şartıyla, her türlü iktisadi konularla iştigal etmek üzere anonim şirket kurulması mümkündür. Bu şirketin ehliyeti, esas sözleşmesinde belirlenen konu çerçevesinde mevcuttur. Konu dışına çıkıldığında gerek şirket gerek temsilci organları ehliyetsiz durumdadır ve yapılan işlemlerin bir bağlayıcılığı yoktur. Fakat esas sözleşmede belirlenen konular dışında da faaliyet gösterilmek isteniyorsa öncelikle sözleşmenin ilgili maddesinin genel kurul kararı ile değiştirilmesi gerekir.¹⁵

1.1.2.4 Anonim Şirketlerin Tasnifi

Ülkemizde sermaye piyasasının yerleşmesiyle birlikte bazı faaliyetlerin ancak anonim şirketler tarafından yerine getirilebileceği esas kabul edilmiştir. Bu durum, diğer şirketlere nazaran anonim şirkete verilen önemin en belirgin göstergesidir. Çünkü, sadece anonim şirketlere hasredilen faaliyet konuları genellikle büyük sermaye birimlerini ve güveni gerektirmektedir. Bankacılık, sigortacılık, döviz büfesi işletilmesi gibi faaliyetler ancak anonim şirketler tarafından gerçekleştirilebilir. Ayrıca bu şirketlerin kendilerine has mevzuatları bulunmaktadır. Dolayısıyla kuruluşlarına ve sermayelerine ilişkin hükümlerle bu şirketlerin işleyişleri çoğu zaman Türk Ticaret Kanunu’na göre farklılıklar arz etmektedir. Ancak bu şirketlerin kendi mevzuatında hüküm bulunmaması durumunda doğal olarak Türk Ticaret Kanunu’nun anonim şirketle ilgili maddeleri (TTK Md.269-474) uygulanacaktır.

¹⁵ Arslan, **a.g.e.**, s.8.

Anonim şirket tasnifinde kullanılan klasik kıstaslardan biri şirketin halka açık olması veya kapalı şirket olmasıdır. Anonim şirketler bütün dünyada çok ortaklı yapılar olarak tasavvur edilmektedir. Ancak bazı avantajlarından yararlanmak düşüncesiyle az sayıda ortağın veya ailelerin ticari faaliyetlerini anonim şirket adı altında yürüttükleri bir gerçektir. Kapalı anonim şirket denilen bu şirketlere sonradan katılmak genellikle çok zordur.

Buna karşılık, yapısına uygun olarak bazı anonim şirketlerin çok sayıda ortaktan oluştuğu görülür. Genellikle düşük oranlı paya sahip ortakların oluşturduğu halka açık anonim şirketlerde yönetici kadro bazı yönlerden diğer ortaklardan ayrılır. Bu şirketlerde esasen başkalarının mal varlığını yönetme ilkesi geçerlidir.¹⁶

Hangi anonim şirketlerin halka açık sayılacağı Sermaye Piyasası Kanunu'nda (SPK) belirlenmiştir. Sermaye Piyasası Kanunu halka açık anonim şirket sayılabilmek için iki ölçü kullanmaktadır. Bunlardan birincisi, hisse senetlerinin halka arz edilmesidir. Şayet hisse senetleri açısından halka arz gerçekleşmişse, bu senetleri kaç kişinin aldığına bakılmaksızın o şirket halka açık anonim şirket olarak kabul edilecektir (SPK Md.3/9).

Halka açık şirket sayılma bakımından kullanılan ikinci ölçü ortak sayısıdır. Sermaye Piyasası Kanunu'na göre, hisse senetlerinin halka arz edilmesi söz konusu olmasa bile, ortak sayısının 250'yi aştığı tespit edildiği takdirde o anonim şirket halka açık anonim şirket olarak kabul edilir.

¹⁶ Arslan, **a.g.e.**, s. 156.

1.2 ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE BÖLÜNME NEDENLERİ VE TÜRLERİ

1.2.1 BİRLEŞME NEDENLERİ VE TÜRLERİ

İki veya daha fazla anonim şirketin bir araya gelmek suretiyle tüzel kişiliklerini kaybedip yeni bir tüzel kişilik oluşturmaları birleşme (konsolidasyon) kavramı ile ifade edilmektedir.¹⁷

Birleşmeye ilişkin Türk ve yabancı literatürde farklı tanımlamalar mevcuttur. Bu tanımlarda genel itibariyle birleşme ve devir birlikte kullanılmıştır. Farklı çevrelerde birleşme ve devir yerine geçen, füzyon, acquisition, merger, konsolidasyon kelimeleri kullanılmaktadır. Literatürde yer alan bazı tanımlar şu şekildedir:¹⁸

Genel anlamda füzyon iki ya da daha fazla işletmenin faaliyetlerinin birleştirilmesine verilen addır. Füzyon, satın alma-devralma veya birleşme şeklinde iki yöntemle olabilmektedir. Satın alma veya devralma (acquisition); bir işletmenin diğer bir işletme veya işletmeleri tüm aktif ve pasifleriyle satın almasıdır. Satın almada, devralınan işletmenin tüzel kişiliği sona erer, devralan işletmenin tüzel kişiliği devam eder. Birleşmede (merger, konsolidasyon) ise; her iki şirketin (şirketlerin) tüzel kişilikleri sona erer ve yeni bir tüzel kişiliğe sahip bir işletme kurulur. Birleşen işletmeler hem ekonomik hem de hukuksal bağımsızlıklarını kaybeder ve ortaya yeni bir işletme çıkar.¹⁹ İşlemenin başka bir işletmeyi nakit veya başka değerler vererek elde etmesine satın alma, kendi iştirak payları karşılığında devralınan şirketleri kendi şirketine ortak yaparak yapılan alımlara ise devir diyebiliriz.²⁰

¹⁷ Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, İstanbul, Muhasebe Enstitüsü Yayını, No.63, 1994, s.42.

¹⁸ Orhan Çelik, **Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1999, s.23.

¹⁹ Pınar Gönülaçan, “İşletmelerde Birleşme Yöntemleri ve Bir Uygulama Örneği”, Dokuz Eylül Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, s.46.

²⁰ Haluk Sumer, Helmut Pernsteiner, **Şirket Birleşmeleri**, Alfa, İstanbul, 2004, s. 363.

Literatürde genelde işletme birleşmelerini ifade eden “merger, acquisition, consolidation” sözcükleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bir kısım yazarlar, yaklaşık aynı büyüklükteki işletmelerin birleşmelerini ifade etmekte acquisition (satın alma–devralma) kavramını kullanmışlardır. Birleşen işletmelerin kişiliklerini ortadan kaldırıp yeni bir işletmenin ortaya çıkması şeklinde olan birleşmeleri ifade etmede consolidation (konsolidasyon) kavramı kullanılmıştır.²¹

Devralma yoluyla birleşme (acquisition) ve yeni şirket kurulması yoluyla birleşme (merger, consolidation) hukuksal açıdan farklı olaylar olsalar da genellikle finans biliminde birlikte yer almakta ve birleşme (merger veya fusion) terimi her ikisini de kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

Fusion kelimesinin kökeni latineden gelmekte, *merger* Anglo-Sakson hukuk çevrelerinde kullanılmakta, İngiltere’de *amalgamation*, Amerikan çevrelerinde ise *consolidation* kullanılmaktadır.²² Bu nedenle farklı kullanımların kökeni lisan farklılığından ve farklı yörelerde farklı terimin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan tanımlamalarda karmaşıklık olduğu ve farklı çevrelerde birbirlerinin yerine kullanıldığı ve tanımsal bir birliğe gidilemediği açıktır.

Türk mevzuatında yer alan tanımlamalara bakacak olursak;

TTK’da birleşmenin tanımı 146.maddede yapılmış ve kanundaki diğer şartlara da uyulması halinde birleşmenin gerçekleşeceği belirtilmiştir. Tanım şu şekildedir:

“Birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbiriyle birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir yahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesinden ibarettir.”

²¹ Nurhan Aydın, **İşletmelerin Birleşmesinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama Örneği**, Ankara, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, 1990, s.10.

²² Hikmet Sami Türk, **Ticaret Ortaklarının Birleşmesi**, Ankara, Banka ve Tic. Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 185, 1986, s.4.

Teknik ve hukuki anlamda birleşme bir veya birden çok şirketin malvarlığının, tasfiye olmaksızın içlerinden birine veya yeni kurulan bir şirkete, kendiliğinden ve külli halefiyet yoluyla geçmesi; bu suretle malvarlıklarının birleşmesi ve intikal eden mal varlığının karşılığı olarak, infisah eden şirketin ortaklarının hesaplanan bir değişim oranına göre, bünyesinde birleşilen şirkette şirket payı kazanmasıdır.²³

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda (KVK) ise 18 ve 19.maddelerde birleşme ve devire ilişkin açıklamalar yapılmıştır. İlgili maddelerde tanıma gidilmemesine karşın devir ve birleşme arasındaki vergisel farklılık belirtilmiştir. Buna göre KVK'nın 19.maddesinde aşağıda yazılı şartlar dahilinde vaki olan birleşmelerin devir hükmünde olacağı anlaşılmaktadır;

1- Birleşme neticesinde infisah eden kurum ile birleşen kurumun kanuni veya iş merkezleri Türkiye'de bulunacaktır.

2- Müfeseh kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerini birleşen (Devralan) kurum, kül halinde devralacak ve aynen bilançosuna geçirecektir.

Açıklamalardan anlaşıldığı üzere, dünyada ve Türkiye'de finans çevrelerinde devir ve birleşmeye ilişkin farklı tanımlamalar yapılsa da TTK'nın 146.maddesinde tek bir tanımlamaya gidilmiş, KVK'da ise bu tanımdan yola çıkılmış, ancak belli koşulların varolması halinde devrin (vergisiz birleşme) gerçekleşeceği belirtilmiştir.

Birleşme ve devir arasındaki ana farklılığa teorik açıdan değinecek olursak; birleşmede (merger); her iki şirketin (şirketlerin) tüzel kişilikleri sona erer ve yeni bir tüzel kişiliğe sahip bir işletme kurulur. Birleşen işletmeler hem ekonomik hem de hukuksal bağımsızlıklarını kaybeder ve ortaya yeni bir işletme çıkar. Satın alma veya devralma (acquisition); bir işletmenin diğer bir işletme veya işletmeleri tüm

²³ Tekinalp Ünal- Reha PORAY, Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku**, 7. Baskı, İstanbul 1997, s.99.

aktif ve pasifleriyle satın almasıdır. Satın almada, devralınan işletmenin tüzel kişiliği sona erer, devralan işletmenin tüzel kişiliği ise devam eder.²⁴

1.2.1.1 İşletmelerin Birleşme Nedenleri

Anonim şirketler; ekonomik, hukuki ve teknik nedenlerle birleşme yolunu seçebilirler.²⁵ Birleşmede temel neden büyüme olmakla birlikte büyüme gerçekleştirilirken başka amaçlara da ulaşılmaktadır. Birleşme sonucunda ulaşılan ekonomik güç, birleşen firmaların ekonomik varlıklarının tek tek toplamından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile tek tek işletmelerin üretim, yatırım ve pazarlama güçlerinden daha büyük bir değer ortaya çıkmaktadır. “Synergy” etkisi ile (2+2=5) açıklanan bu durum, bütünün kendisini oluşturan parçaların toplamından daha yüksek bir değere sahip olacağını ifade etmektedir.²⁶

Finansal açıdan bakıldığında şirketlerin birleşmeler vb. yöntemlerle yeniden yapılandırılmalarında iki ana amaç söz konusudur.²⁷

- Pay sahiplerinin elindeki pay senetlerinin piyasa değerini yükseltmek,
- Mevcut yönetim kademesinin refah düzeyini yükseltmek.

Bu kısa açıklamadan sonra işletmeleri birleşmeye iten nedenler şu şekilde sıralanabilir:

1.2.1.1.1 Büyük Ölçekte Faaliyette Bulunmanın Sağlayacağı İmkanlardan (Ölçek Ekonomileri) Yararlanma

Birleşme sonucunda işletmeler doğal olarak daha büyük ölçekte faaliyette bulunacaklardır. Daha büyük ölçekte faaliyette bulunma ise makinelerin daha

²⁴ Metin Ulusoy, **Son Değişiklikler Çerçevesinde Birleşme, Devir, Bölünme, Hisse Değişimi ve İştirak Yoluyla Şirketlerin Yeniden Yapılandırılması**, Ankara, Yaklaşım, 2004, s.35.

²⁵ Muhasebecinin El Kitabı, İSMMMO Mevzuat Komisyonu, İSMMMO Yayınları Yayın No.13, İstanbul, 1997, s.397.

²⁶ Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, 2.Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1995, s.383.

²⁷ Hakkı İsmail Güneş, Ali Arslan Akbıyık, **İşletmelerde Birleşme ve Tasfiye Uygulamaları**, İSMMMO Yayın No:35, İstanbul, 2002, s.27.

verimli kullanılmasını, atıl üretim araçlarının üretim sürecine girmesini sağlayacaktır.

Birleşmeler, işletmeler arası teknik bilgi akışını kolaylaştırır. Ayrıca işletme ölçeğinin küçük olması nedeniyle uygulanamayan büyük araştırma-geliştirme projeleri uygulanabilir hale gelir. Çünkü büyük araştırma geliştirme projelerini büyük işletmeler daha kolay finanse eder.²⁸

Birleşme sonucunda pazarlama olanakları da artacaktır. İşletmeler dağıtım kanallarını birleştirecek ve yeni pazarlara açılacak, pazar paylarını ve pazarlık güçlerini artırabilecektir.

Birleşme ile işletmeler bazı girdilerini daha ucuza satın alma imkanına kavuşacaktır. Büyük parti alımlarda miktar iskontoları artacak, taşıma giderleri azalacaktır.

Özetle; işletmelerin birleşmesiyle gerekenden fazla tesisler kalkacak; üretim, finansman, pazarlama, araştırma geliştirme faaliyetleri birleştirilecek ve böylece kaynaklar daha etkin kullanılacaktır.

1.2.1.1.2 Teknolojik Gelişmelerden Yararlanma

İşletmeler, yeniliğe ulaşabilmek ve bunu sürekli kılabilmek için teknolojik gelişmelere ayak uydurmak zorundadır. İleri teknolojilerdeki yoğun rekabet, bu anlamda, büyük olmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak, çoğu işletme, kendisini yeniliğe ulaştıracak ve bu yeniliği sürekli kılacak teknolojik gelişmeyi, büyük finansal kaynak gerektirmesi nedeniyle tek başına sağlayamaz. Teknolojik gelişmelerden yararlanma; teknoloji transferi ve değerli sınai haklara sahip olma, teknolojik üretim ve teknolojiyi birlikte kullanma ve nihayet iletişim teknolojisindeki gelişmelerden yararlanma olmak üzere üç değişik önem taşımaktadır.²⁹

²⁸ **İbid**, s.29.

²⁹ Rıza Aşkoğlu, **Yatırım ve Proje Değerlemesi**, 2.Fasikül, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:827, Eskişehir, 1997, s.414.

1.2.1.1.3 Birleşmenin İçsel Büyümeye Oranla Daha Üstün Yönlerinin Olması

Birleşme yoluna gidildiğinde, büyüme içsel büyümeye kıyasla daha hızlı gerçekleşecektir. İçsel büyümede de işletmeler üretim kapasitelerini artırabilir, yeni üretim teknolojileri geliştirebilir. Ancak bu, birleşmeye oranla daha uzun zaman alır. Üretim kapasitesinin çok çabuk genişletilmesinin zaruri olduğu zamanlarda hız etkeni daha da önem taşır. Talebin ani artış gösterdiği durumlarda kapasite derhal genişletilemezse, pazardaki elverişli durum kaybedilebilir, rakip işletmeler bu elverişli durumu kendi lehlerine kullanabilir.

Birleşme, içsel büyümeye göre maliyet tasarrufu açısından daha caziptir. Üretim sürecine yeni araçlar daha ucuza eklenebilir. Ayrıca üretim arttıkça birim maliyetler azalacak, sabit giderler daha geniş bir üretim hacmine yayılacaktır. Bunun yanında birleşmenin içsel büyümeye kıyasla üstün bir yönü de personel tedarikinde ortaya çıkacaktır. İçsel büyümede personel tedariki güç ve pahalı olabilir. Personeli özendirmek için yüksek ücretler teklif etmek gerekebilir. Oysa birleşme yolunda üretim araçlarının yanında personel de adeta otomatik olarak sağlanmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki; birleşme yoluyla büyümenin, maliyet açısından içsel büyümeye göre daha avantajlı olması, birleşilecek işletmeye ödenecek bedelle doğru orantılıdır.³⁰

1.2.1.1.4 İşletme Başarısızlıklarından Kurtulma

İşletmeler yaşamları boyunca çeşitli sorunlarla karşılaşabilecekleri gibi, bu sorunların zamanında tespit edilip, çözümlenememesi, yaşamlarının sona sermesine dahi neden olabilecektir. İşletme faaliyetlerinin her aşamasında ortaya çıkabilen başarısızlık nedenleri; yönetime ilişkin problemler ve finansal problemler olmak üzere genelde iki kategoriye ayrılabilir. Genelde, finansal olmayan sorunlar zararlara, bu zararlar da finansal güçlüklerle ve sonuçta başarısızlığa yol açar.

³⁰ Gönülaçan, a.g.e., s.39.

Yönetmel ve finansal başarısızlık içinde bulunan işletmelerin, bu güçlüklerden kurtulmasında çeşitli stratejiler denenebilir. Yönetmel ve finansal açıdan güçlü ve zayıf işletmeler arasındaki birleşme ve devralmalar, bu stratejilerin en önemlileri olarak değerdendirilebilir.³¹

1.2.1.1.5 Yetenekli Yönetime Sahip Olma

Yetenekli bir yönetimden yoksun olan işletmeler, birleşme yoluyla bu sorunlarını çözüme ulaştırabilirler. İyi bir yönetime sahip bir işletme ile yapılacak birleşme, finans, pazarlama gibi alanlarda duyulan tecrübeli, bilgili, yetenekli yönetici ihtiyacını giderebilir.

1.2.1.1.6 Sermaye Piyasasında Olumlu Karşılanma

İşletmeler arası birleşme ve devralma kararlarını teşvik eden bir başka faktör veya etmen, bu stratejilerin, sermaye piyasasında fon sunucular tarafından olumlu yönde bir gelişme olarak kabul edilmesidir.

Birleşen işletmelerin gelirleri daha düşük bir iskonto oranı ile indirgendiğinden, piyasa değerdeleri de yüksek olmaktadır. Birleşme ve devralma stratejileri sonucunda, karlılığın artması söz konusu olacağından, hisse başına kazanç artmakta, bu da hisse senetlerinin piyasa fiyatını artırmakta ve dolayısıyla işletmenin piyasa değerdelerini yükseltmektedir.³²

1.2.1.1.7 İşletmenin Saygınlığını Arttırma

Birleşme ile kaynak bulma, pazarlama vb. konularda avantaj sağlama olanağı olacaktır. Bunun gibi, işletmenin pazardaki prestijini arttırmanın sağlayacağı olanaklardan faydalanma isteğı işletmeleri birleşmeye iten diğerdere bir nedendir.

³¹ Güneş-Akbıyk, **a.g.e.**, s.33.

³² Aşikoğlu, **a.g.e.**, s.414.

1.2.1.1.8 Kaynak Sağlama Kapasitesini Genişletme ve Düşük Maliyetle Borçlanma

İşletmelerin birleşmeleri durumundaki borçlanma kapasitesi; birleşen işletmelerin bireysel borçlanma kapasiteleri toplamından daha fazla olacaktır. Birleşme aynı zamanda elverişli koşullarla yabancı kaynak bulma imkanı da sağlayacaktır. Ayrıca birleşme sonucu yabancı kaynak maliyetlerinin düşmesi de beklenebilir.

1.2.1.1.9 Değerli Sınai Haklara Sahip Olma

İşletmeler, değerli sınai haklara sahip işletmelerle birleşerek bu haklardan yararlanabilirler. Yeni buluş kapasitelerini genişletebilirler, patent açısından ileride sorun çıkaracak işletmelerle birleşerek patent durumlarını güçlendirebilirler.

1.2.1.1.10 Vergi Avantajları

Bir çok birleşme kararında, vergi avantajlarından faydalanma isteği önemli bir etkidir. İşletmeleri birleşmeye iten Türk Vergi Mevzuatında yer alan açıklamalara ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

1.2.1.1.11 Finansal Nedenler

Hızlı büyüyen işletmeler bu büyümeyi gerçekteşirmede gerekli finansal kaynakları bulmakta güçlükle karşılaşabilirler. Bu büyüme hızını azaltmak yerine, büyümeyi sağlayacak finansman ihtiyacını, likiditesi yüksek işletmelerle birleşme yoluna giderek sağlayabilirler.³³

İşletmeler bireysel olarak sağlayabilecekleri finansman kaynaklarını birleşerek daha kolay ve uygun şartlarda ve daha büyük miktarlarda elde edebilirler. Bir işletme ile birleşilirken, bedelin hisse senedi verilerek ödenmesi halinde, birleşme ek bir finansman ihtiyacı duyulmadan gerçekteştirilebilir. Özellikle küçük bir işletmenin satın alınması durumunda, bu işletmenin ortaklarının, haklarını nakit olarak değil, diğer işletmenin hisse senetleri karşılığında satmayı yeğledikleri

³³ Aydın, **a.g.m.**, s.206.

görülmektedir. Bunun yanında, kurulu kapasiteye sahip bir işletmeye kendi işletmelerinin hisse senetlerini vererek, onların elindeki hazır kapasiteye sahip olmak, yöneticilere daha cazip gelmektedir.³⁴

1.2.1.1.12 Çeşitlendirme ve Riski Azaltma

Çoğu işletmenin örgütsel, mali ve teknolojik imkanları içsel büyüme ile ürün çeşitlendirmesine gitmeye izin vermez. Bu yüzden birleşme yolu ile çeşitlendirmeye gitmek işletmeler için daha uygun olmaktadır.

Ayrıca işletmelerin tek başlarına yeni bir ürün geliştirmesi veya yeni üretim teknolojileri denemesi durumunda risk daha fazla olacak ve bu amaç için yapılan yatırımlarda zarar etme ihtimali yükselecektir. Oysa ki bir başka işletme ile birleşmeye gittiğinde, söz konusu projeyi uygulama ve yürütme imkanı doğacaktır. Çünkü denenmiş, gelir sağlayan üretim teknolojisine sahip olunacaktır. Dolayısıyla risk azalacaktır.³⁵

1.2.1.1.13 Psikolojik Etmenler

Birleşme kararlarında ekonomik nedenlerin yanında bazen psikolojik nedenler de etkili olmaktadır. Kişilerin yeteneklerini gösterme istekleri, hırsları, işletmenin devamlılığını sağlama duyguları, daha büyük bir işletmeyi yönetme arzuları gibi bireysel etkenler işletme birleşmelerinde rol oynayabilmektedir.

Bazı yöneticilerin, hızla büyümedikleri zaman, rakiplerinin onları ezeceğini düşünmeleri ve piyasadan silinecekleri korkusunu taşımaları da işletmeleri birleşmeye iten nedenler arasında sayılabilmektedir. Ayrıca değişen koşullara uyum sağlayabilmek, demode olmamak, işletmeye yeni bir soluk getirmek, kişisel yaratıcılığa daha çok yer vermek amacıyla da yöneticiler birleşme kararı alabilmektedirler.³⁶

³⁴ Gönülaçan, **a.g.e.**, s.43.

³⁵ Akgüç, **a.g.e.**, s.868.

³⁶ Gönülaçan, **a.g.e.**, s.45.

Bunlara ilave olarak işletmeler birbirlerini tamamlayan kaynaklara sahip oldukları için de birleşebilirler. Örneğin; 1989 yılında iki elektrik üreticisi olan Utah Power&Light ile Pacifcorp'un birleşmesi gibi. Utah Power'a en büyük talep, klima ihtiyacı nedeniyle yaz mevsiminde, Pacifcorp'a ise ısıtma ile ilgili olarak kış mevsiminde gelir. İki firmanın üretim sistemlerinin bir araya getirilmesinden elde edilen tasarruflar 1990 yılında yıllık 45 milyon dolar olarak tahmin edilmiştir.³⁷

İşletmeleri birleşmeye iten nedenler aslında oldukça fazladır. Bu nedenlerin çeşidi ve önem derecesi, çeşitli faktörlere bağlı olarak azalır veya artar. Bu faktörleri şu şekilde özetleyebiliriz: İşletmenin yönetim felsefesi, işletmenin büyüklüğü, ülkenin gelişmişlik derecesi vb. içsel ve dışsal faktörler.³⁸

1.2.1.2 İşletme Birleşmelerinin Sınıflandırılması

İşletme birleşmelerini ekonomik faaliyet alanlarına göre ve hukuki yapılarına göre olmak üzere iki grupta sınıflandırmak mümkündür.

1.2.1.2.1 Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Birleşmeleri

Bu sınıflandırma, dışsal büyüme yöntemleri olarak da adlandırılmaktadır.

1.2.1.2.1.1 Yatay İşletme Birleşmeleri

Aynı iş kolundaki işletmelerin birleşmelerini ifade eder. Belirli bir malın üretim ya da satışının aynı evresinde faaliyet gösteren işletmelerin birleşmesidir. Örneğin; aynı malı satan çeşitli işletmelerin birleşmesi gibi. Bu tür birleşmelerde amaç pazar payını artırmaktır. Bir diğer amaç ise çevresel belirsizliklere karşı önlem alabilmek ve rekabet gücünü artırmaktır. Yatay birleşmelerin dezavantajı tekelleşmeye yol açabilmeleridir. Ancak günümüzde işletmeler tekelleşmeden öte uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek düşüncesiyle yatay birleşmeyi tercih etmektedir.

³⁷Richard A. Brealy-Stewart C. Myers-Alan J. Marcus, **İşletme Finansmanının Temelleri**, İstanbul, 1997, s.571.

³⁸Gönülaçan, **a.g.e.**, s.45.

Yatay birleşmelerin, işletmeler açısından bir çok faydası vardır. Yatay işletme birleşmeleri; araç-gereç, makinelerde uzmanlaşma, pazarlamada etkinlik, kaynak kullanımında rasyonellik sağlar. Taşıma maliyetlerini azaltır, işletmelerin aralarındaki rekabeti ortadan kaldırır. İleri düzeydeki üretim teknolojilerinin işletmeler arasında transferini olanaklı kılar, reklam ve satış çabalarının birleştirilerek etkin kullanımını, pazarlama-satış maliyetlerinin düşmesini, reklam giderlerinden tasarrufu sağlar. Bu tür birleşmelerde rekabet ortadan kalktığı için, toplum çıkarlarına ters düşeceği gerekçesiyle devletler anti-tröst uygulamalara giderek bu durumu önlemeye çalışırlar.

Türkiye’de hem sanayi hem de imalat sektöründe bu tip birleşmeler görülmektedir. Osmanlı Bankası’nın, Garanti Bankası ile birleşmesi örnek olabilir.

1.2.1.2.1.2 Dikey İşletme Birleşmeleri

Dikey işletme birleşmeleri; üretim ve satış faaliyetlerinin çeşitli aşamalarında yer alan işletmelerin birleşmesini ifade eder. Bu birleşmede de kontrol tek elde toplanır.

Dikey birleşmeler ya ileriye doğru en son tüketiciye kadar ya da geriye hammaddenin kaynağına doğru genişlemeyi sağlayacak biçimde olabilir. Bu birleşme türünde işletmeler kendisine girdi sunan işletmelerle birleşebileceği gibi, kendi çıktısını satın alan işletmelerle de işbirliğine gidebilir. Bu tür birleşmelerde genelde işletmeler arasında alıcı-satıcı ilişkisi ya da aynı ürünün farklı aşamalarında faaliyette bulunma söz konusudur. Çeşitli aşamalarda faaliyet gösteren işletmelerin birleşmesi, o üretim alanında uyum yaratacak, üretimi ve pazarı etkileme gücü artacaktır.

Bu tür birleşmelerde amaç, bir malın üretimi için yapılan büyük yatırımların riskini azaltmaktır. Böylece işletmeler hem istediği zaman, miktar ve kalitede hammadde elde edebilme, hem de dağıtım kanalına hükmedebilme imkanına kavuşmuş olacaklardır.

Örneğin deri imalatçısı bir işletme ile ayakkabı üreticisi bir işletmenin birleşmesi dikey birleşmedir. Kimya, demir-çelik ve otomotiv sanayilerinde bu tür birleşmelere günümüzde sık rastlanmaktadır.

1.2.1.2.1.3 Karma Birleşmeler

Karma birleşmeler, birbiriyle ilgili olmayan iş kollarında faaliyette bulunan işletmelerin birleşmesidir. Bu türde, farklı sektörlerde faaliyette bulunan ve faaliyetleri birbirinden tamamen farklı işletmelerin birleşmesi söz konusudur. Ekonomik çeşitlendirme olarak da adlandırılır. Karma birleşmelerde amaç, çeşitlendirme ile riski azaltmak ve atıl fonların etkin bir şekilde kullanımını sağlamaktır. Örneğin General Electric, iletişim firmaları olan RCA ve NBC ile bir yatırım kuruluşu olan Kidder Peabody'ye sahiptir.³⁹

A.B.D. Federal Ticaret Komisyonu (F.T.K.); karma birleşmeleri üç alt bölüme ayırmıştır. Bunlar; ürün genişleme (product extention) şeklindeki birleşmeler, pazar genişleme (market extention) şeklindeki birleşmeler ve diğer karma birleşmelerdir.

1.2.1.2.1.3.1 Ürün Genişleme

Dairesel ya da tamamlayıcı büyüme olarak da adlandırılan bu tür birleşmelerde, birleşen işletmelerin üretim veya dağıtım sistemleri fonksiyonel olarak benzer olmaktadır. Bu şekildeki birleşmelerde işletmelerin ürettikleri veya dağıttıkları mamüller arasında doğrudan bir rekabet bulunmaz. Bu tür birleşmeye pazarlama alanında oluşan kapasiteden yararlanmak amacıyla gidilmiş olabilir.

Ürün genişleme yoluyla birleşmeye giden işletmeler, ürettikleri ya da dağıttıkları mal veya hizmetlerin etrafında yer alabilecek mal veya hizmetlerin üretim ve dağıtımını kontrol altına almaya çalışır. Çamaşır deterjanı üreten bir işletme ile sabun üreten bir işletmenin birleşmesi bu türe örnektir. Ülkemizde ise özellikle bankacılık alanında bu tür birleşmeler görülmektedir. Bankalar, genel

³⁹ Brealy-Myers-Stewart -Marcus, **a.g.e.**, s.570.

bankacılık hizmetlerinin yanında, bir sigorta şirketiyle birleşerek sigortacılık alanına da girebilmektedir.⁴⁰

1.2.1.2.1.3.2 Pazar Genişleme

Bu tür birleşmede, birleşen işletmeler aynı ürünleri üretirler. Ancak farklı coğrafi piyasalarda pazarlarlar. Bu birleşme türü “Coğrafi Büyüme” olarak da adlandırılır. Pazar genişleme türündeki birleşmelerde işletmeler, ülke sınırlarının da ötesinde uluslararası bir nitelik gösterebilirler. HSBC’nin Demirbank’ı satınılması buna örnek olabilir.

1.2.1.2.1.3.3 Diğer Karma Birleşmeler (Saf Karma)

Çok yönlü dağılma ile büyüme modeli ya da “Ekonomik Çeşitlendirme” olarak da adlandırılan bu tür birleşmelerde, birleşen işletmeler arasında herhangi bir ilişki söz konusu değildir. Birleşme; birbirinden tamamen farklı alanlarda faaliyet gösteren işletmeler arasında olur. Saf karma birleşme de denilen bu birleşme türünde; aralarında ilgi olmayan mal veya hizmetin üretim ve dağıtımını kontrol altına alınır. Saf karma birleşmelerde, sinerji etkisinden yararlanmanın da ötesinde ekonominin bir çok kesiminde pazar üstünlüğü sağlama amacı da söz konusudur.

Birleşen işletmeler birbirinden farklı alanlarda faaliyet gösterdikleri için, riski de dağıtmış olurlar. Yani yatırımlar, birbiriyle ilgili olmayan konulara yöneltildiği için riski azaltma olanağına kavuşulur. Otomotiv sektöründe faaliyet gösteren bir işletme ile yağ üreticisi bir işletmenin birleşmesi bu türe örnek gösterilebilir.

1.2.1.2.2 Hukuki Yapısına Göre İşletme Birleşmeleri

1.2.1.2.2.1 Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Koruyarak Birleşmeleri:

1.2.1.2.2.1.1 Kartel

⁴⁰ Gönülaçan, a.g.e., s.54.

Aynı üretim dalındaki şirketlerin rekabeti ortadan kaldırmak ya da azaltmak yoluyla pazarı etki altında bırakmak üzere hukuksal varlıklarını koruyarak birleşmeleridir.

Kartele dahil olan işletmeler anlaşma gereğince anlaştıkları konuda birlikte hareket ederler. Kartele giren işletmelerin hukuki ve ekonomik bağımsızları devam eder. Ancak menfaatleri gereği bazı ekonomik kısıtlamalara uymak durumunda kalabilirler.⁴¹

Karteller anlaştıkları özelliklere göre;

- i. Fiyat kartelleri,
- ii. Satış kartelleri,
- iii. Kontenjan kartelleri,
- iv. Üretim kartelleri,
- v. Ödeme koşullarını belirleyen karteller.

biçiminde çeşitlere ayrılabilir.⁴²

1.2.1.2.2.1.2 Holding

En genel tanımıyla holding, ticari hayatta avantaj elde etmek için bir araya gelmiş şirketler topluluğudur. Şirketlerin ticari ve ekonomik olarak bir araya gelmeleri sırasında, bir veya birkaç şirket diğerlerinin hisse senetlerini alarak, bu şirketlerin yönetim ve denetimini elde ederler. Bir başka deyişle diğer şirketlerin hisse senetlerine sahip olarak, onları kontrol eden bir şirket bünyesindeki muhtelif şirketler topluluğu holdingi oluşturur.⁴³

⁴¹ İsmail Ergüneş, Banka Birleşmelerinin Bankalar Kanunu ve Vergi Hukuku Açısından İrdelenmesi, **HUK, Yeterlilik Etüdü**, Ankara, 2001, s.14.

⁴² Ali Haydar Yıldırım, Olcay Kolotoğlu, **Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nev'i Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003, s.213.

⁴³ Emre Büyükişık, "Holdinglerde Dönemsonu İşlemleri ve Konsolide Mali Tablolar", **Vergi Dünyası**, Sayı:225, Mayıs 2000.

1.2.1.2.2.1.3 Konsern

Konserne giren işletmeler de karteldeki gibi karlarını artırmayı amaçlarlar. Ancak buradaki işletmelerin sayısı, karteğe girenlerden daha az olur. Fakat birbiriyle çok sıkı işbirliğine giderler. Konserne giren işletmelerin finansal ve örgüt yapılarında değişiklikler yapılarak rekabete daha elverişli hale getirilirler. Neticede konsern üyeleri arasında bir iş bölümü yapılır ve konserne giren işletmeler ekonomik bağımsızlıklarını büyük ölçüde kaybederler fakat hukuki bağımsızlıklarını muhafaza ederler.⁴⁴

1.2.1.2.2.1.4 Konsorsiyum

Birden fazla şirketin belli bir projenin gerçekleştirilmesi için bir araya gelmesidir. Özellikle baraj, köprü gibi tek bir şirketin projenin tümünü tamamlamasının zor olduğu işlerde kurulur.⁴⁵

1.2.1.2.2.2 Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Kaybederek Birleşmeleri

1.2.1.2.2.2.1 Tröst

İki veya daha çok teşebbüsün, hem ekonomik hem de yasal bağımsızlıklarını kaybederek birleşmesinden meydana gelen teşebbüse tröst denir.

Teşebbüslerin birleşmesiyle meydana gelen tröstün sermaye yapısı kuvvetlenir, yönetimi tek elden yapılır. Rekabet hemen hemen ortadan kaldırılır ve büyük kârlar elde edilir. Tröst büyük bir teşebbüs olduğu için, bürokrasi artar, yönetim masrafları çoğalır. Ayrıca, tröstün başında bulunanlar, onun büyük ekonomik gücünü, politik baskı aracı olarak kullanabilirler.⁴⁶

1.2.1.2.2.2.2 Satın Alma veya Devralma

⁴⁴ Ergüneş, **a.g.etd.**, s.14.

⁴⁵ İsmail Hakkı Güneş, Ali Arslan Akbıyık, **İşletmelerde Birleşme ve Tasfiye Uygulamaları**, İstanbul İSMMMO, 2002, s. 39.

⁴⁶ Güneş-Akbıyık, **a.g.e.**, s.38.

Bir şirket diğer bir şirket veya şirketleri tüm aktif ve pasifleriyle devralmakta devralınan şirket veya şirketlerin tüzel kişilikleri ortadan kalkmaktadır.

1.2.1.2.2.2.3 Birleşme

İki veya daha fazla şirketin bir araya gelerek yeni bir şirket oluşturmalarıdır. Bu durumda birleşen şirketlerin tüzel kişilikleri ortadan kalkmaktadır.⁴⁷

1.2.2 ANONİM ŞİRKETLERİN BÖLÜNME NEDENLERİ VE TÜRLERİ

Bölünme, şirket, kooperatif veya dernek gibi, herhangi bir şekilde ticari işletmeye sahip bulunan hukuk sujesinin, malvarlığını, bölümler halinde ayırıp bunlardan her birini tasfiyesiz olarak mevcut veya kurulacak en az iki hukuk sujesine devredip kendisinin infisah etmesi veya kendisinin de varlığını muhafaza ederek bir kısım malvarlığının bölümler halinde, tasfiyesiz olarak bir veya daha çok hukuk sujesine geçirmesi demektir.⁴⁸

Karşıt kavramlar gibi gözükmekle birlikte, şirketlerin birleşmeleri gibi bölünmeleri de hem işletmelerin optimum ölçeği bulma yöntemlerinden biri hem de genel anlamda ekonomik gelişmeyi sağlayan rasyonel bir çözüm yoludur. Bölünme yoluyla özellikle büyük ölçekli şirketler, belirli bir ölçeğin üstünde azalan verim kanunun etkisini göstermesiyle hantal ve işletmesi güç bir yapıdan kurtulmak, gelişen iş koşullarına göre aynı şirketler topluluğu içinde iş bölümü ve uzmanlaşmaya gitmek, üretim, dağıtım ve pazarlama sürecinin farklı aşamalarını ayrı birimler olarak örgütlemek suretiyle ekonomik faaliyetlerinde verimliliği ve rasyonelliği sağlayıcı amaçlarını gerçekleştirebilirler. Bu nedenle de bölünme bir yeniden yapılanma aracıdır.⁴⁹

⁴⁷ Çelik, a.g.e., s.14.

⁴⁸ Ünal Tekinalp, “Ticaret Hukuku Yönünden Şirketlerin Bölünmesi, Hisse Değişimi ve 4684 Sayılı Kanunun İşlerliği”, *Mükellefin Dergisi*, S.106, s.32.

⁴⁹ Metin Ulusoy, *Son Değişiklikler Çerçevesinde Birleşme, Devir, Bölünme, Hisse Değişimi ve İştirak Yoluyla Şirketlerin Yeniden Yapılandırılması*, Yaklaşım, Ankara, 2004, s.20.

1.2.2.1 Bölünme Nedenleri

1.2.2.1.1 Mali Nedenler

- Mali durumu bozuk hatta borca batık durumda olan şirket zararlarının paylaşarak şirketlerin ayrı şirketler halinde çalışmalarını sürdürme ihtiyacı kapsamında şirketler bölünebilir.⁵⁰
- Sürekli zarar edilmesi karşısında, şirkete ait malvarlığının başka şirketlere devri ile daha verimli kullanılmasını sağlamak gayesiyle şirketler bölünebilir.
- Yatırımların gerektirdiği yeni mali kaynaklarının bulunmaması halinde, mevcut malvarlığı kıymetlerinin başka şirketlere dağılıp bunlarla bütünleşerek faydalı hale getirilmesini sağlamak için şirketler bölünme yöntemini tercih edebilirler.⁵¹
- Şirketler arası kâr ve zarar takasının yapılması ve bu bağlamda mevzuatın şirketlere tanıdığı vergisel avantajlardan faydalanmak için şirketler bölünme müessesesini tercih edebilirler.

1.2.2.1.2 İktisadi Nedenler

- Şirketlerin yer aldığı sektördeki gelişmeler neticesinde, bazen şirketin faaliyetlerinin yer aldığı pazarların ayrışması söz konusu olabilir. Bu durumda her pazar için daha verimli üretim ve hizmet sunmak amacıyla şirketler bölünerek ayrı ayrı şirketler şeklinde üretim ve hizmet faaliyetlerinde bulunabilirler.
- Bazı durumlarda, şirketlerin faaliyette bulunduğu üretim veya hizmet pazarı coğrafi olarak yer değiştirebilir. Bu sebeple şirketler, pazara daha

⁵⁰ Akkuğur, a.g.e., s.15

⁵¹ Oktay Güvemli, “Kurum Bölünmeleri ile İlgili Avrupa Topluluğu Konseyinin 6 Sayılı Yönergesi ve Türkiye’deki Gelişmeler, **Vergi Dünyası**, Sayı:23, Kasım 1991,

yakın üretim veya hizmet sunmak gayesiyle bölünerek ayrı şirketler halinde faaliyet göstermeyi tercih edebilirler.

- Aynı şirket bünyesinde yürütülen birden çok faaliyet alanını daha verimli ve maliyet değerleri daha düşük bir şekilde yönetmek maksadıyla şirketler bölünme suretiyle yeniden yapılandırılabilir.⁵²
- Şirketin faaliyet gösterdiği pazarda ürün taleplerinin değişmesi ve teknolojik gelişmeler karşısında her ürün ya da ürün grubunun ayrı şirketler tarafından daha az maliyet ile üretilmesi ihtiyacı karşısında şirketler bölünebilir.
- Şirketin faaliyet gösterdiği alandaki risk ve sorumluluğunu bölmek suretiyle birden fazla şirket ile paylaştırılması amacı ile bölünme müessesesi tercih edilebilir.
- Daha önce başarısız olarak gerçekleşen bir birleşmeden beklenen amacın ve faydanın gerçekleşmemesi halinde, birleşen şirketlerin bölünmesi yöntemi tercih edilebilir.

1.2.2.1.3 Teknik nedenler

- Şirketlerin coğrafi anlamda uzak yerlerde faaliyet göstermesini gerekli kılan çevre kirliliği, bölgesel hammaddeyi elde edilen yerde değerlendirmek gibi nedenlerle şirketler, mevcut yapılarını bölünme müessesesine uygulamak suretiyle değiştirebilirler.⁵³
- Varlıkların teknik bütünlüğünün ortadan kalkması, üretim araçlarının üretim ya da hizmet yapma yeterliliğini yerine getiremeyecek derecede vasıflarını yitirmesi durumlarında, bu varlıkların, başka şirketlerle birleşmesini sağlamak üzere şirketin bölünmesi yöntemi tercih edilebilir.
- Şirket yapılarının sağlıklı ve profesyonel anlamda gelişmemesi ve faaliyet alanlarının kısa zaman sürecinde hızlı ve kontrolsüz olarak büyümesi

⁵² Çoştan, **a.g.e.**, s.23

⁵³ Güvemli, **a.g.m.**

sebebiyle şirketin bölünerek daha ufak ve kontrollü bir şekilde büyümesinin sağlanması maksadıyla şirketlerin yeniden yapılandırılması için bölünme müessesesi uygulanabilir.⁵⁴

1.2.2.2 BÖLÜNME TÜRLERİ

1.2.2.2.1 Bölünme Usulüne Göre Bölünme Modelleri

1.2.2.2.1.1 Mevcut Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme (Emme Suretiyle Bölünme)

Bu bölünme modelinde, bölünen şirkete ait bütün aktif ve pasif malvarlığının bir bütün halinde mevcut şirket veya şirketler tarafından devralınması şeklinde gerçekleşmektedir. Burada bölünen şirket tasfiyesiz olarak infisah edilebileceği gibi, bir kısım aktiflerini devredip kalanı ile faaliyetine devam edebilir.

1.2.2.2.1.2 Yeni Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme (Yeni Şirket Kurulması Suretiyle Bölünme)

Burada bölünen şirket bütün aktif ve pasif malvarlığını veyahut bir bölümünü yeni kurulacak şirketlere devretmektedir. Söz konusu bölünme modelinin, emme suretiyle bölünmeden en önemli farkı, bölünen şirkete ait aktif ve pasif malvarlığının yeni kurulan şirketlere intikal etmesi ve bu farklılıktan doğan özel sonuçlardır.⁵⁵

1.2.2.2.1.3 Biri Mevcut Diğeri Yeni Kurulan Şirketlere Devir Suretiyle Bölünme (Karma Bölünme Modeli)

Karma bölünme modelinde, bölünen şirket ya bütün malvarlığı kıymetlerini ya da bir bölümünü, hem mevcut şirketlere hem de bölünme neticesinde kurulacak olan yeni şirketlere aynı işlem çerçevesinde devretmektedir.

⁵⁴ Akuğur, a.g.e., s.16-17

⁵⁵ Mehmet Akuğur, **Türk Hukukunda Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 17.

1.2.2.2.2 Malvarlığı Devirleri Kriterlerine Göre Bölünme Modelleri

1.2.2.2.2.1 Tam bölünme

Tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığı, alacak ve borçlarını mukayyet değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak tam mükellefiyete tabi iki veya daha fazla sermaye şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesi (devredilen şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin %10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi işlemin bölünme sayılmasına engel değildir) tam bölünmedir.⁵⁶

1.2.2.2.2.2 Kısmi bölünme

Tam mükellef bir sermaye şirketinin veya bu mahiyetteki bir yabancı kurumun Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer alan gayrimenkuller ve iştirak hisseleri ile üretim tesisleri, hizmet işletmeleri ve bu tesis ve işletmelere bağlı gayrimaddi haklar, hammadde, yarı mamul ve mamul malların, mukayyet değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine, bu değerleri devreden şirketin ortaklarına verilmek veya devreden şirkette kalmak üzere, devralan şirketin iştirak hisseleri karşılığında aynı sermaye olarak konulmasıdır.⁵⁷

1.2.2.2.3 Bölünen Şirket Ortaklarına Dağıtılan Hisse Oranına Göre Bölünme Türleri

1.2.2.2.3.1 Eşdeğer Bölünme (Simetrik Bölünme)

Bölünmede kural olarak bölünen şirketin ortaklarına, tam ve eşit surette ve devredilen malvarlığı değeri oranında bütün haklarını karşılayan pay sahipliği hakları tahsis edilmektedir. Bu kapsamda, gerçekleştirilen bölünme işlemine “eş

⁵⁶ Bkz.Dördüncü Bölüm, 4.6.1.1

⁵⁷ Bkz.Dördüncü Bölüm, 4.6.1.3

değer bölünme” ya da “eş değer geçişli bölünme” ya da “simetrik bölünme” adı verilir.⁵⁸

1.2.2.2.3.2 Eşdeğer Olmayan Bölünme (Asimetrik Bölünme)

Bölünen şirketin ortaklarına mevcut paylarına bakılmaksızın devralan şirkette devredilen malvarlığına tekabül eden eş ve tam malvarlığı değerini karşılayan pay sahipliği hakkı verilmeyebilir. Bu durum, bölünmeye katılan şirketlerde, bölünen şirketin bütün ortaklarına mevcut payları oranı dışında bir oranda hisse tahsis edilmesiyle gerçekleşebileceği gibi, bölünen şirketin bazı ortaklarına, mevcut paylarının oranından daha fazla bir oranda hisse tahsis edilerek ortaklar arasında farklılık yaratılarak da gerçekleştirilebilir.⁵⁹

⁵⁸ Coşatan, **a.g.e.**, s.27

⁵⁹ Ağuğur, **a.g.e.**, s. 20.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, BÖLÜNME VE NEV'İ DEĞİŞİMİ

2.1 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE İŞLEMLERİ

2.1.1 GENEL AÇIKLAMA

Anonim şirketler Türk Ticaret Kanunu uyarınca her türlü iktisadi amaç için kurulabilmelerine karşılık uygulamada genellikle belli bir ekonomik amacı gerçekleştirmek için kurulurlar. Ancak, bu amacın gerçekleştirilmesinin imkansız hale gelmesi, kuruluştaki belirlenen faaliyet süresinin bitmesi, ortak sayısının kanunda belirtilen sayının altına düşmesi, şirketin kuruluş amaçlarının gerçekleştirilmesi, şirketin iflasına karar verilmesi gibi nedenlerle infisah eder veya feshedilir.

Anonim şirketlerin birleşmesi de TTK'da infisah nedenleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle TTK'da yer alan tasfiye ve birleşmeye ilişkin düzenlemelerden önce infisah kavramını, infisah sebeplerini ve infisahın hukuki sonuçlarını kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

2.1.2 İNFİSAH-FESİH KAVRAMI

İnfisahın, sözlük karşılığı, bozulma, hükümsüz kalma anlamını taşımaktadır.¹ Hukuki anlamda infisah; kanunda ve/veya esas sözleşmede öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi ile bir karar alınmasına ya da bir

¹ Ahmet Kavak, , **Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ağustos 2005, s.27. Develioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Yayınev'i, s.522.

ihbarda bulunulmasına gerek olmaksızın şirketin kendiliğinden, *ipso ivre*, sona ermesidir.²

Fesih, kanun ve/veya esas sözleşmede yer alan sebeplerden birine dayanarak, bu yetkiye sahip olanlar tarafından şirketin sona erdirilmesidir.³

Türk Ticaret Kanunu'nda infisah, feshi de içerir biçimde kullanılmıştır.

2.1.2.1 İnfisah Sebepleri

İnfisah sebeplerini üç ana başlık halinde toplamak mümkündür.

2.1.2.1.1 İradi Fesih Sebepleri

Ortakların veya ortaklardan birinin şirketin feshini istemesidir. Bu irade beyanı şirketin feshi sonucunu beraberinde getirir. Örneğin, anonim şirket genel kurulu anonim şirketin feshine karar verebilir.

2.1.2.1.2 İradi Olmayan İnfisah Sebepleri

Yasada veya sözleşmede öngörülen sebeplerden birinin olması halinde, şirketin kendiliğinden sona ermesidir. Burada ortakların fesihle ilgili herhangi bir şekilde iradeleri söz konusu değildir. Örneğin; şirket kuruluş sözleşmesinde öngörülen sürenin dolması halinde şirket kendiliğinden infisah eder.

2.1.2.1.3 Mahkeme Kararı ile Fesih

Yasalarda öngörülen bir kısım sebeplerin varlığı halinde şirketin mahkeme kararı ile feshi mümkündür. Örneğin, şirket sermayesinin 2/3'sinin yitirilmiş olması halinde, alacaklıların talebi üzerine mahkeme o şirketin feshine karar verebilir.

2.1.2.2 İnfisahın Hukuki Sonuçları

İnfisahın hukuki sonuçları iki başlık halinde özetlenebilir.

² Poroy-Tekinalp-Çamoğlu, **a.g.e.**, s.769.

³ **Ibid**, s.106.

a) Tasfiye Hali

b) Tasfiyesiz İnfisah Halleri

2.1.2.2.1 Tasfiye Hali

İnfisahın en önemli hukuki sonucu anonim şirketin tasfiyeye girmesidir.

İnfisah halinde şirketin sözleşmede yazılı amaçları ile ortaklarına kâr sağlamak amaçları yerine şirketin tasfiyesi amaçlanır. Bu nedenle infisah, şirket tüzel kişiliğini ortadan kaldırmaz, tasfiyesi için hukuki bir neden olur. Bu nedendir ki, şirket tüzel kişiliği tasfiye sonuna kadar devam eder ve şirket ünvanının başına “Tasfiye Halinde” ibaresi eklenir. Tasfiyenin sona ermesi ve şirket ünvanının ticaret sicilinden silinmesi, tasfiye memuru tarafından ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi ile mümkün olacaktır.

Genel anlamda tasfiye, bir işletmenin mevcutlarının işletme dışına aktararak faaliyetine son verilmesini ifade eder. Bu dışa aktarma sırasında şirketin varlıkları nakte çevrilerek borçları ödenir ve geriye kalan miktar şirket ortaklarına iştirak payları olarak dağıtılır.⁴

Başka bir anlatımla tasfiye, tüzel kişiliği haiz ticaret şirketlerinin fesih veya infisahi veya iflasları üzerine şirket mevcutlarının, alacaklarının ve borçlarının takip ve tespiti ile alacaklarının tahsil edilmesi, mevcutların nakde çevrilmesi ve borçların tediyesi, geri kalanın da kanun ve sözleşme hükümlerine göre şirket ortaklarına dağıtılmasını sağlayan bütün muamelelerdir.⁵

2.1.2.2.2 Tasfiyesiz İnfisah Halleri

İnfisah eden şirketlerin tasfiyeye girmesi asıl olmakla beraber kanunun öngördüğü bazı hallerde tasfiyesiz infisah söz konusu olur. İlerleyen bölümlerde ayrıntıları ile incelenecek olan birleşmede de durum böyledir. Birleşen veya katılan

⁴ M.Arif Savaş, **Ticaret Şirketleri Uygulaması ve Muhasebesi**, İstanbul, Temel Yayınları, 1992, s.299.

⁵ Mehmet Bingöl, “Özel Hukuk ve Vergi Hukuku Açısından Tasfiye, Devir ve Birleşme”, **HUK Bilim Raporu**, İstanbul, 1983, s.4.

şirketin malvarlığı, tasfiyeye lüzum kalmaksızın bütün halinde yeni kurulan veya katılınan şirkete geçer.⁶

Tasfiye, şirket tüzel kişiliğinin malvarlığını dağıtmak suretiyle sona ermesi anlamına geldiğinden şirketin infisahı, bu anlamda tasfiyeyi de içeriyorsa bu tür infisah “tasfiyeli infisah” da denilmektedir. Şayet infisah sadece şirketin infisahını içeriyor, malvarlığının dağıtılmasını öngörmüyorsa buna da “tasfiyesiz infisah” denilmektedir.⁷

2.1.3 ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYESİ

Tasfiyenin hukuksal dayanağı ve başlangıcının fesih ve infisah olması dolayısıyla anonim şirketin tasfiyesinde de şirketin fesih nedenleri üzerinde durmak gerekmektedir.

Fesih (fesh) kanun veya sözleşmede yer alan sebeplerden birine dayanarak bu yetkiye sahip olanlar tarafından şirketin sona erdirilmesidir. Sona erme, ortağın veya pay sahibi olarak bir kişinin, azınlığın, bazen de çoğunluğun iradesi ile gerçekleşebilir. Çoğu zaman da feshi karara bağlama yetkisi mahkemeye aittir.⁸

İnfisah, kanunda veya anasözleşmede öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi ile karar alınmasına ya da işlem yapılmasına gerek olmaksızın şirketin kendiliğinden sona ermesidir. İnfisah, gerçekleştiği andan itibaren ileriye doğru hükümler doğurur. Türk Ticaret Kanunu’nda infisah kelimesi feshi de içerek şekilde kullanılmıştır.⁹

Feshedilme veya infisah hallerinde şirket için tasfiye söz konusu olmaktadır. Tasfiye halinde tasfiye dönemi başlar. Bu dönemde şirket tüzel kişiliğinin ehliyeti, ortaklarının durumu özel hükümler getirilerek düzenlenmiştir.¹⁰

⁶ Billur Serap Yaltı, “Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Tasfiye, Birleşme, Nev’i Değiştirme”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, s.10.

⁷ Yılmaz Ulusoy, **Anonim ve Limited Şirketlerde Kar Dağıtımı ve Değerlendirme**, s.577, Yaltı Billur, a.g.t, s.10.

⁸ Güneş-Akbıyık, **a.g.e.**, s.169.

⁹ **İbid.**

¹⁰ Tarakçı, **a.g.e.**, s.344.

2.1.3.1 Anonim Şirketin Feshi

Anonim şirketlerin feshini gerektiren durumları üç ana başlık altında toplamak mümkündür.¹¹

Şirketin Kendiliğinden Feshini Gerektiren Nedenler;

- Ana sözleşmede belirtilen sürenin dolması (TTK Md.434/1),
- Şirket amacının gerçekleşmiş olması (TTK Md.434/2),
- Şirket amacının elde edilmesinin imkansız hale geldiğinin anlaşılması (TTK Md.434/2),
- Şirketin ana sözleşmesinde belirtilen infisah sebeplerinden herhangi birinin gerçekleşmesi (TTK Md.434/6),
- Şirketin sermayesinin tamamının veya üçte ikisinin yitirilmiş olması ve Genel Kurul tarafından bunun tamamlanmasına veya kalan üçte bir ile devamına karar alınmamış olması (TTK Md.434, 436, 324),
- Anonim şirketin iflasına karar verilmiş olması (TTK Md.434/8),
- Anonim şirketin ortak sayısının beşten aşağıya düşmüş olması (TTK Md.434/4),

İradi Fesih Nedenleri;

- Genel kurulun infisah kararı alması (TTK Md.434/9),
- Anonim şirketin diğer bir şirketle birleşmesi (TTK Md.434/7, 146-151),
- Feshi bildirme: Esas sözleşmede pay sahiplerine feshi bildirme hakkı tanınmışsa bunların bildirimi halinde şirket infisah eder.

¹¹ Poroy-Tekinalp-Çamoğlu, **a.g.e.**, s.769

Şirketin mahkeme kararı ile feshini gerektiren nedenler;

- Anonim şirketin ortak sayısının beşten aşağıya düşmüş olması (TTK Md.434, 435, 227),
- Anonim şirketin gerekli organlarından birinin olmaması veya genel kurulun toplanamaması (TTK Md.435),
- Anonim şirketin kanuna, esas sözleşme hükümlerine veya kamu düzenine aykırı işlemler ve faaliyetlerde bulunması (TTK Md.274, 434),
- Esas sermayenin üçte ikisinin kaybedilmesi sonucu alacaklıların fesih talebinde bulunması.

2.1.3.2 Anonim Şirketlerde Tasfiye Hali

Anonim şirket, birleşme (devir dahil), limited şirkete dönüşme veya kamu tüzel kişiliği tarafından devir alınması dışındaki bir nedenle infisah ederse tasfiye haline girer (TTK Md.439).

“Tasfiye” kavram olarak, anonim şirketin mal varlığının paraya çevrilmesi, şirket alacaklarının tahsil edilmesi, borçların ödenmesi ve geriye bir bakiye kalıyorsa, bunun tasfiye payı hükümlerince, pay sahiplerine dağıtılması ve şirketin kaydının sicilden silinmesi işlemlerinin tümü olarak tanımlanabilir.¹²

Anonim şirketin tasfiye haline girmesi ile sözleşmesinde gösterilen ekonomik amaç, tasfiye amacıyla sınırlı olarak devam eder. Artık şirket, faal işletme konusunu bırakmıştır. Sadece tasfiye gayesi için hukuki varlığını ve tüzel kişiliğini devam ettirir.

Tasfiye kapsamına giren işlemler ise, tasfiye gayesinin gereği olan ve bu gaye ile sınırlı bulunan işlemlerdir. Bunlar, başlanmış işleri tamamlamak, pay bedellerini ve diğer alacakları tahsil etmek, aktifleri paraya çevirmek, şirketin borç ve taahhütlerini yerine getirmek, tasfiye hasılatını bankaya yatırmak gibi işlemlerdir

¹² Tekinalp, **a.g.m.**, s.745.

(TTK Md. 230). Bu işlemlerin dışına çıkmak, tasfiye gayesi ile bağdaşmaz. Bu sebeple tasfiye gayesi ile sınırlı olarak, kanunda sayılanların haricinde yapılan işlemler, tasfiye gayesiyle yapıldığı ispat edilmedikçe anonim şirketi bağlamaz. Bu işlemlerin hukuki sonucu ve işlemlerden doğan sorumluluk işleri yapanlara aittir.¹³

2.1.3.2.1 Tasfiye Halinde Anonim Şirketin Hukuki Durumu

2.1.3.2.1.1 Tüzel Kişilik ve Haklardan Yararlanma Ehliyeti

İnfisah veya fesih sebeplerinden birinin gerçekleşmesi ile anonim şirket sona erer. Ancak, tüzel kişiliği ortadan kalkmaz. Şirket, sadece tasfiye gayesiyle sınırlı olmak üzere, tüzel kişiliğini muhafaza eder (TTK Md. 439).

Tasfiye gayesiyle sınırlı olarak tüzel kişiliğin devamı, hem ortaklarla, hem de üçüncü kişilerle olan münasebetler bakımından geçerlidir. Bu itibarla, şirketin hak ve borçlarında, tasfiye haline girmeden önceki taahhütleri ile bu taahhütlerden doğan sorumluluklarda bir değişiklik meydana getirmez. Şirketin faaliyette bulunduğu devrede, üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmeler geçerliğini muhafaza eder. Şirketin lehine ve aleyhine açılmış davalar, tasfiye halinde de devam eder.

Tasfiye halinde bir anonim şirket, tasfiye gayesiyle sınırlı olarak hak kazanabilir ve borç altına girebilir. Ancak gayesinde bir değişiklik meydana gelir. Aktif kazanç sağlama ve ortaklarına paylaşırma gayesi sona erer, yerini pasif tasfiye gayesi alır. Bu gayeyi aşan her türlü işlem, ehliyet dışı yapılmış sayılır.

2.1.3.2.1.2 Ticaret Unvanı

Tasfiye halinde de anonim şirketin ticari faaliyet unsuru kaybolmakla beraber, tacir sıfatı saklı kalır. Tasfiye gereği yapılan bütün işlemler ticaridir. Bunun için, tasfiye halindeki şirket, ticaret unvanını “tasfiye halinde” sözü eklenmek suretiyle kullanmakta devam eder. Bu bakımdan, tasfiyenin başka bir ünvan altında yapılması mümkün değildir.

¹³ Arslan, **a.g.e.**, s.300.

2.1.3.2.2 Tasfiye Halinde Anonim Şirketin Organlarının Hukuki Durumu

Tasfiye gayesinin, anonim şirketin ehliyetinde meydana getirdiği sınırlama, dolayısıyla şirket organlarının görev ve yetkilerini de sınırlandırır.

Şirket organları, tasfiye halinde de organ sıfatını muhafaza etmekle beraber, yetki ve görevleri, tasfiyenin yürütülebilmesi için zorunlu olan ve niteliği itibarıyla, tasfiye memurlarınca yapılamayan işlere inhisar eder. Çünkü, anonim şirket borçlarından dolayı, sadece malvarlığı ile sorumlu bir şirket tipi olduğundan (TTK Md. 269), alacaklıların menfaatlerinin bilhassa tasfiye aşamasında korunması çok önemlidir.

2.1.3.2.2.1 Genel Kurulun Yetki ve Görevleri

Anonim şirketin en yüksek organı olan ve yetkileri kanunun emredici hükümlerine ve esas sözleşmeye dayanan genel kurul, şirket tasfiye haline girmekle, yine organ sıfatını muhafaza eder. Ancak yetki ve görevleri, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan fakat nitelikleri itibarıyla, tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerle sınırlıdır.¹⁴

TTK'nın 440.maddesine göre, tasfiye halinde genel kurulun yetki ve görevleri iki bakımdan sınırlandırılmıştır.

2.1.3.2.2.1.1 Tasfiyenin Yapılabilmesi İçin Zorunlu Olan İşlemler

Bu devrede her türlü ticari faaliyet ortadan kalktığından, şirket organları, dolayısıyla genel kurul, sadece tasfiyenin gerektirdiği ve tasfiye için zorunlu olan işlemleri yapabilir. Zorunluluğun bulunup bulunmadığını, genel kurul takdir etmekle beraber, yapılması istenilen işlem, normal ölçülere göre, tasfiye

¹⁴ Ulusoy, **a.g.e.**, s.597.

bakımından zorunlu sayılabiliyorsa, bu işlemlerin yapılmasına genel kurulca karar verilebilir. Hatta, tasfiyeye yararlı olduğu ölçüde, yeni işlemler de yapılabilir.¹⁵

Genel kurul, tasfiye memurlarının tayin ve azline karar vermeye yetkilidir (TTK Md.441, 442). Fakat mahkemece tayin edilen bir tasfiye memuru, genel kurul kararıyla azledilemez.

Genel kurul, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, tasfiye memurlarına talimat da verebilir.

2.1.3.2.2.1.2 Kanunen Tasfiye Memurlarınca Yapılamayan İşlemler

Anonim şirket tasfiye haline girince, organların yetki ve görevleri, nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerle sınırlanır (TTK Md. 440/1).

Mahiyeti gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerin bir kısmını Türk Ticaret Kanunu sınırlayıcı olmamakla beraber saymıştır (TTK Md. 443, 446/3, 441, 442, 450, 444). Kanunun saydığı haller için, işlemin mahiyetini, tasfiye memurlarınca yapılıp yapılamayacağını incelemeye gerek olmayıp, bunlar kanunen tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemler özelliğini taşır. Bu işlemler, şirketin diğer organlarına da devredilemez. Aktiflerin toptan veya pazarlıkla satışına ancak genel kurul karar verebilir.¹⁶

Tasfiyenin başlangıcında, envanter defteri ile bilançonun tasdiki, genel kurula aittir (TTK Md. 444).

2.1.3.2.2.2 Tasfiye Halinde Yönetim Kurulunun Yetki ve Görevleri

Anonim şirketin tasfiye haline girmesi ile yönetim kurulunun yetki ve görevleri, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan ve fakat mahiyeti icabı tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerle sınırlanmıştır (TTK Md. 440).

¹⁵ Sema Küçüktop, “Tasfiye Devir Birleşme Nev’i Değiştirme ve İşletmelerin Birleştirilmesinin Türk Ticaret Kanunu Sermaye Piyasası Kanunu Borçlar Kanunu ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumlarının Değerlendirilmesi”, **HUK Yeterlilik Etüdü**, Ankara, 1995, s.24.

¹⁶ Küçüktop, **a.g.etd.**, s.24.

2.1.3.2.2.2.1 Yönetim ve Yemsil Yetkisinin Sona Ermesi

Yönetim kurulu, tasfiye halinde de organ sıfatını muhafaza etmekle beraber, şirket malları üzerindeki tasarruf hakkı, hukuken ortadan kalkar ve şirket malları ile ilgili işlemlerde, yönetim kurulunun temsil yetkisi sona erer. Tasfiye halinde, temsil yetkisi tasfiye memurlarına intikal eder. Yönetim kurulunca tayin edilen ticari mümessillerin de temsil yetkileri tasfiye ile sona erer.¹⁷

2.1.3.2.2.2.2 Yönetim Kurulunun Tasfiye Memuru Sıfatı

Anonim şirket tasfiyeye girdiği anda, sözleşmede açıkça belirtilmiş ise yönetim kurulu, böyle bir açıklık yoksa genel kurulca seçilen kişiler, tasfiye memuru sıfatıyla tasfiye işlemlerini yaparlar (TTK Md.441). Her ne sebeple olursa olsun genel kurul, tasfiye memuru tayin edemeyecek olursa, önceden faaliyette bulunan yönetim kurulu üyeleri, tasfiye memuru olarak görevlerine devam ederler ve kanunen tasfiye memurlarına yüklenmiş olan görevleri de yerine getirirler (TTK Md. 441). Bu durumda yönetim kurulu, tasfiye memuru sıfat ve yetkilerini kazanır ve tasfiye memuru statüsüne tabi olur. Bu sıfatla, şirketi birlikte veya sözleşmede açıkça belirtilmiş ise müstakil temsil ederler. Müstakil temsilin tescil ve ilan edilmesi gerekir.¹⁸

2.1.3.2.2.2.3 Yönetim Kurulunun Tescil Mükellefiyeti

Sona eren anonim şirketin tescil ve ilanı görevi yönetim kuruluna ait olduğu gibi (TTK Md.438), tasfiye memurlarının ve bunların ayrı ayrı mı yoksa birlikte mi şirketi temsil edecekleri hususunun tescil ve ilanı da yine yönetim kurulu tarafından yerine getirilecektir (TTK Md.441/2).

2.1.3.2.2.2.4 Tasfiye Halinde Yönetim Kurulunun Diğer Yetki ve Görevleri

Tasfiye halinde yönetim kurulunun yönetim ve temsil yetkisi sona ermekle beraber (TTK Md.450, 219), tasfiye gayesi dışında kalan işlerde, görev ve yetkileri

¹⁷ Kavak, **a.g.e.**, s.36.

¹⁸ Küçüktop, **a.g.etc.**, s.25.

devam eder (TTK Md.440/1). Bu itibarla yönetim kurulu, genel kurulu fevkalade toplantıya çağırabilir. Tasfiye memurları, sadece tasfiye için gerekli olan hususlarda, genel kurulu toplantıya davet edebilir (TTK Md.440/2). Genel kurulca yapılacak işlemler, tasfiye gereğinden değilse davet yetkisi ve genel kurul toplantısı ile ilgili diğer işlemlerin yapılması, yönetim kuruluna aittir.

Ayrıca, tasfiye gayesi sınırları dışında kalan genel kurul kararlarının iptali hususunda da, şirketi temsilen dava açmak yetkisi, yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu, aynı zamanda tasfiye görevi ile yükümlü ise, tasfiye memuru sıfatıyla, tasfiye ile ilgili genel kurul kararlarının iptali için, dava açmak yetkisine de sahiptir (TTK Md.441)

Yönetim kurulu, tasfiye memurlarına her türlü kolaylık ve yardımı sağlamak ve istenilen bütün defter ve belgeleri, onlara vermekle yükümlüdürler. Bu yönden yönetim kurulu, genel kurula karşı sorumludur.

Envanter ve Bilançonun Tanzimi de yönetim kurulunun görevidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 441.maddesine göre, tasfiye memurluğu, yönetim kurulu üyeleri tarafından yapılıyorsa, tasfiye envanter ve bilançosunun tanzimi görevi yönetim kuruluna aittir.

Sözleşme veya genel kurul kararı ile ayrıca tasfiye memuru tayin edilmiş ise, bu tasfiye memurları, yönetim kurulu üyelerini davet edip, onlarla işbirliği yaparak, envanter ve bilanço düzenlenir ve birlikte imzalarlar (TTK Md. 450/1, 226)

2.1.3.2.2.3 Tasfiye Halinde Denetçilerin Yetki ve Görevleri

Anonim şirketin tasfiye haline girmesi ile denetçilerin yetki ve görevleri, TTK'nın 440.maddesi gereğince tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan fakat nitelikleri icabı, tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerle sınırlıdır. Ancak, TTK'nın 440.maddesinin 1.fıkrası hükmü denetlemenin sadece muhtevasını sınırlar, bu organın görev ve yetkilerine tesir edemez. Tasfiye halinde de denetleme, tasfiye işlemleri bakımından zorunlu olduğu gibi, denetleme görevi gayesi itibarıyla

de, tasfiye memurları tarafından yapılamaz. Nitekim, şirketin fesih ve tasfiyesi halinde, tasfiye, kimin tarafından yapılırsa yapılsın denetçiler, tasfiye işlemlerinin kanun ve esas sözleşme hükümlerine uygun olarak yerine getirilip getirilmediğine nezaret etmekle yükümlüdür (TTK Md.353/7).¹⁹

Denetçiler, tasfiye bilançosu ile envanter defterlerinin birbirine uygun olup olmadığını kontrol ederler.

Tasfiye işlemlerine nezaretleri sırasında, tasfiyenin idaresi hususunda müşahade ettikleri noksanları tespit etmek, kanun veya esas sözleşme hükümlerini ihlal edenleri, yönetim kurulu ve önemli hallerde genel kurula ihbar etmek zorundadırlar (TTK Md. 354).

Türk Ticaret Kanunu'nun 353.maddesinin 8.fıkrası gereğince, yönetim kurulunun ihmali halinde genel kurulu olağan ve olağanüstü toplantıya davet ederler. Ancak, acele bir durum mevcut olmadan, yetkili bulunmadıkları halde, genel kurulu toplantıya çağıran denetçiler, bu suretlerle meydana gelen zararları tazmin etmekle yükümlüdürler.

Genel kurulca alınan bir kararın uygulanması, tasfiye memurları ile denetçilerin şahsi sorumluluklarını gerektirdiği taktirde, bunlardan her biri kararın iptalini dava edebilirler (TTK Md. 381/1).

Denetçiler, tasfiye sırasında kanun veya esas sözleşme ile kendilerine verilen görevleri, hiç veya gereği gibi yapmadıkları taktirde, meydana gelen zararlardan, kusursuz olduklarını ispat etmedikçe, müteselsil olarak sorumludurlar (TTK Md. 359). Denetçilerin sorumlulukları, kusura dayanan sorumluluktur.

¹⁹ Ulusoy, **a.g.e.**..597.

2.1.3.2.3 Tasfiye İşlemleri

2.1.3.2.3.1 Anonim Şirketin Sona Ermesinin Tescil ve İlanı

Anonim şirketin kanun veya esas sözleşmede öngörülen sebeplerden biri ile sona ermesi halinde, durum yönetim kurulunca ticaret siciline tescil ve en çok birer hafta ara ile üç defa ilan ettirilir (TTK Md. 438 TSN Md. 65).

İlanda şirket alacaklılarının belgeleri ile birlikte, bir sene içinde şirkete başvurmaları gereği bildirilir. Bir senelik sürenin başlama tarihi, üçüncü ilanın yapıldığı tarihtir (TTK Md. 438). Bir senelik süre içinde, ortaklara, hiçbir ödemede bulunulamaz.

Tescil görevi, yönetim kuruluna heyet halinde verilmiş olduğundan, üyelerin tek başlarına tescil talebinde bulunma yetkileri yoktur (TTK Md. 30, TSN Md. 31).

Yönetim kurulunun, şirketin sona ermesini tescil ettirecek şekilde mevcut olmaması halinde, genel kurul tescil görevini, başka kişilere veya denetçilere yahut tasfiye memurlarına verebilir.

Anonim şirket, genel kurulun devamlı surette toplanmaması sebebiyle sona ermiş ise, tescil yükümlülüğü yönetim kurulunca, yönetim kurulu da mevcut değilse, tescil mahkemece tayin edilen tasfiye memurları tarafından yerine getirilir (TTK Md. 438).

Şirket, iflas sebebiyle sona ermişse, iflas kararı, İcra ve İflas Kanunu (İİK) hükümlerine göre (İİK Md. 166) iflas idaresince ticaret siciline bildirilir.

2.1.3.2.3.2 Tasfiye Memurlarının Tayini

Anonim şirketlerin iflas sebebiyle sona ermesi hali dışında, tasfiye, tasfiye memurları tarafından yapılır.

2.1.3.2.3.2.1 Sözleşme ile Tayin

Tasfiye memuru, şirketin kuruluşu sırasında sözleşme ile tayin edilebileceği gibi, sonradan sözleşmede değişiklik yapmak suretiyle de tayin edilebilir. Bu durumda TTK'nın 388.maddesine göre sözleşmenin değiştirilmesi için toplantı ve karar nisapları aranır.

Sözleşme ile tayin edilen tasfiye memurunun şirkette ortak olması zorunlu değildir. Üçüncü kişiler de tasfiye memuru seçilebilirler (TTK Md.450, 212/3).

2.1.3.2.3.2.2 Genel Kurul Kararı ile Seçilmesi

Tasfiye memuru esas sözleşme ile tayin edilmemiş ise, şirketin sona ermesinden önce veya sonra, genel kurul kararı ile seçilebilir (TTK Md.441).

Tasfiye memurunun genel kurulca tayin edilmesi halinde de şirkette ortak olma zorunluluğu yoktur. Üçüncü kişilerde seçilebilir (TTK Md.450, 212/3) Ancak bu durumda da yine şirkette üçüncü kişi ile tasfiye memuru arasında, özel bir sözleşmenin yapılmış olması gerekir.

2.1.3.2.3.2.3 Yönetim Kurulunun Tasfiye Memuru Sıfatı

Sözleşme, genel kurul veya mahkemenin tayin ettiği tasfiye memurlarının görev yapamadığı bütün hallerde, kanuni tasfiye memurluğu sıfatı, yönetim kuruluna intikal eder.

Bütün bu durumlarda yönetim kurulu, tasfiye memuru sıfatıyla tasfiye görevlerini, yönetim organı olarak da tasfiye icabından olan, fakat tasfiye memurlarınca yapılamayan işleri bir arada ve fakat birbirinden bağımsız olarak yürütür.

2.1.3.2.3.2.4 Tasfiye Memurlarının Mahkemece Tayini

Anonim şirkete, mahkemece tasfiye memuru tayini istisnai hallerde olur.

Şirket genel kurulunun toplanamaması veya yönetim kurulunun mevcut olmaması sebebiyle feshedilmiş ise veya haklı sebeplerin mevcudiyeti halinde bu mümkündür.

Ortakların talebi ile bu durumda mahkemenin tasfiye memuru tayin edebilmesi için önceden tayin edilmiş tasfiye memurlarının mahkemece azlini gerektiren haklı sebeplerin mevcut olması ve ortaklardan birinin bunu talep etmesi gerekir. Tasfiye memurlarının azlini gerektiren haklı sebeplerin neler olduğu, kanunda açıkça belirtilmemiştir.

2.1.3.2.3.2.5 Tasfiye Memurlarının Tescil ve İlanı

Tasfiye memurlarının, tayin, değiştirilme ve azilleri ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir (TTK Md. 441/2).

Tasfiye memuru ister sözleşme ister genel kurulca tayin edilmiş olsun, tescil ve ilan görevi yönetim kuruluna aittir.

Tasfiye memurunun tayininde de tescil ve ilan işleri yapıcı nitelik taşımaz, sadece bildirici mahiyettedir.

2.1.3.2.3.3 İlk Envanter ve Bilançonun Tanzimi

Tasfiye memurları, tasfiye halinde bulunan anonim şirketin bütün mal ve haklarının muhafazası için, basiretli bir işadamı gibi gerekli tedbirler almak ve tasfiyeyi mümkün olan en kısa zamanda sonuçlandırmakla yükümlüdür (TTK Md. 450, 225).

Tasfiye memurlarının ilk görevi, şirketin sona erdiği andaki mali durumunu gösteren envanter ve bilançoyu hazırlamaktır. Bu tasfiye bakımından bir nev'i açılış bilançosudur.

Tasfiye bilançosunun, işletme bilançosundan farklı özelliği; aktifler, şirket için sahip oldukları değerlere göre değil muhtemel satış değerleri ile bilanço

geçirilirler. Gizli ihtiyatlara, şirketin alacak ve borçlarına gerçek değerleri takdir olunur.

Yönetim kurulunun iştiraki ile tasfiye memurları tarafından düzenlenen ve tasfiye bilançosu olarak anılan, ilk envanter ve bilanço, genel kurulca tasdik edilir (TTK Md.441/1).

2.1.3.2.3.4 Şirket Alacaklılarını Beyana Davet

Alacaklı oldukları, şirket defterlerinden veya diğer belgelerden anlaşılan ve ikametgahları veya merkezleri bilinen gerçek ve tüzel kişiler taahhütlü mektupla ve diğer alacaklılar, Türk Ticaret Sicili Gazetesi ile ve diğer ilan yolları ile, anonim şirketin tasfiyeye girdiğinden haberdar edilir ve alacaklarını bildirmeleri için davet olunurlar. Bu davette çağrı en az üç defa tekrarlanmalıdır (TTK Md.447/2).

İcra yoluyla takip edilen veya dava konusu olan ihtilaflı alacaklarla, şarta bağlı alacaklar da beyan edilmelidir. Bu alacaklarla, henüz defter kayıtlarına intikal etmemiş alacaklar da diğer belgelerin muhtevassından anlaşılan alacaklılar gurubuna girer, bunlara da davet sicil gazetesi ve şirketin diğer yayın vasıtaları ile yapılır.

Alacaklı oldukları şirketçe belli olanlar, beyanda bulunmazlar ise, bunlara ait alacakların tutarı ve şirketin henüz vadesi gelmeyen borçları ile ihtilaflı borçlarının karşılığı notere tevdi olunur (TTK Md.279, 326, 434, 445). Yoksa alacağın bildirilmesi, onun düşmesi sonucunu doğurmaz.

2.1.3.2.3.5 Şirket Borçlarının Şirketin Malvarlığından Fazla Olması Halinde İflas Talebi

Tasfiye envanter ve bilançosundan veya alacaklılara yapılan davetle ilan sonucu başvuran alacaklılardan, şirketlerin borç ve taahhütlerinin, şirket mevcudunu aştığı anlaşılırsa, tasfiye memurları, hiçbir ödeme yapmayarak, durumu derhal mahkemeye bildirmek zorundadırlar (TTK Md. 446/2, İİK Md. 179). Bu durumda mahkeme, önceden takibe gerek olmadan, şirketin iflasına karar verir. Bu karar ile, tasfiye memurlarının görevi sona erer.

Şirket borçlarının, mevcudundan fazla olması halinde, tasfiye memurları hiçbir ödemede bulunmazlar (TTK. Md 446/2). Kanunun bu hükmü emredici mahiyettedir. Çünkü, anonim şirket, borçlarından dolayı, sadece malvarlığı ile sorumlu bir şirkettir.

Şirketin mevcutları, borçların ödenmesine yetmiyorsa, sermaye paylarının, henüz ödenmemiş kısımlarının ödenmesi ortaklardan talep edilir (TTK Md. 446).

2.1.3.2.3.6 Şirketin Girişilmiş İşlerinin Tamamlanması, Aktiflerin Paraya Çevrilmesi

Tasfiye memurları öncelikle, şirketin devamı zamanında başlanmış olup henüz sonuçlandırılmamış olan iş ve işlemleri tamamlar, bunun için yeni işlemler de yapabilirler. Ancak bu yeni işlemlerin de yine tasfiye gayesiyle yapılması gerekir.

Şirketin nakit mevcudu, borçların ödenmesine yeterli gelmiyorsa, tasfiye memurları, şirket mevcudunu paraya çevirir; mal, kıymetli evrak ve gayrimenkulleri satarlar.

Sözleşmede aksine hüküm yoksa ve genel kurulca da aksine karar alınmamış ise, tasfiye memurları, satış şeklini tayin hususunda serbesttirler. Açık arttırma ile satmak zorunda olmayıp, bütün aktifleri pazarlık suretiyle satabilirler (TTK Md. 443).

2.1.3.2.3.7 Borçların Ödenmesi

Şirketin borçları, mevcudundan fazla ise tasfiye memurları, hiçbir ödemede bulunmazlar (TTK Md.446/2, İİK Md.179).

Tasfiye bilançosundan ve alacaklıların daveti sonucu anlaşılan duruma göre, şirket borçlarının, mevcudundan fazla olmadığı anlaşılırsa, ancak bu halde tasfiye memurları, bu borçları ödemekle yükümlüdürler (TTK Md.446/1). Ancak, mevcutların bütün borçları karşılayamamasından endişe ediliyorsa, bu taktirde kısmi ödemeler yapılması mümkündür. Alacaklılar rüçhan hakları yoksa eşit işleme

tabi tutulurlar. Vadesi gelmiş borçlar, mevcudun müsaadesi nispetinde ödenir. Vadesi gelmemiş borçlar, tasfiye memurları tarafından indirim yapılarak ödenebileceği gibi, indirim yapılmadan borç vadesinde ödenmek üzere, notere tevdi edilebilir. Borç faizli ise alacaklı faizden mahrum edilemeyeceğinden, indirim yapılamaz. Şarta bağlı borçlar, şayet paylaşma, bunların mevcut olup olmayacakları açıkça anlaşılınca kadar geri bırakılamıyorsa, karşılıkları yine notere tevdi edilir.

Tasfiye memurları, şirket borçlarının ödenmesi hususunda, kusurlu oldukları takdirde müteselsil olarak sorumlu olurlar (TTK Md. 445/4).

2.1.3.2.3.8 Son ve Kesin Bilanço

Türk Ticaret Kanunu'nun 446.maddesinin 3.fıkrasına göre, anonim şirketlerde tasfiye işlemi sona erdikten sonra, tasfiye memurları, son ve kesin bilançoğu düzenleyerek, denetçilerin raporu ile birlikte genel kurulun onayına sunarlar.

2.1.3.2.3.9 Tasfiye Paylarının Dağıtılması

Tasfiye halinde bulunan anonim şirketin borçları ödendikten sonra kalan mevcudu, sözleşmede aksine hüküm olmadıkça ortaklar arasında ödedikleri sermaye nispetinde dağıtılır (TTK Md.447).

Buna ortağın, “tasfiye sonucuna katılma payı” veya kısaca “tasfiye payı” denilir.

Türk Ticaret Kanunu dağıtmayı, şirket alacaklıları yararına bazı kurallara bağlamıştır.

Bunları şu şekilde belirtmek mümkündür.

Tasfiye memurları tarafından yapılan üçüncü davetten itibaren bir yıl geçmedikçe, tasfiye payı ortaklara dağıtılamaz. Bu sürenin başlangıcı, tasfiye memurlarınca yapılan üçüncü ilan tarihidir. (TTK Md. 447)

Tasfiye payının dağıtılabilmesi için, tasfiye memurları tarafından yapılan davet üzerine, ikametgahları veya merkezleri şirketçe bilinen ve beyanda bulunmuş olan gerçek ve tüzel kişi alacaklıların, vadesi gelmiş alacakları ödenmiş, bilinen fakat beyanda bulunmamış alacaklıların alacakları notere yatırılmış, vadesi gelmemiş borçlar, indirimi yapılmak suretiyle ödenmiş veya notere tevdi edilmiş veya vadesi gelmemiş borçlarla, ihtilaflı veya şarta bağlı borçlar, yeterli bir teminatla karşılanmış ve kesin-bilanço genel kurulca tasdik edilmiş ise, tasfiye payı ortaklara dağıtılabilir.

Tasfiye paylarının hesaplanmasında, önce sözleşme hükümleri uygulanır. Sözleşmede aksine hüküm yoksa, tasfiye payı, ortakların, sermaye payına mahsuben yaptıkları ödemeler ile orantılı olarak hesap edilir.

Tasfiye paylarının dağıtılmasında, sözleşme hükümlerine veya genel kurul kararına aykırı hareket eden tasfiye memurları, ortaklara haksız olarak ödedikleri paralardan dolayı TTK'nın 224.maddesine göre, kusursuz olduklarını ispat etmedikçe, müteselsil olarak sorumlu olurlar.

2.1.3.2.3.10 Tasfiyenin Kapanması

Son bilançonun tasdiki üzerine tasfiye payları ortaklara ödendikten ve karşılığı temin edildikten sonra, tasfiye son bulmuş sayılır ve tasfiye memurları tarafından düzenlenecek bir raporla tasfiye kapatılır.

2.1.3.2.3.11 Şirketin Ticaret Sicilinden Kaydının Silinmesi

Tasfiyenin kapanması üzerine anonim şirket ve ticaret unvanı, tasfiye memurlarının talebi üzerine ticaret sicilinden silinir ve ticaret sicili gazetesinde ilan edilir (TTK Md.449). Kaydın silinmesi ile, o ana kadar tasfiye gayesiyle sınırlı olarak devam eden anonim şirketin tüzel kişiliği son bulur.

2.1.3.2.3.12 Şirketin Evrak ve Defterlerinin Saklanması

Anonim şirketin, ticaret sicilinden kaydının silinmesinden sonra, şirkete ait defterler, diğer evrak ve belgeler, son kayıt tarihinden itibaren on yıl müddetle saklanmak üzere, notere tevdi edilir.

Evrak ve defterlerin tevdi edileceği noter, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesince tayin edilir. Bu belgeler, mahkemece ortaklardan birine de tevdi olunabilir. Bu taktirde ortağa, defterleri muhafaza görevine karşılık bir ücret verilmesi gerekir (TTK Md. 68).

Anonim şirket, diğer bir şirket veya kamu tüzel kişisi tarafından devralınmak suretiyle sona ermişse, evrak ve defterler bu şirkete ve kamu tüzel kişisine devrolunur. Bu itibarla, muhafaza yükümü de bunlara aittir.

Defter, diğer vesika ve belgeler, kanuni saklama süresi içinde, yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi tabii afetler sebebiyle zayi olursa, defter ve evraklar kendisine verilmiş olan noter veya ortak, ziyarı öğrendikleri tarihten itibaren on beş gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinden, kendilerine bir vesika verilmesini talep edebilirler (TTK Md. 68/4).

2.2 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME VE DEVİR İŞLEMLERİ

2.2.1 GENEL AÇIKLAMA

Teknik ve hukuki anlamda birleşme bir veya birden çok ticaret şirketinin malvarlığının, tasfiye olmaksızın, içlerinden birine veya yeni kurulan bir şirkete, kendiliğinden ve külli halefiyet yolu ile geçmesi; bu suretle malvarlıklarının birleşmesi ve intikal eden malvarlığının karşılığı olarak, infisah eden şirketin ortaklarının, hesaplanan bir değişim oranına göre, bünyesinde birleşilen şirkette şirket payı kazanmasıdır.²⁰

²⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s.99.

Buna göre, birleşme kavramı; devralma ve yeni kuruluş nev'indeki birleşmeleri kapsayan üst kavramdır.²¹

Türk Ticaret Kanunu'nda şirketlerin birleşmesine ilişkin hükümlere 146-151.maddelerde yer verilmiş, daha sonra her şirket türü anlatılırken birleşmeye ait özel hükümler getirilmiştir. Daha önce değinilen genel kural gereğince; birleşme hakkında özel hüküm varsa, öncelikle bu özel hüküm, özel hüküm yoksa genel hükümleri uygulamak gerekir. Şahıs şirketlerinin birleşmesiyle ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu'nda özel hüküm bulunmamaktadır.²²

Türk Ticaret Kanunu'nun genel hüküm olarak nitelenen 146-151 arasındaki maddeleri yalnız sermaye şirketlerine değil, tüm ticari şirketlere uygulanır. TTK'nın özel hükümleri ise yalnız anonim şirketlere uygulanır.

TTK'nın 146.maddesinde belirtilen "hususî hükümler" anonim şirketler faslında yer alan TTK'nın 451-454.maddelerindeki hükümlerdir. TTK'nın 451. ve 452.maddelerinde anonim şirketlerinin birleşmelerinin iki türü, TTK'nın 453.maddesinde, bir anonim şirketin, sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınmasını, TTK'nın 454.maddesinde ise bir anonim şirketin bir kamu tüzel kişiliği tarafından devralınması düzenlenmiştir.

Yukarıda yer alan açıklamalardan anlaşılacağı üzere TTK'nın 146, 147, 148, 149, 150 ve 151.maddelerinde yer alan hükümler, ancak her şirket türüne ait maddelerde, birleşmelerle ilgili herhangi bir hüküm bulunmaması durumunda uygulanır.

TTK'nın 451, 452, 453 ve 454.maddelerinde anonim şirketlere ait hususî hükümler yer aldığından, anonim şirketlere öncelikle bu hükümlerin aykırı olmadığı ölçüde 146, 147, 148, 149, 150 ve 151.maddelerin uygulanması zorunludur.²³

²¹ Hamdi Yasaman, **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No.205, Ankara, Olgaç Matbası, 1987, s.35.

²² M.Arif Savaş, **Ticaret Şirketleri Uygulaması ve Muhasebesi**, İstanbul, Temel Yayınları, 1992, s.67.

²³ Hüseyin Akay, **İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi**, İstanbul, 1997, s.35.

Aynı türden olmayan şirketlerin; örneğin bir anonim şirketle bir kolektif şirketin birleşmesi TTK hükümlerine göre değil, Borçlar Kanunu hükümlerine göre gerçekleşir.²⁴

2.2.2 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE BİRLEŞME TÜRLERİ

Tasfiyesiz infisah hallerinden biri olan birleşmenin tanımı TTK'nın 146.maddesinde şu şekilde yapılmıştır.

“Birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbiriyle birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir yahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesinden ibarettir.”

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere TTK'ya göre birleşme 2 şekilde meydana gelebilmektedir. Bunlar şu şekilde açıklanabilir.²⁵

2.2.2.1 Yeni Kuruluş Yoluyla Birleşme (Füzyon, Kaynaşma)

İki veya daha fazla ticaret şirketinin birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmaları yoluyla birleşmeleridir. Bu tip birleşmelerde birleşilen kurumların tümünün tüzel kişiliği sona ermekte, yeni bir tüzel kişilik altında ekonomik faaliyetlere devam edilmektedir.²⁶

2.2.2.2 Katılma (Devralma) Yoluyla Birleşme

Bu şekildeki birleşmelerde ise bir veya daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine katılması söz konusudur.

Bu tür birleşmelerde iltihak eden şirketlerin tüzel kişiliği sona ermekle beraber, birleşilen şirketin tüzel kişiliği devam etmektedir.

TTK'nın 146.maddesinin 2.fıkrasında ise hususi hükümlerin saklı olması kaydıyla birleşme hakkında takip eden maddelerdeki hükümlerin uygulanacağı

²⁴ Güneş-Akbıyık, **a.g.e.**, s.44-45.

²⁵ Birgül Gedik, “Devirler ve Halka Açılmalarda Şirket Değerlemesi, Vergisel Sonuçlarının İrdelenmesi”, **HUK Bilim Raporu**, İstanbul, 1999, s.62.

²⁶ Güneş-Akbıyık, **a.g.e.**, s.46.

açıklanmıştır. Yani birleşmede ilgili koşulların olması halinde öncelikle özel hükümlere dikkat edilecek, özel hükümlerin olmaması halinde ise genel hükümlere göre işlem yapılacaktır.

2.2.3 BİRLEŞMENİN UNSURLARI

Birleşme, birden çok ticaret şirketinin birinin diğerinin bünyesine veya tümünün yeni kurulan bir şirkete mallarını tasfiye etmeksizin intikal etmesi ve birleşen şirket veya şirketlerin ortaklarınca bir değiştirme ölçüsüne göre devralan veya yeni şirketin payının verilmesidir.²⁷

Yukarıda vermiş olduğumuz tanımdan birleşme işleminin temel unsurlarını şu şekilde belirtmek mümkündür.

2.2.3.1 Tasfiyesiz Dağılma

Birleşme nedeniyle birleşen şirketlerden biri veya her ikisi de dağılır. Ancak, burada olağan dağılma nedenlerinden farklı olarak, birleşme dolayısıyla dağılan şirket veya şirketler tasfiyeye tabi tutulmazlar ve bunların varlıkları veya işletmeleri, aktif ve pasifleriyle bir bütün olarak, yani külli halefiyet yoluyla devralan veya yeni kurulan şirkete geçer.²⁸

2.2.3.2 Külli Halefiyet Esası

Külli halefiyet esası, bir malvarlığını oluşturan bütün hak, alacak ve borçların bir bütün halinde bir başkasına intikal etmesidir. Bu intikal kendiliğinden oluşur ve mülkiyetin geçmesi için gerekli olan zilyetliğin devri veya tapuda tescil gibi işlemlere gerek kalmaz.²⁹

Birleşmede dağılan şirketlerin malvarlıkları yani alacakları, hakları ve borçları bir bütün halinde aktif ve pasifleriyle birlikte devralan veya yeni kurulan

²⁷ Çelik, **a.g.e.**, s.11.

²⁸ Türk, **a.g.e.**, s.106.

²⁹ Hamdi Yasaman, **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü Yayın No: 205, Ankara, Olguç Matbaası, 1987, s.22.

şirkete intikal eder. Ancak birleşmede yeni bir şirket kurulmuş olması halinde ayrıca durumunun tescil ve ilan edilmesi zorunludur (TTK Md.151).

Şirketlerin tasfiyesiz dağılmasında ve külli halefiyet yoluyla malvarlıklarının veya işletmenin devredilmesinde ortakların ve işletme ile ilişkisi bulunan üçüncü kişilerin haklarının korunması gerekir. Bu nedenle anonim şirketler dışındaki şirket birleşmelerinde alacaklılara itiraz hakkı tanınması (TTK Md. 146/2, 150 ve 151), anonim şirketlerde ise dağılan şirket malvarlıklarının belirli bir süre ayrı yönetilmesinin zorunlu kılınması (TTK Md. 451-453) alacakların korunmasına yönelik tedbirler olarak belirtebiliriz.³⁰

2.2.3.3 Değişirme Birimi

Birleşme nedeniyle dağılan şirket ortaklarına, devralan veya yeni kurulan şirketin, yine aralarında kararlaştırılan değişirme birimi ölçüsünde, pay senetleri verilir. İntikal eden varlık karşılığı para alınması veya iştirak edilen şirket dışındaki bir kurumun hisselerinin veyahut başka bir malın alınması halinde TTK'nın anladığı anlamda bir birleşmeden söz edilemez. Zira birinci şekilde satış, ikinci halde trampa sözkonusu olmaktadır. Ancak hisselerin tam karşılığının bulunmaması halinde cüzi bir miktar para alınması veya verilmesi ticaret hukukunda geçerli kabul edilmektedir.³¹

Değişirme birimi, taraflar arasında birleşme sözleşmesinde serbestçe belirlenir. Ancak, birleşmenin başarılı bir şekilde sonuçlanabilmesi için değişirme biriminin tespitinde;³²

a) Birleşen şirketlerin değerlemesinde aynı metodlar kullanılmalıdır.

b) Birleşen şirketlerin malvarlıklarının gerçek değerinin bulunması için uygun metodların seçilmesi gerekir.

³⁰ Ahmet Kavak, **Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005, s.62.

³¹ Vedat Konar, “Anonim Şirketlerde Birleşme Ve Devir”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı:54, Haziran 1997, s.103.

³² Yasaman, **a.g.e.**, s.47.

c) Birleşen şirketlerin borçlarının imkan ölçüsünde ödenmesi yoluna gidilmesi gerekir.

d) Birleşen şirketlerin varsa ödenmemiş sermaye paylarının ödenmesi sağlanmalıdır.

e) Birleşen şirketlerde varsa kurucu hisse senetlerinin ortadan kaldırılması yollarının aranması gerekir.

Değiştirme birimini şöyle formüle edebiliriz.³³

$$\text{Değiştirme Birimi} = \frac{\text{Devrolan Şirketin Cari Özsermayesi} / \text{Devrolan Şirketin Nominal Sermayesi}}{\text{Devralan Şirketin Cari Özsermayesi} / \text{Devralan Şirketin Nominal Sermayesi}}$$

2.2.4 BİRLEŞMENİN KOŞULLARI

Yukarıda da açıklandığı üzere, TTK'nın 146.maddesinde birleşme halinde özel hükümler olmaması halinde müteakip maddelerin uygulanacağı belirtilmiştir. TTK'nın 147, 148 ve 149.maddelerinde yer alan genel hükümlerde birleşmede aranan koşullar üç ana başlık halinde belirtilmiştir. Bunlar:

- a) Nev'ilerinin aynı olması koşulu,
- b) Karar alma koşulu,
- c) Bilanço çıkarma ve ilan etme koşulu.

Türk Ticaret Kanunu'nun "Ticaret Şirketleri" olarak belirlediği şirket türünden biri şeklinde kurulmuş en az iki şirketin varlığı birleşme için kavramsal ön koşul niteliğinde olmasına karşın, birleşmeye katılacak şirket sayısı için bir tavan belirlenmemiştir.³⁴

2.2.4.1 Nev'ilerin Aynı Olması Koşulu

Türk Ticaret Kanunu'nun 147.maddesinde yer alan, "*Birleşme, yalnız aynı nev'idan olan şirketler arasında caizdir. Şu kadar ki, birleşme bakımından kollektif*

³³ Kavak, a.g.e. s.63.

ile komandit şirketler ve anonim ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler aynı nev’iden sayılır.” hükmü dikkate alındığında, şirketlerin birleşmesinde temel ilke; birleşecek şirketlerin aynı nev’iden olmasıdır.³⁵

Buna göre belirtilen madde hükmünde yer alan aynı nev’iden sayılan şirketler de dikkate alınarak birleşme bakımından aynı nev’iden sayılan ticaret şirketlerini üç grupta toplayabiliriz.

- a) Kolektif ve komandit şirketler,
- b) Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler,
- c) Limited Şirketler.

Nev’ilerin aynı olması koşuluna göre, birbirleriyle birleşecek şirket çiftleri yukarıda belirtilen üç küme içinden çıkacaktır. Her şirketin birleşme yeterliliği, eş bakımından içinde bulunduğu küme ile sınırlıdır.

Birleşme yapacak şirketler eşlerini kendi kümelerinden seçmek zorundadırlar. Sermaye şirketlerinden anonim şirket ile limited şirketin veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ile limited şirketin birbirleriyle birleşmeleri söz konusu değildir. Ancak, bunların birleşecek şirket nev’ine dönüştürüldükten sonra birleşmeleri mümkün olabileceği gibi, her iki şirketin kendilerini feshederek yeni bir şirket kurmak suretiyle de birleşme gerçekleştirilebilir.³⁶

2.2.4.2 Karar Alma Koşulu

Birleşme için ilgili şirketin, mukavelelerinin değişmesi hakkındaki usul ve şartlar dairesinde, ayrı ayrı karar vermeleri ve bu kararın tescil ve ilan olunması gerekir (TTK Md. 148).

³⁴ Çelik, **a.g.e.**, s.130.

³⁵ Kavak, **a.g.e.**, s.51.

³⁶ Hikmet Sami Türk, **Ticaret Ortaklarının Birleşmesinde ‘Nev’ilerin Aynı Olması’ Koşulu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayın No:186, Ankara, Olgaç Matbaası, 1986, s.275.

Birleşecek şirketlerce düzenlenen birleşme sözleşmesi birleşen şirketlerin genel kurulları tarafından tasdik olunur ve böylece birleşmeyi kabul eden yetkili kurulun aldığı bu birleşme kararının tescil ve ilanı gerekir. Bu ilan;

a) Devralınan şirketin malvarlığının külli halefiyet ilkesi uyarınca devralan veya yeni kurulan şirkete geçmesini sağlar.

b) Birleşmenin hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan üç aylık sürenin başlangıcının belirlenmesi rolünü oynar.³⁷

2.2.4.3 Bilanço Koşulu

Türk Ticaret Kanunu'nun 149.maddesi hükmüne göre; birleşen şirketlerin her biri, aralarında tespit edilecek bir örneğe göre tanzim edilmiş olan bilançosunu ilan etmeye ve birleşme sebebiyle varlıkları sona eren şirketler ise ayrıca kendilerine ait borçların ne surette ödeneceğine dair tanzim edecekleri beyannameyi bilanço ile birlikte ilana mecburdurlar (TTK Md.149).

Söz konusu madde hükmünde;

a) Birleşen şirketlerce eş örnekli birer bilanço düzenlenmesi,

b) Bu bilançoların ilan edilmesi,

c) Birleşme sebebiyle varlıkları sona erecek şirketlerce borçların ödenmesi biçimini açıklayan bildirimin bilanço ile birlikte ilan edilmesi,

gerektiği belirtilmiştir.³⁸

Bilanço tanzimi ve ilanı şirket ortaklarını korumaya yönelik olduğu gibi, alacaklıların korunması bakımından da önem ifade etmektedir.

Şirket birleşmeleri için yukarıda yer verilen üç yasal koşulun yanı sıra;

³⁷Çelik, a.g.e., s.131-132.

³⁸İbid.

- a) Birleşen şirketlerden her birinin fesih veya infisah durumunda bulunmaması ve sermayesini en az 1/3 oranında koruması,
- b) Birleşen şirketlerin iflas halinde olmaması,
- c) Birleşen şirketlerin süreli kurulmuş olanlarında ise süre geçmemiş olması gerekmektedir.³⁹

2.2.4.4 Öz Varlık Tespitinin Yaptırılması ve Bilirkişi Raporu

Gerek TTK'nın birleşme ile ilgili genel hükümlerinde gerekse özel hükümlerinde, devre konu aynı kıymetlerin veya öz sermayenin tespiti konusunda açık hüküm bulunmamaktadır. Ancak, birleşme sırasında da aynı kıymetlerin değerlerinin tespitinde de, şirketlerin kuruluşu veya sermaye değişikliği sırasında uygulanan esas ve usullerin uygulanması gerekir.⁴⁰ Bu “tersine işlemlerde usulde paralellik” ilkesinin bir gereğidir.

TTK'nın bazı maddelerinde aynı varlıkların bilirkişi marifetiyle tespitinden söz edilmekte, bazı maddelerinde de bu tespitin mahkemece görevlendirilecek bilirkişilerce yapılması gerektiği açık olarak ifade edilmektedir (TTK Md.303, 392).

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz TTK hükümleri gereğince, anonim şirketlerin birleşmesi veya bir işletmeyi devralması hallerinde devre konu öz varlıkların değerinin mahkemece görevlendirilecek bilirkişilerce tespit edilmesi gerekmektedir.

2.2.5 BİRLEŞMENİN ETKİLERİ

2.2.5.1 Alacaklıların İtiraz Hakkı

Birleşme kararları ilke olarak, kararın ilan tarihinden itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder. Zira bu süre zarfında birleşen şirketin alacaklılarının birleşmeye

³⁹ Şerafettin Şirin, **Ticaet Hukukunda Şirketler ve Özel Statülü Kurumlar**, İstanbul, Alfa, 1992, s.121.

⁴⁰ Ulusoy, **a.g.e.**, s. 39.

karşı itiraz hakları bulunmaktadır. Ancak, ilandan önce birleşen şirketler borçlarını ödemiş ya da bu borca karşılık olan parayı T.C. Merkez Bankası veya muteber bir bankaya yatırmış ve durum ilan edilmişse veya alacaklılar söz konusu birleşmeye razı olmuşlarsa birleşme kararı, ilan tarihinden itibaren hüküm ifade edecektir. Birleşen şirketler bu şekilde hareket etmeleri durumunda, alacaklıların her biri ilan tarihinden itibaren üç ay içinde yetkili mahkemeye müracaat ederek birleşmeye itiraz edebilirler.⁴¹

Bu taktirde;

a) Alacaklıların bilahare itirazlarından vazgeçmiş olmaları,

b) Alacaklıların itirazlarının reddine ilişkin mahkeme kararının kesinleşmiş olması,

c) Alacaklıların itirazı sonucu mahkemece öngörülen teminatın şirketçe yatırılmış olması

hallerinden birisinin gerçekleşmesi durumunda birleşme hüküm ifade edecektir.

2.2.6 ANONİM ŞİRKETLERDE BİRLEŞME VE DEVİR İŞLEMLERİ

2.2.6.1 Genel Açıklama

Şirket birleşmelerine ilişkin genel hükümlere TTK'nın 146-151. maddelerinde, bir kısım anonim şirketlerinin birleşmesinde uygulanacak özel hükümlere ise, TTK'nın 451-454. maddelerinde yer verilmiştir.

Buna göre, anonim şirketin diğer bir anonim şirketle birleşmesi, anonim şirketin sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketle birleşmesi ve anonim şirketin bir kamu tüzel kişiliği ile birleşmesinde özel hükümler (TTK 451-454) uygulanacak, diğer şirket birleşmelerinde ise genel hükümler dikkate alınacaktır.

⁴¹ Kavak, a.g.e., s.54.

2.2.6.1.1 ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞMESİ VE DEVRİ

Birleşme koşullarında belirtildiği üzere anonim şirketler kendi aralarında birleşebilecekleri gibi bir anonim şirket sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketle de birleşebilmektedir. AŞ'lerin birleşmesine ilişkin TTK'da yer alan bu düzenlemeler tasfiyesiz infisahın açıklandığı TTK'nın 451-454.maddeleri arasında yapılmıştır. Yani AŞ'lerin tasfiyesiz infisah halleri aynı zamanda farklı şirket birleşme tiplerini açıklamaktadır.

Buna göre anonim şirketlerin birleşmesi;

a) Bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından aktif ve pasifleriyle devralınması (TTK Md. 451),

b) Birden çok anonim şirketin mallarının yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınması (TTK Md. 452),

c) Bir anonim şirketin aktif ve pasifleriyle birlikte, sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınması (TTK Md. 453),

d) Bir anonim şirketin mal ve borçlarının devlet, vilayet, belediye, bir amme hükmi şahsı tarafından devralınması (TTK Md. 454),

şekillerinde gerçekleşir.⁴²

2.2.6.2 Bir Anonim Şirketin Diğer Bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması

TTK'nın 451.maddesine göre bir anonim şirket diğer bir anonim şirket tarafından bütün aktif ve pasifiyle devralınmak suretiyle infisah ederse aşağıdaki hükümler tatbik olunur:⁴³

a) Devralan şirketlerin idare meclisi infisah eden şirketin alacaklılarını tasfiye hakkındaki hükümlere göre davet eder,

⁴² Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi II**, İstanbul, 1988, s. 1503.

b) İnfisah eden şirketin malları, borçları tediye veya temin edilinceye kadar ayrı olarak ve devralan şirket tarafından idare olunur,

c) Devralan şirketin yönetim kurulu üyeleri, alacaklılara karşı infisah eden şirket mallarının ayrı olarak idaresini temin hususunda şahsen ve müteselsilen mesuldürler,

d) Malların ayrı olarak idare edildiği müddet içinde infisah eden şirketlere karşı açılacak davalarda selahiyetli mahkemenin selahiyeti bakidir,

e) İnfisah eden şirketin alacaklılarıyla devralan şirket alacaklıları arasındaki münasebetlerde devralınan ve aynı idareye tabi olan mallar, aynı müddet içinde infisah eden şirketin malları sayılır; devralan şirketin iflasında bu mallar ayrı bir masa teşkil eder ve gerekiyorsa sadece infisah eden şirket borçlarının ödenmesinde kullanılır,

f) Her iki şirket malları, ancak infisah eden bir anonim şirket mevcudunun pay sahiplerine dağıtılması caiz olduğu anda birleştirilebilir,

g) Şirketin infisahı ticaret siciline tescil olunur. Şirket borçları tediye ve temin edildikten sonra ticaret sicilinden infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan olunur,

h) İnfisahın tescilinden sonra devralan şirketçe infisah eden şirketin pay sahiplerine karşılık olarak verilecek hisse senetleri, birleşme sözleşmesi hükümlerine göre kendilerine teslim olunur.

TTK'nın 451.maddesi birleşmenin şekil ve yöntemi konusunda yeterince açık olmadığından birleşme konusunda genel ilkeler getiren TTK'nın 146-151.maddelerinde yer alan hükümler çerçevesinde birleşme konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır.⁴⁴

⁴³ Kavak, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁴ Ali Arslan Akbıyık, "İşletmelerde Birleşme İşlemlerinin Hukuki Yönden İncelenmesi Ve Tek Düzen Hesap Planına Göre Muhasebeleştirilmesi", **Yüksek Lisans Tezi**, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalı Muhasebe- Finansman Bilim Dalı, İstanbul 1998, s.52,53.

Bir anonim şirketin başka bir anonim şirket tarafından devralınması sırasında yapılması gereken işlemler sırasıyla aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.⁴⁵

2.2.6.2.1 Birleşme Ön Sözleşmesinin Hazırlanması

Her iki şirket yöneticilerinin birleşme esnasında anlaşmaları ve bu konuda bir birleşme ön sözleşmesi hazırlanması gerekmektedir.

2.2.6.3 Genel Kurulların Toplantıya Çağırılması

Her iki şirket yöneticileri birleşme ön sözleşmesini görüşmek ve birleşme sözleşmesinin hazırlanmasına yetki almak üzere genel kurulları toplantıya çağırırlar ve genel kurullar yönetim kurullarına birleşme sözleşmesi için verecekleri talimatları saptarlar. Ancak bu işlem kanunda açıkça belirtilmediği için buna uyulmadan gerçekleştirilen birleşmeler mevcuttur.⁴⁶

2.2.6.4 Şirket Özvarlıklarının Tesbiti

Genel kurulların olumlu karar vermeleri halinde her iki şirketin yöneticileri, şirketlerinin özvarlıklarının tesbitini mahkemeden isterler. Mahkeme ise bilirkişi vasıtasıyla bu tesbiti yaptırırken bilirkişilerden, her iki şirketin özvarlığını, devralan şirketin yapması gereken sermaye artırım tutarını ve birleşmede bir sakınca bulunup bulunmadığını (TTK'nın 324.maddesi hükmüne göre) tespit etmelerini ister.

2.2.6.5 Birleşme Sözleşmelerinin Hazırlanması

Birleşen şirketlerin yönetim kurulları genel kuruldan aldıkları yetki uyarınca karşılıklı görüşmelerle birleşme sözleşmesini hazırlarlar (TTK Md. 451).

Olayın mahiyeti gereği, devrolan ve devralan şirketlerin özvarlıklarıyla ilgili bilgileri içeren mahkeme tasdiki bilirkişi raporlarının yönetim kurullarınca kabulünden sonra hazırlanması gerekmektedir.

⁴⁵ Gedik, **a.g.e.**, s.67.

⁴⁶ G. İsmail Esin-Tunç Lokmanhekim, **Uygulamada Birleşme ve Devralmalar**, İstanbul, Beta, 2003, s.118.

2.2.6.6 Birleşme Sözleşmesinin Kabul Edilmesi

Birleşme sözleşmesi tasarı haline geldikten sonra şirketlerin genel kurulları toplantıya çağırılarak tasarı görüşülür ve onaylanması yönünde karar alınır. Yönetim kurulları genel kuruldan aldıkları yetkiye istinaden bir araya gelerek “Birleşme Sözleşmesi”ni imzalarlar.

Genel kurulun birleşmeyle ilgili olarak alacağı kararın toplantı ve karar nisabına, TTK’nın 148.maddesi uyarınca ana sözleşme değişikliği ile ilgili nisaplar (TTK Md. 388) uygulanır.

Ayrıca TTK’nın 149.maddesi hükmü uyarınca devralan şirketler, birleşmeyle ilgili genel kurul kararını, devir bilançosunu ve kendilerine ait borçları nasıl ödeyeceklerine dair bir beyanı tescil ve ilan ettirirler.

2.2.6.7 Devralan Şirketin Sermaye Arttırımı İşlemleri

Birleşme olayı devralan şirketin sermaye arttırımını gerektirdiğinden devralan şirketin birleşme kararı alınırken sermaye arttırımı konusunda da genel kuruldan karar çıkarılması gerekmektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın gerekli incelemeleri yaptıktan sonra değişiklik tasarısını onaylaması durumunda bu değişikliğin ayrıca mahkemece tarafından da onaylanması gerekmektedir.

Mahkemenin onayı alındıktan sonra, devralan şirketin sermaye arttırımına ilişkin esas mukavele değişikliği ticaret siciline tescil edilerek ilan olunur.

2.2.6.8 Birleşmenin Hüküm İfade Etmesi

Birleşme kararı bu ilandan itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder (TTK Md. 150). İlandan itibaren üç ay içinde alacaklılardan her biri yetkili mahkemeye başvurarak birleşmeye itiraz edebilir. İlandan sonra itiraz edilmemişse birleşme kesinleşir ve kalan yahut yeni kurulan şirket, ortadan kalkan şirketin yerine geçer.

Bunların bütün hak ve borçları kalan veya yeni kurulan şirkete intakal eder (TTK Md. 151).

2.2.6.9 Birleşmenin Tamamlanması

Son olarak TTK'nın 451.maddesinde sayılan birleşmeyi sonuçlandıracak işlemlere girişilir.

2.2.6.10 Birden Çok Anonim Şirketin Yeni Kurulacak Bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması

TTK'nın 452.maddesinde yeni şirket kurulması yoluyla meydana gelebilecek birleşme açıklanmıştır.

Birden çok anonim şirketin malları yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınabilir; bu şekilde adı geçen şirketlerin malları tasfiye edilmeksizin yeni şirkete geçer. Böyle bir birleşme hakkında anonim şirketlerin kurulmasına ve bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından devralınmasına dair olan hükümler tatbik olunur.

Ayrıca aşağıdaki işlemler yapılır.

a) Şirketler imzaları noterce tasdikli birleşme mukavelesinde; birleştiklerini, yeni anonim şirketin esas mukavelesini tanzim ettiklerini, bütün hisselerin taahhüt olduğunu, mevcut şirketlerin mallarını sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını ve yeni şirketin lüzumlu organlarını tayin ettiklerini tespit ederler;

b) Birleşme mukavelesi birleşen şirketlerin her birinin genel kurulları tarafından tasdik olunur;

c) Tasdik kararıyla tekemmül eden yeni şirket esas mukavelesi üzerine müteakip kuruluş merasimi ikmal edilerek durum tescil ve ilan olunur;

d) Tescilden sonra eski şirketin hisse senetleri karşılığında birleşme mukavelesi gereğince yeni şirketin hisse senetleri verilir.

Yukarıdaki hükümde de belirtildiği üzere bu tür birleşmelere anonim şirketlerin kurulmasına ait hükümler ile bir anonim şirketin diğer bir anonim şirkete devrolunması halinde uygulanan hükümler ve 4 bent halinde yukarıda sıralanan hükümler uygulanacaktır (TTK Md.452).

2.3 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN NEV'İ DEĞİŞTİRMESİ

Ekonomik gelişmeye paralel olarak oluşan sermaye birikimini daha verimli ve kapsamlı ticari amaçlara yönlendirmeyi arzu eden ve bu hususta kararlı olan işletmeler, bu amaca uygun işletme nev'ine dönüşmek isterler. Günümüzde bu eğilimler, aşağıda sıralanan nedenler de dikkate alınarak şahıs şirketlerinin sermaye şirketine ve özellikle anonim şirket nev'ine dönüşüm biçiminde odaklanmıştır.

Nev'i değişikliği şu amaçlarla gerçekleştirilir.⁴⁷

- a) Şirketlerin sermaye yapısını değiştirmek,
- b) Şirketlerin sorumluluk yapısını değiştirmek,
- c) Örgüt biçimini değiştirmek,
- d) Finansman olanaklarını artırmak ve çeşitlendirmek,
- e) Teşviklerden yararlanmak,
- f) Vergisel avantajlardan yararlanmak.

2.3.1 NEV'İ DEĞİŞTİRMENİN TANIMI

Dar anlamda nev'i değiştirme, kanunda gösterilen kalıplardan birine göre kurulmuş bulunan bir şirketin, başka bir kalıba çevrilmesi olarak tanımlanabilir.⁴⁸

⁴⁷ M.Refik Görgülü, **Açıklama ve Uygulamaları İle Anonim Limited ve Holding Şirketlerin Kuruluşu Ve Faaliyet Rehberi**, Maliye Seri No: 10, İstanbul, 1991, s.135.

⁴⁸ Şirin, **a.g.e.**, s.135.

En geniş anlamda nev'i değiştirme; bir şişletmenin bir hukuki biçimden diğer bir hukuki biçime çevrilmesi, yani hukuki ve ekonomik ayniyet ve devamlılığını surdrerek, başka tipte bir ticaret şirketi olarak başka ve şirket tipine uygun stat ve nvanla ortaya çıkmasıdır.⁴⁹

2.3.2 NEV'İ DEğİşİKLİğİNDE UYGULANAN HÜKÜMLER

Ticaret şirketlerinin nev'i değiştirmesinde, teorik açıdan iki sistem düşünülebilir. İlk olarak nev'i değiştirilmek istenen şirketin feshedilip tasfiyeye tabi tutulması ve yeni kuruluş yolu ile yeni neve çevrilmesidir. Bu sistemde birincisi nev'i değiştirilen, ikincisi ise yeni nev'ideki şirkete ait olmak üzere iki hukuki kişilik vardır. Malvarlığı yeni nev'ideki şirkete intikal etmektedir. Burada bir "hukuki ayniyet" yoktur. Malvarlığı intikal ettiği için sadece kısmi bir "ekonomik ayniyet" vardır. Çünkü mal varlığı tasfiyeden sonra intikal etmektedir. Bu durumda, bir nev'i değişikliğinden söz etmeye bile imkan yoktur. Söz konusu olan eski şirketin ve şişletmenin fesih ve tasfiyesi ve artan malvarlığının yeni kurulan yeni tipteki şirkete intikalidir.⁵⁰

İkinci durum olan şekil değiştirici nev'i değiştirme sisteminde; mevcut şirketin sözleşmesinde amaçlanan şekilde değişiklik yapılır, düşünülen yeni şirkete ait kuruluş işlemlerine uyulmak suretiyle nev'i değişikliği gerçekleştirilir. Burada eski ve yeni şirket arasında hem hukuki hem de ekonomik ayniyet vardır. Yeni şirket eskisinin devamıdır.

TTK'da yer alan nev'i değişiklikleri genelde şekil değiştirici nev'i değişikliğidir. şekil değiştirici nev'i değişikliği TTK'nın 152.maddesinde yer almaktadır ve madde ř şekildedir:

"Bir ticaret şirketinin nev'inin diğer bir ticaret şirketinin nev'ine çevrilmesi kanunda aksine hüküm olmadıkça, yeni nev'e ait kuruluş merasimine tabidir; böylece yeni nev'e çevrilen şirket eskisinin devamıdır."

⁴⁹ Hızır Tarakçı, Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı ile Türk Ticaret Kanunu Açılarından Kurumlarda Sonar Erme Tasfiye-Birleşme-Devir-Nev'i Değiştirme Tam Bölünme Kısmi Bölünme Hisse Değişimi, İstanbul, Polaris Yayınları, s.523.

⁵⁰ Tarakçı, a.g.e., s.402.

Bu maddeden anlaşıldığı üzere TTK'da özel hükümlerin olmaması halinde nev'i değişikliklerinde TTK'nın genel hükümleri içerisinde yer alan 152.maddesi uygulanacaktır. Nev'i değişikliğinde yeni şirkete ait kuruluş işlemlerine uyulacak ve yeni nev'e ait şirket eskisinin devamı sayılacaktır.

Ancak TTK'da özel hükümlerin olması halinde bu madde yerine özel hükümlere uyulacaktır. TTK'da bir kolektif şirketin komandit şirkete ve komanditin kollektife çevrilmesi (TTK Md.268) ve bir anonim şirketin limited şirkete dönüşümüne (TTK Md.553-555) ilişkin özel hükümler yer almaktadır.

TTK'nın 268.maddesi kolektif ve komandit şirketlerin birbirlerine çevrilmeleri halinde ortakların şirket borçlarında sorumluluk derecelerini açıklamaktadır. Yani TTK'nın 268.maddesi esasen 152.maddeye ters düşmemekte ve ortakların sorumluluğunu düzenleyici bir madde olarak yer almaktadır.⁵¹

AŞ'ın limited şirkete dönüşebilmesinin yer aldığı, TTK'nın 552.maddesinde yer alan özel hükmü irdelemek gerekirse;

“Bir AŞ tasfiye edilmeksizin aşağıdaki koşullar altında Limited Şirkete çevrilebilir:

i. Limited şirketin esas sermayesinin anonim şirketin esas sermayesinden az olmaması,

ii. Anonim şirketin ortaklarına şirket mukavelesiyle tespit edilmiş şekle uygun olarak yapılacak ilanla sahip oldukları payların itibari değerleri kadar limited şirketin esas sermayesine iştirak imkanı verilmesi,

iii. Bu suretle iştirak edecek kimselerin koyacakları payların tutarının, anonim şirketin esas sermayesinin en az üçte ikisine tekabül etmesi.”

Bu maddede AŞ'ın limited şirkete devrine ilişkin özel şartlar belirtilmiştir. Anonim şirketin, limited şirkete çevrilmesinde genel olarak tasfiye yapılmaz. Ancak, bu kural mutlak olmayıp, limited şirkete iştirak etmek istemeyen anonim

⁵¹ Tarakçı, a.g.e., s.526-528.

şirket ortakları, şirketteki sermaye ve tasfiye kârlarını alabilirler. Yani bu nev'i değiştirmede bazı ortakların limited şirkete girmemeleri ve ayrılmaları ihtimaline karşılık bir kısmi tasfiye söz konusu olmaktadır (TTK Md.554). Bir kısmi tasfiye de alacaklar bakımından söz konusudur (TTK Md.555/2). TTK'nın 553.maddesinde belirtilen (tasfiye edilmeksizin) nev'i değiştirme kısmdır ve sadece nev'i değiştirme ile doğan limited şirkete iştirak eden ortakların sermaye ve tasfiye kârlarına isabet edecek şirket malları konusundadır.⁵²

Belirtilen şekildeki nev'i değişiminde anonim şirket ortaklarının hakları ve bu şirketlerden alacaklıların haklarının korunması ile ilgili hükümler TTK'nın 554 ve 555.maddelerinde düzenlenmiştir.

TTK'nın 476.maddesinde eshamlı komandit şirketlerde uygulanacak hükümler düzenlenmiştir. Bu maddenin 1.fıkrasında komandite ortaklara ilişkin birtakım ilişkilerde komandit şirkete ait hükümlerin uygulanacağı, 2.fıkrasında ise birinci fıkradaki, hususların dışında aksine hüküm bulunmadıkça AŞ hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Burada eshamlı komandit şirketlerin limited şirkete dönüşmesinde de, AŞ'lerin limited şirkete dönüşmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı anlaşılmaktadır.

2.3.3 ANONİM ŞİRKETLERDE NEV'İ DEĞİŞİKLİĞİNDE YAPILMASI GEREKEN İŞLEMLER

Anonim şirketlerinin nev'i değiştirmek için genelde yapmaları gereken işlemleri şöyle sıralayabiliriz.⁵³

a) Genel kurulca nev'i değişikliği kararı alınır.

b) Bu kararla birlikte yeni nev'in ana sözleşmesi karara bağlanır.

c) Anonim şirketin limited şirkete dönüşümünde bu kararlara ilave olarak tasfiye edilmeksizin limited şirkete dönüşülmesi de karara bağlanır.

⁵² Tarakçı, **a.g.e.**, s.527.

⁵³ Kavak, **a.g.e.**, s.69.

d) Şirket sözleşmesi notere onaylatılır.

e) Bilanço çıkartılır ve haklar, borçlar ve yükümlülükler belirgin hale getirilir.

f) Sözleşme değişikliği ile nevi değiştirme ticaret siciline tescil ve ilave edilir. Şekil değiştirici nevi değiştirmede eski şirketin kaydı sicilden silinmez ve yapılan tip değişikliğinin tescilidir. Anonim şirketlerinin limited şirkete dönüşümünde ünvanları ticaret sicilinden silinir.

Nev'i değiştirmenin şekli ne olursa olsun tescil ve ilanı ile yeni şirket hukuken ortaya çıkar.

2.4 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BÖLÜNMESİ

Bölünme, şirket, kooperatif veya dernek gibi, herhangi bir şekilde ticari işletmeye sahip bulunan hukuk sujesinin, malvarlığını, bölümler halinde ayırıp bunlardan her birini tasfiyesiz olarak mevcut veya kurulacak en az iki hukuk sujesine devredip kendisinin infisah etmesi veya kendisinin de varlığını muhafaza ederek bir kısım malvarlığının bölümler halinde, tasfiyesiz olarak bir veya daha çok hukuk sujesine geçirmesi demektir.⁵⁴

Karşıt kavramlar gibi gözükmekle birlikte, şirketlerin birleşmeleri gibi bölünmeleri de hem işletmelerin optimum ölçeği bulma yöntemlerinden biri hem genel anlamda ekonomik gelişmeyi sağlayan rasyonel bir çözüm yoludur. Bölünme yoluyla özellikle büyük ölçekli şirketler, belirli bir ölçeğin üstünde azalan verim kanunun etkisini göstermesiyle hantal ve işletmesi güç bir yapıdan kurtulmak, gelişen iş koşullarına göre aynı şirket topluluğu içinde iş bölümü ve uzmanlaşmaya gitmek, üretim, dağıtım ve pazarlama sürecinin farklı aşamalarını ayrı birimler olarak örgütlemek suretiyle ekonomik faaliyetlerinde verimliliği ve rasyonelliği

⁵⁴ Ünal Tekinalp, "Ticaret Hukuku Yönünden Şirketlerin Bölünmesi, Hisse Değişimi ve 4684 Sayılı Kanunun İşlerliği", **Mükellefin Dergisi**, Sayı:106, s.32.

sağlayıcı amaçlarını gerçekleştirebilirler. Bu nedenle de bölünme bir yeniden yapılanma aracıdır.

2.4.1 GENEL AÇIKLAMA

Bölünme kavramı kanunlarımıza lafzi olarak kurumlar vergisi kanununda yapılan değişiklik ile girmiştir. Ancak vergi kanunlarında konunun vergisel boyutu düzenlenmesine rağmen diğer kanunlarda paralel değişiklikler yapılmamıştır. Dolayısı ile bölünme müessesesinin bir ayağı eksik kalmıştır.

Bir hukuk sisteminde bölünmenin düzenlenmesi demek, bölünmeye özgü usulün gösterilmesi, alacaklıların korunmaları hakkındaki kuralların öngörülmesi, çeşitli yönlerden kamuyu aydınlatma ilkelerine yer verilmesi ve bölünme ve devir kazancının vergiye tabi olmaması demektir.⁵⁵

Bizim hukukumuza da bölünme müessesesi ilk olarak 4684 Sayılı Kanun⁵⁶ ile gelmiştir. Bölünme müessesesinin getirilme amacı 4684 Sayılı Kanun'un genel gerekçesinde çok açık ve net bir şekilde ifade edilmektedir. Gerekçede şu ifadelere yer verilmektedir.

“III. Ülkemizin uzun süredir içinde bulunduğu ekonomik ortamın şirketleri kısa vadeli kararlar almaya zorlaması, bunun sorunlara stratejik bir yaklaşımla uzun vadeli bakılması ve çözümler üretilmesine imkan vermemesi, zamanında doğru ve yerinde verilmiş kararlarla kurulan şirketlerin enflasyon süresince verimliliklerini kaybetmeleri ve optimum ölçeklerden uzaklaşarak verimsiz bir yapıya dönüşmesi, yine zaman içinde şirket kuran kişiler ve grupların müşterek olarak yürüttükleri faaliyetlerin gereklilikleri ve yeterlilikleri konusunda ortaklar ve gruplar arasında görüş ve anlayış farklılıklarının ortaya çıkması, mevzuattaki yetersizliklerin şirketlerin yeniden yapılanmasını zorlaştırması gibi hususlar dikkate alınarak ekonominin bir bütün olarak etkinlik ve verimlilik artışı ve rekabet

⁵⁵ Tekinalp, **a.g.m.**, s. 33.

⁵⁶ 4684 Sayılı Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 03.07.2001 Tarih 24451 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanmıştır.

avantajı sağlayabilmesi için şirketlerin bölünerek yeniden yapılanmasına imkan sağlayacak düzenlemelere gidilmesi bir gereklilik arz etmektedir.

Vergi kanunlarında öteden beri birleşme ve devir halleri düzenlenmiş ve bazı koşullara uyan devir işlemlerinin vergisiz olarak yapılmasına olanak sağlanmışken, bölünmeyle ilgili bir düzenleme bugüne kadar yapılmamış, vergisiz bölünme işlemlerine imkan sağlanmamıştır. Bilindiği üzere, mevzuatımızda Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28 inci maddesinde yer alan, gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin satışından veya üretim tesislerinin aynı sermaye olarak konulmasından doğan kazancın vergiden istisna edilmesini öngören düzenleme ve 4605 sayılı Kanunla bankaların devir, birleşme ve bölünmelerini kolaylaştırmaya yönelik olarak getirilen düzenlemeler dışında, bölünmeyle ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi vergi kanunları ile vergisiz devir işlemine olanak verilmiş ve bu düzenlemeyle ölçek ekonomisi yaratmak amaçlanmaktadır. Oysa ölçek ekonomisi yaratmanın, işletmelerin verimli büyüklükte örgütlenmelerini sağlamanın yolu her zaman birleşme ile sağlanamaz. Ölçek ekonomisine sahip olmayan küçük işletmeler birleştirilerek, büyük, hantal ve verimsiz işletmeler ise bölünerek ölçek ekonomisine sahip işletmeler yaratılabilir. O halde devir işlemlerinde olduğu gibi bölünme işlemlerinin de vergisiz olarak yapılmasına olanak sağlanması bir gerekliliktir. Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik koşullarda bu gereklilik bir kat daha fazladır ve bu ihtiyacın karşılanması ertelenemez durumdadır.

Tasarı ile aynı şirket bünyesinde yürütülen birden çok hizmet veya üretim faaliyetinin ayrıştırılarak, işletmelerin mevcut hantal yapılarından kurtarılması, anlayış veya görüş farklılığı olan ortakların şirketlerini ayrıştırması, yeni oluşturulacak üretim ve hizmet işletmelerinin belli alanlarda yoğunlaşarak uzmanlaşması ve ölçek ekonomisinden yararlanarak verimli ve karlı kuruluşlar haline getirilebilmesi için birçok gelişmiş ülke mevzuatında da yer alan bölünme müessesesinin vergi mevzuatımıza da kazandırılması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, 23.7.1990 tarihli ve 90-434-AET sayılı “farklı üye ülkelerin şirket bölünme ve aktif devirlerinde ortak vergilendirme rejimi” ile ilgili Avrupa Birliği direktifinde de, iç pazarın oluşturulması ve iyi işleyişinin sağlanması için değişik üye ülke şirketleri arasında birleşme, bölünme, aynı sermaye koyma ve hisse değişimlerinin gerekli olduğu; bu işlemlerin üye ülkelerdeki özellik arzeden kısıtlamalar, dezavantajlar ve sapmalarla engellenmemesi ve bu çerçevede üye devletlerde bulunan şirketlerin ortak pazara uyum sağlamasına imkan verilmesi, uluslararası planda verimliliklerini ve rekabete dayalı durumlarını kuvvetlendirmesi gerektiği hususları dikkate alınarak üye ülkelerin iç mevzuatlarını bu direktifte belirlenen esaslara uygun hale getirmeleri tavsiye edilmiştir.

Ülkemizin Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde, dolaysız vergiler alanında yapması gereken düzenlemelerden birisi de, vergi kanunlarında şirketlerin bölünmesini ve hisse değişimini kolaylaştırıcı, kalıcı mahiyette hükümler getirmektir.

Şüphesiz ki bölünme müessesesinden istenen yararların sağlanması ve uygulamada ortaya çıkabilecek sorunların tümüyle çözümü için Türk Ticaret Kanunu’nda da bölünme müessesesine yönelik düzenleme yapılması gereklidir.

...”

Kanun gerekçesinde daha önce bölünme müessesesine ilişkin olarak yapmış olduğumuz açıklamalar genel olarak özetlenmiş ve uygulamanın önemine değinilmiştir.

Ancak daha önce ifade ettiğimiz üzere bölünme müessesesinin bir hukuk sisteminde tam anlamıyla düzenlendiğinden bahsedebilmek için bazı unsurlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu unsurlar aynı zamanda bölünme müessesesinin kapsamını da belirtmektedir.

Bölünme müessesesinin düzenlenmesi, bölünmeye özgü usulün gösterilmesi, alacaklıların korunmaları hakkındaki kuralların öngörülmesi ile mümkün olabilir. Bu durum ise kuşkusuz bölünme müessesesinin ticaret hukuku

yönünü belirtmektedir. Bölünme, bölünen ve devralan kurumların ortakları ile bölünen ve devralan şirketten alacakları olan üçüncü şahısların da haklarını etkileyecektir.

Bölünme ile kamuyu aydınlatma ilkesinin de düzenlenmesi gerekmektedir. Bu durum özellikle sermaye piyasalarının genişlemesi ile küçük ortakların korunması açısından önem taşımaktadır.

Hiç kuşkusuz bölünme müessesesi bölünen kurumda çalışan kişileri de etkileyecektir. Bölünen kurumun yeniden yapılanma sonucunda, çalışanlar üzerinde bazı tasarruflarda bulunması durumunda, bölünme müessesesi bu kişileri de ilgilendirecektir.

Bölünmeye konu olan şirketlerin hacminin belli boyutlara ulaşması durumunda rekabet hukukunu da ilgilendirecektir. Özellikle piyasada hakim durum yaratılması ya da hakim durumun kötüye kullanılmasını engellemek için Rekabet Kurulu da gerektiğinde müdahale edecektir.

Bölünme son olarak da bölünme sonucu ortaya çıkan kazancın vergilendirilmesi anlamında vergi hukukunu ilgilendirir.

2.4.2 BÖLÜNME İŞLEMİNİN TİCARET HUKUKU BOYUTU

Bölünme müessesesinin düzenlendiğinden bahsedebilmek için hukuk sisteminde bölünmenin yukarıda bahsetmiş olduğumuz tüm yönlerinin yer alması gerekmektedir. Ancak bizim ülkemiz uygulamasında bu durum tam tersine bir şekilde gelişmiş, bölünme Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) düzenlenmeden vergi hukukunda düzenlemiştir. Bir anlamda uygulamaya tersinden başlanılmıştır.

Bölünme müessesesi hukukumuza 4684 Sayılı Kanun ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 2001 yılında ilave edilmiştir. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda da müesseseye yer verilmiş, önceki kanun döneminde tartışılan ve belirsizlik yaratan bazı hususlara açıklık getirilmiştir. Ancak 4684 Sayılı Kanun'dan bu yana 7 yıla yakın bir süre geçmiş olmasına

rağmen, 5520 Sayılı Kanun öncesinde de belli bir uygulama belirmemiştir. Nedeni, Türk Ticaret Kanunu'nda paralel düzenlemenin henüz yapılamamış olmasıdır.⁵⁷

Özellikle kısmi bölünme işlemlerinde TTK'nın eksiklerini gidermek amacıyla Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ortak bir Tebliğ⁵⁸ düzenlemesi yapmışlardır. Tebliğe yasal dayanak olarak, Maliye Bakanlığı 5422 Sayılı Kanun'un 38.maddesinde yer alan düzenlemeyi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ise TTK'nın 274.maddesinde yer alan düzenlemeyi göstermiştir.

Hukukumuzda bilindiği üzere, kanun hükümlerinin yorumu neticesinde somut olaya uygulanabilir bir maddi hukuk normunun bulunmaması halinde somut olay ile ilgili bir hukuki boşluğun varlığından bahsetmek mümkündür. Söz konusu boşluk iki şekilde karşımıza çıkabilir. Bunlardan ilki, hüküm içi boşluk halidir. Buna göre, kanunda somut olaya ilişkin bir düzenleme, yani hüküm mevcuttur. Fakat bu hükmün somut olaya uygulanabilmesi için hüküm dışı unsurlarla hükmün tamamlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci boşluk türü olan kanun boşluğunda ise, somut olaya uygulanabilecek bir hükmün bulunmaması söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, kanun boşluğunda maddi hukukta kanun koyucu tarafından düzenlenmesi gerekli bir konuya ilişkin uygulanabilir bir hüküm bulunmamaktadır. Bölünme müessesesine ilişkin hukukumuzdaki boşluk da, aslen bir şirketler hukuku meselesi olmasına rağmen, TTK'da henüz bir düzenleme yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁹

Bölünme müessesesi ile ilgili hukuki boşluğu mevcut hükümlerle birlikte incelemek suretiyle değerlendirdiğimizde, KVK'nın 19.maddesinde yer alan tam bölünme müessesesinde, bir sermaye şirketinin bütün aktif ve pasifleriyle birlikte en az iki sermaye şirketine devri, devir neticesinde şirketin tasfiyesiz infisah etmesi, devre konu olan malvarlığı kıymetlerine karşılık devralan şirketlerde sermaye arttırımının yapılması, devralan şirketler bünyesinde gerçekleştirilen sermaye

⁵⁷ Yılmaz Özbacı, **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, 2006**, Ankara, s.575

⁵⁸ Anonim ve Limited Şirketlerin Kısmi Bölünme İşlemlerinin Usul ve Esaslarının Düzenlenmesi Hakkında Ortak Tebliğ başlığını taşıyan bu tebliğ 16.09.2003 tarih ve 26231 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵⁹ Akugur,**a.g.e.**, s. 62.

arttırımı neticesinde çıkarılan hisselerin devralan şirketlerin mevcut ortaklarının rüçhan hakları kısıtlanarak bölünen şirketlerin pay sahiplerine tahsisi ve böylelikle bölünen şirketin ortaklarının, devralan şirketlerde pay sahipliğinin devam etmesi esaslarının geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Özetle, ilgili kanunda düzenlenen tasfiyesiz infisah, külli halefiyet ve pay sahipliğinin devamı ilkeleri, sermaye arttırımı ve rüçhan haklarının kısıtlanması gibi düzenlemeleri kanunun lafzından ve ruhundan çıkan yorumla vardığımız ticaret hukuku niteliğini haiz düzenlemeler, bölünme müessesesine uygulanabilir hükümler olup bu hususların tam olarak uygulanabilmesi için KVK'nın 19.maddesi dışında bazı kanuni dayanaklara ihtiyaç bulunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, az önce de belirttiğimiz üzere, somut olaya uygulanabilir düzenlemeler kanun hükmünde bulunmaktadır. Ancak, bu müessesenin tam olarak işletilebilmesi için hüküm dışı unsurlardan (TTK gibi) yararlanarak boşluğun doldurulması gerekmektedir.⁶⁰

Hukumumuzdaki tam bölünmede olan kanuni boşluk, kısmi bölünme için de geçerlidir. Kısmi bölünme müessesesinde geçerli olan, malvarlığı kıymetlerinin devri, bu aktif malvarlığı kıymetlerinin bağlı olduğu pasiflerle devralan şirkete veya şirketlere intikali, kendi içinde bir kül halinde devredilecek malvarlığı kıymetlerinin bir bütün halinde (kül halinde) devralan şirkete devri, malvarlığı devri karşılığında devreden şirket tüzel kişiliğinin ya da şirketlerin devralan şirket hisselerine sahip olması gibi esaslar yine mevcut KVK düzenlemelerinin lafzının ve ruhunun yorumlanması suretiyle ortaya çıkmaktadır. Ancak hem tam bölünme hem de kısmi bölünme halinde nasıl bir prosedür takip edileceğine ilişkin olarak bir kanun boşluğu bulunmaktadır.⁶¹

Bölünme müessesesi, öncelikle vergi kanunlarında düzenlenmiş olsa bile her şeyden önce tartışmasız olarak bir kanun hükmünde düzenlenmiştir. Özellikle de kanun koyucunun bir şirketin kayıtlı değerleri ile malvarlığını ikiden fazla sermaye şirketlerine devrederek tasfiyesiz infisah edebileceğini, devredilen malvarlığı kıymetleri karşılığında devralan şirketlerde pay sahipliği sıfatının kazanılması hususlarını kanun ile düzenliyorsa, bu hükmü ticaret hukuku normu

⁶⁰ *İbid.*, s. 63.

gibi algılamak, kanun koyucunun bu yöndeki açık iradesine ve düzenlemelerine sahip çıkıp maddi hukuktaki benzer müesseselere ilişkin hükümleri devreye sokarak bölünme müessesesini hukukumuzda işler hale getirmek gerekmektedir. Böyle bir yorum yapılmadığı durumda ise, kanun koyucunun iradesi görmezden gelinmiş ve kanun hükmü başından beri ölü doğmuş olur.

Bölünme müessesesinin ticaret hukuku yönünden düzenlenmemiş olması birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Ancak yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekçeler ile müessesenin uygulanması yönündeki söz konusu boşluğun, tam bölünmede, bölünen şirketin tamamen yok olmayarak devralan şirketler içinde eriyerek yaşamını sürdürmesi, bölünen şirketin tasfiyesiz infisah etmesi, bölünen şirketin ortaklarının, devralan ortaklıkta kanun gereği (ipso iure) pay sahibi olması, devralan şirketlerin bölünen şirketin külli halefleri olması ve neticede bölünmenin birleşme işleminin tersini (bir ayrılmayı) ifade etmesi sebepleriyle “tersine işlemlerde usulde paralellik” ilkesi gereğince, TTK’nın birleşmeye ilişkin hükümlerinden yararlanılarak uygulanabilecektir.⁶² Kısaca tam bölünme konusunda açıkta kalan hususlarda TTK’nın birleşmeye ilişkin hükümlerinden yararlanılacaktır.

Birleşme ile bölünme müesseseleri arasındaki kavramsal benzerliklere, açık bir şekilde Avrupa Birliği’nin VI.Yönergesi’nin önsözünde de yer verilmiştir. Yönerge’de özellikle, menfaat sahiplerinin haklarının korunması, bölünme usulü ve işlemleri kapsamında birleşme müessesesinin düzenlendiği III.Yönerge’nin ilgili hükümlere genel nitelikte bir atıf yapılmış ve ilgili birleşme hükümlerinin bölünme müessesesinde de geçerli olduğu ve uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Kısmi bölünmede ise, devreden (bölünen) şirketin kısmi bölünme ile tasfiyesiz infisah etmemesi sebebiyle yani tüzel kişiliğinin devam etmesi, şirketin kendi malvarlığı kıymetlerini devretmesi ve bu devir karşılığında şirketin kendisinin veya ortaklarının devralan ortaklıkta pay sahibi olması işlemi, Türk

⁶¹ Mehmet Maç, İYMMO,Aylık Toplantısı (27.09.2001), **Mali Platform Dergisi**, S.2001/72, s.34.

⁶² Bumin Doğrusöz, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (Tam Bölünme)”, Yaklaşım, S.107, s.40.

Ticaret Hukuku anlamında bir şirketin başka bir ortaklığa, “aynı sermaye koyma” suretiyle iştirak etmesi (ortak olması) olarak nitelendirilebilir.⁶³

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) görüşülmeyi bekleyen TTK Tasarısında bu boşluk doldurulmuş ve bölünme müessesesine söz konusu tasarıda yer verilmiştir. Söz konusu tasarının 159 ve 179.maddeleri arasında bölünme müessesesi düzenlenmiştir. Tasarının ilgili maddelerine göre, ticaret şirketleri tam ve kısmi olarak bölünebilir. Tam bölünmede, şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılır ve diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin şirket paylarını ve haklarını iktisap ederler. Tam bölünüp devrolunan şirket infisah eder ünvanı ticaret sicilinden silinir. Kısmi bölünmede, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin şirket paylarını ve haklarını iktisap eder veya bölünen şirket devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerde şirket payları ve hakları elde ederler. Malvarlığının devri ve malvarlığının devredildiği ortaklıkta pay sahipliği hakkının kazanılması bölünme kararının tescili ile kendiliğinden gerçekleşir.⁶⁴

Tasarıya göre, şirketler hukuku anlamında bir bölünmenin gerçekleşebilmesi için, ilk olarak bir bölünme sözleşmesi veya planının hazırlanması gerekir. Bir şirket bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini var olan şirketlere devredecekse, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları tarafından bir bölünme sözleşmesi yapılmalıdır. Buna karşılık, bir şirket bölünme yoluyla malvarlığının bölümlerini yeni kurulacak şirketlere devredecekse, yönetim organı bir bölünme planı düzenlemelidir. Bölünme sözleşmesi veya planının hazırlanmasından sonra, sözleşme veya planın bağımsız denetçilerce denetlenmesi ve denetim raporunun pay sahiplerinin incelenmesine sunulması gerekir. Denetim ve inceleme aşamasından sonra, bölünme sözleşme veya planının genel kurulda

⁶³ Hülya Çoştan, **Anonim Ortaklıklarda Bölünme**, Turhan, Ankara, 2004, s. 23.

⁶⁴ Yavuz Selim Şener, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticari Ortaklıkların Bölünmesi”, **Legal Mali Hukuk Dergisi**, Haziran 2005, s. 1582.

bölünme kararı için öngörülen özel nisaplara göre onaylanması ve onaylama kararının Ticaret Sicili'nde tescil edilmesi gerekir.⁶⁵

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bölünme müessesesinin ticaret hukukunu ilgilendiren bir çok yönü eksik bulunmakla beraber, tam bölünme ve kısmi bölünme müesseselerini uygularken, karşılaşılan eksiklikler ticaret hukukunda yer alan diğer düzenlemelerin benzer yönlerinden yararlanılarak tamamlanabilir. Böylece bu müessese uygulanabilir hale gelir ve müessese ölü doğma vasfından da kurtulmuş olur.

2.4.3 TÜRK TİCARET KANUNU BAĞLAMINDA KİSMİ BÖLÜNME İŞLEMLERİ

5422 Sayılı KVK'nın 4684 sayılı kanunla değişik 38.maddesi, şirketlerin bölünme halini düzenlemiş olmasına rağmen, bu zamana kadar Türk Ticaret Kanunu'nda şirketlerin bölünme halini düzenleyen her hangi bir değişiklik yapılmamıştır. TTK'da düzenleme yapmadan bölünme işlemlerini gerçekleştirmek mümkün olmadığından, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı tarafından "Anonim ve Limited Şirketlerin Kısmi Bölünme İşlemlerinin Usul ve Esaslarının Düzenlenmesi Hakkında Ortak Tebliğ" başlığı altında bir tebliğ çıkarılarak uygulamaya işlerlik kazandırılması amaçlanmış ve konuya ilişkin bazı tereddütlere açıklık getirilmiştir.

Kısmi bölünme, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesi gereğince, tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye'deki iş yeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesidir. Elde edilen iştirak hisseleri devreden şirketin ortaklarına verilebilir veya devreden şirkette kalabilir. Bu işlem iştirak hisseleri

⁶⁵ Şener, **a.g.m.**, s.1583.

karşılığında aynı sermaye koymadır. Bu maddede yer alan düzenlemeye göre kısmi bölünme aynı sermaye teşkili suretiyle yapılabilecektir.

Üretim veya hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünme sonucu hem bölünen işletmenin hem de bölünme sonucunda varlıkları devralan işletmenin faaliyetine devam etmesi esastır. Bu kapsamda, söz konusu işletmelerin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli taşınmaz, her türlü tesis, makine ve teçhizat, alet, edevat, taşıtlar, gayrimaddi haklar ile hammadde, mamul, yarı mamul mallar gibi aktif kıymetler ile ilgili pasif kıymetlerin tümünün devredilmesi zorunludur.

Kısmi bölünme işlemi, bir üretim tesisi veya işletmenin parça parça elden çıkarılarak şirketin üretim ve hizmet ifası faaliyetinden alıkonulması sonucunu doğurmamalıdır. Bu nedenledir ki, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesinde, üretim tesisleri ve hizmet işletmelerinin aynı sermaye olarak konulmasında, bu faaliyetlerin ifası için gerekli olan unsurların da, işletme bütünlüğü içinde dikkate alınması öngörülmek suretiyle işletme bütünlüğünün korunması esas alınmıştır.

Kısmi bölünme işleminde, anonim ve limited şirketlerin mal varlığının bir kısmı mevcut veya yeni kurulan şirketlere devrolunur ve bunun karşılığında bölünen şirket veya ortakları devralan şirketin şirket paylarını iktisap eder.

2.4.3.1 Sermaye Azaltılması ve Artırılması

Kısmi bölünme yoluyla aynı sermaye teşkiline yönelik olarak KVK'da yer alan hüküm gereğince, aynı sermaye karşılığı elde edilen hisseler aynı sermaye koyan şirketin ortaklarına da intikal ettirilebilecektir. Bir başka ifadeyle, aynı sermaye karşılığı iktisap edilen hisseler, aynı sermaye koyan şirkette kalabileceği gibi, bu şirketin ortaklarına da verilebilecektir. Aynı sermaye konulması karşılığında alınan hisselerin aynı sermaye koyan şirkette kalması yerine, bu şirketin ortaklarına intikal ettirilmesi halinde, şirketin esas sermayesinde azaltma ihtiyacı ortaya çıkabilir. Bu durumda, kısmi bölünmede bölünen mal varlığı parçaları mevcut veya yeni kurulacak şirketlere kayıtlı değerleri üzerinden aynı

sermaye olarak konulur. Bölünen şirketin bu payları kendi pay sahiplerine verebilmesi için sermayesini azaltması gerekir. Bu azaltma, pay sahiplerine verilecek payların değeri kadardır.

Kısmi bölünme dolayısıyla yapılacak sermaye azaltılmasında Türk Ticaret Kanunu'nun 396.maddesi hükümleri uygulanacaktır.

Sermaye azaltımı ile eş zamanlı olarak ve isteğe bağlı şekilde nakit olarak veya şirket bilançosunda yer alan hesapların müsait olması ve üçüncü şahısların haklarını zedelememesi şartıyla, öncelikle şirketin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği sermaye ve kâr yedeklerinden karşılanması suretiyle ödeme yapılması da mümkündür.

5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 30.maddesinde, 5422 Sayılı Kanun'un 38.maddesine göre yapılacak kısmi bölünmelerde Türk Ticaret Kanunu'nun aynı sermaye karşılığında çıkartılan hisselerle ilişkin devir yasağının uygulanmayacağına dair hüküm bulunmaktaydı. 5520 Sayılı KVK'da böyle bir hüküm yer almamaktadır. Bu durumda hukukun temel prensibi olan genel kural-özel kural ilişkisini burada uygulamak ve buna göre bir sonuca varmak gerekmektedir. Buna göre; KVK uyarınca gerçekleşen bölünme işlemleri ile kanun koyucunun TTK'nın 404.maddesine bir istisna getirdiğini söylemek mümkündür.

Devralan anonim ve limited şirket sermayesi devreden şirketin ortaklarının haklarını koruyacak miktarda artırılacaktır. Bu sermaye artırımı devralan şirketlerin sermaye artırımı şeklinde gerçekleştirilecek olup, sermaye artırımının tescili ile birlikte ihraç edilen paylar kendiliğinden bölünen şirketin ortaklarına veya bölünen şirkete devrolunacaktır.

2.4.3.2 Alacaklıların Korunması

Bölünen anonim ve limited şirketlerin alacaklıları Türk Ticaret Kanunu'nun 397. maddesi hükümlerine göre ve şirket ana sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde yapılacak ilanla alacaklarını bildirmeye veya güvence verilmesi için talepte bulunmaya davet olunurlar. Davet ayrıca adresleri bilinen alacaklılara taahhütlü

mektupla da yapılır. Muaccel alacakların ödenmelerini veya tevdi edilmelerini, müeccel alacakların ise temin olunmaları ya da alacaklıların bölünmeye ilişkin onaylarının alınması gerekir.

Borçların ödendiği, tevdi olunduğu veya alacaklıların onay verdiği kanıtlanmadıkça ticaret sicil memurluğunca bölünme işlemi tescil edilmez.

2.4.3.3 Bölünme Sözleşmesi ve İçeriği

Anonim ve limited şirketin kısmi bölünme yoluyla, mal varlığı unsurlarını mevcut şirketlere veya yeni kurulacak şirketlere devredecekse, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları bir bölünme sözleşmesi imzalarlar. Yeni kurulacak şirketlere devirlerde bölünme sözleşmesi yerine bölünme planı hazırlanır. Bölünme sözleşmesinde bulunması gereken hususlar bölünme planında da yer alır. Bölünme sözleşmesi ve planının yazılı şekilde yapılması gerekir.

Bölünme sözleşmesinin özelliklerle;

1 - Bölünmeye katılan anonim ve limited şirketlerin ticaret unvanlarını, merkezlerini, nev'ilerini,

2 - Bölünen mal varlığının kaç bölüm olduğunu, her bir bölümün nereye devredileceğini, her bölüm içindeki mal varlığı parçalarının tek tek dökümünü,

3 - Payların değiş/tokuş oranlarını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını,

4 - Devreden şirketin ortaklarının haklarının devralan şirket nezdindeki durumlarını, devralan şirketin devreden şirketten imtiyazlı paylara, intifa hakkı sahiplerine ne türlü haklar verildiğini,

5 - Bölünen/devreden şirketin veya ortaklarının iktisap ettiği payların hangi tarihten itibaren bilanço kârına hak kazanacağını bölünme sözleşmesinin onaylandığı genel kurul veya ortaklar kurulu kararında belirtilmesini,

6 - Bölünme işlemine esas teşkil eden bilirkişi raporunu,

7-Bölünme işleminin hangi tarihli mali tablolar üzerinden gerçekleştirileceğini,

8 - Devralan şirketin hisse senetlerinin bölünen şirketin ortaklarına verilmesi halinde bölünen şirketin sermaye azaltım tutarı ve işlemlerini,

9 - Devralan şirketin mevcut ortaklarının yeni pay alma hakları kısıtlanmak suretiyle yapacağı sermaye artırım tutarı, bu sermaye artırımında bölünen şirkete veya ortaklarına verilecek hisse senetlerinin türünü, nominal değerini ve teslim esaslarını,

10- Bölünen şirketin bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından, bölünen kurumun varlıklarını devralan şirketlerin müteselsilen sorumlu olduğuna ilişkin hükmü,

11 - Bölünmeye konu varlıklarla birlikte istihdam edilen personelin de devredilmesi halinde, devredilen işgücünün hukuki durumuna ilişkin bilgiyi,

12 - Tarafların bölünme sözleşmesinden kaynaklanan yükümlüklerini yerine getirmemesi durumunda katlanacakları sonuçları belirten hükmü,

13 - Yönetim kurulları tarafından genel kurulların toplantıya çağrılacağı azami süreyi, bu süre içerisinde genel kurulların toplanamaması halinde bölünme sözleşmesinin geçersiz sayılacağına ilişkin hükmü, içermesi gerekmektedir.

Anonim ve limited şirketler nezdinde gerçekleştirilecek kısmi bölünme işleminde bölünmeye taraf şirketlerin yönetim kurulları tarafından hazırlanan bölünme sözleşmesinin şirket genel kurullarında onanmasını takiben devralan şirketlerin genel kurullarınca sermaye artırım kararı, bölünme işleminin sermaye azaltımı gerektirmesi halinde devreden şirketlerin genel kurullarınca sermaye azaltımı kararı alınır.

Kısmi bölünme ile bölünmeye ilişkin sermaye artırım ve azaltım kararlarının, anonim şirketlerde Türk Ticaret Kanunu'nun 388.maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarına uygun olarak verilmesi, limited şirketlerde ise Türk ticaret

Kanununun 513.maddesinin birinci fıkrasına göre esas sermayenin üçte ikisini temsil eden ortakların kararıyla verilmesi gerekmektedir

2.5 TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN HİSSE DEĞİŞİMİ

Hisse değişimi olayı TTK'da açık olarak düzenlenmemiştir. Ancak, konuya ilişkin uygulanabilecek TTK hükümleri mevcuttur. Bunlar aynı sermaye konulmasına ilişkin düzenlemelerdir. Bu açıdan bakıldığında, hisse değişimi olayı, bir sermaye şirketinin hisselerinin diğer bir sermaye şirketine aynı sermaye karşılığı olarak konulması anlamına gelmektedir. TTK bağlamında izlenecek prosedür bir anonim şirkete aynı sermaye konulmasına ilişkin kurallardır. Kısmi bölünme işleminin incelendiği kısımda aynı sermaye konulmasına ilişkin olarak ifade etmiş olduğumuz TTK'nın 303 ve 404.maddelerinin hisse değişimi sırasında da uygulanması gerekmektedir. Aynı sermaye konulmasına ilişkin kanun hükümleri burada da aynen uygulanacaktır.⁶⁶

⁶⁶ Tarakçı, a.g.e., s.539.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİ

3.1 TASFİYE

3.1.1 TASFİYE NEDENLERİ

3.1.1.1 Genel Olarak

Anonim şirketler aşağıda belirtilen sebeplerden birinin meydana gelmesi ile sona ererler.

a) Sürenin sona ermesine rağmen işlere fiilen devam etmek suretiyle belirsiz süreli hâle gelmemişse, esas sözleşmede öngörülen sürenin sona ermesiyle;

b) İşletme konusunun gerçekleşmesiyle veya gerçekleşmesinin imkânsız hâle gelmesiyle;

c) Esas sözleşmede öngörülmüş herhangi bir sona erme sebebinin gerçekleşmesiyle;

d) 421 inci maddenin dördüncü fıkrasına uygun olarak alınan genel kurul kararıyla;

e) İflâsına karar verilmesiyle;

f) Kanunlarda öngörülen diğer hâller (TTKT Md.529).

3.1.1.2 Özel Haller

3.1.1.2.1 Organların Eksikliği

Uzun süreden beri şirketin kanunen gerekli olan organlarından biri mevcut değilse veya genel kurul toplanamıyorsa, pay sahipleri, şirket alacaklıları veya Sanayi

ve Ticaret Bakanlığının istemi üzerine, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, yönetim kurulunu da dinleyerek şirketin durumunu kanuna uygun hâle getirmesi için bir süre belirler. Bu süre içinde durum düzeltilmezse, mahkeme şirketin feshine karar verir (TTKT Md.530).

3.1.1.2.2 Haklı Sebeplerle Fesih

Haklı sebeplerin varlığında, esas sermayenin en az onda birini temsil eden pay sahipleri, mahkemeden şirketin feshine karar verilmesini isteyebilirler.

Mahkeme, fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının gerçek değerlerinin ödenmesine ve davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebilir (TTKT Md.531).

3.1.2 TASFİYE HÜKÜMLERİ

3.1.2.1 Tescil ve ilân

Sona erme, iflâstan ve mahkeme kararından başka bir sebepten ileri gelmişse, yönetim kurulunca ticaret siciline tescil ve ilân ettirilir (TTKT Md.532).

3.1.2.2 Sonuçları

Sona eren şirket tasfiye hâline girer. İstisnalar saklıdır.

Tasfiye hâlindeki şirket, pay sahipleriyle olan ilişkileri de dâhil, tasfiye sonuna kadar tüzel kişiliğini korur ve ticaret unvanını “tasfiye hâlinde” ibaresi eklenmiş olarak kullanır. Bu hâlde organlarının yetkileri tasfiye amacıyla sınırlıdır (TTKT Md.533).

3.1.3 İFLÂS HÂLİNDE TASFİYE

İflâs hâlinde tasfiye, iflâs idaresi tarafından İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre yapılır. Şirket organları temsil yetkilerini, ancak şirketin iflâs idaresi tarafından temsil edilmediği hususlar için korurlar (TTKT Md.534).

3.1.4 ŞİRKET ORGANLARININ DURUMU

Şirket tasfiye hâline girince, organların görev ve yetkileri, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan, ancak nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlere özgülenir.

Tasfiye işlerinin gereklerinden olan hususlar hakkında karar vermek üzere genel kurul tasfiye memurları tarafından toplantıya çağrılır (TTKT Md.535).

3.1.5 TASFİYE MEMURLARI

3.1.5.1 Tasfiye Memurlarının Atanması

Esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrıca tasfiye memuru atanmadığı takdirde, tasfiye, yönetim kurulu tarafından yapılır. Tasfiye memurları pay sahiplerinden veya üçüncü kişilerden olabilir. Tasfiye ile görevlendirilenler esas sözleşmede veya atama kararında aksi öngörülmemişse olağan ücrete hak kazanırlar.

Yönetim kurulu, tasfiye memurlarını ticaret siciline tescil ve ilân ettirir. Tasfiye işlerinin yönetim kurulunca yapılması hâlinde de bu hüküm uygulanır.

Şirketin feshine mahkemenin karar verdiği hâllerde tasfiye memuru mahkemece atanır.

Tasfiye memurlarından en az birinin Türk vatandaşı olması, yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması ve şirketi temsil yetkisini haiz olması şarttır (TTKT Md.536).

3.1.5.2 Görevden Alma

Esas sözleşme veya genel kurul kararıyla atanmış tasfiye memurları ve bu görevi yerine getiren yönetim kurulu üyeleri, genel kurul tarafından her zaman görevden alınabilir ve yerlerine yenileri atanabilir.

Paysahiplerinden birinin istemiyle ve haklı sebeplerin varlığında, mahkeme de, tasfiyeye memur kişileri görevden alabilir ve yerlerine yenilerini atayabilir. Bu

yolla atanan tasfiye memurları, mahkeme kararına dayanılarak tescil ve ilân olunurlar.

Şirketi temsile yetkili tasfiye memurlarından hiçbiri Türk vatandaşı değilse ve hiçbirinin Türkiye’de yerleşim yeri bulunmuyorsa, mahkeme paysahiplerinden veya alacaklılardan birinin veya Sanayi ve Ticaret Bakanlığının istemiyle, söz konusu şarta uygun birini tasfiye memuru olarak atar (TTKT Md.537).

3.1.5.3 Aktifleri Satma Yetkisi

Genel kurul aksini kararlaştırmamışsa, tasfiye memurları şirketin aktiflerini pazarlık yoluyla da satabilirler.

Aktiflerin toptan satılabilmesi için genel kurulun kararı gereklidir (TTKT Md.538).

3.1.5.4 Tasfiye Memurlarının Yetkilerinin Sınırlandırılması ve Genişletilmesi

Tasfiye memurlarına Kanunla tanınmış yetkiler devredilemez; ancak, belirli uygulama işlemlerinin yapılabilmesi için tasfiye memurlarından biri diğerine veya üçüncü bir kişiye temsil yetkisi verebilir.

Tasfiye memurlarının üçüncü kişilerle tasfiye amacı dışında yaptığı işlemler şirketi bağlar; fakat, üçüncü kişinin işlemin tasfiye amacının dışında olduğunu bildiği veya hâlin gereğinden bilmemesinin mümkün olamayacağı ispat edilirse bu işlemler şirketi bağlamaz. Tasfiyenin sadece tescil ve ilân edilmesi, bu hususun ispatı için yeterli delil değildir.

Tasfiye memurları birden fazla ise, aksi genel kurul kararında veya esas sözleşmede öngörülmemişse, şirketin bağlanabilmesi için imzaya yetkili iki tasfiye memurunun şirket unvanı altında imza atması gereklidir. Tasfiye hâlindeki şirketi tasfiye ile ilgili konularda mahkemelerde ve dış ilişkide tasfiye memurları temsil eder.

Tasfiye memurunun görevini yerine getirdiği sırada işlediği haksız fiilden şirket de sorumludur (TTKT Md.539).

3.1.6 TASFİYE SIRASINDA YAPILACAK OLAN İŞLEMLER

3.1.6.1 İlk Envanter ve Bilanço

Tasfiye memurları görevlerine başlar başlamaz, şirketin tasfiyenin başlangıcındaki durumunu incelerler; gerekirse şirket mallarına değer biçmek için uzmanlara başvurarak, şirketin malvarlıksal ve finansal durumunu gösteren bir envanter ile bilanço düzenler ve genel kurulun onayına sunarlar.

Envanter ve bilançonun onaylanmasından sonra, tasfiye memurları şirketin envanterde yazılı bütün malları ile belgelerine ve defterlerine el koyarlar (TTKT Md.540).

3.1.6.2 Alacaklıların Çağırılması ve Korunması

Alacaklı oldukları şirket defterlerinden veya diğer belgelerden anlaşılan ve yerleşim yerleri bilinen kişiler taahhütlü mektupla, diğer alacaklılar Türk Ticaret Sicili Gazetesinde ve şirketin web sitesinde ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörülen şekilde, birer hafta arayla üç defa ilân suretiyle şirketin sona ermiş bulunduğu konusunda bilgilendirilirler ve alacaklarını tasfiye memurlarına bildirmeye çağırılırlar.

Alacaklı oldukları bilinenler, bildirimde bulunmazlarsa alacaklarının tutarı Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenecek bir bankaya depo edilir.

Şirketin henüz muaccel olmayan veya ihtilâflı bulunan borçlarını karşılayacak para notere depo edilir; fakat, bu gibi borçlar yeterli güvence ile karşılanmış veya şirket mevcudunun paysahipleri arasında paylaşımı bu borçların ödenmesi şartına bağlanmış olursa söz konusu paranın notere yatırılmasına gerek yoktur (TTKT Md.541).

3.1.6.3 Diğer tasfiye işleri

Tasfiye memurları tasfiye sırasında ayrıca aşağıda belirtilen işlemleri yaparlar ve yapmak zorundadırlar.

a) Şirketin süregelen işlemlerini tamamlamak, gereğinde pay bedellerinin henüz ödenmemiş olan kısımlarını tahsil etmek, aktifleri paraya çevirmek ve şirket borçlarının, ilk tasfiye bilânçosundan ve alacaklılara yapılan çağrı sonucunda anlaşılan duruma göre, şirket varlığından fazla olmadığı saptanmışsa, bu borçları ödemekle yükümlüdürler.

b) Tasfiyenin gerektirmediği yeni bir işlem yapamazlar.

c) Şirket borçları şirket varlığından fazla olduğu takdirde durumu derhal mahkemeye bildirirler; mahkeme iflâsın açılmasına karar verir.

d) Tasfiyenin uzun sürmesi hâlinde her yıl sonu için finansal tabloları ve tasfiye sonunda da kesin bir bilânço düzenleyerek genel kurula sunarlar.

e) Şirketin bütün mal ve haklarının korunması için düzenli ve görevinin bilincinde bir yönetici gibi gereken önlemleri alır ve tasfiyeyi mümkün olan en kısa sürede bitirirler.

f) Tasfiye işlemlerinin düzenli yürütülmesi ve güvenliği için gereken defterleri tutarlar.

g) Tasfiye sırasında elde edilen paralardan şirketin süregelen harcamaları için gerekli olan para dışında kalan paraları, bir bankaya şirket adına yatırır.

h) Vadesi gelmemiş borçları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na kısa vadeli kredilere uygulanan oran üzerinden iskonto ederek derhal öderler. Alacaklılar bu ödemeyi kabul etmek zorundadır.

i) Paysahiplerine tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istedikleri takdirde bu konuda imzalı belge verirler (TTKT Md.542).

3.1.6.4 Tasfiye Sonucu Dağıtma

Tasfiye hâlinde bulunan şirketin borçları ödendikten ve pay bedelleri geri verildikten sonra kalan varlığı, esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa pay sahipleri arasında, ödedikleri sermayeler ve imtiyaz hakları oranında dağıtılır. Tasfiye payında imtiyazın varlığı hâlinde esas sözleşmedeki düzenleme uygulanır.

Alacaklılara üçüncü kez yapılan çağrı tarihinden itibaren bir yıl geçmedikçe kalan varlık dağıtılamaz. Ancak; hâl ve duruma göre alacaklılar için bir tehlike mevcut olmadığı takdirde mahkeme bir yıl geçmeden de dağıtmaya izin verebilir.

Esas sözleşme ve genel kurul kararında aksine hüküm bulunmadıkça, dağıtma para olarak yapılır (TTKT Md.543).

3.1.7 UYGULANACAK DİĞER HÜKÜMLER

Paysahipleri ile tasfiye memuru veya memurları arasındaki ihtilafların çözümü basit muhakeme usulüne tâbidir. Mahkeme tasfiyeye memur kişiler ile ilgili paysahiplerini dinleyerek kararını otuz gün içinde verir.

Tasfiye memurlarının sorumluluğu hakkında 553. madde hükmü uygulanır.

Tasfiyeye ilişkin genel kurul kararları 418.madde uyarınca alınır (TTKT Md.546).

3.1.8 EK TASFİYE

Tasfiyenin kapanmasından sonra ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğu anlaşılırsa, son tasfiye memurları, yönetim kurulu üyeleri, paysahipleri veya alacaklılar, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeden, bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar, şirketin yeniden tescilini isteyebilirler.

Mahkeme istemin yerinde olduğuna kanaat getirirse, şirketin ek tasfiye için yeniden tesciline karar verir ve bu işlemlerini yapmaları için son tasfiye memurlarını veya yeni bir veya birkaç kişiyi tasfiye memuru olarak atayarak tescil ve ilân ettirir (TTKT Md.547).

3.1.9 TASFİYEDEN DÖNÜLMESİ

Şirket sürenin dolmasıyla veya genel kurul kararıyla sona ermiş ise, pay sahipleri arasında şirket malvarlığının dağıtımına başlanılmış olmadıkça, genel kurul şirketin devam etmesini kararlaştırabilir. Devam kararının en az sermayenin yüzde altmışının oyu ile alınması gerekir. Esas sözleşme ile bu nisap ağırlştırılabilir ve başkaca önlemler öngörülebilir.

Şirket, iflâsın açılmasıyla sona ermiş olmasına rağmen iflâs kaldırılmışsa veya iflâs, konkordatonun uygulanmasıyla sona ermişse şirket devam eder.

Tasfiye memuru iflâsın kaldırıldığına ilişkin kararı ticaret siciline tescil ettirir. Tescil istemine, pay bedellerinin ve tasfiye paylarının pay sahipleri arasında dağıtılmasına başlanmadığına ilişkin belge de eklenir (TTKT Md.548).

3.2 TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİ

3.2.1 GENEL AÇIKLAMA

Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda (TTKT) birleşme, bölünme ve tür değişimine ilişkin olarak detaylı hükümler yer almaktadır.

Şu an itibariyle bölünme müessesesi TTK'da yer almamaktadır. Konuya ilişkin olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan ortak tebliğ ile olayın ticaret hukuku boyutu tamamlanmaya, müessesenin eksik kalan kısımları tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Ticaret şirketlerinin birleşmelerine, bölünmelerine ve tür değiştirmelerine TTKT'nin 134 ile 194.maddeleri uygulanır. Diğer kanunların, TTKT'nin 135 ile 194.maddelerine aykırı olmayan hükümleri saklıdır (TTKT Md.134).

3.2.2 BİRLEŞME

3.2.2.1 Birleşmenin Tanımı ve Şartları

Şirketler; bir şirketin diğerini devralması (devralma şeklinde birleşme) veya yeni bir şirket içinde bir araya gelmeleri (yeni kuruluş şeklinde birleşme) yoluyla birleşebilirler.

Birleşme, devrolunan şirketin malvarlığı karşılığında, bir değişim oranına göre devralan şirketin paylarının, devrolunan şirketin ortaklarınca kendiliğinden iktisap edilmesiyle gerçekleşir. Birleşme sözleşmesi TTKT'nin 140.maddesinin ikinci fıkrası anlamında ayrılma akçesini de öngörebilir. Birleşmeyle, devralan şirket devrolunan şirketin malvarlığını bir bütün halinde devralır. Birleşmeyle devrolunan şirket sona erer ve ticaret sicilinden silinir (TTKT Md.136).

3.2.2.2 Geçerli Birleşmeler İçin Kanunda Bazı Koşullar Öngörülmüştür

Sermaye şirketleri,

a) Sermaye şirketleriyle

b) Kooperatiflerle ve

c) Devralan şirket olmaları şartıyla, kolektif ve komandit şirketlerle,

birleşebilirler.

(2) Şahıs şirketleri,

a) Şahıs şirketleriyle

b) Devrolunan şirket olmaları şartıyla, sermaye şirketleriyle,

c) Devrolunan şirket olmaları şartıyla, kooperatiflerle,

birleşebilirler.

- 3) Kooperatifler,
- a) Kooperatiflerle,
- b) Sermaye şirketleriyle ve
- c) Devralan şirket olmaları şartıyla, şahıs şirketleriyle,
- birleşebilirler (TTKT Md.137).

3.2.2.3 Sermayenin Yitirilmesi veya Borca Batıklık Halinde Birleşmeye Katılma

Sermayesiyle kanuni yedek akçeleri toplamının yarısı zararlarla tükenmiş olan veya borca batık durumda bulunan bir şirket, yitirilmiş sermayeyi veya gerekiyorsa borca batıklık durumunu karşılayabilecek tutarda serbestçe tasarruf edilebilen özvarlığa sahip bulunan bir şirket ile birleşebilir (TTKT Md.139).

3.2.2.4 Ortaklık Payları ve Hakları

3.2.2.4.1 Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması

Devrolunan şirketin ortaklarının, mevcut şirket paylarını ve haklarını karşılayacak değerde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinde istemde bulunma hakları vardır. Bu istem hakkı, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarının değeri, oy haklarının dağılımı ve önem taşıyan diğer hususlar dikkate alınarak hesaplanır.

Şirket paylarının değişim oranları belirlenirken, tahsis olunan şirket paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmaması şartıyla, bir denkleştirme ödenmesi öngörülebilir.

Devrolunan şirketin oydan yoksun paylarına sahip ortaklarına aynı değerde, oydan yoksun veya oy hakkını haiz paylar verilir.

Devrolunan şirkette mevcut bulunan paylara bağlı imtiyaz hakları karşılığında, devralan şirkette eşdeğerde haklar veya uygun bir karşılık verilir.

Devralan şirket, devrolunan şirketin intifa senedi sahiplerine, eşdeğerli haklar tanımak veya intifa senetlerini, birleşme sözleşmesinin yapıldığı tarihteki gerçek değeriyle satın almak zorundadır (TTKT Md.139).

3.2.2.4.2 Ayrılma Akçesi

Birleşmeye katılan şirketler, birleşme sözleşmesinde, ortaklara, devralan şirkette, pay ve şirket haklarının iktisabı ile iktisap olunan şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi arasında seçim yapma hakkı tanıyabilirler. Birleşmeye katılan şirketler birleşme sözleşmesinde, sadece, ayrılma akçesinin verilmesini öngörebilirler (TTKT Md.141).

3.2.2.5 Sermaye Artırımı

Devralma yoluyla birleşmede, devralan şirket, sermayesini, devrolunan şirketin ortaklarının haklarının korunabilmesi için gerekli olan düzeyde, arttırmak zorundadır. Birleşmede, aynı sermaye konulmasına ilişkin düzenlemelerle, halka açık anonim şirketlerde, yeni payların halka arzına dair hükümler, Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınmasına ilişkin olanlar hariç, uygulanmaz (TTKT Md.142).

3.2.2.6 Yeni Kuruluş

Yeni kuruluş yolu ile birleşmede, TTKT ile Kooperatifler Kanunu'nun, aynı sermaye konulmasına dair düzenlemeleri ve asgari ortak sayısına ilişkin hükümleri dışındaki maddeleri yeni şirketin kuruluşuna uygulanır (TTKT Md.143).

3.2.2.7 Ara Bilanço

Birleşme sözleşmesinin imzalandığı tarih ile bilanço günü arasında altı aydan fazla zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarılmasından sonra, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmişse, birleşmeye katılan şirketler bir ara bilanço çıkarmak zorundadır.

Aşağıdaki hükümler saklı olmak kaydı ile, ara bilanço ya yıllık bilanço ya ilişkin hüküm ve ilkeler uygulanır. Ara bilanço için;

a) Fiziki envanter çıkarılması gerekli değildir;

b) Son bilançoda kabul edilen değerlendirmeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır (TTKT Md.144).

3.2.2.8 Birleşme Sözleşmesi, Birleşme Raporu ve Denetleme

Birleşme sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Sözleşme, birleşmeye katılan şirketlerin, yönetim organlarınca imzalanır ve genel kurulları tarafından onaylanır (TTKT Md.145).

3.2.2.8.1 Birleşme Sözleşmesinin İçeriği

Birleşme sözleşmesinin;

a) Birleşmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, hukuki türlerini, merkezlerini; yeni kuruluş yolu ile birleşme halinde, yeni şirketin türünü, ticaret unvanını ve merkezini;

b) Şirket paylarının değişim oranını, öngörülümüşse denkleştirme tutarını; devrolunan şirketin ortaklarının, devralan şirketteki paylarına ve haklarına ilişkin açıklamaları;

c) Devralan şirketin, imtiyazlı ve oydan yoksun payların sahipleriyle intifa senedi sahiplerine tanıdığı hakları;

d) Şirket paylarının değiştirilmesinin şeklini;

e) Birleşmeyle iktisap edilen payların, devralan veya yeni kurulan şirketin bilanço kârına hak kazandığı tarihi ve bu isteme ilişkin bütün özellikleri;

f) Gereğinde TTKT 141.maddesi uyarınca ayrılma akçesini;

g) Devrolunan şirketin işlem ve eylemlerinin devralan şirketin hesabına yapılmış sayılacağı tarihi;

h) Yönetim organlarına ve yönetici ortaklara tanınan özel yararları;

i) Gerektiğinde sınırsız sorumlu ortakların isimlerini;

içermesi zorunludur (TTKT Md.146).

3.2.2.8.2 Birleşme Raporu

Birleşmeye katılan şirketlerin yönetim organları, ayrı ayrı veya birlikte, birleşme hakkında bir rapor hazırlarlar.

Raporda;

a) Birleşmenin amacı ve sonuçları;

b) Birleşme sözleşmesi;

c) Şirket paylarının değişim oranı ve öngörülümüşse denkleştirme tutarı; devrolunan şirketlerin ortaklarına devralan şirket nezdinde tanınan şirket hakları;

d) Gereğinde ayrılma karşılığının tutarı ve şirket pay ve şirket hakları yerine ayrılma akçesi verilmesinin sebepleri;

e) Değişim oranının belirlenmesi yönünden payların değerlendirilmesine ilişkin özellikler;

f) Gereğinde devralan şirket tarafından yapılacak artırımın miktarı;

g) Öngörülümüşse, devrolunan şirketin ortaklarına, birleşme dolayısıyla yüklenecek olan, ek ödeme ve diğer kişisel edim yükümleri ile kişisel sorumluluklar hakkında bilgi;

h) Değişik türdeki şirketlerin birleşmelerinde, yeni tür dolayısıyla ortaklara düşen yükümlülükler;

i) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin işçileri üzerindeki etkileri ile mümkünse bir sosyal planın içeriği;

j) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkileri;

k) Gerekiyorsa, ilgili makamlardan alınan onaylar,

hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri belirtilir.

Yeni kuruluş yoluyla birleşmede birleşme raporuna yeni şirketin sözleşmesinin de eklenmesi gerekmektedir.

Tüm ortakların onaylaması halinde, küçük ve orta ölçekli şirketler birleşme raporu düzenlemeyebilirler (TTKT Md.147).

3.2.2.8.3 Birleşme Sözleşmesinin ve Birleşme Raporunun Denetlenmesi

Birleşmeye katılan şirketlerin; birleşme sözleşmesini, birleşme raporunu ve birleşmeye esas oluşturan bilanço, bu konuda uzman olan bir işlem denetçisine denetlettirmeleri şarttır.

Birleşmeye katılan şirketler, birleşmeyi denetleyecek işlem denetçisine amaca yardımcı olacak, her türlü bilgi ve belgeyi vermek zorundadır.

İşlem denetçisi denetleme raporunda;

a) Devralan şirket tarafından yapılması öngörülen sermaye artırımının, devrolunan şirketin ortaklarının haklarını korumaya yeterli bulunup bulunmadığı;

b) Değişim oranının ve ayrılma karşılığının adil olup olmadığı;

c) Değişim oranının hangi yöntemle göre hesapladığı; en az üç farklı genel kabul gören yöntem ile karşılaştırma yapılarak, uygulanan yöntemin adil olduğu;

d) Diğer genel kabul gören yöntemlere göre hangi değerlerin ortaya çıkabileceği;

e) Denkleştirme varsa, bunun uygun olup olmadığı;

f) Değişim oranının hesaplanması yönünden payların değerlendirilmesinde dikkate alınan özellikler;

hususunda inceleme yapıp görüş açıklamakla yükümlüdürler.

Tüm ortakların onaylaması halinde, küçük ve orta ölçekli şirketler denetlemeden vazgeçebilirler (TTKT Md.148).

3.2.2.9 İnceleme Hakkı ve Malvarlığında Değişiklikler

Birleşmeye katılan şirketlerden her biri, merkezleriyle şubelerinde ve halka açık anonim şirketler ise Sermaye Piyasası Kurulu'nun öngöreceği yerlerde, genel kurul kararından önceki otuz gün içinde,

a) Birleşme sözleşmesini,

b) Birleşme raporunu,

c) Denetleme raporunu,

d) Son üç yılın yıl sonu finansal tablolarıyla yıllık faaliyet raporlarını, gereğinde ara bilançolarını,

ortakların, intifa senedi sahipleriyle şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamillerinin, menfaati bulunan kişilerin ve diğer ilgililerin incelemesine sunmakla yükümlüdür. Bunlar ilgili sermaye şirketlerinin web sitelerinde de yayınlanır.

Ortaklar ile birinci fıkrafta sayılan kişiler, aynı fıkrafta anılan belgelerin suretlerinin ve varsa basılı şekillerinin kendilerine verilmesini isteyebilirler. Bunlar için, herhangi bir bedel veya gider karşılığı istenilemez.

Birleşmeye katılan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayınlanan ve web sitelerine de konulan ilanda, inceleme yapma hakkı belirtilir.

Birleşmeye katılan her şirket, birinci fıkrafta anılan belgelerin nereye tevdi edildiklerini ve nerelerde incelemeye hazır tutulduklarını, tevdiden en az üç iş günü

önce, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile şirket sözleşmesinde öngörülen gazetelerde ve sermaye şirketleri de web sitelerinde ilan ederler.

Tüm ortakların onaylaması halinde, küçük ve orta ölçekli şirketler inceleme hakkının kullanılmasından vazgeçebilirler (TTKT Md.149).

3.2.2.10 Malvarlığındaki Değişikliklerle İlgili Bilgiler

Birleşmeye katılan şirketlerden birinin aktif veya pasif varlıklarında, birleşme sözleşmesinin imzası tarihiyle, bu sözleşmenin genel kurulda onaya sunulacağı tarih arasında, önemli değişiklik meydana gelmişse, yönetim organı, bu durumu kendi genel kuruluna ve birleşmeye katılan diğer şirketlerin yönetim organlarına yazılı olarak bildirir.

Birleşmeye katılan tüm şirketlerin yönetim organları, bu durumda birleşme sözleşmesinin değiştirilmesine veya birleşmeden vazgeçmeye gerek olup olmadığını incelerler; böyle bir sonuca vardıkları takdirde, onaya sunma önerisi geri çekilir. Diğer halde, yönetim organı genel kurulda, birleşme sözleşmesinde uyarlamaya gerek bulunmadığının gerekçesini açıklar (TTKT Md.150).

3.2.2.11 Birleşme Kararı

Yönetim organı, genel kurula birleşme sözleşmesini sunar. Birleşme sözleşmesi genel kurulda;

a) TTKT'nın 421.maddesinin beşinci fıkrasının (b) bendi saklı olmak üzere anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların üçte ikisiyle;

b) Bir kooperatif tarafından devralınacak sermaye şirketlerinde, sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların üçte ikisiyle;

c) Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden paylara sahip bulunmaları şartıyla, tüm ortakların dörtte üçünün oylarıyla;

d) Kooperatiflerde, verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla; ana sözleşmede ek ödeme ve başka edim yükümleri ya da sınırsız sorumluluk kabul edilmiş veya bunlar mevcut olup da genişletilmişse kooperatife kayıtlı ortakların tümünün dörtte üçünün kararıyla onaylanmalıdır (TTKT Md.151).

Bir limited şirket tarafından devralınan anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette, devralma ile ek yüküm ve kişisel edim yükümleri de öngörülüyorsa veya bunlar mevcut olup da genişletiliyorsa, bütün ortakların oybirliğine gerek vardır.

Birleşme sözleşmesinde devrolunan şirketin işletme konusunda değişiklik öngörülmüşse, birleşme sözleşmesinin ayrıca, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi için gerekli nisapla onaylanmış olması zorunludur (TTKT Md.151).

3.2.2.12 Hukuki Sonuçlar

Birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanır. Tescil anında, devrolunan şirketin bütün aktif ve pasifi kendiliğinden devralan şirkete geçer.

Devrolunan şirketin ortakları devralan şirketin ortağı olur. Ancak bu sonuç, devralan şirketin kendi adına fakat bu şirket hesabına hareket eden kişinin elinde bulunan paylar ile devrolunan şirketin kendi adına fakat bu şirket hesabına hareket eden kişinin elinde bulunan paylar için doğmaz (TTKT Md.154).

3.2.2.13 Sermaye Şirketlerinin Kolaylaştırılmış Şekilde Birleşmesi

3.2.2.13.1 Şartları

Bu işlemin uygulanabilmesi için;

a) Devralan sermaye şirketi devrolunan sermaye şirketinin oy hakkı veren bütün paylarına veya,

b) Bir şirket ya da bir gerçek kişi veya kanun yahut sözleşme dolayısıyla bağlı bulunan kişi grupları, birleşmeye katılan sermaye şirketlerinin oy hakkı veren tüm paylarına

sahiplerse sermaye şirketleri kolaylaştırılmış düzene göre birleşebilirler.

Devralan sermaye şirketi devrolunan sermaye şirketinin tüm paylarına değil de, en az oy hakkı veren paylarının yüzde doksanına sahipse, azınlıkta kalan paysahiplerine;

a) Devralan şirkette şirket payları yanında TTKT'nin 141.maddeye (ayrılma akçesi) göre şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir karşılık verilmesi tercihinin önerilmesi ve

b) Birleşmeden ek ödeme, herhangi bir kişisel edim yükümü ve kişisel sorumluluk doğmaması halinde birleşme kolaylaştırılmış şartlarda gerçekleştirilir (TTKT Md.155).

3.2.2.13.2 Sağlanan Kolaylıklar

Birleşmeye katılan ve TTKT'nin 155.maddesinin birinci fıkrasında öngörülen şartlara uyan sermaye şirketleri, birleşme sözleşmesinde, TTKT'nin 146.maddesinin (a) ve (f) ile (i) bentlerinde gösterilmiş bulunan kayıtlara yer verirler. Bu sermaye şirketleri birleşme raporu (TTKT Md.147) düzenlemeye, birleşme sözleşmesini denetletmeye (TTKT Md.148) ve inceleme hakkı sağlamaya (TTKT Md.149) zorunlu olmadıkları gibi birleşme sözleşmesini genel kurulun onayına da (TTKT Md.151) sunmayabilirler.

Birleşmeye katılan ve TTKT'nin 155.maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen şartlara uyan sermaye şirketleri, birleşme sözleşmesinde, sadece, TTKT'nin 147.maddesinin (a), (b) ve (f) ile (i) bentlerinde gösterilmiş bulunan kayıtlara yer verirler. Bu şirketler birleşme raporu (TTKT Md.147) düzenlemeye ve birleşme sözleşmesini genel kurula sunmaya (TTKT Md.151) zorunlu değildir. TTKT'nin 149.maddesinde öngörülen inceleme hakkının, birleşmenin tescili için ticaret siciline yapılan başvurudan otuz gün önce sağlanmış olması gerekir (TTKT Md.156).

3.2.2.14 Alacaklıların ve Çalışanların Korunması

3.2.2.14.1 Alacaklıların Güvence Altına Alınması

Birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları birleşmenin hukuken geçerlilik kazanmasından itibaren üç ay içinde istemde bulunurlarsa, devralan şirket bunların alacaklarını güvence altına alır. Birleşmeye katılan şirketler, alacaklılarına, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ve tirajı ellibinin üstünde olan yurt düzeyinde dağıtım yapılan üç gazetede yedişer gün aralıklarla üç defa yapacakları ilanla, haklarını bildirirler. İşlem denetçisi, birleşmeye katılan şirketlerin serbest malvarlıklarının, ödenmesine yetmeyeceği bilinen bir alacakları bulunmadığını veya böyle bir alacak istemi beklenmediğini doğruladığı takdirde ilan yükümlülüğü ortadan kalkar.

Devralan şirket alacağın birleşme dolayısıyla tehlikeye düşmediğini bir işlem denetçisi raporuyla ispat ederse, güvence verme yükümlülüğü ortadan kalkar.

Diğer alacaklıların zarara uğramayacaklarının anlaşılması halinde, yükümlü şirket güvence göstermek yerine borcu ödeyebilir (TTKT Md.157).

3.2.2.14.2 Ortakların Kişisel Sorumlulukları ve İş İlişkilerinin Geçmesi

Devrolunan şirketin borçlarından birleşmeden önce sorumlu olan ortakların sorumlulukları birleşmeden sonra da devam eder. Şu şartla ki, bu borçlar birleşme kararının ilanından önce doğmuş olmalı veya borçları doğuran sebepler bu tarihten önce oluşmuş bulunmalıdır.

Devrolunan şirketin borçlarından doğan, ortakların kişisel sorumluluğuna ilişkin istemler, birleşme kararının ilanı tarihinden itibaren üç yıl geçince zamanaşımına uğrar. Alacak ilan tarihinden sonra muaccel olursa, zamanaşımı süresi muacceliyet tarihinden başlar. Bu sınırlama, devralan şirketin borçları dolayısıyla şahsen sorumlu olan ortakların sorumluluklarına uygulanmaz.

Kanunda ve sözleşmede aksine hüküm olmadığı sürece kamuya arz edilmiş olan tahvil ve diğer borç senetlerinde sorumluluk itfa tarihine kadar devam eder (TTKT Md.158).

3.3 TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE BÖLÜNME

3.3.1 GENEL AÇIKALAMA

Bir şirket tam veya kısmi bölünebilir. Tam bölünmede, şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılır ve diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler. Tam bölünüp devrolunan şirket sona erer ve unvanı ticaret sicilinden silinir.

Kısmi bölünmede, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler veya bölünen şirket devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde eder (yavru şirket oluşturma) (TTKT Md.159).

3.3.2 BÖLÜNME

Sermaye şirketleri ve kooperatifler sermaye şirketlerine ve kooperatiflere bölünebilirler (TTKT Md.160).

3.3.2.1 Şirket Paylarının ve Haklarının Korunması

Tam ve kısmi bölünmede şirket payları ve hakları TTKT'nin 140.maddesi uyarınca korunur.

Devreden şirketin ortaklarına,

a) Bölünmeye katılan tüm şirketlerde, mevcut payları oranında şirket payları (oranın korunduğu bölünme) veya

b) Bölünmeye katılan bazı veya tüm şirketlerde, mevcut paylarının oranına göre değişiklik yapılarak şirket payları (oranın korunmadığı bölünme) tahsis edilebilir (TTKT Md.161).

3.3.2.2 Bölünmenin Uygulanmasına İlişkin İşlemler

3.3.2.2.1 Sermayenin Azaltılması

Bölünme sebebiyle devreden şirketin sermayesinin azaltılması halinde TTKT'nin 473¹, 474² ve 592.maddeleri ile kooperatiflerde 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 98.maddesine dayanılarak TTKT'nin 473 ve 474.maddeleri uygulanmaz (TTKT Md.162).

3.3.2.2.2 Sermaye Artırımı

Devralan şirket sermayesini, devreden şirketin ortaklarının haklarını koruyacak miktarda artırır.

Bölünmede, aynı sermaye konulmasına ilişkin hükümler uygulanmaz. Bölünme sebebiyle, kayıtlı sermaye sisteminde müsait olmasa bile, tavan değiştirilmeden sermaye artırılabilir (TTKT Md.163).

¹ TTKT'nin 473.maddesi "Esas Sermayenin Azaltılması" başlığını taşınmaktadır. "(1) Bir anonim şirket sermayesini azaltarak, azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek yeni paylar çıkarmıyorsa, genel kurul, esas sözleşmenin gerektiği şekilde değiştirilmesini karara bağlar.

(2) İşlem denetçisinin raporuyla, sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı belirlenmiş olmadıkça sermayenin azaltılmasına karar verilmez.

(3) Genel kurulun kararına 421 inci maddenin dördüncü fıkrasının birinci bendi uygulanır. Kararda işlem denetçisi raporunun sonucu açıklanarak sermayenin azaltılmasının ne tarzda yapılacağı gösterilir.

(4) Esas sermayenin azaltılması sebebiyle kayıtlara göre doğacak defter kârı sadece payların yok edilmesinde (itfasında) kullanılabilir.

(5) Sermaye hiçbir suretle 332. madde ile belirlenen en az tutardan aşağı indirilemez."

² TTKT'nin 473.maddesi "Alacaklılara Çağrı" başlığını taşınmaktadır. "(1) Genel kurul esas sermayenin azaltılmasına karar verdiği takdirde, yönetim kurulu, bu kararı şirketin web sitesine koyduktan başka, 37 nci maddede anılan gazetede ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde, yedişer gün arayla, üç defa ilan eder. İlanda alacaklılara, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesindeki üçüncü ilandan itibaren iki ay içinde, alacaklarını bildirerek bunların ödenmesini veya güvence altına alınmasını isteyebileceklerini bildirilir. Şirketçe bilinen alacaklılara ayrıca çağrı mektupları gönderilir.

(2) Sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılacak olursa, yönetim kurulunca alacaklıları çağdırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya güvence altına alınmasından vazgeçilebilir."

3.3.2.2.3 Yeni Kuruluş

Bölünme çerçevesinde yeni bir şirketin kurulmasına TTKT ile Kooperatifler Kanununun kuruluşu ilişkin hükümleri uygulanır. Sermaye şirketlerinin kurulmasında, kurucuların asgari sayısına ve aynı sermaye konulmasına ilişkin hükümler uygulanmaz (TTKT Md.164).

3.3.2.2.4 Arabilanço

Bilanço günüyle, bölünme sözleşmesinin imzası veya bölünme planının düzenlenmesi tarihi arasında, altı aydan fazla bir zaman bulunduğu veya son bilançonun çıkarılmasından itibaren, bölünmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmiş olduğu takdirde, bir ara bilanço çıkarılır.

Aşağıdaki hükümler saklı olmak kaydı ile, ara bilançoya yıllık bilançoya ilişkin hüküm ve ilkeler uygulanır. Ara bilanço için;

a) Fiziki envanter çıkarılması gerekli değildir;

b) Son bilançoda kabul edilen değerlendirmeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır (TTKT Md.165).

3.3.2.2.5 Bölünme Sözleşmesi ve Bölünme Planı

Bir şirket bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini var olan şirketlere devredecekse, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları tarafından bir bölünme sözleşmesi yapılır.

Bir şirket, bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini, yeni kurulacak şirketlere devredecekse, yönetim organı bir bölünme planı düzenler.

Hem bölünme sözleşmesinin hem de bölünme planının yazılı şekilde yapılması ve bunların genel kurul tarafından TTKT'nin 173.maddesi hükümlerine göre onaylanması şarttır (TTKT Md.166).

3.3.2.2.5.1 Bölünme Sözleşmesinin ve Bölünme Planının İçeriği

Bölünme sözleşmesi ve bölünme planı özellikle;

a) Bölünmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, merkezlerini ve türlerini;

b) Aktif ve pasif malvarlığı konularının devir amacıyla bölümlere ayrılmasını ve tahsisini; açık tanımlamayla, bu bölümlere ilişkin envanteri; taşınmazları, kıymetli evrakı ve maddi olmayan malvarlığını teker teker gösteren listeyi;

c) Payların değişim oranını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını ve devreden şirketin ortaklarının, devralan şirketteki ortaklık haklarına ilişkin açıklamaları;

d) Devralan şirketin; intifa senedi, oydan yoksun pay ve özel hak sahiplerine tahsis ettiği hakları;

e) Şirket paylarının değişim tarzlarını;

f) Şirket paylarının bilanço kârına hangi tarihten itibaren hak kazanacaklarını ve bu istem hakkının özelliklerini;

g) Devreden şirketin işlemlerinin hangi tarihten itibaren devralan şirketin hesabına yapılmış kabul edildiğini;

h) Yönetim organlarının üyelerine, müdürlere, yönetim hakkına sahip kişilere ve denetçilere tanınan özel menfaatleri;

i) Bölünme sonucu devralan şirketlere geçen iş ilişkilerinin listesini içerir (TTKT Md.167).

3.3.2.2.5.2 Bölünmenin Dışında Kalan Malvarlığı

Bölünme sözleşmesinde veya bölünme planında tahsisi yapılmayan malvarlığı konuları üzerinde;

a) Tam bölünmede, tüm devralan şirketlerin, bölünme sözleşmesi veya planına göre kendilerine intikal eden net aktif malvarlığının oranına göre tüm devralan şirketlerin paylı mülkiyet hakkı düşer.

b) Kısmi bölünmede söz konusu malvarlığı, devreden şirkette kalır.

Birinci fıkra hükmü kıyas yoluyla alacaklara ve maddi olmayan malvarlığı haklarına da uygulanır.

Tam bölünmeye katılan şirketler, bölünme sözleşmesi veya bölünme planına göre herhangi bir şirkete tahsis edilmeyen borçlardan müteselsilen sorumludurlar (TTKT Md.168).

3.3.2.2.5.3 Bölünme Raporu

Bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme hakkında ayrı rapor hazırlarlar; ortak rapor da geçerlidir.

Rapor;

a) Bölünmenin amacını ve sonuçlarını;

b) Bölünme sözleşmesini veya bölünme planını;

c) Payların değişim oranlarını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını, özellikle devreden şirketin ortaklarının devralan şirketteki haklarına ilişkin açıklamaları;

d) Değişim oranının saptanmasında, payların değerlendirilmesine ilişkin özellikleri;

e) Gereğinde, bölünme dolayısıyla ortaklar için doğacak olan ek ödeme yükümlerini, diğer kişisel edim yükümlerini ve sınırsız sorumluluğu;

f) Bölünmeye katılan şirketlerin türlerinin farklı olması halinde, ortakların yeni tür sebebiyle söz konusu olan yükümlerini;

g) Bölünmenin işçiler üzerindeki etkileri ile içeriğini; varsa sosyal planın içeriğini;

h) Bölünmenin, bölünmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkilerini;

hukuki ve ekonomik yönleri ile açıklar ve gerekçelerini gösterir.

Yeni kuruluşun varlığı halinde, bölünme planına yeni şirketin sözleşmesi de eklenir.

Tüm ortakların onaylaması halinde küçük ve orta ölçekli şirketler bölünme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler (TTKT Md.169).

3.3.2.3 İnceleme Hakkı

Bölünmeye katılan şirketlerden her biri, genel kurulun kararından iki ay önce, merkezlerinde, halka açık anonim şirketler ayrıca Sermaye Piyasası Kurulu'nun uygun gördüğü yerlerde;

a) Bölünme sözleşmesini veya bölünme planını,

b) Bölünme raporunu,

c) Denetleme raporunu,

d) Son üç yılın finansal tabloları ile faaliyet raporlarını ve varsa ara bilançoları,

bölünmeye katılan şirketlerin ortaklarının incelemesine sunar.

Tüm ortakların onaylaması halinde küçük ve orta ölçekli şirketler birinci fıkrafta öngörülen inceleme hakkından vazgeçebilirler.

Ortaklar, bölünmeye katılan şirketlerden, birinci fıkrafta sayılan belgelerin kopyalarının kendilerine verilmesini isteyebilirler. Suretler için bedel veya herhangi bir gider karşılığı istenemez.

Bölünmeye katılan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde, inceleme yapma haklarına işaret eden bir ilan yayınlarlar (TTKT Md.171).

3.3.2.4 Bölünme Kararı

TTKT'nin 175.maddesinde öngörülen güvencenin sağlanmasından sonra, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme sözleşmesini veya bölünme planını genel kurula sunar.

Onama kararı TTKT'nin 151.maddesinin birinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı fıkralarında öngörülen nisaplara uyularak alınır.

Oranın korunmadığı bölünmede onama kararı, devreden şirkette oy hakkını haiz ortakların en az yüzde doksaniyle alınır (TTKT Md.173).

3.3.2.5 Alacaklıların Korunması

Bölünmeye katılan şirketlerin alacaklıları, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile şirket sözleşmesinde öngörülen gazetelerde üç kez yapılacak ve web sitesine de konulacak ilanla, alacaklarını bildirerek güvence verilmesi için istemde bulunmaya çağırılırlar (TTKT Md.174).

Bölünmeye katılan şirketler, TTKT'nin 174.maddesinde öngörülen ilanların yayın tarihinden itibaren iki ay içinde, istemde bulunan alacaklıların alacaklarını güvence altına almak zorundadırlar.

Bölünme ile alacaklıların alacaklarının tehlikeye düşmediğinin ispatı halinde, güvence altına almak yükümü ortadan kalkar.

Şirket istemde bulunan alacaklılara, güvence vermek yerine, alacağı ödeyebilir; fakat bu durumun diğer alacaklıları zarara uğratmaması gerekmektedir (TTKT Md.175).

3.3.2.6 Sorumluluk

Bölünme sözleşmesi veya bölünme planıyla kendisine borç tahsis edilen şirket (birinci derecede sorumlu şirket), alacaklıların alacaklarını ifa etmezse, bölünmeye katılan diğer şirketler (ikinci derecede sorumlu şirketler) müteselsilen sorumlu olurlar.

İkinci derecede sorumlu olan şirketlerin takip edilebilmeleri için, alacağın güvence altına alınmamış ve birinci derecede sorumlu şirketin,

- a) İflas etmiş,
- b) Konkordato süresi almış,
- c) Aleyhinde yapılan bir icra takibinde kesin aciz vesikası alınmasının şartları doğmuş,
- d) Merkezi yurt dışına taşınmış ve artık Türkiye’de takip edilemez duruma gelmiş veya
- e) Yurt dışındaki merkezinin yeri değiştirilmiş ve bu sebeple hukuken takibi önemli derecede güçleşmiş olması gerekir (TTKT Md.176).

Ortakların kişisel sorumlulukları hakkında TTKT’nin 158.madde hükmü uygulanır (TTKT Md.177).

3.3.2.7 İş İlişkilerinin Geçmesi

Tam veya kısmi bölünmede, işçilerle yapılan hizmet sözleşmeleri, işçi itiraz etmediği takdirde, devir gününe kadar bu sözleşmeden doğan bütün hak ve borçlarla devralana geçer.

İşçi itiraz ederse, hizmet sözleşmesi kanuni işten çıkarma süresinin sonunda sona erer; devralan ve işçi o tarihe kadar sözleşmeyi yerine getirmekle yükümlüdür.

Eski işveren ile devralan, işçinin bölünmeden evvel muaccel olmuş alacakları ile hizmet sözleşmesinin normal olarak sona ereceği veya işçinin itirazı sebebiyle

sona erdiği tarihe kadar geçen sürede muaccel olacak alacaklarından müteselsilen sorumludur.

Aksi kararlaştırılmadıkça veya halin gereğinden anlaşılmadıkça, işveren hizmet sözleşmesinden doğan hakları üçüncü bir kişiye devredemez.

Devreden şirketin bölünmeden önce şirket borçlarından dolayı sorumlu olan ortakları, hizmet sözleşmesinden doğan ve intikal gününe kadar muaccel olan borçlarla, hizmet sözleşmesi normal olarak sona ermiş olsaydı muaccel hale gelecek olan veya işçinin itirazı sebebiyle hizmet sözleşmesinin sona erdiği ana kadar doğacak olan borçlardan müteselsilen sorumlu olmakta devam ederler (TTKT Md.178).

3.4 TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE TÜR DEĞİŞTİRME

3.4.1 GENEL AÇIKLAMA

Bir şirket hukuki şeklini değiştirebilir (tür değiştirme). Yeni türe dönüştürülen şirket eskisinin devamıdır (TTKT Md.180).

a) Bir sermaye şirketi;

1) Başka türde bir sermaye şirketine;

2) Bir kooperatife;

b) Bir kollektif şirket;

1) Bir sermaye şirketine;

2) Bir kooperatife;

3) Bir komandit şirkete;

c) Bir komandit şirket;

- 1) Bir sermaye şirketine;
- 2) Bir kooperatife;
- 3) Bir kollektif şirkete;
- d) Bir kooperatif bir sermaye şirketine dönüşebilir (TTKT Md.181).

3.4.2 TÜR DEĞİŞİMİ

3.4.2.1 Şirket Payının ve Haklarının Korunması

Tür değiştirmede ortakların şirket payları ve hakları korunur. Oydan yoksun paylar için sahiplerine eşit değerde paylar veya oy hakkını haiz paylar verilir.

İmtiyazlı payların karşılığında aynı değerde paylar verilir veya uygun bir tazminat ödenir.

İntifa senetleri karşılığında aynı değerde haklar verilir veya tür değiştirme planının düzenlendiği tarihte gerçek değer ödenir (TTKT Md.183).

3.4.2.2 Kuruluş ve Ara Bilanço

Tür değiştirmede, yeni türün kuruluşuna ilişkin hükümler uygulanır; ancak sermaye şirketlerinde ortakların asgari sayısına ve aynı sermaye konulmasına ilişkin hükümler uygulanmaz.

Bilanço günüyle tür değiştirme raporunun düzenlendiği tarih arasında altı aydan fazla zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarıldığı tarihten itibaren şirketin malvarlığında önemli değişiklikler meydana gelmişse ara bilanço çıkarılır.

Aşağıdaki hükümler saklı olmak kaydı ile, ara bilançoya yıllık bilanço ile ilişkin hüküm ve ilkeler uygulanır. Ara bilanço için;

- a) Fiziki envanter çıkarılması gerekli değildir;

b) Son bilançoda kabul edilen değerlendirmeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır (TTKT Md.184).

3.4.2.3 Tür Değiştirme Planı

Yönetim organı bir tür değiştirme planı düzenler. Plan yazılı şekle ve TTKT'nin 189.maddesi uyarınca genel kurulun onayına tabidir. Tür değiştirme planı;

a) Şirketin tür değiştirmeden önceki ve sonraki ticaret unvanını, merkezini ve yeni türe ilişkin ibareyi,

b) Yeni türün şirket sözleşmesini,

c) Ortakların tür değiştirmeden sonra sahip olacakları payların sayısını, cinsini ve tutarını veya tür değiştirmeden sonra ortakların paylarına ilişkin açıklamaları içerir (TTKT Md.185).

3.4.2.4 Tür Değiştirme Raporu

Yönetim organı tür değiştirme hakkında yazılı bir rapor hazırlar.

Raporda;

a) Tür değiştirmenin amacı ve sonuçları,

b) Yeni türe ilişkin kuruluş hükümlerinin yerine getirilmiş bulunduğu,

c) Yeni şirket sözleşmesi,

d) Tür değiştirmeden sonra ortakların sahip olacakları paylara dair değişim oranı,

e) Varsa ortaklar ile ilgili olarak tür değiştirmeden kaynaklanan ek ödeme ile diğer kişisel edim yükümleri ve kişisel sorumluluklar,

f) Ortaklar için yeni tür dolayısıyla doğan yükümler hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri gösterilir.

Tüm ortakların onaylaması halinde küçük ve orta ölçekli şirketler tür değiştirme raporu düzenlemeyebilirler (TTKT Md.186).

3.4.2.5 Tür Değiştirme Planının ve Tür Değiştirme Raporunun Denetlenmesi

Şirket, tür değiştirme planını, tür değiştirme raporunu, tür değiştirmede esas alınan bilançoyu işlem denetçisine denettirir.

Şirket işlem denetçisine, yapılacak denetlemenin amacına hizmet edebilecek bütün bilgi ve belgeleri vermek zorundadır.

İşlem denetçisi tür değiştirmeye ilişkin şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini, bilançonun gerçeğe uygun olup olmadığını ve tür değiştirmeden sonra ortakların hukuki durumlarının korunup korunmadığını incelemek ve değerlendirmek zorundadır.

Tüm ortakların onaylaması halinde küçük ve orta ölçekli şirketler denetlemeden vazgeçebilirler (TTKT Md.187).

3.4.2.6 İnceleme Hakkı

Şirket; tür değiştirme planını, tür değiştirme raporunu, denetleme raporunu ve son üç yılın finansal tablolarını, varsa ara bilançoyu, genel kurulda karar alınmasından otuz gün önce merkezinde ve halka açık anonim şirketlerde Sermaye Piyasası Kurulu'nun istediği yerlerde ortakların incelemesine sunar. İsteyen ortaklara anılan belgelerin kopyaları bedelsiz verilir. Şirket, ortakları, uygun bir şekilde inceleme haklarının bulunduğu hususunda bilgilendirir (TTKT Md.188).

3.4.2.7 Tür Değiştirme Kararı

Yönetim organı tür değiştirme planını genel kurula sunar. Tür değiştirme kararı aşağıdaki nisaplarla alınır:

a) TTKT'nin 421.maddesinin beşinci fıkrasının (b) bendi hükmü saklı olmak şartıyla anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin üçte ikisini karşılaması şartıyla, genel kurulda mevcut oyların üçte ikisiyle; limited şirkete dönüştürme halinde, ek ödeme veya kişisel edim yükümü doğacaksa bütün ortakların onayıyla;

b) Bir sermaye şirketinin bir kooperatife dönüşmesi halinde tüm ortakların onayıyla;

c) Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçüne sahip bulunmaları şartıyla, ortakların dörtte üçünün kararıyla;

3.5 BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN OLARAK TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI'NDA YER ALAN ORTAK HÜKÜMLER

3.5.1 ŞİRKET PAYININ VE HAKLARININ İNCELENMESİ

Bir birleşme, bölünme veya tür değiştirmede, ortak olmayı sürdürme hakkının şirket payının veya haklarının kanuna uygun bir şekilde tanınmaması veya ayrılma karşılığının uygun olmaması halinde, her ortak birleşme, bölünme veya tür değiştirme kararının ilanından itibaren iki ay içinde mahkemeden bir denkleştirme akçesi ödenmesini isteyebilir. Denkleştirme akçesinin belirlenmesinde TTKT'nin 140.maddesinin ikinci fıkrası uygulanmaz.

Davacı ile aynı hukuki durumda bulunmaları halinde, mahkeme kararı, birleşmeye, bölünmeye veya tür değiştirmeye katılan şirketlerin tüm ortakları hakkında da hüküm doğurur.

Davanın giderleri devralan şirkete aittir. Özel durumların haklı göstermesi halinde, mahkeme giderleri kısmen veya tamamen davacıya yükletilebilir.

Ortak olma hakkının veya ortaklık haklarının korunmasının incelenmesine ilişkin dava, birleşme, bölünmenin veya tür değiştirme kararının geçerliliğini etkilemez (TTKT Md.192).

3.5.2 BİRLEŞMENİN, BÖLÜNMENİN VE TÜR DEĞİŞTİRMENİN İPTALİ VE EKSİKLİKLERİN SONUÇLARI

TTKT'nin 134 ile 191.maddelerinin ihlali halinde, birleşme, bölünme ve tür değiştirme kararına olumlu oy vermemiş ve bunu tutanağa geçirmiş bulunan birleşmeye, bölünmeye veya tür değiştirmeye katılan şirketlerin ortakları; bu kararın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilanından itibaren iki ay içinde iptal davası açabilirler. İlanın gerekmediği hallerde süre tescil tarihinden başlar.

Kararın bir yönetim organı tarafından verilmesi halinde de bu dava açılabilir.

Birleşme, bölünme ve tür değiştirmeye ilişkin işlemlerde herhangi bir eksikliğin varlığı halinde, mahkeme taraflara bunun giderilmesi için süre verir. Hukuki sakatlık, verilen süre içinde giderilemiyorsa veya giderilememişse mahkeme kararı iptal eder ve gerekli önlemleri alır (TTKT Md.193).

3.5.3 SORUMLULUK

Birleşme, bölünme veya tür değiştirme işlemlerine herhangi bir şekilde katılmış bulunan bütün kişiler şirketlere, ortaklara ve alacaklılara karşı kusurları ile verdikleri zararlardan sorumludurlar. Kurucuların sorumlulukları saklıdır.

Birleşmeyi, bölünmeyi veya tür değiştirmeyi denetlemiş kişiler şirketlere, münferit ortaklara ve alacaklılara karşı kusurları ile verdikleri zararlardan sorumludurlar.

TTKT'nın 202 ile 208, 755, 757 ve 760.maddesi hükümleri saklıdır. Bir sermaye şirketinin veya kooperatifin iflası halinde 565 ve 756.maddeleri ile Kooperatifler Kanununun 98.maddesi kıyas yoluyla uygulanır (TTKT Md.194).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NA GÖRE ANONİM ŞİRKETLERİN TASFİYE, BİRLEŞME, DEVİR, NEV'İ DEĞİŞTİRME, BÖLÜNME VE HİSSE DEĞİŞİMİ İŞLEMLERİ

4.1 GENEL AÇIKLAMA

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun¹ (KVK) İkinci Kısımının Dördüncü Bölümünde; tasfiye, birleşme, devir, bölünme ve hisse değişimi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Genel olarak bu düzenlemeler 5422 Sayılı KVK² ile paralellik taşımaktadır. Ancak, eski kanunda birden fazla maddede yer alan hükümler, yeni kanunda geneli ile tek maddede düzenlemiştir. Ayrıca eski kanun döneminde tartışma konusu olan veya kanun metninde yeterince açık şekilde ifade edilmeyen bir çok hususun yeni kanunda tartışmaya mahal vermeyecek derecede açık ve net olarak ortaya konulduğunu söylemek mümkündür.

Tasfiye tüzel kişiliğe sahip olan ticaret şirketlerinin fesih edilmesi veya infisahı üzerine şirket bilançosunda yer alan alacak ve borçların kesin olarak hesaplanması, alacakların tahsili ve borçların ödenmesi ve geri kalan bir mevcut olursa, bunların da ortaklar arasında kanun ve esas sözleşmeye uygun olarak dağıtılmasını ifade eder.³

4.2 TASFİYE

Anonim şirketler belirli amaçları gerçekleştirmek üzere kurulurlar. Anonim şirketler, şirketin kendiliğinden feshini gerektiren nedenler (Esas sözleşmede belirlenmiş ise belirlenen şirket müddetinin sona ermesi, şirket amacının elde edilmesi veya gerçekleşmesinin imkansız hale gelmesi, şirketin diğer bir şirketle

¹ 03.04.2007 tarih ve 26482 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

² 5520 Sayılı Kanunla 1/1/2006'dan itibaren geçerli olmak üzere 20.06.2006 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır

³ Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999, s.303-304

birleşmesi vb.), iradi fesih nedenleri (Genel kurul tarafından şirketin feshine karar verilmesi, feshi ihbar hakkının kullanılması) ve şirketin mahkeme kararıyla feshini gerektiren nedenler (şirket alacaklılarının talebi üzerine veya TTK hükümlerine göre şirketin amaç ve konusuna aykırı veya yasalar gereğince feshini gerektiren hal ve işlemleri bulunan anonim şirket aleyhine ilgili Bakanlık tarafından fesih davası açılabilir, vb.) ile infisah eder veya feshedilirler. Sona eren şirket diğer bir şirketle birleşme, limited şirkete çevrilme, bir kamu tüzel kişiliği tarafından devir alınma halleri hariç, tasfiye haline girer (TTK Md. 439).

Türk Ticaret Kanunu'na göre; tüzel kişiliği haiz şirketlerin fesih ve infisalı üzerine, şirket mevcutlarının, alacaklarının ve borçlarının tayin ve tespiti ile alacaklarının tahsil, mevcutların nakde tahvil edilerek, Kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre dağıtılmasını temin eden muamelelere tasfiye denir. Dolayısıyla, tasfiye temel olarak mevcutların paraya çevrilmesi, alacakların tahsil ve borçların ödenmesi ve kalanın pay sahiplerine hisseleri oranında dağıtılması olduğundan şirket tarafından açılmış olan veya başkaları tarafından şirkete karşı açılmış bulunan bütün davalar ve icra takipleri tasfiye halindeki şirkete geçer.⁴

Tasfiye, feshin zorunlu ve kaçınılmaz bir hukuki neticesidir.⁵ KVK'da tasfiyenin tanımı yapılmış değildir. KVK'nın 17.maddesinde yer alan, *“her ne sebeple olursa olsun, tasfiyeye giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye dönemi geçerli olur”* hükmünden, vergi hukuku açısından tasfiyenin özel bir tanımının yapılmasına gerek görülmediği, tasfiye nedenine de önem atfedilmediği anlaşılmaktadır.⁶

4.2.1 TASFİYE DÖNEMİ

Tasfiye haline giren kurumların normal faaliyetleri sona ermekle beraber, tasfiye sonuna kadar kâr veya zarar doğuran birtakım işlemlerde bulunulacağından tasfiye sonucunda da nihai bir kâr veya zarar ortaya çıkacaktır. Kurumun ilgili

⁴ **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, Hesap Uzmanları Derneği (HUD), 2007, s.650.

⁵ Cevdet Okan Bahar, “Tasfiye Halindeki Ticaret Şirketlerinde Hesap Dönemi ve Beyanname Verilme Zamanı”, **Yaklaşım**, S.168.

⁶ Özbalcı, **a.g.e.**, s.475.

dönemdeki olağan faaliyeti ve tasfiye sonucu gizli yedeklerin realize olmasından bir kâr veya zarar ortaya çıkabilir.

Vergi kanunları kurumların tasfiye edilmesi durumunda, ortaya çıkan kârın vergilendirilmesi ile ilgilenir. Bir kurumun tasfiyeye girmesi vergi kanunları kadar diğer kanunları da ilgilendirmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) tasfiye nedenleri sınırlı olarak sayılmasına rağmen KVK tasfiye nedenlerini sınırlamamıştır. Bu KVK'da "her ne sebeple olursa olsun" ifadesi kullanılmak suretiyle sağlanmıştır.

Her ne sebeple olursa olsun, tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye dönemi geçerli olur (KVK Md.17).

KVK tasfiye işlemlerinin nedenleri ile değil sonuçları ile ilgilenmektedir. TTK'nın 439/2 ve 450/1.maddeleri TTK'nın 232.maddesi hükmünü saklı tutmuş olduğundan, anonim şirket, feshe rağmen geçici olarak faaliyet konusunu teşkil eden işlere devam edebilir. Bunun için TTK'nın 450/2.maddesi gereğince, şirket genel kurulunun şirketin konusunu oluşturan işlemlere geçici olarak devam kararı alması gerekir. Bu şekilde medeni haklardan yararlanma ehliyeti de geçici olarak genişletilmiş olur. Yasa koyucunun bu hükmü düzenlemedeki amacı, şirket mallarının paraya çevrilmesinde uygun koşulları sağlamaktır.⁷

KVK'da tasfiye döneminin ne zaman başlayacağı ve ne zaman biteceği açık ve net olarak ifade edilmiştir. 5422 Sayılı KVK döneminde tasfiyenin ne zaman başladığı ve bittiği kanunda açık olarak ifade edilmemişti. Bu durum zaman zaman idare ve yargının karşı karşıya gelmesine neden olmaktaydı.

Tasfiye, kurumun tasfiyeye girmesine ilişkin genel kurul kararının tescil edildiği tarihte başlar ve tasfiye kararının tescil edildiği tarihte sona erer. Başlangıç tarihinden aynı takvim yılı sonuna kadar olan dönem ile bu dönemden sonraki her takvim yılı ve tasfiyenin sona erdiği dönem için ilgili takvim yılı başından

⁷ Özbalcı, a.g.e., s.620.

tasfiyenin bitiş tarihine kadar olan dönem bağımsız bir tasfiye dönemi sayılır (KVK Md.17).

Kural olarak anonim şirketlerin iradi tasfiyesi halinde, tasfiye dönemi genel kurul kararının tescil edildiği tarihte başlayacak, aynı şekilde tasfiyenin son bulması ise ilgili kararın tescil edildiği tarihte olacaktır (KVK Md.17).

Anonim şirketler her zaman iradi nedenler ile tasfiye haline girmezler. Bazen anonim şirket ortaklarının iradesi hilafına anonim şirket tasfiye edilebilir. İcra iflas Kanunu'muzun 165. maddesine göre iflas, mahkeme hükmüyle açılır ve bu hükümde açılma anı gösterilir. Dolayısıyla, iflas sebebiyle tasfiyenin başlama anı mahkemenin iflas kararını verdiği tarihtir. Ayrıca tasfiyenin kapanış tarihi de tasfiyenin tamamlanıp tasfiye memurunun (iflas memurunun) ticaret mahkemesine verdiği nihai rapor ve kapanma kararına göre mahkemenin iflasın kapatılması kararını verdiği andır (İİK Md. 254). Tasfiyenin ne kadar sürede tamamlanacağı hakkında yasayla belirlenmiş bir süre yoktur. Ancak, tasfiyenin kapanıp tüzel kişiliğin son bulması İİK Yönetmeliği'nin 51. maddesine göre, iflas idaresinin iflasın kapandığına dair ilanın Ticaret siciline tescili tarihidir.⁸

Tasfiyenin başladığı takvim yılı içinde sona ermesi halinde tasfiye dönemi, kurumun tasfiyeye girdiği tarihten başlar ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam eder (KVK Md.17).

4.2.2 TASFİYENİN ZARARLA KAPANMASI DURUMU

Tasfiyenin zararlarla kapanması halinde tasfiye sonucu, önceki tasfiye dönemlerine doğru düzeltilir ve anılan dönemlerde fazla ödenen vergi mükellefe iade edilir (KVK Md.17) .

Tasfiyenin zararlarla kapanması halinde tasfiye sonucu, önceki tasfiye dönemlerine doğru düzeltilir ve önceki dönemlerde fazla ödenen vergiler mükellefe iade edilir. Nihai tasfiye sonucunda matrah beyan edilmesi halinde önceki tasfiye dönemlerinin düzeltilmesi söz konusu olmaz. Tasfiye işlemleri sürerken vergi

⁸ Bahar, **a.g.m.**

oranında meydana gelecek değişmeler söz konusu düzeltme işleminin yapılmasını gerektirmeyecektir. Düzeltme işlemleri ancak son tasfiye döneminin zararlar sonuçlanması halinde yapılacaktır.⁹

KVK'nın 17.maddesine göre, tasfiyenin zararlar kapanması halinde, (ki bu husus ancak tasfiyenin nihayet bulunduğu dönemin sonunda anlaşılabilecektir) tasfiye sonucunun önceki tasfiye dönemlerine doğru düzeltilecek ve anılan dönemlerde fazla ödenen vergi mükellefe iade edilecektir. Maddedeki 'tasfiye sonucu' ifadesi son tasfiye dönemine ait kâr veya zarar olmayıp, ilk tasfiye döneminden sonuncuya kadar tüm dönemlerin net sonucunu ifade etmektedir. Tasfiyeye giriş tarihinden önceki dönemlerde hasıl olup da KVK'nın 9.maddesi uyarınca mahsup hakkı henüz kaybolmamış zararlar da bu sonuca dahildir.¹⁰

Tasfiyenin zararlar kapanması hali, tasfiye dönemleri boyunca hasıl olan kârların, tasfiye dönemleri boyunca ortaya çıkan zararları (ve varsa tasfiyeye girişten önceki dönemlere ait olup KVK'nın 9.maddesine göre mahsup hakkı kaybolmamış zararları) kapatmaya yetecek seviyede olmaması veya kronolojik olarak zarar edilen tasfiye dönemlerinin kâr edilen tasfiye dönemlerinden daha sonra gelmesi sebebiyle KVK'nın 9.maddesinde düzenlenen ileriye doğru zarar mahsubu mekanizmasının işletilmemesidir. Böylece KVK'nın 17.maddesinde yer alan düzenleme, bir anlamda zararların geriye doğru mahsubu müessesesidir. Ancak düzeltme sadece önceki tasfiye dönemlerine doğru yapılacağından, kapatılamayan zarar kısmı için tasfiyeden daha önceki hesap dönemlerine ait sonuçları da düzeltmeye konu etmek söz konusu olmayacaktır. Öte yandan düzeltme, sadece tasfiyenin yukarıda açıklandığı üzere zararlar kapanmış olması halinde gündeme geleceğinden, tasfiye sonucunun zarar olmadığı durumlarda, her biri bağımsız bir hesap dönemi sayılan geçmiş tasfiye dönemlerine ait kâr veya zararların 'toplu halde' yeniden hesaplanmasına gerek olmayacaktır. Bir başka ifadeyle her bir tasfiye dönemi için yapılmış olan vergileme, o dönem için kesinlik taşımakta olup, son tasfiye dönemi içinde vergi mevzuatında ortaya çıkabilecek

⁹ 1 Seri No'lu KVK Tebliğı 03.04.2007 Tarih ve 26482 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰ Özbacı, a.g.e., s.482.

yasal değişikliklerden (kurumlar vergisi oranının değişmesi gibi) etkilenmeyecektir. Tasfiyenin zararlar sonuçlanması halinde bile bu ilke geçerli olup, yapılmasına izin verilen tek uygulama, tasfiye sonucu olarak oluşan zararın önceki tasfiye dönemleri boyunca geriye doğru mahsubu suretiyle gerçekleştirilecek basit bir düzeltme uygulamasından ibarettir.¹¹

4.2.3 TASFİYE İşLEMLERİNDE ZAMANAşIMI

Zamanaşımı kelime anlamı olarak bir işin üzerinden belirli bir zamanın geçmesi suretiyle işlemin hukuki sonuç doğurma yeteneğini kaybetmesi demektir.¹²

Vergi hukukunda zamanaşımı, süre geçmesi suretiyle vergi alacağının ortadan kalkması olarak tanımlanmış ve bu hususun mükellefin talebi olup olmadığına bakılmaksızın re’sen uygulanacağı hüküm altına alınmıştır (VUK Md.113). Bu tanımda zamanaşımı mükellef lehine bir hak düşürme vasıtası olarak dar anlamda ele alınmış ise de, bütün vergilendirme sistemi açısından geniş bir uygulama alanına sahip olduğu söylenebilir.¹³

Tasfiye haline giren kurumlar için özel düzenlemeler öngören kanun koyucu, tasfiye döneminin uzun sürebileceğini gözönünde bulundurarak, tasfiye işlemlerinin birden fazla yılı kapsamasına rağmen tek bir dönem olarak ele almıştır. Bunun sonucu olarak da tasfiye döneminde özgü olarak zamanaşımı düzenlemesi yapmıştır.¹⁴

Bir yıldan fazla süren tasfiyelerde tarh zamanaşımı, tasfiyenin sona erdiği dönemi izleyen yıldan itibaren başlar (KVK Md.17). Tasfiye ne zaman başlamış olursa olsun veya ne kadar süre devam ederse etsin zamanaşımı tasfiye işlemlerinin bittiği yılı takip eden yıl başında başlayacak ve beşinci yılın sonunda bitecektir.

¹¹Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Hesap Uzmanları Derneği (HUD), 2007, s.643

¹²Ahmet Kavak, **Sermaye şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ağustos 2005, s.128.

¹³Osman Selim Kocahanoğlu, **Türk Vergilendirme Hukukunda Vergi Suçları, Vergi Cezaları ve İhtilaflar Sistemi**, İstanbul 1977, s.275.

¹⁴Seluk Tekin, “Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısında Yer Alan Tasfiye Hükümleri”, **Vergi Sorunları**, S.210, s.56.

4.2.4 TASFİYEDEN VAZGEÇİLMESİ

Tasfiyeden vazgeçilmesi halinde, kurum hakkında tasfiye hükümleri uygulanmaz. Böyle bir durumda, tasfiyeden vazgeçme kararı, bu kararın alındığı dönemin başından itibaren geçerli olur. Tasfiyeden vazgeçme kararının alındığı tarihe kadar verilen tasfiye dönemi beyannameleri, normal faaliyet beyannamelerinin yerine geçer. Tasfiyesinden vazgeçilen kurumun geçici vergiyle ilgili yükümlülükleri, tasfiyeden vazgeçilmesine ilişkin kararın alındığı tarihi kapsayan geçici vergilendirme dönemi başından itibaren başlar (KVK Md.17).

Tasfiye işlemlerine başlayan bir anonim şirketin tasfiye işleminden vazgeçmesi halinde nasıl bir işlem tesis edileceği 5422 Sayılı KVK döneminde tartışma konusu idi. Uygulamada bu konuda uyuşmazlıklar yaşanmış yargı kararı ve idarenin uygulaması şu an kanunda yer alan ifadeye uygun halde tesis edilmiştir.¹⁵

4.2.5 TASFİYE BEYANNAMELERİ

Tasfiye beyannameleri, tasfiye memurları tarafından tasfiye dönemlerinin sonundan itibaren KVK'nın 14.maddesinde yazılı sürelerde; tasfiyenin sona erdiği döneme ilişkin tasfiye beyannamesi ise tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren otuz gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilir (KVK Md.17).

KVK'nın 17.maddesi gereğince verilecek olan beyannamelere, bilanço ve gelir tablosu ile tasfiye bilançosuna göre ortaklara dağıtılan paralar ve diğer değerlerin ayrıntılı bir listesi eklenir (KVK Md.17).

Tasfiye beyannamesi, tasfiyenin aynı takvim yılı içinde başlayıp sonuçlanması halinde, tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren otuz gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir.

¹⁵Danıştay 4.D., 21.01.1958 T. E.364030, K.1958/158. Maliye Bakanlığı'nın 27.01.1967 T. Ve 21118-3319 Sayılı müktezası (Selahattin Parlar, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Uygulaması**, 1987 2.Bası, s.549.)

Tasfiyeye giriş tarihi ile tasfiyenin sonuçlanma tarihinin farklı takvim yıllarında gerçekleşmesi durumunda, her bir tasfiye dönemine ilişkin tasfiye beyannamesi, tasfiye memuru tarafından tasfiye döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın birinci gününden yirmibeşinci günü akşamına kadar mükellefin bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir. Tasfiyenin sona erdiği döneme ilişkin tasfiye beyannamesi ise tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren otuz gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir.¹⁶

KVK'da tasfiye müessesesinde vergilendirilmek istenen esasen tasfiyenin başladığı tarih ile sonuçlandığı tarih arasındaki dönemde elde edilen kesin tasfiye kârıdır. Bu kâr tutar olarak tasfiyenin sonuçlandığı tarihte kesinlik kazanır. Bir anlamda elde edilmesi bu tarihte gerçekleşir. Dolayısıyla, bu tarihte geçerli olan kurumlar vergisi oranına göre üzerinden vergi hesaplanması gerekir. KVK'da birden fazla yıl süren tasfiyelerde, ara tasfiye dönemleri oluşturulması, vergi tahsilatındaki gecikmenin giderilmesine yöneliktir. Bu dönemlere ilişkin olarak yapılan vergileme nihai vergileme olmadığından, bu dönemlerdeki verginin hesaplanmasında geçerli olan vergi oranı da kesin vergilemeye baz alınamaz.¹⁷ Dolayısı ile verilecek olan ara dönem beyannamelerinde ilgili dönemlerdeki kurumlar vergisi oranı, nihai tasfiye beyannamesinde ise tasfiyenin bittiği tarihte geçerli olan kurumlar vergisi oranı esas alınacaktır.¹⁸

4.2.6 SERVET DEĞERİ KAVRAMI

Tasfiye halindeki anonim şirketlerin vergi matrahı tasfiye kârıdır. Tasfiye kârı, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu farktır (KVK Md.17).

¹⁶Hakan Koca, “Tasfiyesine Başlanılan Kurumlarda Hesap Döneminin Başlangıcından Tasfiyeye Giriş Tarihine Kadar Olan Kazancın Vergilendirilmesi Ve Bir Sorun”, **Vergi Sorunları**, S.119, s.4

¹⁷Hızır Tarakçı, **Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı ile Türk Ticaret Kanunu Açıklarından Kurumlarda Sonar Erme Tasfiye-Birleşme-Devir-Nev'i Değiştirme Tam Bölünme Kısmi Bölünme Hisse Değişimi**, İstanbul, Polaris Yayınları, s.36.

¹⁸Özbalcı, **a.g.e.**, 487.

Tasfiye haline giren kurumlar için özel düzenlemeler getiren kanun koyucu aynı şekilde tasfiye dönemi kârının tespitinden de “servet değeri” kavramını getirmiştir.

Tasfiye haline giren sermaye şirketlerinin vergi matrahını tasfiye kârı teşkil eder. Tasfiye döneminde çok sınırlı şekilde devam eden işletme faaliyeti sonucunda meydana gelen kazançlar, tasfiye kârı içinde yer almakla beraber tasfiye kazancı esas itibarıyla daha önceki dönemlerde doğmuş, fakat realize edilmemiş olduklarından vergilendirilmemiş kazançlardan oluşmakta; başka bir anlatımla tasfiye kârı genelde gizli ihtiyatların tasfiyesi sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁹

Tasfiye kârı bilanço esasında veya işletme hesabı esasında belirlenir. Sermaye şirketleri bilanço esasında defter tutmak zorunda oldukları için işletme hesabı esasında defter tutmaları mümkün değildir. Bu nedenden dolayı da tasfiye kârının oluşum şekli incelenirken bilanço esasına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

Servet değeri kavramından ne anlaşılması gerektiği kanunda belirtilmiştir. Tasfiye döneminin başındaki ve sonundaki servet değeri, kurumun tasfiye dönemi başındaki ve sonundaki bilançosunda görülen öz sermayesidir (KVK Md.17/5). Öz sermaye, Vergi Usul Kanunu’nun²⁰ 192.maddesinde, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark olarak tanımlanmış ve ihtiyatlar ile kârların ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin unsuru sayılacakları hüküm altına alınmıştır.²¹

Yasal düzenleme gereğince tasfiye kârı özsermaye kıyaslaması suretiyle hesaplanacaktır. Buna göre söz konusu kârın hesaplanabilmesi için, öncelikle tasfiye dönemi sonundaki ve başındaki tasfiye dönemi özsermayelerinin hesaplanması ve bu hesaplamalardan sonra kanunda belirtilen bazı unsurların bu tutarlara ilave edilmesi ya da çıkarılması gerekmektedir.²²

¹⁹ Kavak, **a.g.e.**, s.106, Parlar, **a.g.e.**, s.544.

²⁰ 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu 10.01.1961 tarih ve 10703 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

²¹ **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, Hesap Uzmanları Derneği (HUD), 2007, s.650

²² Tarakçı, **a.g.e.**, s.37.

4.2.6.1 Tasfiye Dönemi Başındaki ve Sonundaki Servet Değeri

KVK, tasfiye dönemi başındaki ve sonundaki servet değerini, özsermayeye atıf yaparak KVK'nın 17.maddesinde tanımlanmış ve tasfiye dönemi başındaki ve sonundaki servet değerinin kurumun tasfiye dönemi başındaki ve sonundaki bilançosunda görülen özsermayesi olduğunu hükme bağlamıştır. Bir yıldan fazla süren tasfiyelerde izleyen tasfiye dönemlerinin başındaki servet değeri, bir önceki dönemin son bilançosunda görünen servet değeridir.

4.2.6.2 Tasfiye Dönemi Başındaki Özsermayeye Dahil Olan ve Olmayan Unsurlar

Öz sermaye, Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 192.maddesinde, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark olarak tanımlanmış ve ihtiyatlar ile kârların ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin unsuru sayılacakları hüküm altına alınmıştır. Bu hükme paralel olarak, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun tasfiyeye ilişkin 17.maddesinin 6 numaralı fıkrasında da *“her çeşit karşılıklar ile dağıtılmamış kazançların öz sermayeye dahil oldukları”* hükmüne yer verilmiştir.

4.2.6.2.1 Vergi Kanunlarına Göre Ayrılmış Olan Her Türlü Amortismanlar ve Karşılıklar ile Sigorta Şirketlerinin Teknik Karşılıkları (KVK Md. 17)

Karşılıkları tanımlayan VUK'un 288. maddesi hükmü şöyledir;

“Hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadiyle hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir.

Karşılıklar mukayyet değerleriyle pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir.

Amortisman kayıtları hakkındaki özel hükümler mahfuzdur.”

Bu hüküm vergi uygulamasında sadece genel bir tanım olarak dikkate alınmaktadır. Mali kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilecek karşılıklar ise özel hükümlerle düzenlenmiştir.²³

Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Şüpheli alacak karşılığı (VUK Md.323).
- Sigorta şirketlerinin; muallak hasar ve tazminat karşılıkları, deprem hasar karşılıkları, hayat sigortalarında matematik karşılıklar, kazanılmamış prim karşılıkları (KVK Md.17).

Tasfiye haline giren kurumların bilançosunda yukarıda saymış olduğumuz karşılıklardan birinin olması durumunda bunların dönem sonu servet değerine eklenmesi gerekmektedir. Kanun koyucu KVK’da “*Vergi kanunlarına göre ayrılmış olan her türlü amortismanlar ve karşılıklar ile sigorta şirketlerinin teknik karşılıkları*” ifadesini kullanmak suretiyle bunları tasfiye kârına dahil ederek vergilemeyi amaçlamıştır. Bunların tasfiyenin bittiği tarih itibarıyla çıkarılan bilançodaki servet değerine eklenmesi gerekmektedir. Kanunda yer alan ifadenin bu şekilde yorumlanması durumunda tasfiyesi bir yıldan fazla süren kurumun pasifindeki şüpheli alacak karşılığını, ilk yılın sonundaki servet değerine eklemek, bu karşılığın düzenlendiği hükümlerin mükellefe tanıdığı imkanları ortadan kaldırır. Ayrıca tasfiye haline giren sigorta şirketinin tüzel kişiliği dolayısıyla da yükümlülükler tasfiyesi sonuçlanana kadar devam eder. Sorumluluğu karşılığında ayırdığı teknik ihtiyatlardan ne kadarının lehinde kalacağı ancak tasfiye bittikten sonra anlaşılır.²⁴

Karşılıklar ya aktifte yer alan bir kaleme ilişkin olarak, ya da hasıl olması beklenen bir gider veya zarara yönelik olarak, ilgili dönem kârından ayrılmak suretiyle meydana getirilmektedir. Kural olarak, dönem kârının vergilendirilmiş olması sebebiyle, önceki dönemlerde vergilendirilmiş kârlardan ayrılan karşılıkların cari dönemde öz sermaye kıyaslaması ile kazanç hesaplaması yapılırken ‘geçmiş

²³ Tarakçı, a.g.e., s.46.

²⁴ Tarakçı, a.g.e., s.47.

dönem karları' gibi nötr olması, yani cari dönem 'dönem sonu öz sermaye- dönem başı öz sermaye' farkını etkilemesi gerekecektir. Dolayısıyla bu gibi karşılıkların cari dönemde bunlarla ilgili olarak gerçekleştirilecek kayıtlara bağlı olarak dönem sonu öz sermayesinde yaratabilecekleri farklılıkların 'dönem sonu öz sermaye- dönem başı öz sermaye' farkına da yol açmaması için, bunların dönem başı öz sermayeye dahil edilmesi makuldur. Örneğin, tasfiyeye giriş tarihi itibarıyla hazırlanan bir bilançonun pasifinde, vergi kanunlarının ayrılmasını öngörmediği ve dolayısıyla ayrıldığı dönemin vergilenecek karından düşülmemiş, ancak ticari kârdan ayrılarak bilançonun pasifine konmuş 100.000.-YTL tutarında bir karşılık mevcut olsun. İlk tasfiye döneminin çok kısa sürdüğü ve yapılan tek işlemin de anılan karşılık tutarının konusunun kalmadığının anlaşılması sebebiyle kâra nakledilmesinden ibaret olduğunu varsayarsak; dönem sonu itibarıyla hesaplanacak öz sermaye kâra nakledilen bu karşılık tutarı kadar yüksek görünecek ve anılan karşılık dönem başı öz sermayeye eklenmemişse, öz sermaye kıyaslaması halinde söz konusu karşılık tutarı kadar bir olumlu fark (kâr) hesaplanacaktır. Oysa bahse konu karşılık zaten önceki hesap dönemlerinin vergilendirilen ticari kârından ayrılmıştı; yani önceki hesap dönemlerinde de bu karşılık vergi matrahından tenzil edilmemişti. Dolayısıyla mükerrer vergilemeye sebebiyet vermemek için, bu karşılık tutarının dönem başı öz sermayeye eklenmesi ve böylece öz sermaye kıyaslamaları sırasında vergilenecek kazanç hesabına dahil olmamalarının sağlanması gereklidir.²⁵

KVK'da yapılan düzenleme ile de bazı karşılıkların dönem sonu servet değerine eklenmesi gerektiği açık olarak belirtilmiştir. Bu şekilde bir düzenleme yapılmasının nedeni de, bu karşılıkların ayrıldıkları dönemde vergi matrahından düşülmesidir. Dolayısı ile bunların dönem sonu servet değerine ilave edilerek vergi matrahından ikinci kez düşülerek mükerrer indirimine yol açmaması amaçlanmıştır.

²⁵ **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, Hesap Uzmanları Derneği (HUD), 2007, s.643

4.2.6.2.2 Hissedar veya Sahip Olmayan Kimselere Dağıtılacak Olan Kazanç Kısmı (KVK Md. 17)

Kurumların, kuruluş kanunu veya ana sözleşmelerindeki hükümlere dayanılarak hissedar veya sahip olmayan kimselere (şirket müdürü, memur ve müstahdemleri gibi) vermek üzere kârdan ayırdıkları tutardır. Bu tür paralar ilgililere ödenmedikleri sürece pasifte özel bir hesapta tutulurlar. Safi kârdan ayrılıp, şirket için bir borç olan bu tutarlar da tasfiye dönemi başındaki özsermayenin hesaplanmasında, özsermayeye eklenmesi öngörülen “*dağıtılmamış kazançlar*” arasında değerlendirilmeyecektir. Eğer bunlar ayrılış amacına uygun olarak tasfiye döneminde hak sahiplerine ödenmemişse, tasfiye dönemi sonunda yeniden kâra eklenirler.²⁶

4.2.7 TASFİYE KÂRININ HESAPLANMASI

Tasfiye halindeki kurumların vergi matrahı tasfiye kârıdır. Tasfiye kârı, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu farktır (KVK Md.17).

Tasfiye kârı hesaplanırken;

– Ortaklar veya kurum sahiplerine tasfiye esnasında avans olarak veya diğer şekillerde yapılan her türlü ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine,

– Mevcut sermayeye ilave olarak ortaklar veya sahipleri tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye esnasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş olan kazanç ve iratlar da tasfiye döneminin başındaki servet değerine eklenecektir (KVK Md.17).

Tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde kanun koyucu anonim şirketlerin bünyelerinde birikmiş olan gizli yedeklerin vergilendirilmesini amaçlar. Bu nedenden dolayı da gerçek tasfiye kârının kavranabilmesi için dönembaşı ve dönmesonu servet değerine bazı ilavelerin yapılması ve düşülmesi gerekmektedir.

²⁶ Küçüktop, **a.g.etc.**, s.52.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde tasfiye kârı aşağıdaki şekilde hesaplanır.

Tasfiye dönemi sonundaki servet değeri	(+)
Ortaklara veya kurum sahiplerine yapılan her türlü ödemeler	(+)
Vergi kanunlarına göre ayrılmış olan her türlü amortismanlar ve karşılıklar ile sigorta şirketlerinin teknik karşılıkları	(-)
Hissedar veya sahip olmayan kimselere dağıtılacak olan kazanç kısmı	(-)
Mevcut sermayeye ilave olarak ortaklar veya sahipleri tarafından yapılan ödemeler	(-)
Tasfiye esnasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş olan kazanç ve iratlar	(-)
Tasfiye dönemi başındaki servet değeri	(-)
Tasfiye Karı/Zararı	(+), (-)

4.2.7.1 Tasfiye Döneminin Başındaki Servet Değerine Yapılacak İlaveler

4.2.7.1.1 Ortaklar veya Kurum Sahipleri Tarafından Yapılan Ödemeler

Tasfiye sırasında, mevcut sermayeye ilaveten, ortaklar veya sahipleri tarafından yapılan ödemeler tasfiye döneminin başındaki servet değerine eklenir. Burada da dikkat edilecek husus, ilavenin, sermaye, kâr veya ihtiyat hesaplarına yazılmak suretiyle yapılıp yapılmadığına bakmaktır. Örneğin, normal bir borç-alacak niteliğini taşıyacak şekilde ortak veya sahip tarafından kuruma yapılan ödemeler tasfiye dönemi başındaki servet değerine ilave edilmez.²⁷

4.2.7.1.2 Vergiden Müstesna Bulunan Kazanç ve İratlar

Tasfiye sırasında elde edilen ve vergiden müstesna bulunan kazanç ve iratlar da tasfiye dönemi başındaki servet değerine eklenir. Kurumlar vergisinden istisna edilen bazı kazanç ve iratların tasfiye sırasında da elde edilmeleri mümkündür. Örneğin, vergiden muaf tahvillerin faiz kuponları, tasfiye sırasında tahsil edilmiş olursa, bunlar tasfiye dönemi başındaki servet değerine ilave edilir. Dolayısıyla tasfiye kârı, yapılan ilave kadar eksik tespit edilmiş olur.

²⁷ Tarakçı, a.g.e., s.48.

4.2.7.2 Tasfiye Dönemi Sonundaki Servet Değerine Yapılacak İlaveler

4.2.7.2.1 Ortaklar veya Kurum Sahiplerine Yapılan Ödemeler

KVK'nın 17.maddesi hükmüne göre, ortaklara veya kurum sahiplerine tasfiye sırasında avans olarak veya diğer şekillerde yapılan her türlü ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine eklenir.

Ödemenin, avans olarak aynen veya nakden veyahut sair şekillerde yapılması arasında bir fark olmamakla beraber, tasfiye sonundaki özsermayeyi (serveti) azaltıcı nitelikte olup olmadığına dikkat etmek gerekir.²⁸ Eğer ortaklara yapılan ödeme özsermayeyi azaltan bir unsur değil ise, örneğin ortaklardan alacaklar hesabında takip ediliyor ise bunun dönemsonu servet değerine eklenmesi gerekmemektedir.²⁹

4.2.7.3 Tasfiye Sırasında Giderler

Tasfiye kârının hesaplanması sırasında KVK'nın 8.maddesindeki indirilecek giderler ile 10.maddesindeki diğer indirimler hükümleri ayrıca dikkate alınarak matrahtan indirilir.

Buna karşılık KVK'nın 11.maddesinde düzenlenen kabul edilmeyen giderler ise tasfiye kârının hesaplanmasında matrahtan indirim olarak kabul edilmez.

Kısaca tasfiye döneminde de, normal kurum kazancının hesaplanmasında geçerli hükümler uygulanacaktır.

4.2.7.4 Tasfiye Sırasında Transfer Fiyatlandırması

KVK'nın 17.maddesinde, tasfiye sırasında hisselerine mahsuben ortaklara dağıtılan, satılan, devredilen veya kurum sahibine iade olunan iktisadi kıymetlerin değerleri dağıtımın, satışın, devrin veya iadenin yapıldığı gün itibarıyla Kurumlar

²⁸ Muhittin Yılmaz, “Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesi Esnasında Ortaklarına Verilen Para Ve Aynı Değerlerin Örtülü Kazanç Karşısındaki Durumu”, **Vergi Sorunları**, S.172, s.8.

²⁹ Tarakçı, **a.g.e.**, s.48.

Vergisi Kanunu'nun transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümlerine göre belirleneceğine hükmedilmiştir. Dolayısıyla bu şekilde yapılan işlemlerin işlemin gerçek mahiyetine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

4.2.8 TASFİYE MEMURLARININ SORUMLULUĞU

Kural olarak anonim şirketlerin tasfiye işlemleri tasfiye memurları tarafından yerine getirilir. Anonim şirket tasfiye işlemleri için bir kişi görevlendirmemiş ise tasfiye işlemleri yönetim kurulu tarafından yerine getirilir. Tasfiye kurumların tüzel kişiliklerinin sona ererek hukuki varlıklarının sona ermesi sonucunu doğuran fevkalede önemli bir işlemdir.³⁰

Anonim şirketin tasfiye edilerek hukuk düzeninden silinmesinin bir sonucu olarak da hukuken var olmayan bir anonim şirketin, TTK'da belirtilen organlara da sahip olmadığından, temsil edilmeleri dahi mümkün değildir ve bu şirketler, hiçbir hukuki işlemin tarafı olamazlar.³¹

Vergi kanunlarında kanuni temsilcilerin sorumluluğu genel olarak Vergi Usul Kanunu (VUK) ile Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'da³² (AATUHK) düzenlenmiştir. VUK'da düzenlenen sorumluluk uyarınca; kanuni temsilciler hakkında takibat yapabilmek için, vergisel ödevlerin yerine getirilmemesi nedeniyle kanuni temsilciden kamu alacağının tahsil edilememiş olması gerekmektedir. Kısaca VUK'da düzenlenen sorumluluk; bir "*kusur sorumluluğu*"dur. Buna karşılık AATUHK'da kanuni temsilcilerin kusursuz sorumluluğu düzenlenmiştir. AATUHK uyarınca, amme alacağının tüzel kişinin varlığından alınamamış olması kanuni temsilci hakkında takibat yapmak için yeterlidir.³³

³⁰ Özbacı, **a.g.e.**, s. 492.

³¹ Mehmet Çavuş, "Tasfiyesi Tamamlanmış Olan Sermaye Şirketleri Adına Re'sen veya İkmalen Vergi Tarh Edilebilir mi? Vergi Cezası Kesilebilir mi?", **Yaklaşım**, Aralık 2006, s.41

³² 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun 28.07.1953 tarih ve 8469 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³³ Özbacı, **a.g.e.**, s.494.

Kurumların tasfiye sürecine girmeleri ile birlikte kurumlar amaç değiştirirler ve kurumlar için ana hedef kendi kişiliğini sona erdirmek olur. Bu süreç içinde de kurumların kanuni temsilcisi tasfiye memurlarıdır. Bundan dolayı da KVK’da tasfiye memurlarının sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu sorumluluk diğer kanunlarda yer alan sorumluluklara göre daha dar kapsamlı ve daha objektiftir. Burada tasfiye memurları hakkında takibat yapabilmek için; tasfiye memurlarının kurumun tahakkuk etmiş vergileri ile tasfiye beyannamelerine göre hesaplanan vergiler ve diğer itirazlı tarhiyatlar için karşılık ayırmadan dağıtımda bulunmaları gerekmektedir.

Kanun koyucu kurumun tasfiye edilmesi ile birlikte ortada her hangi bir hukuki kişilik kalmayacağını göz önünde bulundurarak, tasfiye sonucundan bir pay alan ortak ve alacaklıları da bu sorumluluk dairesine dahil etmiştir.

Danıştay’ın 7. Dairesi konuya ilişkin bir Kararı’nda özetle: *“Tasfiyesi tamamlanıp ticaret sicilinden silinmek sureti ile hukuk alemindeki varlığı sona eren (münfesih) şirketin, temyiz dahil yargılamanın hiçbir aşamasında taraf olma ehliyetinin bulunmadığı”*na hükmetmiş kararının gerekçesinde ise, Ticaret Kanunu hükümlerine göre, şirketlerin tüzel kişiliklerinin, ticaret sicilinden silinmeleriyle sona ereceğini, bu tarihten sonra, adı geçen şirketin haklara sahip olmasının, borçlu kılınmasının ve temsiline hukuken olanaklı olmadığını, bunun sonucu olarak, tüzel kişiliğin sona ermesinden önceki dönemlerle ilgili olsa dahi, münfesih şirket adına tarh ve ceza kesme işlemi tesis edilemeyeceğini; tesis edilen işlemlerin de, herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacağını, hukuki sonuç doğurmayan; başka deyişle, hukuk düzeninde varlık kazanmayan işlemlerin ise, herhangi bir kişinin menfaatini ihlal etmesinin söz konusu olamayacağını belirtmiştir.³⁴Danıştay’ın 4. Dairesi de 7. Daire’nin kararına benzer şekilde, *“Tasfiye dönemi tamamlandıktan sonra tüzel kişiliği sona eren münfesih şirket adına yapılan vergilendirme işlemlerinin hukuki geçerliliğinin bulunmadığına”* hükmetmiştir.³⁵

³⁴ Dn. 7. D’nin, 20.01.2003 tarih ve E. 2000/711 ve K. 2003/23 sayılı Kararı(www.danistay.gov.tr).

³⁵ Dn. 4. D.’nin, 07.04.2005 tarih ve E. 2004/639, K. 2005/578 sayılı Kararı(www.danistay.gov.tr).

Danıştay'ın 7. Dairesi, hukuken var olmayan sermaye şirketlerinin temsil dahi edilemeyeceğini ifade etmektedir. Yüksek mahkeme; feshedilmekle tüzel kişiliği sona eren şirket adına, tüzel kişiliğinin sona ermesinden önceki dönemlerle ilgili olsa dahi, tarh ve ceza kesme işleminin tesis edilemeyeceğine, tesis edilen işlemlerin hukuki sonuç doğurmayacağına, feshedilmekle tüzel kişiliği sona eren şirketin temsilinin de söz konusu olamayacağına ve şirketi temsilen tasfiye memuru tarafından açılan davanın ehliyetsizlik nedeni ile reddinin gerektiğine karar vermiştir.³⁶

Vergisel açıdan bu kadar önemli sonuçlar doğuran tasfiye işlemi nedeniyle kamu alacağının güvence altına alınması büyük önem arz etmektedir. Dolayısı ile kanun koyucu tasfiye memurlarına önemli görevler yüklemiştir. Tasfiye memurlarının sorumluluğu sadece KVK'da değil, VUK'da ve Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'da (AATUHK) düzenlenmiştir.

4.2.8.1 Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Tasfiye Memurlarının Sorumlulukları

Tasfiye memurları, kurumun tahakkuk etmiş vergileri ile tasfiye beyannamelerine göre hesaplanan vergiler ve diğer itirazlı tarhiyatlar için, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 207.maddesine uygun bir karşılık ayırmadan aynı Kanunun 206.maddesinin dördüncü sırasında yazılı alacaklılara ödeme ve ortaklara paylaşırma yapamazlar. Aksi takdirde bu vergilerin asıl ve zamları ile vergi cezalarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olurlar (KVK Md.17).

Kurumun tahakkuk etmiş vergileri ile tasfiye beyannamelerine göre hesaplanan vergiler ve diğer itirazlı tarhiyatlar ile tasfiye işlemlerinin incelenmesi sonucu tarh edilecek vergilerin asılları ve zamları, tasfiye sırasında dağıtım, devir, iade veya satış gibi yollarla kendisine bir iktisadi kıymet aktarılan ya da tasfiye kalanı üzerinden kendisine paylaşırma yapılan ortaklardan da aranabilir.

³⁶ Dn. 7. D'nin, 01.04.2004 tarih ve E. 2001/4136, K. 2004/801 sayılı Kararı (www.danistay.gov.tr).

Ortaklardan tahsil edilmiş olan vergi asılları için ayrıca tasfiye memurlarına başvurulmaz (KVK Md.17).

Tasfiye memurları, ödedikleri vergilerin asıllarından dolayı, kendisine bir iktisadi kıymet aktarılan veya tasfiye kalanından pay alan ortaklara ya da ortakların aldıkları bu değerler vergileri karşılamaya yetmezse İcra ve İflas Kanunu'nun³⁷ 207.maddesine uygun oranlar dahilinde aynı Kanun'un 206. maddesinin dördüncü sırasında yazılı alacaklarını tamamen veya kısmen tahsil eden alacaklılara rücu edebilirler (KVK Md.17).

Tasfiye memurları,

- Kurumun tahakkuk etmiş vergileri,
- Tasfiye beyannamelerine göre hesaplanan vergiler,
- Diğer itirazlı tarhiyatlar

için 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 207.maddesine uygun bir karşılık ayırmadan aynı Kanun'un 206.maddesinin dördüncü sırasında yazılı alacaklılara ödeme ve ortaklara paylaşırma yapamazlar. Aksi takdirde, bu vergilerin asıl ve zamları ile vergi cezalarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olurlar.

İcra İflas Kanunu'nun 206.maddesine göre alacaklar aşağıdaki sıraya göre tahsil edilir.

Birinci sıra:

- İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflasın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflas nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,

³⁷ 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu 19.06.1932 gün ve 2128 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,
- İflasın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.

İkinci sıra:

- Velayet ve vesayet nedeniyle malları borçlunun idaresine bırakılan kimselerin bu ilişki nedeniyle doğmuş olan tüm alacakları;
- Ancak bu alacaklar, iflas, vesayet veya velayetin devam ettiği müddet yahut bunların bitmesini takip eden yıl içinde açılırsa imtiyazlı alacak olarak kabul olunur. Bir davanın veya takibin devam ettiği müddet hesaba katılmaz.

Üçüncü sıra:

- Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar.

Dördüncü sıra:

- İmtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar.

İcra iflas Kanunu'nun 207.maddesinde ise “her sıranın alacaklıları aralarında müsavi hakka malik olduğu, bir sıra evvelki alacaklılar alacaklarını tamamen almadıkça sonra gelen sıradakilerin bir şey alamayacağı” belirtilmiştir.

Vergi alacağı, sıra cetvelinin üçüncü sırası olan “özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar” kısmına girmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara göre tasfiye memurlarının sorumluluğu, İcra ve İflas Kanunu'nun 206.maddesinde belirtilen 4. (imtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar) sırasındaki alacaklara ödeme yapması halinde söz konusu olacaktır.

Ancak tasfiye memurları, kurum alacakların tüm borçları karşılaması durumunda veya devlet alacakları için karşılık ayırması halinde dördüncü sıradaki alacaklara ödeme yapabileceklerdir.

Yukarıda belirtilen vergiler ile tasfiye işleminin incelenmesi sonucu tarh edilecek vergilerin asılları ve zamları, tasfiye kalanı üzerinden kendisine paylaştırma yapılan ortaklardan aranacağı gibi tasfiye sırasında dağıtım, devir, iade veya satış gibi yollarla kendisine bir iktisadi kıymet aktarılan ortaklardan da aranabilecektir. Ortaklardan tahsil edilmiş olan vergi asılları için ayrıca tasfiye memurlarına başvurulmayacaktır.³⁸

Tasfiyeden önceki dönemlerin vergi ve cezaları bakımından, o dönemdeki kanuni temsilcilerinin sorumlulukları devam etmektedir. Ancak, kurumun yeterli varlığı olduğu halde, bu vergi ve cezalar dikkate alınmadan dağıtım yapılmışsa, bu defa tasfiye memurları sorumlu olur.

Tasfiye memurlarının, tasfiyeden önceki dönemlerle ilgili vergi ve cezalar bakımından doğan sorumlulukların, ilave vergi ve cezaların, kuruma tebliğ edildiği andaki kurum varlığı ile sınırlı olduğunun kabulü gerekir. Daha önceki dağıtımları dolayısı ile tasfiye memurlarını sorumlu tutmak mümkün değildir.

Kurumun esas varlığı yoksa, veya ilk plandaki sorumlu tasfiye memurlarından tahsilat yapılamıyorsa, Vergi Usul Kanunu'nun 10.maddesindeki esaslar dahilinde, önceki dönemin kanuni temsilcilerinin varlığına başvurulur.³⁹

4.2.8.1.1 Tasfiye Memurlarının Rücu Hakkı

Tasfiye memurları, KVK'nın 17.maddesi gereğince ödedikleri vergilerin asıllarından dolayı, tasfiye sırasında kendisine bir iktisadi kıymet aktarılan veya

³⁸ Mustafa Bulut- Melih Diril, "Tasfiye Memurlarının Sorumluluk Sınırı", **Yaklaşım**, S.166.

³⁹ Özbacı, **a.g.e.**, s.501.

tasfiye kalanından pay alan ortaklara rücu edebilirler. Ortakların aldığı bu değerlerin vergileri karşılamaya yetmemesi durumunda ise İcra ve İflas Kanunu'nun 207.maddesine uygun oranlar dahilinde aynı Kanunun 206. maddesinin dördüncü sırasında yazılı alacakları tamamen veya kısmen tahsil eden alacaklılara da rücu edebileceklerdir.

Tasfiye memurunun rücu hakkını kullanabilmesi için aşağıda belirtilen koşulların varlığı söz konusu olmalıdır.

1. Tasfiye memurları KVK'nın 17.maddesinde yazılı sorumlulukları nedeniyle kendi varlıklarından vergi, ceza ve zamları ödemiş olmalıdır.

2. Tasfiye memurları kendi varlıklarından ödedikleri sadece vergi asılları için rücu hakkını kullanabilir. Vergi cezaları ve zamları nedeniyle rücu hakkını kullanamazlar. Çünkü vergi cezalarının ve kanuni zamların ortaya çıkmasının nedeni tasfiye memurlarının bazı sorumluluklarını yerine getirmemeleridir.

3. Rücu hakkı öncelikle tasfiyeden paylaşırma yapılan ortaklara karşı kullanılır. Ancak tasfiyeden pay verilmemiş ortaklara karşı vergi aslı da olsa, rücu hakkı kullanılamaz.⁴⁰

4. Ortaklara paylaşırma yapılmış, iktisadi kıymet aktarılmış olduğunda; paylaştırılan varlık veya iktisap ettirilen iktisadi kıymet vergi aslından doğan borcu karşılamaya yetecek tutarda ise, alacaklılara rücu edilemez. İlgili hükme göre, bu takdirde, kendilerine paylaşırma yapılan veya iktisadi kıymet intikal ettirilen ortakların sonradan acze düşüp ödeme gücünü kaybetmeleri halinde dahi, alacaklılara başvurulamayacağı anlaşılmaktadır.⁴¹

5. Rücu edilebilecek alacaklılar, sadece, kendilerine ödeme yapılan ve İcra ve İflas Kanunu'nun 206.maddesinin dördüncü sırasında yazılı olanlardan ibarettir. Bunlara rücu edilebilmesi için de, ortaklara hiç paylaşırma yapılmamış ve iktisadi kıymet intikal ettirilmemiş olması veya paylaştırılan veya intikal ettirilen tutarın

⁴⁰ Kavak, **a.g.e.**, s.136.

⁴¹ Güneş-Akbıyık, **a.g.e.**, s. 147

vergi borcunu karşılayacak tutarda olmaması gerekir. Bu son halde, kendilerine daha önce ödeme yapılmış alacaklılara, sadece vergi borcunun, ortaklara paylaştırılan tutarı aşan kısmı için başvurulabileceği açıktır.⁴²

Tasfiye sırasında ortaklara yapılabilecek paylaştırmalar aşağıdaki gibidir.⁴³

- a. Kanuni yedek akçelerden pay verilmesi,
- b. Olağanüstü yedek akçelerden pay verilmesi,
- c. Sermaye hisselerine karşılık ödeme yapılması,
- d. Tasfiye işlemlerinden doğan kârın dağıtılması,
- e. Tasfiyeye girmeden önce dağıtım kararı alınmış olan birikmiş kârların dağıtılması.

Bunların ilk dördünün paylaştırma olduğuna ilişkin tereddüt söz konusu değildir. Buna karşılık, tasfiyeye girmeden önce dağıtım kararına bağlanmış birikmiş kârların, tasfiye sırasında dağıtılmasının, paylaştırma sayılması mümkün değildir. Dağıtım kararı ile birlikte, bu kârlar, ortakların şahsi alacağı niteliğine dönüşmüştür. Ortakların, kurumdan olan alacaklarının tasfiye sırasında ödenmiş olması ise, paylaştırma olarak kabul edilmez. Bunların sadece tasfiye memurlarının alacaklılara rücu esasları dahilinde değerlendirilmesi söz konusu olabilir.⁴⁴

4.2.8.2 Vergi Usul Kanunu'na (VUK) Göre Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu

VUK'un 10.maddesinde, kanuni temsilcilerin ödevlerini yerine getirmemeleri halinde, mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlıklarından tamamen veya kısmen alınamayan vergi ve buna bağlı alacakların kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınacağı hükme bağlanmıştır. VUK'un 333.maddesinde; tüzel kişilerin kanuni temsilcilerinin vergi sorumluluğu

⁴² Özbalcı, a.g.e., s.502.

⁴³ **İbid.**

⁴⁴ Özbalcı, a.g.e.", s.503.

hakkındaki söz konusu 10.madde hükmünün, vergi cezaları hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

Tasfiye haline giren bir kurumun kanuni temsilcisi tasfiye memurlarıdır. Tasfiye memurlarının ödevlerini yerine getirmemeleri halinde kasıt ve ihmallerinin varlığı aranmaksızın, kurum varlığından alınamayan vergi aslı ve cezalarından şahsi mal varlıkları ile sorumludurlar. Temsilciler ve teşekkülü idare edenler bu suretle ödedikleri vergiler için asıl mükelleflere rücu edebilirler.⁴⁵

Tasfiye halindeki kurumun önceki dönemleriyle ilgili vergilendirme sorunlarına ilişkin görevler de kanuni temsilci olan tasfiye memurları tarafından yerine getirilir. Ancak, VUK'un söz konusu 10.maddesi uyarınca; "Tüzel kişilerin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olmaları kanuni temsilcilerin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını da kaldırmaz." Bu durumda, eğer kurumun yeterli varlığı yoksa VUK'un 10 ve 333.maddeleri uyarınca vergi ve cezaların tahsili için önceki dönemin kanuni temsilcilerine başvurulabilir.⁴⁶

Yine vergi, ceza ve kamu alacakları ile ilgili her türlü tebligatın tasfiye memurlarına yapılması gerekir.⁴⁷

4.2.8.3 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uyarınca Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu

Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'un 32.maddesine göre, tüzel kişilerin tasfiyesinde, bunların borçlu bulundukları amme alacaklarını ödeme ve bu yasa hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili yükümlülükler tasfiye memurlarına; hükmi şahsiyeti olmayan şirketlerle, yabancı kurumların Türkiye'deki şube, ajans ve mümessillerinin tasfiyesinde ise bunların yükümlülükleri tasfiyeyi yürütenlere geçer.⁴⁸

⁴⁵ **İbid**, s. 39.

⁴⁶ Tarakçı, **a.g.e.**, s.51.

⁴⁷ Bulut-Diril, **a.g.e.**, s.167.

⁴⁸ Mehmet Ali Özyer, **Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması**, Hesap Uzmanları Derneği, 2004, s. 47.

AATUHK'nın 33.maddesi uyarınca, tasfiye memurları veya tasfiyeyi yürütenler tasfiyenin başladığını üç gün içinde ilgili tahsil dairelerine bildirmek zorundadırlar.

AATUHK'nın söz konusu 33.maddesi uyarınca tasfiye memurları veya tasfiyeyi yürütenler kamu idarelerinin her türlü alacaklarını ödemedi veya ödemek üzere karşılık ayırmadan, tasfiye kârını dağıtamazlar veya başka bir şekilde tasarrufta bulunamazlar. Aksi halde, tahakkuk etmiş veya edecek amme alacaklarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olacaklardır.

Bu sorumluluk yapılan tasarrufların ifade ettiği para miktarını geçemeyecektir. Bu nokta, buradaki sorumluluğu KVK'nın 17.maddesindeki sorumluluktan ayırmaktadır. Çünkü, KVK'ndaki sorumlulukta, böyle bir sınırlama bulunmamaktadır. Bir diğer farklılık ise, KVK'nda öngörülen sorumluluğu yalnızca kuruma ait vergi ile buna ilişkin ceza, faiz ve zamma ilişkin olmasına rağmen AATUHK'da düzenlenen sorumluluk ise kuruma yönelik tüm amme alacaklarını kapsamaktadır.⁴⁹

Görüldüğü üzere VUK'un 10.maddesi ile AATUHK'nın mükerrer 35.madde hükümleri arasında farklılık bulunmaktadır. VUK'un 10.maddesinde, kanuni temsilci bakımından kusur sorumluluğu, AATUHK'nın mükerrer 35.maddesinde ise kusursuz sorumluluk halleri kabul edilmiştir. Vergi ve bağlı alacaklar için hangi hükümlerin uygulanacağı konusunda bazı tereddütler ortaya çıkmıştır. Bu konuda Danıştay'ın görüşü⁵⁰ VUK'un kapsamındaki kamu alacakları için VUK'un 10.maddesi hükümlerinin, diğer kamu alacakları için ise, AATUHK'nın mükerrer 35.maddesi hükümlerinin uygulanması gerektiği yönündedir.⁵¹ 5766 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un⁵² 4.maddesi ile 6183

⁴⁹ Tarakçı, a.g.e., s.55.

⁵⁰ Dn.3.D., E. 1999/285, K. 1999/3287, KT.12.10.1999, Kaynak: Şükrü Kızılot, **Vergi Uyuşmazlıklarıyla İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeleri**, Cilt:6, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2002, s.668-669.

⁵¹ S.Ateş Oktar, **Vergi Hukuku**, 2.Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2006, s.77.

⁵² 5766 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 06.06.2008 tarihinde 26898 Sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sayı AATUHK'nın mükerrer 35.maddesine bir fıkra eklenerek; kanuni temsilcilerin sorumluluklarına dair 213 sayılı Vergi Usul Kanununda yer alan hükümlerin, AATUHK'da düzenlenen sorumluluğu ortadan kaldırmayacağı açık bir şekilde ifade edilmiş, uygulama yargı kararlarına uygun bir hale getirilmiştir.

4.2.9 TASFİYE İŞLEMLERİNİN İNCELENMESİ

Tasfiye beyannamesinin verilmesiyle birlikte tasfiye memurları, işlemlerinin vergi kanunları yönünden incelenmesini bir dilekçe ile isterler. Dilekçenin verilmesinden itibaren en geç üç ay içinde vergi incelemelerine başlanarak aralıksız devam edilir. Vergi incelemesinin bitmesini izleyen otuz gün içinde vergi dairesi sonucu tasfiye memurlarına yazı ile bildirir. Buna göre kurumdan aranan vergilerin sonucu alınıncaya kadar tasfiye memurlarının, yukarıda belirtmiş olduğumuz sorumluluğu devam eder (KVK Md.17).

Tasfiye memurları, tasfiyenin bitmesinden itibaren 30 gün içinde tasfiye beyannamesi vermek zorundadır (KVK Md.17). Tasfiye memurları bu beyannameyle birlikte tasfiye süresince yaptıkları işlemlerin vergi bakımından incelenmesini isteyen bir talepname verirler. Bu talepten verilmemesinden itibaren en geç üç ay içinde vergi incelemelerine başlanılır. Bu süre içinde incelemelere başlanılmaması halinde tasfiye memurlarının sorumluluğu ortadan kalkmaktadır.⁵³ Bu husus Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 19.01.1990 tarih ve E. 1989/154 K.1990/10 sayılı kararında açıkça belirtilmektedir.

İncelemeye başlama tarihi olarak mükellef nezdinde incelemeye başlama tutanağının tanzim edildiği veya inceleme nedeniyle tasfiye memurlarına kanuni defter ve belgelerin incelemeyi yapana ibraz edilmesine yönelik yazının tebliğ edildiği tarihin incelemeye başlama olarak kabul edilmesi gerekir.⁵⁴

Eski kanun döneminde aksi yönde verilmiş bir karar olmasına rağmen⁵⁵ üç aylık süreden sonra vergi incelemesine başlanması halinde tasfiye memurlarının

⁵³ Tarakçı, a.g.e., s.56.

⁵⁴ Mehmet Maç, **Kurumlar Vergisi**, 3.Baskı, İstanbul, Denet Yayıncılık, s.960.

⁵⁵ DŞ. 3.D. 06.12.1988, T.E. 1988/60, K.1988/2928 (Candan Turgut/Tekgündüz Metin/Çevikbaş Hüseyin, Gelir ve Kurumlar Vergisi İle İlgili Danıştay Kararları, Maliye Postası Seri 1, Cilt 1, s.2-4).

inceleme sonucunda çıkan vergi ve cezalardan sorumlu tutulmayacağı Danıştay tarafından verilen bir çok kararda hükme bağlanmış ve idare de bu görüşü aynen benimsemiştir.⁵⁶

Üç ay içinde başlanılan vergi incelemesi sonucunda, tasfiye işlemleri ile ilgili olarak bulunan matrah farkları üzerinden hesaplanan vergi, ceza ve gecikme zammı kurum adına salınmaktadır. Eğer, bunların tahsilatı kurumdan sağlanamazsa tasfiye memurlarına müracaat edilmektedir. Vergi idaresi isterse, vergi aslı ve zamlarını öncelikle kendisine paylaşırma yapılmış ortaklardan da isteyebilir.

Vergi dairesi, incelemenin bitmesini takip eden otuz gün içinde inceleme sonucunu tasfiye memurlarına yazı ile bildirilir. Sonucun bildirilmesine yönelik sürenin başlangıcı, vergi inceleme raporunun vergi dairesine intikal ettiği tarihtir. Sürenin sonunu ise bu yazının vergi dairesince postaya verildiği tarih olarak dikkate almak gerekir. Ancak bu sürele uyulmamış olması tasfiye memurlarının sorumluluğunu kaldırmaz. Çünkü KVK'nın 17.maddesinde, tasfiye memurlarının sorumluluklarının kurumdan aranan vergilerin neticesi alınıncaya kadar devam edeceği belirtilmektedir.⁵⁷

Maliye Bakanlığı, mükelleflerin hukuki statülerini, faaliyet gösterdikleri alanları ve tasfiyeye giriş tarihindeki aktif büyüklüklerini dikkate almak suretiyle tasfiye işlemlerine yönelik inceleme yaptırmamaya yetkilidir (KVK Md.17).

4.2.10 TASFİYE BEYANNAMELERİ

4.2.10.1 Tasfiye Sürecinin Aynı Takvim Yılı İçinde Tamamlanması Halinde

⁵⁶ DŞ. Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, 19.01.1990 T.E. 1989/154, K. 1990/10 (Candan Turgut/Tekgündüz Metin/Çevikbaş Hüseyin, a.g.e., s.4-5) Maliye Bakanlığının 28.04.1974 tarih ve 22118/27733 Sayılı Müktezası (Kökey Yalçın, “Kurumlar Vergisi Açısından Şirketlerin Tasfiyesi ve Vergisel Durumları”, Vergi Dünyası, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını Yıl 1, Sayı:12, s.49)

⁵⁷ Tarakçı, a.g.e., s.56.

Tasfiyenin aynı takvim yılı içinde sona ermesi, yani tasfiyeye başlanıldığı yıl, aynı zamanda tasfiyenin sonuçlandırılması halinde; tasfiye beyannamesi tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren 30 gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilir ve bu beyannamede gösterilen kâr veya zarar üzerinden nihai olarak vergilendirme yapılır (KVK Md.17).

4.2.10.2 Tasfiye Sürecinin Birden Fazla Dönemi Kapsaması Halinde

Tasfiye sürecinin aynı takvim yılı içinde sona ermemesi halinde, tasfiye dönemi kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlar ve bu tarihten aynı takvim yılı sonuna kadar olan dönem ile bu dönemden sonraki her takvim yılı bağımsız bir tasfiye dönemi sayılır (KVK Md.17). KVK'nın 17.maddesinde yer alan düzenlemeden hareketle her bir tasfiye dönemi için tasfiye kâr veya zararı tespit edilerek ilgili olduğu dönemde ayrı beyannamelerle vergi dairesine beyan edilir. Söz konusu beyannameler üzerinden gerekli tarhiyat yapılır ve vergisi ödenir. Yapılan işlem kazanç elde edilen tasfiye dönemleri için, tasfiye zararları sonuçlanmadığı sürece nihai vergilemedir. Tasfiyenin zararları sonuçlanması durumunda bile, yapılacak tek şey bu zararın tasfiye dönemleri aşılmamak üzere geriye doğru mahsubundan ibaret olacaktır.

Beyannameler kural olarak, KVK'nın 14.maddesinde belirtilen sürelerde, yani tasfiye döneminin kapandığı ayı takip eden dördüncü ayın birinci gününden yirmibeşinci günü akşamına kadar kurumun bağlı olduğu Vergi Dairesine tasfiye memuru tarafından verilir. Ancak, tasfiye dönemi içinde tasfiye de sonuçlanmışsa, bu son döneme ait tasfiye beyannamesi tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren 30 gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilir.⁵⁸

Sonuç olarak tasfiye haline giren kurumun her tasfiye dönemine ait kârı ayrı ayrı vergilendirilmektedir. Durum böyle olmakla beraber, KVK'nın 17.maddesi uyarınca tasfiyenin zararları kapanması halinde tasfiye sonucu, önceki tasfiye dönemlerine doğru düzeltilir ve önceki dönemlerde fazla ödenen vergiler mükellefe iade edilir. Tasfiye işlemleri sürerken vergi oranındaki meydana gelecek değişimler

⁵⁸ Özbalcı, a.g.e., s.491.

söz konusu düzeltme işleminin yapılmasını gerektirmeyecektir. Düzeltme işlemleri ancak son tasfiye döneminin zararlar sonuçlanması halinde yapılacaktır.⁵⁹

Tasfiyenin zararlar kapanması hali (tasfiye sonucunun zarar olması) kurumun tasfiyenin tamamlandığı tarih itibarıyla, yeterli kazanç olsaydı mahsup edebilme hakkı olduğu halde mahsup edilemeyen ve tasfiyenin de tamamlanmış olması sebebiyle artık mahsup olanağı kalmayan bir zarar artığının mevcut olması durumunu ifade etmektedir.

Tasfiye sonucunun zarar olarak ortaya çıkması, yani tasfiyenin zararlar kapanması halinde yapılan bu düzeltme işlemleri, kazancın tasfiye dönemlerine dağıtılması ve bu dönemlerdeki matrahların düzeltilmesi işlemi olmayıp, nihai tasfiye zararı esas alınarak, bu zararın önceki tasfiye dönemlerine doğru (geriye doğru) geçmiş dönem tasfiye karlarından mahsup edilmesini sağlamak ve bu işlem sonucunda da geçmiş dönem tasfiye karları üzerinden ödenen vergilerin, geriye doğru mahsup edilen zarar kısmına isabet eden tutarını düzeltme yoluyla iade etmekten ibarettir.

4.2.11 TASFİYE KÂRI ÜZERİNDEN TARH OLUNAN VERGİLERİN ÖDENMESİ

Tasfiye halinde, tasfiye edilen kurumlara ait beyannameler KVK'nın 14.maddesinde yazılı süreler içinde verilecektir. Dolayısıyla tasfiyesi devam eden kurumlarda, müstakil tasfiye dönemlerine ait beyannamelerin hesap dönemini takip eden dördüncü ayın birinci gününden yirmibeşinci günü akşamına kadar verilecek ve tahakkuk eden vergiler de KVK'nın 21/1.maddesine göre beyannamenin verileceği ayın sonuna kadar ödenecektir.

Ancak KVK'nın 21.maddesine göre, tasfiye nedeniyle infisah eden kuruma ait kurumlar vergisi, beyannamenin verileceği ayın sonuna kadar değil, beyanname verme süresi içinde ödenecektir. Tasfiye halindeki kurumun tasfiye nedeniyle infisahı, son tasfiye döneminde gerçekleşmiş olduğundan, son tasfiye dönemine ait

⁵⁹ 1 Seri Nolu KVK GT.

beyannamenin verilme süresi KVK'nın 14.maddesine göre değil 17'.maddenin 2.fıkrasına göre tayin edilecektir. İnfisahın gerçekleştiği son tasfiye dönemine ilişkin kurumlar vergisinin ödeme süresi de KVK'nın 21.maddesinin 1.fıkrasına göre değil, 2.fıkrasına göre belirlenecektir.

Son tasfiye dönemine ilişkin beyanname tasfiyenin sona erdiği tarihi takip eden otuz gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verileceğinden, bu beyannamelere göre tahakkuk eden vergilerin beyanname verme süresi içinde ödenmesi gerekmektedir. Tasfiye edilen kurumların KVK'ya göre tahakkuk etmiş olup, henüz vadeleri gelmemiş bulunan vergileri de aynı süre içinde ödenir. Diğer yandan, tasfiye kârından ortaklara dağıtılan bir tutar olması durumunda, bu tutar üzerinden Gelir Vergisi Kanunu'nun⁶⁰ (GVK) 94/6-b maddesi uyarınca gelir vergisi tevkiyatı yapılması gerekmektedir.

4.2.12 TASFİYEDE ÖZELLİKLİ DURUMLAR

4.2.12.1 Zarar Mahsubu

Tasfiye kârının hesaplanması sırasında KVK'nın 9.maddesinde düzenlenen zarar mahsubu hükmü uygulanmaya devam edilecektir.

Söz konusu maddede beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararların kurumlar vergisi matrahında gider olarak dikkate alınacağına hükmedilmiştir.

Burada üzerinde durulması gereken özellikli husus 5 yıllık zamanaşımının nasıl dikkate alınacağı hususudur.

Birden fazla yıl süren tasfiyelerde, tüm tasfiye dönemi tek dönem olarak kabul edildiğinden tasfiye öncesi dönemlere ait zararların mahsubuna ilişkin 5 yıllık zaman aşımı süresinin hesaplanmasında da, tasfiye kaç yıl sürerse sürsün, tasfiyenin bir hesap dönemi olarak dikkate alınması gerekmektedir.⁶¹ Yani tasfiyenin birinci

⁶⁰ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu 06.01.1961 Tarih ve 10700 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶¹ Tarakçı, **a.g.e.**, s.58.

döneminde indirim konusu yapılan geçmiş yıl zararlarının, tasfiyenin nihayet bulması durumunda nihai tasfiye sonucundan da indirimi yapılmalıdır.

4.2.12.2 Özel Maliyet Bedelleri

Özel maliyet bedellerinin itfası Vergi Usul Kanunu'nun 327.maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede, kira veya işletme hakkı süresi dolmadan, kiralanan veya işletme hakkı alınan şeyin boşaltılması veya işletme hakkının herhangi bir sebepten sona ermesi halinde henüz itfa edilmemiş olan giderlerin, boşaltma veya hakkın sona erdiği yılda bir defada gider yazılacağına hükmedilmiştir. Bu durumda tasfiye tamamlandığında veya tamamlanmadan önce kiralanan yer terk edildiğinde özel maliyet bedelinin tamamı o dönemde gider yazılacaktır.

4.2.12.3 Yenileme Fonu

VUK'un 328 ve 329.maddelerinde amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satılmasından elde edilen karların, yenileme giderlerini karşılamak amacıyla pasifte üç yıl süre ile tutulabileceğine hükmedilmiştir.

Üç yıllık bekleme süresi içinde kurumun tasfiye kararını tescil ettiği durumda; kurumun yenileme karını o yılın matrahına eklemesi gerekmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken konu, tasfiye halinde yenileme fonunun hangi dönemin kazancına ilave edileceğidir. Burada üç ayrı dönem savunulabilir.

Birincisi, tasfiyenin tescil edildiği tarihte çıkarılan bilançodaki kıst dönem kurum kazancına ilave edilmesi,

İkincisi, ilk tasfiye döneminde oluşan tasfiye kârına ilave edilmesi,

Üçüncüsü tasfiyenin kesinleştiği dönemin tasfiye kârına ilave edilmesidir. VUK'un 328.maddesinde, üç yıldan önce işin terki, devri veya işletmenin tasfiyesi halinde özel fonların o yılın matrahına eklenmesi gerektiğine hükmedilmiştir.

Kanun lafzında yer alan o yıl kavramı ile tasfiyeye girişten önceki kıst dönem ifade edilmektedir. Dolayısı ile özel fonlar hesabında yer alan ve tasfiyeye giriş tarihi itibarıyla henüz kullanılmaya başlanmamış olan tutarın kıst dönem kazancına ilave edilmesi özel fonların amacına daha uygun olur. Çünkü tasfiye haline giren bir kurumda iktisadi kıymetlerin zaruriliği ortadan kalkar ve işletmenin topyekün ekonomik hayattan çekilmesi söz konusudur. Dolayısıyla tasfiye kararının alınması ileriye yönelik olarak satılan iktisadi kıymetin gerekliliğini ortadan kaldırdığından, yenileme fonundaki kazancın, tasfiyeye giriş bilançosundaki kıst dönem kurum kazancına ilave edilmesi gerekmektedir.⁶²

Ancak, hemen belirtelim ki yukarıdaki açıklama, satılan iktisadi kıymetin finansmanında henüz kullanılmamış olan yenileme fonu için geçerlidir. Eğer, kurumun normal faaliyet döneminde, satılan iktisadi kıymet yerine yenisi satın alınmış fakat, bu kıymetin amortismanına mahsup edilmek suretiyle kullanılan fonda, tasfiyeye giriş tarihi itibarıyla belli bir tutar kalmışsa, bu tutarın da, iktisadi kıymetin tasfiye dönemlerindeki amortismanlarına mahsup edilmek suretiyle kullanılmasına devam edilmelidir.⁶³

4.2.12.4 İlk Tesis ve Taazzuv Giderleri ve Peştemallıklar

İlk tesis ve taazzuv giderleri ile peştemallıkların itfası VUK'un 327.maddesinde düzenlenmiş olup, söz konusu maddede aktifleştirilen ilk tesis ve taazzuv giderleri ile peştemallıkların mukayyet değerleri üzerinden eşit miktarda ve beş yılda itfa olunacağına hükmedilmiştir.

Kurumların, ilk tesis ve taazzuv giderleri ile peştemallıkların itfa süresi dolmadan tasfiyeye girmeleri halinde tasfiye döneminde de itfa payı ayırmaya devam edeceklerdir. İtfa süresi konusunda tasfiyenin kapanması halinde kanunda özel maliyet bedelleri için yapılan düzenlemeye benzer bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak VUK'un 282.maddesinde ilk tesis ve taazzuv giderlerinin direkt gider yazılması ile aktifleştirilmesini mükellefin ihtiyarına bırakılmıştır. Söz

⁶² Özbalcı, **a.g.e.**, s.492.

⁶³ Tarakçı, **a.g.e.**, s.68.

konusu giderlerin aktifleştirmesi nedeniyle mükellef kurumun zarara uğratılması ve ayrımcılığa neden olması düşünülemez.⁶⁴

Ayrıca VUK'un 3.maddesinde vergi kanunlarının lafzı ve ruhu ile hüküm ifade edeceğine, lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluşundaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı gözönünde tutularak uygulanacağına hükmedilmiştir. Madde lafzında itfa edilemeyen tutarların ne olacağına ilişkin bir açıklama yapılmadığından, diğer maddeler ile bağlantı yapılması gerekmektedir. Aynı bölümde düzenlenen ve ilk tesis ve taazzuv giderleri ile peştemallıklarla nitelik olarak benzerlik taşıyan özel maliyet bedellerinin itfası eşit tutarlarda (yüzdelerde) itfa edilmesi gerektiği ve itfa edilmemiş olan giderlerin boşaltma yılında veya hakkın sona erdiği yılda bir defada gider yazılacağına hükmedilmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar dikkate alındığında tasfiye sonuçlandığında itfa edilmemiş ilk tesis ve taazzuv giderlerinin tamamının tasfiye kârının tespitinde gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.⁶⁵

4.2.12.5 Taşınmaz, İştirak Hisseleri, Kurucu Senetler, İntifa Senetleri ve Rüçhan Haklarının Satışından Doğan Kazanç İstisnası

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5.maddesinde, kurumların, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların % 75'lik kısmının kurumlar vergisinden istisna olduğuna hükmedilmiştir.

Bu istisna, satışın yapıldığı dönemde uygulanır ve satış kazancının istisnadan yararlanan kısmı satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulur. Ancak satış bedelinin, satışın yapıldığı yılı izleyen ikinci takvim yılının sonuna kadar tahsil edilmesi şarttır. Bu süre içinde

⁶⁴ Recep Bıyık-Aydın Kıratlı, **Son Değişiklikler Çerçevesinde Gelir ve Kurumlar Vergisi Matrahlarının Tespitinde Giderler ve İndirimler**, Yaklaşım, 2005, s.381-383

⁶⁵ Özyer, **a.g.e.**, s.512.

tahsil edilmeyen satış bedeline isabet eden istisna nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğramış sayılır.

İstisna edilen kazançtan beş yıl içinde sermayeye ilave dışında herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledilen veya işletmeden çekilen ya da dar mükellef kurumlarca ana merkeze aktarılan kısım için uygulanan istisna dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğramış sayılır. Aynı süre içinde işletmenin tasfiyesi (KVK'ya göre yapılan devir ve bölünmeler hariç) halinde de bu hüküm uygulanır. Dolayısı ile bu tutar tasfiye kârına ilave edilir.

4.2.12.6 Enflasyon Düzeltmesinden Kaynaklanan Olumlu Farkların Tasfiyesi ve Vergilendirilmesi

Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298.maddesi hükümlerine göre; pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde (Olumlu farkları sermayeye ekleme veya geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi hali hariç) işlemin yapıldığı dönemdeki faaliyet sonucu zararlı dahi olsa dönem sonundan bağımsız olarak vergilendirilecektir. Bu sebeple tasfiyeye giren kurumların bilançolarında pasif kalemlerin arasında yer alan “Avans ve depozitolar, hak edişler kâr yedekleri ve özel fonlar (Sabit kıymetler, yenileme fonu gibi)” hariç olmak üzere; diğer pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları varsa, tasfiye sebebiyle vergiye tabi tutulabilecektir. Çünkü tasfiye sonucunda tasfiye artığının bulunması halinde sözü edilen hesapların da tasfiyesi yapılmış olacağından bu sebeple vergiye muhatap olunmaması için tasfiye öncesinde veya tasfiye dönemi esnasında sözü edilen farkların sermayeye eklenmesi vergilenmeyi önleyecektir. Sözü edilen VUK'un mükerrer 298.maddesine göre, bu olumlu farkları ancak kurumlar vergisi mükellefi olan kuruluşlar sermayesine ekleyebileceklerdir. Sermayeye ekleme kararı ile uygulaması gerçekleşirse olayın Ticaret Siciline Tescil ve ilanın yapılması gerekir.

4.2.12.7 Maliye Bakanlığı'na Tanınan Yetki

Kurumlar Vergisi Kanunu ile Maliye Bakanlığına, mükelleflerin hukuki statülerini, faaliyet gösterdikleri alanları ve tasfiyeye giriş tarihindeki aktif büyüklüklerini dikkate almak suretiyle tasfiye işlemlerine yönelik inceleme yaptırmamaya yönelik olarak bir yetki tanınmıştır (KVK Md.17/9). Bunun temel gerekçesi, çok küçük kurumların tasfiye olmaları durumunda idareye gereksiz yere idari işlem yapma yükümlülüğü getirmemektir.

4.3 BİRLEŞME

Bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak, birleşmede tasfiye kârı yerine birleşme kârı vergiye matrah olur (KVK Md.17). Tasfiye kârının tespiti hakkındaki hükümler, birleşme kârının tespitinde de geçerlidir. Ancak, münfesi kurumun veya kurumların ortaklarına ya da sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya dolaylı olarak verilen değerler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçer. Birleşilen kurumdaki alınan değerler Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değerlendirilir. KVK'nın 17.maddesine göre tasfiye memurlarına düşen sorumluluk ve ödevler, birleşme halinde birleşilen kuruma ait olur (KVK Md.17).

Türk Ticaret Kanunu açısından birleşme-devir altında daha önce açıklandığı üzere, Türk Ticaret Kanunu'nda iki çeşit birleşmeden söz edilmiştir. Birincisi, iki veya daha fazla şirketin biraraya gelerek yeni bir şirket kurmaları (yeni şirket kurulması yoluyla birleşme), ikincisi bir veya daha fazla şirketin mevcut bir şirkete katılmasıdır (devir yoluyla birleşme).

KVK, Türk Ticaret Kanunu'nda olduğu şekilde birleşme ve devir ayrımı yapılmaksızın, her iki birleşme işlemi aynı hükme tabi tutulmuştur ve birleşmenin

tasfiye hükmünde olduğu belirtilmiştir.⁶⁶ Ancak TTK birleşmeyi tasfiyesiz infisah olarak kabul etmektedir.⁶⁷

Kısaca, TTK’da birleşme tek bir şekilde düzenlenmesine rağmen kurumlar vergisi kanununda “birleşme” ve “devir” adı altında iki müessese düzenlenmiştir. Uygulamada devir işlemine “vergisiz birleşme” de denilebilmektedir.

Birleşme durumunda ilgili kurumların yasal kayıtlarında yer alan kıymetler VUK’nun değerlendirme bölümünde yazılı esaslara göre değerleri tespit edilir. Bu kıymetler devralan kurumun aktifinde bu tespit edilen yeni değerler üzerinden yerini alırlar.

Kısaca Kurumlar Vergisi Kanunu’na göre birleşme ile Türk Ticaret Kanunu’na göre birleşme arasında iki farklı düzenleme vardır.

Birinci olarak, KVK’da birleşme genel olarak, tasfiye hükmünde sayılmış, birleşme kârının tasfiye kârı gibi hesaplanarak vergiye tabi olacağı öngörülmüştür. Oysa, Ticaret Kanunu birleşmeyi, tasfiyesiz infisah hali olarak kabul etmiştir.

İkinci olarak, KVK katılma şeklindeki birleşmeleri devir olarak isimlendirmiş, Ticaret Kanunu ise böyle bir ayrıma gitmemiştir.⁶⁸

4.3.1 BİRLEŞME TASFİYE HÜKMÜNDEDİR

KVK’nın 18.maddesinde; tasfiye kârının tespiti hakkındaki hükümlerin, birleşme kârının tespitinde de geçerli olduğuna hükmedilmiştir.

Kurumlar tasfiyeye, tasfiyeye girilmesine ilişkin genel kurul kararının tescil edildiği tarihte girerler, tasfiye kararının tescil edildiği tarihte ise tasfiye sona erer. Birleşme için ise KVK’da özel bir düzenleme yapılmamış, birleşmede de tasfiye hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

⁶⁶ Salih Şanver, **Gelir ve Kurumlar Vergisi**, İstanbul, Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayınevi, No:227, 1972, s.229

⁶⁷ Tarakçı, **a.g.e.**, s.138.

⁶⁸ Özbalcı, **a.g.e.**, s.514.

Tasfiye başlangıcı ve bitişi olan, dolayısı ile belli bir süreci kapsayan işlemdir. Ancak birleşme halinde böyle bir sürecin olup olmadığı konusunda uygulamada iki görüş bulunmaktadır.⁶⁹

Tasfiye dönemi gibi birleşme döneminin olduğunu kabul eden görüşe göre, KVK’da “birleşme” müessesine ilişkin hükümler “Tasfiye” müessesesine yapılan atıflarla dizayn edilmiştir. Bu düzenleme tarzı, birleşmede de tasfiyede olduğu gibi bir başlangıç bitiş tarihi dolayısıyla bir dönem olması gerektiğini hissettirmektedir.⁷⁰

Birleşmede bir dönemden değil de birleşme anından bahsedilebileceğini kabul eden görüşe göre; TTK’nın birleşmeyle ilgili hükümlerini tetkik ettiğimizde, bir dönemden bahsetmek mümkün değildir. Gerçek mahiyeti bu olan birleşmeyi, Vergi Kanunlarının uygulanmasında başlangıcı ve bitişi iki ayrı tarih olarak dikkate almak zorlamadır. Çünkü, başlangıç tarihi net olarak ortada bulunmamaktadır. Birleşmeye mesnet teşkil eden bilançoların çıkarıldıkları tarihi birleşmenin başlangıcı olarak almak, bu bilançoların sistemdeki mahiyetlerini göz ardı etmek demektir. Bu bilançolar taraf genel kurullarına birleşmeye taraf şirketler hakkında bilgi vermek ve değiştirme biriminin hesaplanmasında dikkate alınmak amacıyla çıkarılırlar. Bunların tarihleri birleşme kararından önce de olabilir. Bu nedenle bu bilanço tarihini birleşmenin başlangıcı olarak alıp, birleşmeyi dönem içinde gerçekleşen bir olay olarak kabul etmek mümkün değildir.⁷¹

Birleşme, birleşilen şirketin sermaye arttırımına ilişkin kararının tescil ve ilanı tarihinde sonuçlanan bir olaydır. Gerçekte, bu tarih aynı zamanda birleşmenin başlangıcı tarihidir. Kısaca, birleşme olayı söz konusu tarih anında başlamakta ve bitmektedir. Dolayısıyla, bir birleşme döneminden ziyade birleşme anından bahsetmek daha doğrudur.

⁶⁹ Kürşat Şahin, “Birleşme Devir Bölünme ve Hisse Değişimi”, **Vergi Sorunları**, S.158

⁷⁰ Tarakçı, **a.g.e.**, s.140.

⁷¹ Tarakçı, **a.g.e.**, s.156.

4.3.2 BİRLEŞME KÂRI

Bir veya daha fazla kurumun diğer bir kurumla birleşmesi durumunda, birleşme sebebiyle infisah eden kurumların birleşme kârı için tasfiye hükümleri geçerli olacaktır. Ancak, birleşmede tasfiye kârı yerine birleşme kârı vergiye matrah olur. Dolayısıyla, birleşme tarihine kadar, birleşen kurumda ortaya çıkan faaliyet kârları ile birlikte değer artışlarının da vergilendirilmesi gerekecektir. Tasfiye kârı, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu farktır. Buna göre birleşme kârı, birleşmede esas alınan servet değeri ile birleşme öncesi servet değeri arasındaki olumlu farktır.⁷²

Birleşme öncesi servet değeri, birleşme dolayısı ile infisah eden kurumun birleşmeden önceki mali bilançosuna göre tespit edilen öz sermayesidir. Bu bilançoda, birleşilen kuruma intikal edecek varlıklar, Vergi Usul Kanunu'nun iktisadi işletmelere dahil kıymetlerin değerlendirilmesi ile ilgili hükümlerine göre değerlendirilmiştir.⁷³

Birleşme anındaki servet değeri (özsermaye) ise, birleşilen şirkete ait varlıkların tarafların karşılıklı iradeleri ile birleşme tarihi itibarıyla yeniden yapılan değerlendirme sonucunda belirlenen değeridir.⁷⁴

Sonuç olarak birleşme kârı, birleşilen kuruma devredilen özvarlığa karşılık olarak infisah eden kurum ortaklarına birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya kurum aracılığıyla verilen birleşilen kurum hisse senetlerinin, varsa ayın, nakit ve kurucu hisse senetlerinin VUK'da öngörülen değerlendirme ölçülerine göre tespit edilmiş değerleri ile, birleşme dönemi başındaki öz sermaye tutarı arasındaki farkı ifade eder.⁷⁵

Kısaca, birleşme kârı şu üç kaynaktan oluşabilir.

⁷² Kavak, a.g.e., s.160.

⁷³ Ali Uysal-Nurettin Eroğlu, **Açıklamalı ve İctihadlı Kurumlar Vergisi Rehberi**, 1985, , s.625

⁷⁴ Mehmet Gür, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, 2.Baskı, Ankara, 1986, s.587

⁷⁵ Paklar, a.g.e., s.576. Semercigil Murat, a.g.e., s.454

1. Birleşme nedeniyle infisah eden kurumda, birleşme olayının tamamlandığı tarihe kadar yapılan ticari veya sınai faaliyetlerden,

2. Birleşilen şirketin aktif kıymetlerinin içerdiği gizli yedeklerin birleşme nedeniyle realize edilmesinden,

3. Birleşilen şirketin muhasebe kayıtlarında görülmeyen ancak iktisadi bakımdan bir değer olduğu belirlenen şerefiyesinin realize edilmesinden,

elde edilen kârlardan oluşur.⁷⁶

Belirtilen kârların tespiti yukarıda açıklandığı gibi, birleşme dönemi sonundaki servet değerinden, birleşme dönemi başındaki servet değerinin çıkarılması suretiyle yapılır ve kurumlar vergisi matrahı olarak dikkate alınır.⁷⁷

Birleşme kârının hesaplanması sırasında, birleşen kurumların ortaklarına birleşilen kurum tarafından verilen değerlerin, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümlerine göre belirlenmesi gerekmektedir (KVK Md.17).

4.3.3 DEĞİŞTİRME BİRİMİ VE BİRLEŞME PRİMİ

Değiştirme birimi, genel anlamı ile, birleşilen kurum hisse senetlerinin cari değeri ile birleşilen kurum hisse senetleri cari değerinin birbirine oranıdır. Değiştirme biriminin belirlenebilmesi için, hem birleşilen, hem de birleşilen kurumun mal varlığının cari değerinin bilinmesi gereklidir. Cari değer ise bilanço değerinden çok farklıdır.⁷⁸

Değiştirme birimi değerlendirme yöntemlerine göre farklı sonuçlar verir. Kanunda değerlendirme yönteminin seçiminde bir belirleme yapılmadığından taraflar karşılık anlaşma ile değerlendirme yöntemini seçerler. Ancak şirket değerleri objektif kriterlere göre belirlenmelidir. Aksi bir durumda, muvazaa halinde, yapılacak vergi

⁷⁶ Tarakçı, **a.g.e.**, s.436

⁷⁷ Kavak, **a.g.e.**, s.160.

⁷⁸ Özbacı, **a.g.e.**, s.520.

incelemelerinde farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Muvazaa hali sadece maliye açısından değil şirketlerin hissedarlarının korunması için de geçerlidir.⁷⁹

Değerleme çalışmalarından doğru sonuç elde edebilmenin başta gelen koşullarından biri; en uygun değerleme yönteminin belirlenmesidir. Değerleme yöntemi ilgili firmanın veya varlığın özelliklerine uygun olmalıdır.

Değerleme sonucunda birleşilen şirketin hisse senetlerinin cari değeri ile bilanço değeri arasında fark olmaması durumunda birleşilen şirkette sermaye arttırımı devir alınan servet değeri kadar; yani hisse senedi değeri kadar yapılacağından sorun çıkmayacaktır. Ancak genelde birleşilen şirketin hisse senetlerinin rayiç değeri, hisse senetlerinin nominal bedelini aşmaktadır. Bu durumda birleşilen şirketin hisse senetlerinin rayiç değeri, devir aldığı servet tutarını aştığından, birleşilen şirketin yapacağı sermaye artışı da devir aldığı servet tutarından az olacaktır. Aradaki fark bilançonun pasif tarafına birleşme primi olarak eklenerek dengelenecektir.⁸⁰

Birleşme birimi emisyon primi niteliğindedir. KVK'nın 5.maddesinde anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini arttırdıkları sırada çıkardıkları payların bedelinin itibari değeri aşan kısmının kurumlar vergisinden istisna olduğuna hükmedilmiştir.

Emisyon primi, şirketin kuruluşu ya da sermayesinin arttırımı sırasında, hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde bir bedelle satması halinde, pay sahiplerinden tahsil edilen hisse senetlerinin itibari değeri tutarı aşan kısmıdır.⁸¹

Değiştirme birimi şirketlerin net cari değerleri dikkate alınarak belirlendiğinden, birleşme nedeniyle infisah eden şirketlerin net cari değerinin tespitinde, birleşme kârına isabet eden vergilerin borç unsuru olarak dikkate

⁷⁹ Selahattin Gökmen, “İşletmelerin Devir Veya Birleşmesi Halinde Kvk’nun Geçici 28.Maddesinin Uygulaması”, **Vergi Sorunları**, S.161, s.68

⁸⁰ Fuat Altundal, “Şirket Birleşmelerinde Özellik Arzeden Konular”, **Vergi Sorunları**, S.175, s.67

⁸¹ Kavak, **a.g.e.**, s.167.

alınması gerekmektedir. Birleşmenin yeni kurulan bir şirket bünyesinde gerçekleşmesi halinde birleşme priminin doğmayacağı açıktır.⁸²

4.3.4 BİRLEŞME KÂRININ BEYAN EDİLMESİ VE ÖDENMESİ

Birleşme kârı, şirketler genel kurul kararının tescil tarihi (birleşmenin gerçekleştiği tarihi) izleyen 30 gün içerisinde birleşilen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine beyan edilmelidir. Birleşme kârı üzerinden tarh olunan vergiler de beyanname verme süresi içinde ödenir. Ayrıca birleşilen kurumların KVK'ya göre tahakkuk etmiş olup, henüz vadeleri gelmemiş bulunan vergileri de aynı süre içinde ödenir.

4.3.5 BİRLEŞME HALİNDE SORUMLULUK

KVK'nın 18.maddesinde, tasfiye hükümlerine göre tasfiye memurlarına düşen sorumluluk ve ödevler, birleşme halinde birleşilen kuruma ait olacağına hükmedilmiştir. Tasfiye bölümünde sorumluluk müessesesi geniş olarak açıklandığından burada başlıklar halinde değinilecektir.

Buna göre birleşilen kurumun sorumlulukları şöyle sıralanabilir;

1. Birleşme kârının beyan edilmesi gerekmektedir.

2. Birleşen kurumun, birleşmenin gerçekleşmesinden önceki dönemlerle ilgili olup birleşmenin gerçekleştiği tarihten sonra verilmesi gereken beyannamelerin sorumluluğu birleşilen kuruma düşer. Bu beyannamelerin zamanında verilmemesi halinde cezalardan birleşilen kurum sorumludur.

3. Tahakkuk etmiş vergilerin ödenmesi ve itirazlı tarhiyatlar için karşılık ayrılmasından, vergilerin ödenmemesinden ve vergi alacağına bağlı zam ve cezalardan birleşilen kurum sorumludur.

⁸² İsmail Hakkı Güneş – Ali Arslan Akbıyık, “Birleşmelerde Arttırılacak Sermaye Tutarının Ve Birleşme Priminin Hesaplanması”, **Vergi Sorunları**, S.175, s.145

4. Birleşme işlemlerinin incelenmesinin talep edilmesi yükümlülüğü de birleşilen kuruma düşmektedir.

Birleşmenin gerçekleşmesinden önceki dönemleri ilgilendiren ve birleşmenin gerçekleşmesinden önce yerine getirilmesi gereken ödevlerin yerine getirilmemesinden, kurum infisah ettiğinden o dönemdeki kanuni temsilciler sorumludur. Kanuni temsilciler; tasfiye hükmünde olduğu gibi ödedikleri vergilerden dolayı, şirketten pay alan ortaklara rücu edebileceklerdir.

4.3.6 BİRLEŞME İLE İLGİLİ ÖZELLİKLİ DURUMLAR

Birleşme ile ilgili olarak uygulamada bazı hususlar önem arz etmektedir.

4.3.6.1 Taşınmaz, İştirak Hisseleri, Kurucu Senetler, İntifa Senetleri ve Rüçhan Haklarının Satışından Doğan Kazanç İstisnası

KVK'nın 5.maddesinde devir veya bölünme suretiyle devralınan taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının satışında iki yıllık sürenin hesabında, devir olunan veya bölünen kurumda geçen sürelerin de dikkate alınacağı hükmedilmiştir. Maddede yapılan düzenlemeden anlaşılacağı üzere kurumların birleşmesi halinde infisah eden kurumdan, birleşilen kuruma geçen ve istisna kapsamındaki kıymetlerin iktisap tarihi olarak birleşmenin gerçekleştiği dönem kabul edilir. Bu durumda iki yıllık sürenin birleşilen kurumda geçmesi gerekmektedir.

Fon hesabında tutulması gereken istisna kazançlarının işletmeden çekilmemesi konusunda tasfiye bölümünde yapılan ayrıntılı açıklamalar birleşme hükmü için de geçerlidir.

4.3.6.2 Birleşme Giderleri

Birleşme nedeniyle birleşen şirketlerin katlandığı giderler KVK'nın 8.maddesi hükmü uyarınca gider yazılabilir.

Aynı zamanda birleşilen şirketin katlandığı giderler işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan ilk tesis ve taazzuv giderleri niteliğinde olduğundan, kurum tarafından aktifleştirilmesi de ihtiyaridir.⁸³

4.3.6.3 Birleşilen Kurumlara İlişkin Zararlar

Birleşen kurumların mali bilançolarına göre oluşan zararları 5 yıllık süre dikkate alınarak ancak kendi kârlarından mahsup edilebilecektir. Dolayısıyla birleşen şirket zararları en son birleşme kârından mahsup edilebilir,⁸⁴ kalan zararların birleşilen şirket bünyesinde oluşacak kârdan mahsup edilmesi mümkün değildir.⁸⁵

4.3.6.4 Birleşen Şirketin, Birleşilen Şirket Sermaye Payına Sahip Olması

Genel olarak birleşmeler, birbirleri ile iştirak ilişkisi içindeki şirketler arasında gerçekleştirilir. Birleşen şirket, katılacağı şirketin sermaye payına sahip olması durumunda, birleşilen şirket birleşme neticesinde kendi hisse senetlerini iktisap etmiş olur. Bu taktirde birleşilen şirket, bu ölçüde daha az sermaye arttırımı ile yetinir.⁸⁶

4.3.6.5 Birleşilen Şirketin, Birleşen Şirkette Sermaye Payına Sahip Olması

Devralma biçiminde gerçekleştirilen birleşmelerde, birleşilen şirketin birleşen şirkette iştiraki olduğunda, birleşilen şirketin hisse senetlerinin birleşilen şirket hisse senetlerine oranla daha fazla değer kazanması halinde, birleşilen şirket

⁸³ Hasan Yalçın - Selçuk Yücel, **Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Giderler**, İstanbul, Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 1996, s.215-216

⁸⁴ DŞ, 4D. 30.04.1968 T.E. 1964/396, K. 1968/2469 ve 19.02.1968 T.E. 1964/510, K. 1968/688 Sayılı Kararlarında “Birleşmenin KVK'nun 36'ncı maddesi hükmü karşısında, infisah eden kurum bakımından tasfiye hükmünde bulunduğu, bu durumda hükmi şahsiyeti sona eren şirket zararının, tasfiye karının hesabı sırasında ve şirket bünyesinde nazara alınması icap edeceği” belirtilmiştir (PARLAR Selahattin, a.g.e., s.588)

⁸⁵ Tarakçı, **a.g.e.**, s.513.

⁸⁶ Özbalçı, **a.g.e.**, s.105.

lehine bir kâr doğar.⁸⁷ Bu kâr emisyon primi niteliğinde olduğundan kurumlar vergisinden istisna edildiği gibi gelir vergisi tevkifatına da tabi tutulmaz.

4.4 DEVİR

Birleşme bölümünde de belirtildiği üzere Türk Ticaret Kanunu'nda birleşme ve devir diye ayırım yapılmamıştır. KVK'da böyle bir ayırım yapılmasının nedeni devirin vergisiz birleşme niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden devir ismi yerine “*vergisiz birleşme*” (Tax-free merger) ismi de kullanılmaktadır. Devir KVK'nın 19 ve 20.maddelerinde düzenlenmiştir.

4.4.1 DEVİR İÇİN ARANAN ŞARTLAR

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesinin birinci ve ikinci fıkrası, birleşmenin özel bir türünü devir olarak tanımlamakta, tam mükellef kurumlar arasında kayıtlı değerler üzerinden ve kül halinde devralma suretiyle gerçekleştirilen işlemler devir olarak nitelendirilmektedir. Birleşmenin vergisiz olması için; yani devir hükmüne girebilmesi için birleşmenin aşağıdaki şartlar dahilinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

1- Birleşme sonucunda infisah eden kurum ile birleşilen kurumun kanuni veya iş merkezlerinin Türkiye'de bulunması.

2- Münfesihi kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin, birleşilen kurum tarafından bir bütün halinde devralınması ve aynen bilançosuna geçirilmesi.

4.4.1.1 Birleşme Sonucunda İnfisah Eden Kurum İle Birleşilen Kurum Tam Mükellef Kurum Olmalıdır

KVK'nın 19.maddesine göre birleşen kurum ile infisah eden kurumun kanuni veya işmerkezinin Türkiye'de bulunması gerekmektedir. Birleşecek kurumların kanuni veya iş merkezinin Türkiye'de bulunması, bu kurumların tam mükellef kurum olması gerektiğini gösterir.

⁸⁷ Kızılot, **a.g.e.**, s.1603.

KVK'nın 3.maddesinde kanuni merkez ile iş merkezinin tanımı aşağıdaki gibi yapılmıştır.

Kanuni Merkez: Vergiye tabi kurumların kuruluş kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkezdir.

İş Merkezi: İş bakımından işlemlerin fiilen toplandığı ve yönetildiği merkezdir.

Birleşmenin, devir olarak kabul edilebilmesi için, her iki kurumun da tam mükellef olmasının bir şart olarak ileri sürülmesi devir olayının mahiyetinden kaynaklanmaktadır. Birleşme karı, devrolan kurumun bilançosundaki aktif kıymetlerin cari değerleriyle dikkate alınmasından doğmaktadır. Bir diğer ifadeyle, birleşme halinde gizli yedeklerin realize edildiği anlayışından kaynaklanmaktadır. Devir halinde kârın hesaplanmaması, bu değerlemenin yapılmaması yani aktif kıymetlerin değer artışından oluşan gizli yedeklerin vergilendirilmemesinin, vergilemenin birleşilen kurum bünyesinde bu kârların realize edileceği tarihte yapılmak üzere ertelenmesi anlamına gelir. Ertelenen bu verginin, ileride birleşilen kurum bünyesinde kavranıp vergilendirilebilmesi devralan kurumların tam mükellef kurum olmasını gerektirmektedir.⁸⁸ Bundan dolayıdır ki devir müessesesi bir istisna düzenlemi değil, vergi erteleme uygulamasıdır.

4.4.1.2 Münfesih Kurumun Devir Tarihindeki Bilanço Değerlerinin, Birleşilen Kurum Tarafından Kül Halinde Devir Alınması

Birleşmenin devir hükmünde olabilmesi için ikinci şart, münfesih kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin, birleşilen kurum tarafından bir bütün halinde devralınması ve aynen bilançosuna geçirilmesidir.

Buna göre infisah eden kurum ile birleşen kurumların bilanço kalemlerinin, hiçbir değişiklik yapılmadan kayıtlı değerlerinin toplanması suretiyle konsolide edilmesi gerekmektedir. Böylece, infisah eden şirketten birleşilen şirkete devir, iktisadi kıymetlerin, cari değerleri ile kayıtlı değer arasındaki farka ilişkin gizli

⁸⁸ Tarakçı, a.g.e., s.246.

yedekler dikkate alınmayarak gerçekleşecek, gizli yedek içeren iktisadi kıymetler birleşilen şirket tarafından elden çıkarıldığında vergilendirilme yapılacaktır.

Görüldüğü üzere, bu şartla devir sırasında, devralan kurumun bünyesinde oluşturulmayan birleşme kârı tutarında bir meblağın, ileride devralan kurum nezdinde kâr olarak ortaya çıkması garanti altına alınmaktadır. İşte bu durum, devrin bir muafiyet veya istisna müessesesi olmayıp vergi erteleme müessesesi mahiyetinde olduğu açıkça göstermektedir.⁸⁹

Bilanço değerlerinin, bir bütün halinde devralınması ve aynen bilançoya geçirilmesinden anlaşılması gereken, birleşen şirketin bilançosunda yer alan gerçek aktif ve pasif kalemler ile birlikte, aktif ve pasifi düzenleyici hesapların da birlikte devridir.

Devir neticesinde devre konu iktisadi kıymetler, mukayyet değerleri üzerinden; aktif ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif ve pasif hesaplarla birlikte devrolunacağından, söz konusu iktisadi kıymetlerin devir işleminin amortisman uygulamaları bakımından ilk iktisap olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle devralan kurumda devir ve bölünme işlemi nedeniyle devrolan amortisman tabi iktisadi kıymetlerin bakiye değerleri üzerinden kalan amortisman süreleri dikkate alınarak amortisman ayrılmaya devam edilecektir.⁹⁰

4.4.2 DEVİR HALİNDE VERGİLENDİRMEME ŞARTLARI

Devir ve bölünmenin KVK'nın 20.maddesinde belirtilen şartlar çerçevesinde yapılması halinde, devrolunan veya bölünen kurumun sadece devir ve bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilecek olup, devir ve bölünmeden doğan kazanç hesaplanmayacak ve vergilendirilmeyecektir.⁹¹

Buna göre, KVK'nın 19.maddesine uygun olarak yapılacak devirlerde;

⁸⁹ Tarakçı, **a.g.e.**, s.247.

⁹⁰ Bkz.I Seri No'lu KVK Tebliği

a) Şirket yetkili kurulunun devre ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, devir tarihidir. Münfesih kurum ile birleşilen kurum;

1) Devir tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesih kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

2) Devir işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, münfesih kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesih kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, birleşmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde münfesih kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verirler (KVK Md.17).

b) Birleşilen kurum, münfesih kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer ödevlerini yerine getireceğini münfesih kurumun birleşme sebebiyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesinin ekinde vereceği bir taahhütname ile taahhüt eder. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta birleşilen kurumdan ayrıca teminat isteyebilir (KVK Md.17).

Devir işlemlerinin vergilendirilmemesini sağlayan iki şart aşağıda belirtilmiş olup, söz konusu şartlar asli şart olmaları nedeniyle bu şartlardan herhangi birinin gerçekleştirilememesi halinde, kanunun öngördüğü himayeden yararlanılması mümkün olmayacaktır.⁹²

4.4.2.1 Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin Verilmesi

Kurumlar arası birleşmeler de şirketlerin belirli şartları yerine getirmesi halinde, devir hükmünden yararlanılacaktır. Birleşme kârının tespiti ve vergilemesi yapılmayacaktır. Ancak münfesih kurumun devir öncesi devam eden faaliyetlerine ilişkin kazançları (kıst dönem kazancı) beyan etmesi gerekmektedir.

⁹¹Necati Özen, “Devralınan Kurumlara Ait Zararların Kurum Kazancından İndirilmesi Esasları”, **Vergi Sorunları**, Nisan 1993, S.65, s.75

⁹²Billur Serap Yaltı, “Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Tasfiye, Birleşme, Nev’i Değiştirme”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 1987, s.140.

Kıst dönem beyannamesi birleşmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde münfesi kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verilir. Beyannamenin otuz gün içerisinde verilmesi devir tarihinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Devir tarihi, şirket yetkili kurulunun devre ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarihtir (KVK Md.17).

Münfesi kurum ile birleşen kurum, devir tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesi kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, devre ilişkin kararın Ticaret Siciline tescil edildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde münfesi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine vermeleri gerekmektedir (KVK Md.17).

Bununla beraber devir işlemi hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, münfesi kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesi kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini de aynı süre içerisinde aynı vergi dairesine vereceklerdir (KVK Md.17).

Kıst dönem kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarih, duruma göre önceki dönem kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken süreyi kısaltabilir veya uzatabilir.

Örnek: X AŞ, Y AŞ'ye bünyesine katılmak suretiyle birleşmiştir. Şirket yetkili kurullarının devre ilişkin aldıkları karar 21.01.2007 tarihinde Ticaret Sicilinde ilan edilmiştir. X AŞ'nin hesap dönemi takvim yılıdır.

01.01.2007 – 21.01.2007 kıst dönem kurumlar vergisi beyannamesi 20.02.2007 tarihine kadar verilmesi gerekmektedir.

2006 hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi normalde 25.04.2007 tarihinde verilmesi gerekirken birleşme nedeniyle 2006 hesap dönemi beyannamesi kıst dönem beyannamesi ile birlikte en geç 20.02.2007 tarihinde

verilecektir. Birleşme, 2006 hesap dönemi beyannamesinin verilmesi gereken tarihi erkene çekmiştir.

Örnek: X AŞ, Y AŞ'ye bünyesine katılmak suretiyle birleşmiştir. Şirket yetkili kurullarının devre ilişkin aldıkları karar 10.04.2007 tarihinde Ticaret Sicilinde ilan edilmiştir. X AŞ'nin hesap dönemi takvim yılıdır.

01.01.2007 – 10.04.2007 kıst dönem kurumlar vergisi beyannamesinin 10.05.2007 tarihine kadar verilmesi gerekmektedir.

2006 hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi normalde 25.04.2007 tarihinde verilmesi gerekirken birleşme nedeniyle 2006 hesap dönemi beyannamesi kıst dönem beyannamesi ile birlikte en geç 10.05.2007 tarihinde verilecektir. Birleşme, 2006 hesap dönemi beyannamesinin verilmesi gereken tarihi ileriye atmıştır.

Devir işlemi hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, geçmiş dönem beyannamesi ile kıst dönem beyannamesi birlikte verilecektir. Ancak kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesinde süre ay sonuna kadar değil ayın yirmibeşinci gününün akşamına kadardır. Burada bir belirsizlik ortaya çıkmaktadır. Normal hesap dönem dönemine sahip kurumların kurumlar vergisi beyannamesi 25.04.2007 tarihinde verilmesi gerekir. Devir işleminin 29.04.2007 tarihinde sonuçlanması halinde kıst dönem beyannamesi ile geçmiş dönem beyannamesi birlikte verilmesi gerekecek midir? Bize göre birlikte verilemez. Çünkü devir işleminin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken ay sonuna kadar sonuçlanacağı önceden tespit edilmeyebilir. Kanundaki düzenlemede, kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken ay sonuna kadar ifadesi yerine kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar ifadesinin kullanılması halinde yanlış anlaşılmalara önlenmiş olurdu.⁹³

⁹³ Altar Ömer Arpacı, “Kurumların Avantajlı Birleşme Şekli:Devir Müessesesi”, **Vergi Sorunları**, S.178, s.65.

Ayrıca belirtilmesi gereken diğer husus, yukarıdaki beyannamelerin birinin zamanında verilmemesi halinde devir geçerli olmayacaktır. Dolayısı ile vergi ertelemesinden de yararlanılamayacaktır.

4.4.2.2 Taahhütname Verilmesi

Devrin vergilendirme dışında kalabilmesi için aranan ikinci şart, birleşilen kurum, münfesi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer ödevlerini yerine getireceğini münfesi kurumun birleşme sebebiyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesinin ekinde vereceği bir taahhütname ile taahhüt etmesidir. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta birleşilen kurumdaki ayrıca teminat isteyebilir. KVK'nın uygulanmasında, mahallin en büyük mal memuru vergi dairesi başkanlığının bulunduğu illerde vergi dairesi başkanları, diğer illerde ise defterdarlardır.

Devir halinde, devralan kuruma yüklenen sorumluluğun mahiyet ve kapsamı, tasfiye ve birleşme halinde, tasfiye memurları ve birleşen kuruma yüklenen sorumluluktan farklıdır. Nedeni, birleşme ve tasfiyede, birleşme ve tasfiye kazancının vergilendirilmesi yapıldığı halde; devirde birleşmeye bağlı olarak vergileme yapılmamasıdır. Dolayısı ile birleşme kazancının vergilendirilmesine bağlı olan kısmı dışında, birleşme halinde birleşilen kuruma düşen sorumlulukların devirde de, devir alan kurum yönünden geçerli olması gerekmektedir.⁹⁴

4.4.3 VERGİLENDİRİLMEME ŞARTLARINA UYULMAMASI

KVK'nın 20.maddesinde sayılan şartlara uyulduğu takdirde birleşmeden doğan kârların hesaplanmayacağı ve vergilendirilmeyeceği belirtilmiştir. Maddede belirtilen şartlar şekil şartı olup uyulmaması halinde devirin vergisiz birleşme hükmünden yararlanılamaz. Maddenin lafzından birleşmede şartlara uyulduğu takdirde vergisiz birleşme, uyulmadığı takdirde ise vergili birleşme hükmünde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu durumda devir hükümleri uygulanamayacağından KVK'nın 18.maddesindeki birleşme hükmü devreye

⁹⁴ Özbalcı, a.g.e., s.573.

girmektedir. Münfesih kurumda devir tarihine kadar oluşan gizli yedekler, değer fazlaları hesaplanarak vergiye tabi tutulur.

İktisadi kıymetler birleşilen kuruma cari değerleri üzerinden devredilmesi gerektiğinden, takdir komisyonu tarafından değerleri tespit edilir. Takdir edilen kıymetler sonucu bulunan matrah farkı re'sen tarh edilir ve tarh edilen vergi birleşilen kurumdan aranır. Birleşilen kurumun sorumluluğu KVK'nın 18. maddesindeki *“Kanunun 17’nci maddesine göre tasfiye memurlarına düşen sorumluluk ve ödevler, birleşme halinde birleşilen kuruma ait olur”* hükmüne göre belirlenir.

Birleşilen kurumun hisse senetlerini, birleşilen kurum ortaklarına devir edilebilmesi için karşılıklı anlaşma yoluyla kurumların değerleri tespit edilir. Vergisiz birleşme şartlarını ihlal eden birleşmelerde bu değerler dikkate alınarak yapılan tarhiyat ise ikmalen olacaktır.

4.4.4 DEVİR HALİNDE VERGİNİN ÖDENMESİ

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 19 ve 20.maddelerine göre gerçekleşen devirlerde, münfesih kurum adına kıst döneme (hesap dönemi başından devirin gerçekleştiği tarihe kadar geçen süreye) ilişkin tahakkuk eden vergilerin, devralan kurumun devirin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar devralan kurumlarca ödenmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla bu kurumların, münfesih kurumlara ait vergileri de kendi vergileri ile birlikte aynı sürede ödemeleri gerekecektir. Özel hesap dönemi tayin edilen kurumların ise kurumlar vergisi beyannamelerini verdikleri ayın sonuna kadar münfesih kuruma ait tahakkuk eden vergileri ödemeleri gerekmektedir.

4.4.5 DEĞİŞTİRME BİRİMİNİN SAPTANMASI

Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş bulunan birleşme müessesesine göre, birleşen şirketin ortaklarına verilecek hisse tutarı, her iki şirketin cari değerleri dikkate alınarak tespit edilen değiştirme birimine göre saptanmaktadır. Buna ilişkin

hesaplamalar, taraflarca hazırlanan birleşme sözleşmelerinde belirtilmektedir. Birleşmenin KVK'nın 19.maddesindeki şartlara uyularak yapılması halinde de devrolan şirketin ortaklarına verilecek hissenin hesaplanmasında Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme geçerlidir.⁹⁵

Değiştirme birimi, genel anlamı ile, birleşilen kurum hisse senetlerinin cari değeri ile birleşilen kurum hisse senetleri cari değerinin birbirine oranıdır. Değiştirme biriminin belirlenebilmesi için, hem birleşilen, hem de birleşilen kurumun mal varlığının cari değerinin bilinmesi gereklidir. Cari değer ise bilanço değerinden çok farklıdır.⁹⁶

5422 sayılı KVK'da en önemli tartışma konusu olan birleşilen kurumun, münfesih kuruma vereceği hisse senedinin nasıl hesaplanacağıydı. Çünkü eski KVK'nın 37.maddesinin üçüncü bendi olan *“birleşilen kurum münfesih kurumun ortaklarına veya sahiplerine devraldığı servet nispetinde hisse verilecektir”* hükmü kaldırılmıştır. Maddeden bu bentin kaldırılmasıyla münfesih kuruma verilecek hisse senedi miktarı devredilen servet miktarına hesaplanma zorunluluğu kalkmıştır. Ancak münfesih kuruma verilecek hisse senedinin devralınan iktisadi kıymetlerin cari değerine göre verilmesi halinde ise hisse dağılımının nasıl yapılacağı sorunu çıkmaktadır.

5520 sayılı KVK'nın 19.maddesinin beşinci fıkrasında *“Maliye Bakanlığı'nın devir, bölünme ve hisse değişimi işlemleri ile ilgili usulleri belirlemeye yetkili”* olduğuna hükmedilmiştir. 1 Seri No'lu KVK Genel Tebliğinde bu yetki kullanılarak gerekli açıklamalar yapılmaya çalışılmıştır. Tebliğde münfesih kuruma verilecek hisse senedi miktarı, münfesih kurum ile devir alan kurumun cari değerlerine göre hesaplanacağı açıklığa kavuşturulmuştur. Ancak asıl açıklanması gereken konu olan münfesih kuruma cari değerine göre verilecek hisse senediyle birlikte bunun ortaklar arasında dağılımının nasıl yapılacağıdır. Kanaatimizce ortaklar arasında daha önce sahip oldukları hisse nispetinde bir dağılım yapılmalıdır. Tebliğde tam bölünme halinde bu husus açıkça belirtilirken, devir

⁹⁵ Tarakçı, a.g.e., s.257.

⁹⁶ Özbalcı, a.g.e., s.520.

halinde nasıl bir uygulama yapılacağı açıklanmamıştır. Dolayısı ile tam bölünme, devrin değişik bir türü olduğuna göre, devir halinde de ortaklar arasında sahip oldukları hisse nispetinde bir dağılım yapılmalıdır.

4.4.6 DEVİR İŞLEMİ İLE İLGİLİ OLARAK ÖZELLİKLİ HUSULAR

4.4.6.1 Devir Giderleri

Devir nedeniyle birleşen şirketlerin katlandığı giderler KVK'nın 8.maddesi hükmü uyarınca gider yazılabilir.

Aynı zamanda devir alan şirketin katlandığı giderler işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan ilk tesis ve taazzuv giderleri niteliğinde olduğundan, kurum tarafından aktifleştirilmesi de ihtiyaridir.

4.4.6.2 Devir Halinde Gayrimenkul ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası

Kurumların aktifinde kayıtlı taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının KVK'nın 19.maddesine uygun bir şekilde yapılacak devirden önce satılması ve bu satıştan doğan kazancın devrin gerçekleşmesinden sonra da yine KVK'nın 5.maddesi kapsamında özel bir fon hesabına alınması durumunda, bu kazanç kurumlar vergisinden istisna edilebilecektir.

KVK'nın 19.maddesine uygun devir işlemlerinin tasfiye olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle, özel bir fon hesabına alınmasından itibaren 5 yıl süreyle devralan kurumun tasfiye edilmemesi ve fon hesabına alınan kazancın bu süre içinde işletmeden çekilmemesi halinde herhangi bir vergilendirme söz konusu olmayacaktır.

KVK'nın 5.maddesinde düzenlenen istisnanın uygulanabilmesi için taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının kurumun bilançosunun aktifinde en az iki yıl süreyle yer alması gerekmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19 ve 20.maddeleri kapsamında gerçekleştirilen devir hallerinde, devir suretiyle devralınan taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının iktisap tarihi olarak devir alınan kurumdaki iktisap tarihinin esas alınması gerekmektedir. Buna göre süre hesaplanırken, sözkonusu kıymetlerin devreden kurum ile devralan kurumun bilançolarında yer aldığı toplam sürenin dikkate alınması gerekmektedir.

4.4.6.3 Devir Durumunda Zarar Mahsubu

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 9.maddesinde zarar mahsubu düzenlenmiştir. Söz konusu maddede devir halinde zarar mahsubu şartlara bağlanmıştır. Maddenin devir ile ilgili hükümleri şöyledir.

“Kurumlar vergisi matrahının tespitinde, kurumlar vergisi beyannamesinde her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek şartıyla aşağıda belirtilen zararlar indirim konusu yapılır:

a)Beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar.

Kanunun 20'nci maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde devralınan kurumların devir tarihi itibarıyla öz sermaye tutarını geçmeyen zararları ile 20'nci maddenin ikinci fıkrası kapsamında gerçekleştirilen tam bölünme işlemi sonucu bölünen kurumdaki öz sermayesinin devralınan tutarını geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zararların indirilmesinde aşağıdaki şartlar ayrıca aranır:

1) Son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması.

2) Devralınan kurumun faaliyetine devir veya bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az beş yıl süreyle devam edilmesi.

Bu şartların ihlali halinde, zarar mahsupları nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılır.”

Devir halinde, varlıkları devralan kurumlar, devralınan kurumların zararlarını aşağıda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde mahsup imkanına sahiptirler.

Buna göre devralan kurumlar, kendi bünyelerinde oluşan zararların yanı sıra; devir halinde devralınan kurumların devir tarihi itibarıyla öz sermaye tutarını geçmeyen zararlarını kazançlarından indirebileceklerdir. Devir hallerinde devreden zarar tutarları, devralınan kurumun öz sermayesi ile sınırlıdır.⁹⁷

4.4.6.3.1 Zarar Tutarı Öz Sermaye İle Sınırlıdır

Öz sermaye, kurumun Vergi Usul Kanunu uyarınca devir tarihi itibarıyla tespit edilmiş olan öz sermayesidir. Vergi Usul Kanunu’nun 192. maddesi uyarınca, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark öz sermayeyi teşkil etmektedir.

Devralınan veya bölünen kurumun öz sermaye tutarının sıfır veya negatif olması halinde bu kurumların zararlarının mahsubu mümkün değildir.

4.4.6.3.2 Devir Halinde Zarar Mahsubu Yapılabilmesinin Şartları

Devir ve bölünme halinde zarar mahsubunun yapılabilmesi için;

–Devralınan kurumların son 5 yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması,

– Devir neticesinde zarar mahsubu yapacak kurumun, aynı faaliyete devirin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az 5 yıl süreyle devam etmesi,

gerekmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 9.maddesi ile devir işlemlerinde zarar mahsubu yapılabilmesi için “aynı faaliyete devam” şartı getirilmiştir. Bu şart, mülga 5422 sayılı Kanunun mükerrer 14.maddesinde yer alan “aynı sektörde

⁹⁷ Bkz.1 Seri No’lu KVK GT.

faaliyet gösterme” şartından daha dar kapsamlı bir şart olup devralan kurumların devir veya bölünmenin meydana geldiği tarihten itibaren en az 5 yıl süreyle, devralınan veya bölünen kurumların faaliyetlerini devam ettirme zorunluluğu bulunmaktadır.

Vergiden kaçınma amacına yönelik olarak ekonomiye kazandırılması mümkün olmayan kurumların devir veya bölünme suretiyle devralınması ya da devralınan veya bölünen kurumların faaliyetinin 5 yıllık süre içinde arızı hale getirilerek kısmen durdurulması veya sona erdirilmesi gibi ekonomik olmayan sebeplerle devir ve bölünme işleminin yapılması halinde zarar mahsubu mümkün değildir.

Şartların ihlali halinde zarar mahsubu olanağı ortadan kalkacağından, gerekli düzeltme işlemi yapılacak; yersiz zarar mahsubu nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılacaktır.⁹⁸

4.4.6.3.3 Devir ve Bölünme Halinde Zarar Mahsubunun Sırası ve Mahsup Edilemeyen Zarar Tutarları

Devralınan zararlar, devreden veya bölünen kurumda doğduğu dönemden itibaren beş yıllık süre içinde mahsup edilebilecektir. Burada devir ve tam bölünme işlemleri nedeniyle 5 yıllık süresinin kesilmesi veya devir-bölünme tarihi itibarıyla bu sürenin yeniden başlaması söz konusu değildir. Çünkü devir ve tam bölünme işlemleri vergisel açıdan önceki kurumda başlanılan işlemlerin ve sürelerin yeni kurum bünyesinde devam ettirilmesi temel prensibine dayanmaktadır.

Devir ve bölünme halinde mahsup edilebilecek zararlar, hangi hesap dönemine ait olduğu devralan kurumların beyannameleri ekinde ayrıca bildirilmek şartıyla, mükelleflerce serbestçe belirlenebilecektir. Öz sermaye sınırlamasını aşan zarar tutarları ise iptal edilecektir.

⁹⁸ Altar Ömer Arpacı, “Kurum Matrahının Tespitinde Giderler”, **Yaklaşım**, 2007, s.131

4.5 NEV’İ DEĞİŞTİRME

Ticaret şirketlerinin nev’i değiştirmesi, en geniş anlamı ile, bir işletmenin bir hukuki biçimden diğer bir hukuki biçime çevrilmesi, yani hukuki ve ekonomik ayniyet ve devamlılığını sürdürerek başka tipte bir ticaret şirketi olarak başka ve o şirket tipine uygun statü ve ünvanla ortaya çıkması demektir.⁹⁹

Nev’i değişimi TTK’da tanımlanmış ve yeni nev’e çevrilen şirketin eskisinin devamı olduğu hükme bağlanarak ekonomik ve hukuki ayniyet kabul edilmiştir.

KVK’da nev’i değişimine ilişkin olarak yer alan hüküm devir konusunu düzenleyen 19.maddedir. Bu maddeye göre; “*Kurumların yukarıdaki şartlar dahilinde tür değiştirmeleri de devir hükmündedir.*”

Bu hükme göre, maddede yazılı şartlara uyulması halinde nev’i değiştiren kurumun dönüşüm tarihi itibarıyla gizli yedeklerin vergilendirilmesi söz konusu olmaz, sadece dönüşüm tarihine kadar elde ettiği kurum kazançları vergilendirilir. Dolayısı ile tür değişimi nedeniyle ortaya çıkan kazançlar vergilendirilmez.¹⁰⁰

Eğer nev’i değişimi sırasında devir şartlarına uyulursa nev’i değişimi nedeniyle herhangi bir vergileme yapılmayacak, şartlara uyulmadığında ise bu işlem bir birleşme olarak kabul edilecek, dolayısı ile tasfiye hükümleri uygulanarak söz konusu işlemler vergilendirilecektir.

Dolayısıyla nev’i değişimini vergili ve vergisiz nev’i değişimi olarak ele alıp incelemek yerinde olacaktır. Ancak bu ayrıma geçmeden nev’i değişiminin birleşmeden farklı yanları da bulunmaktadır.¹⁰¹

- Birleşmede iki veya daha fazla suje olmasına karşın nev’i değişiminde suje tektir.

⁹⁹ Tarakçı, **a.g.e.**, s.402.

¹⁰⁰ Mehmet Bingöl, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, **Vergi Dünyası**, Aralık 1994, sayı.160, s.34.

¹⁰¹ Kavak, **a.g.e.**, s.228.

- Birleşmede katılan ve veya devralınan şirketlerin tasfiyesiz infisahını gerektirirken, nev'i değişiminde infisah söz konusu değildir.
- Birleşmede katılan veya devralınan şirketler tüzel kişiliklerini kaybederken nev'i değişiminde tüzel kişilik kesintisiz olarak devam eder.
- Birleşmenin doğal sonucu külli halefiyet olmasına karşın, nev'i değişiminde nev'i değiştiren şirket eskisinin devamıdır.
- Birleşmede aktif ve pasiflerin intikali söz konusu olduğu halde nev'i değişiminde aktif ve pasiflerin geçisinden bahsedilemez.
- Nev'i değişiminde amaç ve konu birleşmedekinin aksine hukuki şekil ve kalıbın değiştirilmesidir.

4.5.1 NEV'İ DEĞİŞİMİ ÖNCESİ VE SONRASINDAKİ KURUMLAR TAM MÜKELLEF OLACAKTIR

Nev'i değişimi kurumlar vergisi kanunu uyarınca teşvik edilen bir uygulama olduğu için her iki kurumun da tam mükellef olması gerekmektedir. Nev'i değişimi sırasında ortaya çıkan gizli yedeklerin vergilendirilmesinin ertelenmesi söz konusu olduğu için nev'i değişimi sonrası ortaya çıkan tüzel kişiliğin KVK uyarınca tam mükellef olması gerekmektedir.

4.5.2 ESKİ NEV'İDEKİ KURUMUN BİLANÇO DEĞERLERİNİN YENİ NEV'İDEKİ KURUM TARAFINDAN KÜL HALİNDE DEVRALINIP AYNEN BİLANÇOYA GEÇİRİLMESİ

KVK'nın 19.maddesindeki "bilanço değerleri" kavramı ile gerçek aktifler ve gerçek pasifler kastedilmektedir. Bu kavram ile "bilanço hesapları" kastedilmemektedir.

Bilanço değerleri kavramı ile gerçek aktif ve pasiflerin ifade edildiği şuradan anlaşılmaktadır; nev'i değişiminde nev'i değişimi tarihine kadar meydana gelmiş değer fazlalarının bir diğer ifadeyle gizli yedeklerin vergiye tabi

tutulmaması, eski nev’ideki kurumun bilanço değerlerinin kül halinde, aynen yeni nev’ideki kuruma intikal etmesi şartına bağlıdır. Söz konusu gizli yedekler ise sermaye, yedek akçe gibi bilanço hesaplarından değil, fakat bunların temsil ettiği bilanço değerlerinden kaynaklanmaktadır. Yeniden değerlendirme ile sermaye, yedek akçe gibi hesapların tutarında bir değişiklik olmaz. Gizli yedekler, gerçek aktiflerin yeniden değerlendirilmesiyle ortaya çıkar. Bu nedenle sermaye, yedek akçe gibi hesapların yeni nev’ideki kuruma aynen intikalinin şart koşulması ile sağlanmak istenen her hangi bir amaç da olamaz.¹⁰²

Nev’i değiştiren kurumun bilanço değerlerinin “kül halinde aynen devralınması” ile nev’i değiştirme tarihi itibarıyla çıkarılan bilançodaki gerçek aktif ve pasif kalemlerin kayıtlı değerlerinin dikkate alınması ifade edilmektedir. Böylece, eski nev’ideki kurumdan intikal eden aktif kıymetlerin nev’i değişimi tarihindeki cari değerleri yerine kayıtlı değerlerinin esas alınması suretiyle gizli yedekler dikkate alınmamakta, dolayısıyla her hangi bir kârın ortaya çıkması da söz konusu olmamaktadır.

4.6 BÖLÜNME

4.6.1 KURUMLAR VERGİSİ KANUNU’NA GÖRE BÖLÜNME

5520 Sayılı KVK’nın 19.maddesinde bölünme müessesesi düzenlenmiştir. Maddenin düzenlenme biçimine baktığımızda, maddenin önceki kanuna göre daha düzenli olduğunu ve önceki kanun döneminde tartışma konusu olan bazı hususların kanun metninde açık ve net bir şekilde ifade edildiğini görmekteyiz.

Madde metni aynen aşağıdaki gibidir;

“Aşağıdaki işlemler bölünme veya hisse değişimi hükmündedir:

a) Tam bölünme: Tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla tam mükellef

¹⁰² Tarakçı, a.g.e., s.413.

sermaye şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesi, bu Kanunun uygulanmasında tam bölünme hükmündedir. Devredilen şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin % 10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin bölünme sayılmasına engel değildir.

b) Kısmi bölünme: Tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye'deki iş yeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi, bu Kanunun uygulanmasında kısmi bölünme hükmündedir. Ancak, üretim veya hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünmede devredilen varlıklara karşılık edinilen devralan şirket hisseleri, devreden şirkette kalabileceği gibi doğrudan bu şirketin ortaklarına da verilebilir. Taşınmaz ve iştirak hisselerinin bu bent kapsamında devrinde, devralan şirketin hisselerinin devreden şirketin ortaklarına verilmesi halinde, devredilen taşınmaz ve iştirak hisselerine ilişkin borçların da devri zorunludur.”

Madde metninde bölünme müessesesi iki şekilde düzenlenmiştir. En önemli özelliği bölünen kurumun tüzel kişiliğinin sona ermesi olan tam bölünme ve bölünen kurumun tüzel kişiliğinin devam ettiği kısmi bölünme olarak düzenlenmiştir. Yani tam bölünme için **“infisahla sonuçlanan bölünme”**, kısmi bölünme için de **“infisahla sonuçlanmayan bölünme”** ifadesini kullanmak mümkündür.¹⁰³

¹⁰³ Bumin Doğrusöz, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme)”, Yaklaşım, S.107, s.43.

Ayrıca bölünme sonucu oluşan kârın vergilendirilmemesi için gerekli olan şekli şartlar kanunun 20.maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Kanun metni aynen aşağıdaki gibidir;

“(2) Kanunun 19.maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendine göre gerçekleştirilen bölünmelerde, aşağıdaki şartlara uyulduğu takdirde bölünme suretiyle münfesi kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir; bölünmeden doğan karlar ise hesaplanmaz ve vergilendirilmez:

a) Şirket yetkili kurulunun bölünmeye ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, bölünme tarihidir. Bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar,

1) Bölünme tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

2) Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini,

bölünmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler.

b) Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından müteselsilen sorumlu olacaklarını ve diğer ödevlerini yerine getireceklerini, bölünen kurumun bölünme nedeniyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesine ekleyecekleri bir taahhütname ile taahhüt ederler. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlardan teminat isteyebilir.

(3) Bu Kanunun 19.maddesinin üçüncü fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde belirtilen işlemlerden doğan karlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez. 19 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendine göre gerçekleştirilen kısmi bölünme

işlemlerinde, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, devraldıkları varlıkların emsal bedeli ile sınırlı olarak müteselsilen sorumlu olurlar.”

4.6.1.1 Tam Bölünme

Kanun metnine genel olarak baktığımızda, bir işlemin tam bölünme sayılabilmesi için gerekli olan şartlar; esasa ilişkin ve öze ilişkin şartlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

4.6.1.1.1 Esasa İlişkin Şartlar

4.6.1.1.1.1 Bölünen ve Devralan Kurumların Sermaye Şirketi Olması

KVK'nın 1.maddesinde sermaye şirketlerinin kurumlar vergisi mükellefi oldukları belirtildikten sonra, kanunun 2.maddesinde sermaye şirketleri ibaresinden ne anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre; 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirkettir. KVK'nın uygulanmasında, Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar sermaye şirketi sayılır.

Bu durumda tam bölünme için bölünen ve devralan kurumların anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olması gerekmektedir. Dolayısı ile kurumlar vergisi kanunun 1.maddesinde sayılan ve sermaye şirketi mahiyeti taşımayan diğer kurumlar vergisi mükelleflerinin tam bölünme uygulamasından yararlanması mümkün değildir.

4.6.1.1.1.2 Bölünen ve Devralan Sermaye Şirketlerinin Tam Mükellef Olması

Bölünme, özü itibariyle bir vergi istisnası değil vergi erteleme müessesesidir. Bu nedenle bölünme neticesinde bölünme anında olmasa da daha sonra vergi alınacaktır. Devralan tam mükellef sermaye şirketlerinin mukayyet

değerleriyle devralmış oldukları kıymetleri elden çıkardıkları anda gizli yedekler açığa çıkmaktadır. Bunun yanında yalnızca Türkiye’de elde ettikleri gelirler nedeniyle vergiye tabi olan dar mükellef sermaye şirketleri açısından bu gizli yedeklerin açığa çıkmama ihtimali nedeniyle devralan kurumların tam mükellef olması gerekmektedir. Bölünen kurumun tam mükellef olma gerekliliği ise, bölünme tarihine kadar oluşacak kazancın vergilendirilebilmesi açısından gereklidir.

KVK’da kimlerin tam mükellef oldukları belirtilmiştir. KVK’nın 3. maddesinde tam mükellef konusu düzenlenmiştir. Buna göre; KVK’nın 1. maddesinde sayılı kurumlardan kanuni veya iş merkezi Türkiye’de bulunanlar tam mükellef olarak kabul edilmiştir. Kanuni merkez, vergiye tabi kurumların kuruluş kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkezdir. İş merkezi, iş bakımından işlemlerin fiilen toplandığı ve yönetildiği merkezdir.

Dolayısı ile hem bölünen hem de devralan kurumun tam mükellefiyet esasında vergilendirilmesi gerekmektedir.

4.6.1.1.1.3 Bölünen Şirketin Tasfiyesiz Olarak İnfisah Etmesi

KVK’da yer alan düzenlemeye göre tam bölünen kurumun tasfiyesiz olarak infisah etmesi gerekmektedir. Sermaye şirketlerinin tasfiyesiz olarak infisah etmeleri durumları her bir sermaye şirketi itibarıyla TTK’da yer almıştır. KVK sermaye şirketleri açısından TTK’ya göre bir özel kanundur. Dolayısı ile tam bölünme neticesinde bölünen kurumun tasfiyesiz olarak infisah etmesi yeni bir durum olarak eklenmiştir. Tam bölünen kurum tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle hukuk aleminden silinecektir. Dolayısı ile tüzel kişiliği sona erecektir.

4.6.1.1.1.4 Bölünen Kurumun Bütün Mal Varlığını, Alacaklarını ve Borçlarını Kayıtlı Değerleri Üzerinden Devretmesi

Tam bölünme halinde bölünen kurum tasfiyesiz olarak infisah etmektedir. Bu durumda hukuk aleminden silinen bu kurumun varlık ve borçlarının diğer

kurumlar tarafından devir alınması gerekmektedir. Bu devrin niteliği ise yine kanunda belirtilmiştir. Varlık ve borçların mukayyet değerleri üzerinden diğer kurumlara devredilmesi gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nun 265.maddesine göre mukayyet değer, bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında yer alan hesap değeridir. Bu varlıklar, devir olan şirket tarafından da kayıtlı değerleriyle kayıtlara intikal ettirilecektir. Böylece, bölünme işlemiyle gerçekte bir vergi ertelemesi yapılmış olmaktadır. Zira, varlıkları devralan şirket daha sonra bunları elden çıkardığında satış bedeliyle kayıtlı bedel arasındaki farkı, kurum kazancına dahil edecektir.

4.6.1.1.1.5 Devir Alan Kurumların Mevcut veya Yeni Kurulacak İki veya Daha Fazla Tam Mükellef Sermaye Şirketi Olması

Devir halinde bir tam mükellef kurum tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün varlık ve borçlarını yine kayıtlı değerleri üzerinden tam mükellef bir kuruma devretmektedir. Tam bölünmeyi devirden ayıran en büyük farklılık da tam bölünme neticesinde bölünen kurumun varlıklarını devralan şirketlerin birden fazla olmasıdır. Dolayısı ile bir bölünmeyi tam bölünme olarak nitelendirebilmek için devir alan kurumun birden fazla olması gerekmektedir. Devir alacak kurumlar halen faaliyetine devam eden kurumlar olabileceği gibi yeni kurulacak şirketler de olabilir. Kanun koyucu devir alan şirketin halen mevcut şirket olması ile yeni kurulacak bir şirket olması arasında bir ayrım yapmamıştır. Ancak kuşkusuz bu iki durum, TTK açısından farklı şekil kuralları ve esasları gerektirir. Daha önce kısa olarak bahsetmiş olduğumuz TTK Tasarısında bu farklılık açık olarak ifade edilmiştir.

4.6.1.1.1.6 Devredilen Sermaye Şirketinin Ortaklarına Devralan Sermaye Şirketinin Sermayesini Temsil Eden İştirak Hisseleri Verilmesi

Bölünen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketlerinin sermayelerini temsil eden iştirak hisselerinin verilmesi ile, bölünme neticesinde infisah eden şirket ortakları devralan kurumlara iştirak edecektir. Bölünme

işleminin satış değil, iştirak olabilmesi için zaten iştirak hisselerinin verilmesi gerekmektedir. Ancak devredilen şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin % 10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin bölünme sayılmasına engel değildir. Nakit ödeme imkanının gerekçesi, hesapların kapatılması amacıyla yapılacak küçük miktardaki nakit ödemelerin bölünme işleminin vergisiz yapılmasını engellememesini sağlamaktır.

Devrolunan kısım nakit ödenirse, devralan şirketin sermayesinin nakit olarak ödenen kısım kadar az olacağı veya bu kadar az arttırılacağı, bir başka anlatımla nakit karşılığı devir olan kısmın ortaklardan satın alınmış olacağı şeklinde yorum mümkün olabilir.¹⁰⁴ Burada yapılabilecek bir başka yorum da, bölünme sırasında, bölünme işlemi “mukayyet değerler” üzerinden yapılacağı için, cari değerlere göre, gizli yedek akçenin vergisiz olarak ortaya çıkmasına kanunun cevaz verdiği, bu ödemenin kayıtlı sermayeyi aşan değerlerden yapılmasını öngörüldüğü ve dolayısıyla devrin yine mukayyet değerler üzerinden yapılması gerektiği şeklinde olabilir.¹⁰⁵

Kanun metninde elde edilen iştirak hisselerinin ortaklar arasında paylaşımına ilişkin olarak bir belirleme yapılmamıştır. Maliye Bakanlığı konuyu 1 Seri Nolu KVK Genel Tebliği ile düzenlemiştir. Buna göre, elde edilen iştirak hisselerinin ortaklar arasında ortakların mevcut şirket payları oranında dağıtılması gerekmektedir. Ancak Maliye Bakanlığı tarafından böyle bir düzenleme yapılması verginin kanuniliği ilkesine aykırıdır. Çünkü Maliye Bakanlığı bu şekilde bir şart getirerek tam bölünme müessesinin esasına ilişkin bir düzenleme yapmaktadır. Bunun tebliğ ile değil, kanun ile yapılması gerekmektedir.

¹⁰⁴ Şefik Çakmak, “**Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapan 4684 sayılı Yasa Hakkında Not**”, Oluş Mali Hukuku Bürosu Vergi Mevzuatı Yorum Seti, Cilt, 04.07.2001 tarih ve XXVI sayılı Etüd-Değerleme, s.8.

¹⁰⁵ Bumin Doğrusöz, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme), **Yaklaşım**, S.107, s.46.

Şüphesiz ki, varlıkların kayıtlı değer üzerinden diğer şirketlere intikal ettirilmesi bölünen şirketin ortaklarına varlıkların mukayyet değeri kadar bir hisse verilmesini gerektirmemektedir. Bölünen ve devralan şirketlerin karşılıklı olarak devre konu varlıkların değerlerini belirlemek suretiyle bölünen şirketin ortaklarının haklarını koruyacak bir değişim oranını tespit etmeleri gerekmektedir. Değiştirme oranının ise bölünen ve devralan şirketlerin hisselerinin gerçek değeri üzerinden belirlenebilecektir.

Sermaye artışının değişim oranına göre hesaplanması nedeniyle devir neticesinde aktif ve pasife eklenecek iktisadi kıymetlerden fazla veya eksik sermaye artışı gerçekleşebilecek, bu nedenle aktif veya pasifte fazlalık oluşabilecektir.¹⁰⁶ Devralan kurumun aktifinde oluşacak fazlalık pasifte bir düzenleyici hesapta dengelenecek ve pasifte geçici bir hesapta, mali olmayan kârda izlenecektir. Aktif ve pasifte ortaya çıkan fazlalıklar bir işlem neticesinde değil fiktif olarak ortaya çıktığından kâr olarak nitelendirilemez. Oluşabilecek zararın da mali zarar olarak kabul edilmemesi gerekmektedir.¹⁰⁷

4.6.1.1.2 Şekle İlişkin Şartlar

4.6.1.1.2.1 Bölünme Beyannamesi, Ekleri ve Verginin Ödenmesi

Yeni KVK'da tam bölünme halinde verilecek beyannameler ve yapılacak işlemler detaylı olarak belirtilmiştir. Buna göre; şirket yetkili kurulunun bölünmeye ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, bölünme tarihidir. Bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar,

- Bölünme tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

- Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması

¹⁰⁶ 1 Seri Nolu KVK GT.

¹⁰⁷ Aykut Bakırcı, "Tam Bölünme", **Vergi Dünyası**, S.257, s.100.

halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, bölünmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler.

Tam bölünme durumunda verilecek beyannamelere isabet eden verginin ne zaman ödeneceği ise KVK'nın 21.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

KVK'nın 20.maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre gerçekleştirilen devir ve bölünmelerde münfesi kurum adına tahakkuk eden vergilerden;

a) Bu fıkraların (a) bentlerinin (1) numaralı alt bentlerine göre münfesi veya bölünen kurum adına tahakkuk edenler, devralan veya birleşilen kurumun devir veya bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar,

b) Diğer hallerde ise beyanname verme süresi içerisinde, devralan veya birleşilen kurumlarca ödenir.

Burada özel koşulların oluşması durumunda iki beyanname verilebilecektir. Örneğin bölünme kararı 1 Mart 2007 tarihinde tescil edilmiş ise, 31 Mart 2007'ye kadar bölünen ve devralan kurumların müştereken iki kurumlar vergisi beyannamesi vermeleri gerekmektedir. Buna göre ilk beyanname bölünen kurumun 2006 hesap dönemine ilişkin olarak vereceği normal kurumlar vergisi beyannamesidir. Bu beyanname üzerinden tahakkuk eden vergi 31 Mart 2007'ye kadar vergi dairesine ödenmek durumundadır. İkinci beyanname ise bölünen kurumun, 01.01.2007-01.03.2007 arasında elde etmiş olduğu kıst dönem kazancı üzerinden verilecek olan beyanname dir. Bu beyanname üzerinden tahakkuk eden vergi de 2008 yılının Nisan ayı sonuna kadar vergi dairesine ödenmek durumundadır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz aynı koşullar altında bölünme kararı 01.06.2007 tarihinde tescil edilmiş olsa idi, bölünen ve devrolan kurumların vermesi gereken beyanname bir tane olacaktır. Bu da 01.01.2007-01.06.2007 tarihi

arasındaki kıst döneme ilişkin olarak verilecek kıst dönem beyannamesidir. Bu beyanname 01.07.2007 tarihine kadar verilecek ve beyanname üzerinden tahakkuk eden vergi de Nisan 2008'e kadar vergi dairesine ödenecektir.

Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından müteselsilen sorumlu olacaklarını ve diğer ödevlerini yerine getireceklerini, bölünen kurumun bölünme nedeniyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesine ekleyecekleri bir taahhütname ile taahhüt ederler. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlardan teminat isteyebilir.

Beyannameye eklenecek olan taahhütname, tam bölünme neticesinde tüzel kişiliği sona erecek olan şirketten devletin alacağını garanti etmektedir. Burada tam bölünme neticesinde varlıkları devralan şirketlerin sorumluluğunun sınırına ilişkin olarak bir belirleme yapılmamıştır. Dolayısı ile tam bölünme neticesinde bölünen şirketin varlık ve borçlarının bir kısmını devralan şirketler bölünen şirketin vergi borçlarından dolayı müteselsil olarak sorumludurlar.

4.6.1.1.3 Tam Bölünmede İktisadi ve Teknik Bütünlük Kavramı

“*Tasfiyesiz infisah*” ve “*külli halefiyet*” kavramları, şirketler hukukunda birleşmede olduğu gibi tam bölünmede de birbirini tamamlayan iki ilke durumundadır. Bu anlamda, tam bölünme müessesesinde geçerli olacağını düşündüğümüz tasfiyesiz infisah ve külli halefiyet halleri, belirli bir ekonomik amaca ayrılmış malvarlıklarını ya da belirli bir ekonomik işlevi yerine getiren işletmelerin ekonomik bütünlüklerini korumaya ve gerektiğinde hukuki bir bütünlük içinde el veya biçim değiştirmelerine olanak sağlayan hukuki kolaylıklardır.¹⁰⁸

Nitekim tam bölünme sonucunda bölünen kurumun tasfiyesiz olarak infisah edeceği ve bölünme işleminde aktif ve pasif hesapların bir bütün olarak devredileceği öngörülmüştür.

Cüzi halefiyetin karşıt kavramı olan külli halefiyet ilkesi, bir malvarlığını meydana getiren bütün hak, alacak ve borçların bir kül halinde bir başkasına intikalini ifade etmektedir. Hukukumuzda, hak ve borçların el değiştirmesi veya özne değiştirmesindeki olağan yöntem külli halefiyet değil, cüzi halefiyettir.¹⁰⁹

Külli halefiyet ilkesi bölünme müessesesinin uygulanmasında en çok tartışılan konulardan biridir. Malvarlığı kıymetlerinin devrinde külli halefiyet ilkesi, şirketler hukuku anlamında birbirini tamamlayan tasfiyesiz infisah hali gibi ancak kanunda açık bir hüküm bulunması halinde geçerli olacaktır. Hukukumuzda, birleşme müessesesinde olduğu gibi ekonomik ve hukuki gelişmelerin gerekli ve zorunlu kıldığı bazı durumlarda, üçüncü kişilerin zarara uğraması olasılığını önleyici tedbirleri almak kaydıyla, bir malvarlığı veya işletmenin ekonomik ve hukuki bütünlük içinde yapı değiştirmesine imkan tanınmaktadır. Söz konusu bu amaç doğrultusunda tam bölünme müessesesinde de bu imkanı tanımak gereklidir. Çünkü, kanunlarla sermaye şirketlerince uygulanması teşvik edilen bölünme müessesesinde, külfetli, zaman alıcı ve masraflı sonuçlar doğuran cüzi halefiyet ilkesinin uygulanması, özellikle de kanun koyucunun amacına ters olacaktır.¹¹⁰

Devralan şirketlerin birden fazla olması neticesinde bilançodaki unsurların devralan şirketler arasında nasıl paylaşılacağının tespiti gerekmektedir. Bilançodaki kıymetlerin bir orana göre mi yoksa belli özelliklere göre mi işletmeler arasında paylaşılacağı önem arz etmektedir. Kısaca tam bölünme neticesinde tasfiyesiz olarak infisah edecek kurumun bilançosunda yer alan iktisadi kıymetlerin devrinde iktisadi ve teknik bütünlük aramak gerekli midir?

Maliye Bakanlığı uygulamada, “iktisadi ve teknik bütünlük” ibaresi için 26.1.1968 tarih ve 163 sıra No.lu Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararında belirtilen tanımları benimsemiş olup, bu tanım şöyledir :

“İktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz eden iktisadi kıymetler, bir işletmede belli bir fonksiyon etrafında birleşerek bir üretimde bulunan veya üretime

¹⁰⁸ Türk, a.g.e., s.115.

¹⁰⁹ Türk, a.g.e., s.151.

¹¹⁰ Akuğur, a.g.e., s. 72.

her hangi bir aşamada bir değer kazandıracak nitelikteki bir fonksiyonu birbirini tamamlayarak yerine getiren iktisadi kıymetler topluluğu olarak tanımlanabilir.”

İktisadi ve teknik bütünlük konusu karmaşık ve olay bazında yoruma açık nitelik arz etmektedir. Dolayısı ile bilançoda yer alan iktisadi kıymetlerin devrinde her olayın kendi özel koşulları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Faaliyette, dar ve teknik anlamdaki işletme itibariyle bütünlük aranması gerekliliği vardır. Devir ve bölünmelerde zarar mahsubu hakkındaki 9. maddede yapılmış olan düzenleme de, bu anlayışı ayrıca teyit eder. Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 9.maddesinin 1/a bendinde, bölünme halinde, bölünme ile münfesi hale gelen kurumdan intikal eden zararın, devralanın özsermaye tutarı kadarlık kısmının yeni bünyede indirim konusu yapılacağı kabul edilmiştir. Bu, bölünme ile devredilecek kıymetlere bağlı zarar intikali de yapılacağını ifade etmektedir. Devredilen kıymetlere bağlı zarar intikali ise ancak dar ve teknik anlamdaki işletme bütünlüğü içinde mümkün olabilir. KVK 9.maddenin 1/a bendine göre, mahsup edilecek zararın devralanan kıymetle orantılı olacağının belirtilmiş olması da, farklı bir değerlendirme imkanı vermez. Öte yandan zarar mahsubunun bir diğer şartı olan bölünen kurum faaliyetine beş yıl süreyle devam edilmesi şartı da belli bütünlüğün aranacağını diğer bir dayanağı sayılabilir. Ancak kısmi bölünme halinde işletme bütünlüğü kavramı açık olarak ifade edilmiş olmasına karşın tam bölünme halinde bu dile getirilmemiştir.¹¹¹

Kanunda, bu maddeye göre yapılacak bölünmelerde aktifi ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif veya pasif hesapla birlikte devrolunması gerektiği açık olarak ifade edilmiştir.

Devralan şirketlerin malvarlığı oluşturulurken, imkan oranında bütünlük gösterilecek tarzda oluşturulması, yani her şirketin malvarlığının bağımsız nitelik göstermesine, mal varlığının aktif ve pasif dengesine dikkat edilmesi gereklidir.

¹¹¹ Özbalcı, a.g.e., s. 581.

Birbirine bağı aktif ve pasiflerin aynı devralan şirket içerisinde yer alması zorunludur.¹¹²

Aktif veya pasifi dengeleyici hesapların da ilgili olduğu aktif veya pasif hesaplara birlikte devrolunması gerekmektedir. Bu nedenle, amortismanlar gibi hesapların da, bağı olduğu kıymetin hangi şirkete bağı olduğuna göre dağıtılması, bir zorunluluktur. Ancak burada, konunun Ticaret Hukuku yönünden düzenlenmemiş olması sebebiyle, özellikle alacaklar ve borçlar yönünden bir çok sorunun da ortaya çıkması muhtemeldir. Alacak ve borçların dağıtımında, savunduğumuz anlayış çerçevesinde, işletme bütünlüğü kavramının esas alınması, alacak ve borcun ait olduğu bütünlüğe dahil edilmesi gerekir.¹¹³

Ancak burada sorunun çözümü yatırım kredileri için daha belirgin iken, işletme kredileri için bu kadar açık değildir. Örneğin, otobüs ve otelcilik işletmeciliği yapan bir anonim şirketin, bölünme öncesinde muhasebe ve personel işleri için bilgisayar ve program yatırımı yapmış olması, ancak bu yatırımı kredi ile gerçekleştirmiş olması halinde, bu yatırımı salt bir işletme ile ilişkilendirmek olanaklı değildir.

Bu kredi borcunun, söz konusu sistemleri bir kül halinde alan şirketin bilançosuna nakledilmesi veya sistemin bölünülen şirketler arasında paylaştırılması halinde yahut diğer cari işlemler için alınan işletme kredilerinde, kredi borcunun bölünen şirketin sermayesinin bölünen şirketlere dağıtımı oranında dağıtılması gerekir. Bölünen şirketin bilançosunda yer alan geçmiş yıl zararları veya karlarının da, aynı oranlama uyarınca dağıtılması daha adil ve hukuka uygun olacaktır.¹¹⁴

Sonuç olarak tam bölünmede “işletme bütünlüğü” aranması gerekliliği vardır ve bu durum tasfiyesiz infisah ve külli halefiyet ilkelerinin bir gereğidir. İşletme bütünlüğü sadece bölünen şirket açısından değerlendirilmemeli, devralan şirketler de devralınan kıymetlerin kendi başlarına bir mal veya hizmet üretmeye

¹¹² Tekinalp, **a.g.m.**, s.40.

¹¹³ Bumin Doğrusöz, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme), **Yaklaşım**, S.107, s.44.

¹¹⁴ Bumin Doğrusöz, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (II-Kısmi Bölünme)”, **Yaklaşım**, S.108, s.33.

yeterli olup olmadığına ve diğer şirketlerde kalan kısımların da ekonomik bir değer ve bütünlük ifade edip etmediğine dikkat edilmelidir.¹¹⁵ Buna ek olarak da, birbirine bağlı aktif ve pasiflerin aynı devralan şirket içerisinde yer alması gerekmektedir. Kaldı ki; KVK'nın 19.maddesinde aktif veya pasifi dengeleyici hesapların ilgili oldukları aktif ve pasifleri ile birlikte devralınması öngörülmüştür.¹¹⁶

Özetle tam bölünmede, alacak ve borçların kaynağının tespit edilebilmesi halinde, alacak ve borçların, bağlı ve ilgili oldukları hesaplarla birlikte bölünme sözleşmesi hükümleri çerçevesinde ve işletme bütünlüğü kriteri baz alınarak devralan şirketlere intikal ettirilmesi gerekir.¹¹⁷ Devralan şirketlerin malvarlığı oluşturulurken imkan dahilinde bütünlük gösterecek tarzda oluşturulmasına, diğer bir ifadeyle, her şirketin kendi malvarlığının bağımsız nitelik göstermesine ve malvarlığını aktif ve pasif dengesine dikkat edilmelidir.¹¹⁸

4.6.1.1.4 Tam Bölünme Halinde Zarar Mahsubu

Tam bölünme halinde devralan kurumun bölünen kurumun bilançosunda görülen geçmiş yıl zararlarını indirebilmesi için gerekli olan koşullar KVK'nın 9.maddesinde sayılmıştır. Buna göre; KVK'nın 20.maddenin ikinci fıkrası kapsamında gerçekleştirilen tam bölünme işlemi sonucu bölünen kurumdaki öz sermayesinin devralınan tutarını geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zararların indirilmesinde aşağıdaki şartlar ayrıca aranır:

-Son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması.

-Devralınan kurumun faaliyetine devir veya bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az beş yıl süreyle devam edilmesi.

¹¹⁵ Bakırcı, **a.g.m.**, s.98.

¹¹⁶ Tekinalp, **a.g.m.**, s. 40.

¹¹⁷ A.Haydar Yıldırım-Olcay Kolotoğlu, **Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu-Tasfiyesi, Birleşmesi, Nev'i Değişikliği, Bölünme ve Hisse Değişimi**, Ankara, 2003, s. 427.

¹¹⁸ Yıldırım-Kolotoğlu, **a.g.e.**, s. 427.

Bu şartların ihlali halinde, zarar mahsupları nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyai doğmuş sayılır.

Tam bölünme halinde bölünen kurumun zararlarının bölünen kurum tarafından indirim konusu yapılabilmesi için gerekli olan koşulları tek tek ele alırsak şu şekilde belirtmek mümkündür.

4.6.1.1.5 İndirim Konusu Yapılacak Olan Zarar Tutarı Özsermaye İle Sınılıdır

Tam bölünmede indirim konusu yapılabilecek zarar kısmı devralınan özsermaye tutarı ile sınırlıdır. Tam bölünmede, münfesi kurumun varlıkları birden çok kuruma intikal edeceği için, mahsup edilecek zarar tutarı her bir kurumun devralacağı özsermaye tutarına göre ve devraldığı kıymetlerle orantılı olarak yapılacaktır. Bu konuda esas olan tam bölünme halinde tarafların iradeleridir. Ayrıca zararın kaynağı tespit edilebiliyorsa ve devralınan özsermaye tutarı buna müsait ise zarar indiriminde buna öncelik verilmelidir.

Ancak, bölünen şirketin zararının, devredilen aktif kıymetlerden hangisine ilişkin olduğu tespit edilemiyorsa, zarara ilişkin bu soruna bölünme sözleşmesi hükümleri uyarınca çözüm aranmalıdır. Fakat, bölünme sözleşmesinde konu ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmuyorsa, devralan şirketleri söz konusu zararlardan (pasiflerden) devraldıkları aktif kıymetleri oranında sorumlu tutarak sorun çözüme kavuşturulmalıdır.¹¹⁹

4.6.1.1.6 Son Beş Yıla İlişkin Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin Kanuni Süresinde Verilmiş Olması

Zarar mahsubu için son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanuni süresi içinde verilmiş olması gerekmektedir. Açık belirleme olmamasına rağmen sözü edilen beyannameler, devralınan veya tam bölünme sonucu infisah eden kurumlara ait kurumlar vergisi beyannamelerini ifade etmektedir. Kanuni

¹¹⁹ Doğrusöz, (Tam Bölünme), s.45

süresinde biri dahi verilmemiş olduğunda zarar mahsubu yapılamayacaktır. Ancak devir veya tam bölünme geçerliliğini korumaya devam edecektir.

4.6.1.1.7 Devir Alınan Kurumun Faaliyetine Bölünmenin Meydana Geldiği Hesap Döneminden İtibaren Beş Yıl Süre İle Devam Edilmesi

Devralınan kurumun faaliyetine bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az beş yıl süreyle devam edilmesi gerekmektedir. Zarar indiriminden sonra bu şart gerçekleşmediğinde, zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergi bakımında vergi ziyayı doğmuş sayılacak, cezalı tarhiyat yapılacaktır. Burada tarhiyatın hangi döneme yapılacağı konusunda kanun metninde açıklık yoktur.

Devralınan kurum faaliyetine beş yıl devam edileceği şartı, faaliyetin yeni bünyede teknik ve dar anlamdaki işletme faaliyeti olarak sürdürmesi gerektiğini ifade eder. Bu şart 5422 Sayılı Kanundaki “aynı sektörde faaliyet gösterme” şartı yerine getirilmiştir. Madde gerekçesindeki açıklamada, devralınan kurum faaliyetinin zarar indiriminden sonra herhangi bir şekilde sınırlandırılması, arızı hale getirilmesi veya sona erdirilmesi halinde zarar indirimi yapılamayacağı belirtilmektedir.

Burada kanun koyucu aynı zamanda tam bölünme halinde dar ve teknik anlamdaki işletme bütünlüğü kavramını ifade etmek istemiştir. Tam bölünme halinde üretim ve hizmet işletmelerini devralan kurumlar her zaman aynı sektörde faaliyette bulunmak zorunda değildir. Bu nedenle, aynı sektörde faaliyette bulunmayan bir işletme farklı bir iş kolundaki işletmeyi devraldığı zaman, devraldığı işletmenin iktisadi teknik bütünlüğünü koruyarak faaliyetine devam edecektir. Dolayısı ile tam bölünme halinde dar anlamda işletme bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan 1 Seri No’lu KVK GT’de kısmi bölünme halinde işletme bütünlüğü açık olarak ifade edilmesine karşın tam bölünme halinde bu açık olarak ifade edilmemiştir.

Ayrıca tam bölünmede önceki kurumun faaliyetine devam etme şartı kendine has bazı özellikler taşımaktadır. Devralan kurum tam bölünen kurumdan

devralmış olduğu işletme faaliyetine devam etmelidir. Tek bir işletme faaliyeti olan ve tam bölünen bir kurumdan işletme ile ilgili olarak her hangi bir varlık devir alınmaması durumunda işletme faaliyete devam etme gibi bir zorunluluk yoktur. Ancak olayın özelliğine göre böyle bir durumda yerine göre zarar mahsup hakkı da bulunmayabilir. Örneğin bir taşınmazın devir alınması durumunda taşınmaza isabet eden oranda zarar söz konusu olamaz. Çünkü çok istisnai durumlar dışında taşınmazlar bünyeleri gereği bir zarar üretmezler. Bu durumda taşınmazı tam bölünme neticesinde devir alan kurumun tam bölünen kurumdan zarar devralması da söz konusu olamaz. Bu durumda, devredilen özsermaye tutarının müsait olması şartıyla, zararın tamamı tam bölünen kurumdan işletme faaliyetini devir alan kurum tarafından indirim konusu yapılabilecektir.

4.6.1.2 Tam Bölünmede Şirketlerin Aynı Nev’iden Olması Şartı

Tam bölünme müessesesinin maddi hukuk anlamında tüm şartları ve unsurları henüz düzenlenmediğinden TTK’daki birleşmeye ilişkin hükümlerin, müessesenin özelliklerine ve yapısına uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanabileceğini daha önce ifade etmiştik. TTK’ya göre yapılan birleşmelerde birleşen şirketlerin aynı nev’iden olması hususu, TTK’nın 147. maddesinin aradığı zorunlu bir koşuldur. Buna göre, birleşme aynı nev’iden şirketler arasında gerçekleşmektedir. Aynı kanun maddesi uyarınca, kollektif ve komandit şirketler ve anonim ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler aynı nev’iden sayılmaktadır.

Her ne kadar tam bölünme müessesesinde, birleşmeye ilişkin hükümlerin uygulanmasının mümkün olduğunu ifade etsek de, TTK’nın 147.maddesinde yer alan aynı nev’iden olma şartını birleşmedeki gibi katı yorumlamamak gerekir. Kaldı ki, şirketlerin yeniden yapılandırılması ve mali yapılarının güçlendirilmesi maksadıyla hukukumuza getirilmiş bölünme müessesesinde, sermaye şirketlerinin birbirleri arasında bölünmesi için aynı nev’iden olması şartını aradığımızda, müessesesin çalışması neredeyse imkansız hale gelmiş olur.¹²⁰

¹²⁰ Akuğur, a.g.e., s. 80

KVK'nın tam bölünme için getirmiş olduğu hükümler TTK'nın hükümleri yanında özel hüküm niteliğindedir ve tam bölünmeye ilişkin hükümler sadece KVK'da bulunmaktadır. Kanun lafzında açıkça sermaye şirketi ibaresi yer almıştır. Dolayısı ile kanun koyucunun tam bölünme müessesesi ile amaçladığı şirketlerin aynı nev'iden olması olsaydı, bunu açıkça ifade ederdi.

Sonuç olarak tam bölünme müessesesinde, tam bölünmeye konu şirketlerin TTK'nın birleşmeye ilişkin 147.maddesinde yer aldığı şekliyle aynı nev'iden olması gerekmemektedir.¹²¹ Çünkü kanunda sermaye şirketi ibaresi bulunmaktadır. Tüm sermaye şirketleri tam bölünmeye konu olabilir. Tam bölünmede taraf şirketlerin aynı nev'ide olması şart değildir.

4.6.1.2.1 Tam Bölünmede %10'luk Nakit Ödeme Sınırı

Tam bölünme neticesinde, bölünen şirketin ortaklarına devralan şirket hisseleri dışında KVK'nın 19.maddesi uyarınca devralan şirket iştirak hisselerinin itibari değerinin %10'una kadarlık kısmının, devralan şirketler tarafından nakit ödenmesi imkanı tanınmıştır. Ayrıca kanun koyucu bu denkleştirme tazminatı adı verdiğimiz nakit ödemenin, tam bölünme işleminin geçerliliğine engel olmayacağını açıkça düzenlemiştir. Ancak bu ifade her bölünme işleminde mutlak surette denkleştirme tazminatının verileceği anlamına gelmemektedir. Çünkü denkleştirme tazminatı ile ilgili olarak unutulmaması gereken en önemli husus, denkleştirme tazminatının istisnai hallerde ödenmesi gerektiğidir. Bölünme işleminde asıl olan bölünen şirketin ortaklarının devralan şirketlerde pay sahipliği haklarının devam etmesidir. Bu sebeple, denkleştirme tazminatı, bölünme müessesesindeki pay sahipliğinin devamı ilkesine riayet etmek esasında hareketle, şirket hesaplarının kapatılması veya hesaplardaki küçük farklılıkların kaldırılması amacıyla sınırlı olarak ödenmelidir.¹²²

¹²¹ TTK'nın Md.147: "Nev'ilerin Aynı Olması" başlığını taşımaktadır. "Birleşme yalnız aynı neviden olan şirketler arasında caizdir. Şu kadar ki, birleşme bakımından kolektif ile komandit şirketler ve anonim ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, aynı neviden sayılır."

¹²² Çoştan, **a.g.e.**, s. 81.

Çünkü TTK’da da birleşme halinde nakit ödeme yapmak mümkün değildir. Böyle bir şey yapılması halinde birleşme hüküm ifade etmemektedir. Birleşme müessesesine hakim olan ilkelerin birleşmenin tersi işlem olan tam bölünme halinde de geçerli olması gerekmektedir. Bu ilkelerden biri de “*pay sahipliğinin devamı*” ilkesidir. Buna göre, tam bölünme neticesinde tasfiyesiz olarak infisah eden şirketlerin ortakları, tam bölünme neticesinde infisah eden şirketin devir olduğu şirketlerin içinde varlığını devam ettirdiğinden, tam bölünmeye konu olan şirketlerin ortaklarının diğer şirketlerde pay sahipliğine devam etmesi gerekmektedir.

Bu hususu anonim şirketler açısından değerlendirecek şu sonuçlara ulaşırız. Türk Hukuku’nda, birleşme sonucunda infisah eden anonim şirketin ortaklarına, bu şirketteki paylarına karşılık devralan şirketin veya yeni kurulan anonim şirketin payları verilecektir. Eğer birleşme karşılığında para veya başka ivaz ödenecek olursa Türk Hukuku’na göre birleşmenin gerçekleşmesi mümkün değildir.¹²³

TTK’da birleşmenin üç ana unsuru bulunmaktadır. Bunlar, birleşme halinde malvarlığının bir bütün halinde devredilmesi, bu devir karşılığında devralan veya yeni kurulan şirketin paylarının, karşı edim olarak devredilen şirketin ortaklarına verilmesi ve malvarlığını devreden şirketin, birleşme ile tasfiyesiz infisah etmesidir.¹²⁴

Yukarıda belirtmiş olduğumuz nedenlerden dolayı, tam bölünme halinde, hesapların kapatılması amacıyla yapılacak olan küçük ödemeler dışında nakit ödeme yapılmaması gerekmektedir. Bunun dışında keyfi olarak nakit ödeme yapılması durumunda müessesenin ticaret hukuku ayağında bazı sakatlıkların çıkması kaçınılmaz olacaktır.

4.6.1.3 Kısmi Bölünme

Kısmi bölünme uygulaması konusunda Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ortak bir tebliğ yayımlamıştır. Buna göre, kısmi bölünme

¹²³ Hamdi Yasaman, **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Ankara, 1987, s.3.

¹²⁴ Akgür, **a.g.e.**, s. 32.

uygulanması aslında bir sermaye şirketine KVK’da sayılan bazı varlıklarının aynı sermaye olarak konulmasıdır. Dolayısı ile bu uygulamanın TTK ile ilgili maddeleri aşağıdaki gibidir.

Anonim şirketlerin kısmi bölünmesine ilişkin olarak TTK’nın 303 ve 404.maddeleri bulunmaktadır;

TTK’nın 303.maddesine göre; ayın nev’inden sermaye konması veya şirketin mevcut bir işletmeyi veya bazı ayınları devralması şart kılınmış ise, bunların değerlerini biçecek bilirkişi mahkemece tayin olunur.

TTK’nın 404.maddesine göre; ayın karşılığı olan hisse senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl geçmeden başkalarına devri hükümsüzdür.

Limited şirketlere ilişkin olarak da TTK’nın 508.maddesine göre; ortaklardan biri, sermayeyi ayın olarak koymayı taahhüt etmişse mukavelede; ayının neden ibaret olacağı, değerinin nasıl biçileceği ve taahhüt ettiği sermayeye ne miktarda mahsup edileceği ve bunun karşılığı olarak esas sermayeden kendine ne miktarda bir iştirak payı düşeceği hususlarının açıkça yazılı olması şarttır. Şirketin ortak veya üçüncü şahıslardan paradan başka mali kıymetler devralması kararlaştırılmış bulunuyorsa sözleşmede; devralınacak mali kıymet, devredenın ad ve soyadı ve şirketin vereceği karşılık gösterilir.¹²⁵

Kısmi bölünmenin şartları yeni kanunda çok detaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Kısmi bölünmeyi tam bölünmeden ayıran en önemli farklılık, kısmi bölünme halinde aktifindeki bir kısım varlıkları devreden kurumun tüzel kişiliği devam eder. Dolayısı ile tam bölünmede olduğu gibi bir tasfiyesiz infisah söz konusu değildir.

4.6.1.3.1 Kısmi Bölünmenin Şartları

Tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye’deki iş yeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer

¹²⁵ Necat Özen, “Anonim Ve Limited Şirketlerde Kısmi Bölünme Usul Ve Esasları”, **Vergi Sorunları**, S.182, s.37.

alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi, KVK uygulanmasında kısmi bölünme hükmündedir.

Tam bölünmeden farklı olarak dar mükellef kurumların Türkiye'deki daimi temsilcisinin veya işyerinin bilançosunda yer alan ve kanun metninde sayılan iktisadi kıymetler de kısmi bölünmeye konu olabilecektir.

Kanun koyucu kısmi bölünmeye konu olacak iktisadi kıymetleri tek tek saymıştır. Buna göre, kısmi bölünme kapsamında devredilebilecek olan kıymetlerden birincisi taşınmazlardır. Medeni Kanun (MK) 704.maddesinde taşınmaz mülkiyetinin konusu arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler olarak ifade edilmiştir. Dolayısı ile taşınmaz kapsamına Medeni Kanunda sayılan bu taşınmaz türleri kısmi bölünme kapsamında aynı sermaye olarak konulabilecektir.

İştirak hisselerinin kısmi bölünmeye konu olabilmesi için en az iki yıl süreyle devreden kurumun aktifinde bulunmuş olması gerekmektedir. Bu hüküm mülga 5422 Sayılı KVK'da bulunmamakta olup 5520 Sayılı KVK ile gelmiştir.

4.6.1.3.2 Kısmi Bölünme Halinde İktisadi ve Teknik Bütünlük

Üretim veya hizmet işletmeleri de kısmi bölünmeye konu olabilecektir. Ancak, üretim veya hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünmede devredilen varlıklara karşılık edinilen devralan şirket hisseleri, devreden şirkette kalabileceği gibi doğrudan bu şirketin ortaklarına da verilebilir. Taşınmaz ve iştirak hisselerinin bu bent kapsamında devrinde, devralan şirketin hisselerinin devreden şirketin ortaklarına verilmesi halinde, devredilen taşınmaz ve iştirak hisselerine ilişkin borçların da devri zorunludur. Dolayısı ile eski kanun döneminde tartışma konusu olan aktiflerle

birlikte borçların da devredilip devredilmeyeceği konusuna yeni kanun ile açıklık getirilmiştir.

Üretim ve hizmet işletmelerinin belli bir kısmının sermaye şirketlerine aynı sermaye olarak konulması mümkün olmayıp işletme bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Üretim veya hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünme sonucu hem bölünen işletmenin hem de bölünme sonucunda varlıkları devralan işletmenin faaliyetine devam etmesi esastır. Bu kapsamda, söz konusu işletmelerin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli taşınmaz, her türlü tesis, makine ve teçhizat, alet, edevat, taşıtlar, gayrimaddi haklar ile hammadde, mamul, yarı mamul mallar gibi aktif kıymetler ile ilgili pasif kıymetlerin tümünün devredilmesi zorunludur.

Tek bir üretim veya hizmet işletmesi bulunan kurumun, taşınmazlar ve iştirak hisselerini kısmi bölünmeye konu etmesi mümkün olup anılan işletmeyi ise kısmi bölünme kapsamında devretmesi mümkün değildir. Birbirinden ayrı varlık ifade eden ve birbirinden ayrı olarak bir ticari faaliyeti devam ettirebilecek nitelikte olan varlıklardan oluşan işletmelerin, bu varlıkları kısmi bölünmeye konu edilebilecektir.¹²⁶

4.6.1.3.3 Kısmi Bölünme İşleminde Aktif ve Pasiflerin Devri

Mülga 5422 Sayılı KVK döneminde kısmi bölünme işleminin özünde aynı sermaye konulması işleminden ibaret olduğu bu nedenle de sadece aktiflerin devri ile sınırlı kalınmasının, işlemin esasına uygun olduğu görüşü ileri sürülmüştür.¹²⁷ Ancak bu görüşün kabulü halinde özellikle ticaret hukuku bakımından büyük bir boşluk doğmaktadır. Bu durumda, özellikle de alacaklıların haklarını nasıl korunacağına ilişkin bir takım sorunlar ortaya çıkmaktaydı. Ancak 5520 Sayılı KVK'da kısmi bölünme işleminin düzenleniş tarzında bu sorunlar çözülmüştür.

¹²⁶ 1 Seri No'lu KVK GT.

¹²⁷ Bülent Taş, “Şirket Yeniden Yapılandırılmaları ile İlgili Olarak Yapılan Son Vergi Düzenlemeleri”, **Vergi Dünyası**, S.247, s.62.

Öncelikli olarak üretim ve hizmet işletmelerinin devri durumunda aktiflerle birlikte pasiflerin devredileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Dolayısı ile üretim ve hizmet işletmeleri ile birlikte borçları da her durumda devredilecektir.

Kanunun lafzında taşınmaz ve iştirak hisselerinin kısmi bölünmeye konu olması durumunda borçların devri ancak, taşınmaz ve iştirak hisseleri satışı karşılığında alınan iştirak hisselerinin kısmi bölünmeye konu olan şirketin ortaklarına verilmesi durumuna inhisar ettirilmiştir. Bu hükmün mefhumu muhalifinden, eğer taşınmaz ve iştirak hissesi satışı karşılığında alınan hisse senetleri ortaklara verilmez ise söz konusu aktif kıymetlere ilişkin borçların devrinin gerekmediği gibi bir sonuç çıkmaktadır.

Ayrıca söz konusu aktif kıymetler karşılığında alınan iştirak hisselerinin ortaklara verilmesi durumunda borçların kime devredileceği de madde lafzından anlaşılamamaktadır. Kısaca borçların kime devredileceği gibi bir belirsizlik de bulunmaktadır. Bu borçların kısmi bölünme sonucu taşınmaz ve iştirak hisselerini alan karşı şirkete mi yoksa kısmi bölünmeye konu olan iştirak hisselerini alan şirketin ortaklarına mı devredileceği açık değildir.

Kanaatimizce, kısmi bölünme işleminde sadece aktiflerin devri ticaret hukuku bakımından aynı sermaye koyma işlemine uygun olmakla birlikte, bölünme işleminin mahiyetine uygun değildir. Bölünme kavramı, bir sermaye şirketinin bilançosunun aktif ve pasif yapısından bir bölümünün bir başka sermaye şirketine devrinin izahında kullanılmaktadır.¹²⁸

Sermaye şirketleri ister kısmi olarak isterse bütün malvarlıklarını tasfiyesiz infisah ederek tamamıyla iki veya daha fazla şirkete devrederek bölünsünler, bu malvarlığı kıymetlerine ilişkin devirler küldür.¹²⁹ Nasıl tam bölünme müessesesinde aktif ve pasif malvarlığı unsurları, bir bütün halinde devralan şirketlere intikal

¹²⁸ Hızır Tarakçı, **Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı ile Türk Ticaret Kanunu Açıklarından Kurumlarda Sona Erme**, İstanbul, 2003, s.502.

¹²⁹ Erdoğan Moroğlu, **Kurumların Yeniden Yapılandırılmasında Vergisiz Alternatifler**, TÜSİAD Vergi Çalışma Komisyonu, 24.10.2002, Ceylan Intercontinental, s.7.

ettiriliyorsa, kısmi bölünme müessesesinde de, bilanço aktiflerinin münferit devrinin aksine bu aktiflerin bağlı olduğu pasiflerle birlikte devri gereklidir.¹³⁰

Nitekim Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ortak tebliğin 12 ve 13.maddelerinde de bu durum ifade edilmiştir. Tebliğde, bölünen şirketin genel kurul kararlarının tescili ile devredilen malvarlığı kıymetlerinin, devralan şirketlere geçeceği ve bu kendiliğinden geçişin, hukuki açıdan külli halefiyet sayılacağı açıkça düzenlenmiştir. Tebliğin 13.maddesinde ise, ticaret siciline tescil ile bölünmenin geçerlik kazanacağı ve bu tescil anında aynı sermaye olarak konulan mal varlıklarına ilişkin aktif ve pasifi düzenleyici hesapların da devralan şirket veya şirketlere geçeceği belirtilmiştir.¹³¹ Kurum bilançosunda yer alan devredilen üretim ve hizmet işletmeleri ile doğrudan ilgili olan nakit, alacaklar, menkul kıymetler ve borçların da devri zorunludur.

Bu kıymetlerden nakit, alacaklar ve menkul kıymetlerin devredilen işletme ile doğrudan bağının kurulamaması halinde ise bu kıymetlerin devri ihtiyaridir. Devredilecek söz konusu kıymetlerin tutarının mükellefçe belirlenmesi esastır. Mevcut kayıtlardan bu kıymetlerin devredilen işletme ile ilgili olanların tespit edilebilmesi halinde, bu tutar; kayıtlardan devredilen işletme ile ilgili olanların tespit edilememesi halinde ise mükellefin belirleyeceği uygun dağıtım anahtarlarına göre hesaplanan tutar dikkate alınacaktır.

Devredilen üretim ve hizmet işletmeleriyle doğrudan ilgili olan borçların mükellef tarafından tespit edilememesi halinde, devredilecek işletmenin aktif içerisindeki payı üzerinden bir dağıtım anahtarı tespit edilmesi ve buna göre devredilecek borçların tutarının hesaplanması mümkündür.

Üretim ve hizmet işletmeleri ile fiziki veya teknik bütünlük arz eden ve bu işletmelerden ayrılması mümkün olmayan binalar, arsa ve araziler de bu işletmelere dahil taşınmazlar olarak kabul edilecektir. Ancak, bir fabrika binasının içinde iki

¹³⁰ Altar Ömer Arpacı, “5228 Sayılı Kanun Sonrası Bölünme Müessesesi”, **Vergi Sorunları**, S.193, s.24.

¹³¹ Akuğur, **a.g.e.**, s. 116.

ayrı üretim işletmesi bulunması halinde üretim işletmelerinden birinin devri fabrika binasının da bölünüp devredilmesini gerektirmeyecektir.

4.6.1.3.4 Kısmi Bölünme Halinde Alacaklıların Korunması

Kısmi bölünme yoluyla aynı sermaye teşkiline yönelik olarak KVK ile getirilen hüküm gereğince, aynı sermaye karşılığı elde edilen hisseler aynı sermaye koyan şirketin ortaklarına da intikal ettirilebilecektir. Bir başka ifadeyle, aynı sermaye karşılığı iktisap edilen hisseler, aynı sermaye koyan şirkette kalabileceği gibi, bu şirketin ortaklarına da verilebilecektir. Aynı sermaye konulması karşılığında alınan hisselerin aynı sermaye koyan şirkette kalması yerine, bu şirketin ortaklarına intikal ettirilmesi halinde, şirketin esas sermayesinde azaltma ihtiyacı ortaya çıkabilir. Bu durumda, kısmi bölünmede bölünen mal varlığı parçaları mevcut veya yeni kurulacak şirketlere kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak konulur. Bölünen şirketin bu payları kendi pay sahiplerine verebilmesi için sermayesini azaltması gerekir. Bu azaltma, pay sahiplerine verilecek payların değeri kadardır.

Kısmi bölünme dolayısıyla yapılacak sermaye azaltılmasında Türk Ticaret Kanunu'nun 396.maddesi hükümleri uygulanacaktır.¹³²

Sermaye azaltımı ile eş zamanlı olarak ve isteğe bağlı şekilde nakit olarak veya şirket bilançosunda yer alan hesapların müsait olması ve üçüncü şahısların haklarını zedelememesi şartıyla, öncelikle şirketin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği sermaye ve kâr yedeklerinden karşılanması suretiyle sermaye artırımı yapılması da mümkündür.

¹³² TTK'nın 397.maddesi "Alacaklıları davet" Başlığını taşımaktadır. "Umumi heyet esas sermayenin azaltılmasına karar verdikten sonra idare meclisi bu kararı 37 nci maddede anılan gazetede ve aynı zamanda esas mukavele ile muayyen şekilde üç defa ilan ederek 37 nci maddede anılan gazetede üçüncü ilandan itibaren iki ay içinde alacaklarını beyan etmek suretiyle ödeme veya teminat isteyebileceklerini alacaklılara bildirir. Şirketçe malûm olan alacaklılara ayrıca davet mektupları gönderilir.

Esas sermaye zararlar neticesinde bilançoda husule gelen bir açığı kapatmak maksadiyle ve bu açıklar nispetinde azaltılacak olursa idare meclisince alacaklıları davetten ve bunların haklarının ödenmesinden veya temininden vazgeçilebilir."

Maddi hukukta devredilen aktif kıymetlerin karşılığı elde edilen hisselerin, sermaye azaltımı suretiyle ortaklara dağıtımı diye bir müessese bulunmamaktadır.¹³³ Bu yöntemin uygulanmasında, sermaye azaltımı nedeniyle ortakların itfa edilen payları karşılığı bölünen ortaklıktan alacakları karşılığında, ortaklara nakit ödemede bulunmak yerine devralan ortaklıktan alınan iştirak hisseleri devredilmektedir. İşte bu mekanizmanın işlemesi için maddi hukukta aynı sermaye karşılığı elde edilen hisselerin 2 yıl süre ile devrini yasaklayan TTK'nın 404.madde engelinin anlaşılması gerekmektedir. Bu düzenleme ihtiyacı çerçevesinde ve kısmi bölünme müessesesinin işleyen mekanizmasının bir çarkı olan bu aynı sermaye karşılığı elde edilen hisselerin ortaklara verilmesine ilişkin engel, eski düzenlemede mülga 5422 Sayılı KVK'nın Geçici 30.maddesi ile aşılmıştır. Bu madde de mülga 5422 Sayılı KVK'nın 38.maddesine göre yapılacak olan bölünme işlemlerinde TTK'nın 404.maddesinin uygulanmayacağı ifade edilmiştir.

Fakat yeni 5520 Sayılı KVK metninde bölünme işlemlerinde TTK'nın 404.madde hükmünün uygulanmayacağı açık şekilde ifade edilmemiştir.

Öncelikli olarak kısmi bölünme neticesinde, bazı aktiflerin aynı sermaye olarak konulması sonucu, devralan veya yeni kurulan şirketlerde oluşan yeni hisselerin, ilk ve asıl sahibinin aynı sermaye koyan (kısmi bölünen) şirketin olması esas kuraldır. Ancak KVK bununla yetinmemiş ve kısmi bölünme neticesinde hisselerin bölünen şirkete tahsis edilmesi prensibine ek olarak bu hisselerin bölünen şirketin pay sahiplerine de verilmesi hususu KVK'nın 19.maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

Aynı sermaye karşılığı devralan şirkete iştirak hisselerinin iktisabı ile ilgili kanun tarafından şirketin kendisinin veya ortaklarının hisselerine sahip olabileceğini düzenleyen iki seçimlik yöntem dışında bir üçüncü yöntem de,¹³⁴ hisselerin bir kısmının şirketin aktifinde bırakılacağı bir kısmının ise bölünen (devreden) şirketin ortaklarına dağıtılmasına ilişkin karma yöntemdir.

¹³³ Tarakçı, **a.g.e.**,s.513.

¹³⁴ Tarakçı, **a.g.e.**, s. 506.

Mevzuatımızda hiçbir suretle yer almamasına karşın kısmi bölünme müessesesinin mahiyeti ve operasyonel işlemleri göz önüne alındığında, bu yöntemin uygulanmasında her hangi bir engel bulunmamaktadır.¹³⁵

Kanun koyucunun KVK'nın 19.maddesinde devralan şirket hisselerinin, bölünen şirketin ortaklarına verilmesine cevaz vermekle, hisselerin tahsisinde “ikili işlem” görüşünü benimsediğini söyleyebiliriz. Buradaki “ikili işlem”den kasıt devralan şirket hisselerinin önce bölünen şirket tarafından iktisap edilmesi ve bu hisselerin daha sonra şirket ortaklarına devredilmesidir.¹³⁶

Yeni kanun metninde bölünme işlemlerinde TTK'nın 404.maddesi hükümlerinin uygulanmayacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak daha önce benzer hususlarda yapmış olduğumuz yorumu burada da yaparak konuya şu şekilde bir çözüm üretmek mümkündür. KVK'da yer alan kısmi bölünme hususu özel bir aynı sermaye koyma usulüdür. Dolayısı ile yeni kanun ile TTK'daki aynı sermaye koyma işlemine bir istisna getirildiğini söylemek mümkündür.

4.6.1.3.5 Ortak Tebliğ İle Kısmi Bölünme Konusunda Yapılan Düzenlemeler

Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ortak tebliğde kısmi bölünme konusunda açıklama gerektiren bazı hususlara açıklık getirilmiştir.

Bölünen anonim ve limited şirketlerin alacaklıları Türk Ticaret Kanunu'nun 397.maddesi hükümlerine göre ve şirket ana sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde yapılacak ilanla alacaklarını bildirmeye veya güvence verilmesi için talepte bulunmaya davet olunurlar. Davet ayrıca adresleri bilinen alacaklılara taahhütlü mektupla da yapılır. Muaccel alacakların ödenmeleri veya tevdi edilmeleri, müeccel alacakların ise ödenmesi ya da alacaklıların bölünmeye ilişkin onaylarının alınması gerekir.

¹³⁵ Akuğur, **a.g.e.**, s. 130.

¹³⁶ Doğrusöz, (**Kısmi Bölünme**), s.39.

Borçların ödendiği, tevdi olunduğu veya alacaklıların onay verdiği kanıtlanmadıkça ticaret sicil memurluğınca bölünme işlemi tescil edilmez.

Tam bölünme koşullarını irdelediğimiz kısımda detaylı olarak verdiğimiz üzere iktisadi ve teknik bütünlük ilkesi kısmi bölünme kapsamında devredilecek üretim ve hizmet işletmelerinde aranacaktır. Bu hem devreden hem de devralan açısından geçerlidir.

Nitekim bu husus ortak tebliğde de açık olarak ifade edilmiştir. Kısmi bölünme işlemi, bir üretim tesisi veya işletmenin parça parça elden çıkarılarak şirketin üretim ve hizmet ifası faaliyetinden alıkonulması sonucunu doğurmamalıdır. Bu nedenledir ki, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesinde üretim tesisleri ve hizmet işletmelerinin aynı sermaye olarak konulmasında, bu faaliyetlerin ifası için gerekli olan unsurların bir bütünlük içinde dikkate alınması öngörülmek suretiyle işletme bütünlüğünün korunması esas alınmıştır.

Kısmi bölünme işleminde maddede belirtilen koşullara uyulduğu takdirde kısmi bölünmeye konu varlıklar nedeniyle ortaya çıkacak olan gizli yedekler vergilendirilmez.

4.6.1.3.6 Kısmi Bölünme Halinde Devralan Kurumların Sorumluluğu

Kısmi bölünme işlemlerinde, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, devraldıkları varlıkların emsal bedeli ile sınırlı olarak müteselsilen sorumlu olurlar. Eski kanunda kısmi bölünme neticesinde kısmi bölünen kurumdan varlık devralan kurumların da sınırsız bir şekilde ve müteselsil sorumlu olması uygulamasına son verilmiştir. Bu düzenleme kısmi bölünmeyi kolaylaştırması açısından oldukça faydalıdır.

4.6.1.4 Bölünme Hallerinde Vergilendirme

Kurumların tüzel kişiliklerinde önemli değişiklikler meydana getiren bölünme hallerinde tahakkuk eden vergilerin ödenmesi de önemli hale gelir.

Bundan dolayı da kanunda bu hallerde vergilemenin nasıl yapılacağı da özel olarak düzenlenmiştir.

4.6.1.4.1 Tam Bölünme Halinde Vergileme ve Beyan

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesi uyarınca yapılacak tam bölünmelerde, münfesi kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilecek; bölünmeden doğan kârlar ise hesaplanmayacak ve vergilendirilmeyecektir.

Tam bölünme tarihi, şirket yetkili kurulunun bölünmeye ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarihtir.

Bölünme işlemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi, bölünmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bölünme suretiyle infisah eden (bölünen) kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir.

Beyanname, bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar tarafından bölünme tarihi itibarıyla hazırlanacak ve müştereken imzalanarak verilecektir.

Bölünme tarihine kadar olan kazancın vergilendirilebilmesi için bölünme tarihi itibarıyla hesaplanan kazancın bu beyannameye dahil edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Bu tarihten sonraki işlemlerden doğan kazanç, devralan kurumlara ait olacaktır.

Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlanacak kurumlar vergisi beyannamesi de bölünmeye ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi ile birlikte verilecektir. Söz konusu beyannamenin de bölünen kurum ve bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar tarafından müştereken imzalanarak münfesi kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verilmesi gerekmektedir.

Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer ödevlerini yerine getireceğini, bölünen kurumun bölünme sebebiyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesinin ekinde verecekleri bir taahhütname ile taahhüt edeceklerdir.

Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlardan ayrıca teminat isteyebilecektir.

Bölünme beyannamesine, ayrıca bölünme bilançosu ve gelir tablosu, bölünme sözleşmesi ve bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumların yeni sermaye yapısını gösteren Ticaret Sicil Müdürlüğü yazısının birer örneği eklenecektir.

Geçici vergi beyannamesinin verilme süresinden önce aynı döneme ilişkin olarak tam bölünme işlemleri nedeniyle kurumlar vergisi beyannamesi verilmesi halinde, bu dönem için ayrıca geçici vergi beyannamesi verilmeyecektir.

4.6.1.4.2 Kısmi Bölünme Hallerinde Vergileme

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19.maddesine göre gerçekleşen kısmi bölünme ve hisse değişimi işlemlerinden doğan kârlar hesaplanmayacak ve vergilendirilmeyecektir.

Kısmi bölünme işlemlerinde, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından, bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, devraldıkları varlıkların emsal bedeli ile sınırlı olarak müteselsilen sorumlu olacaklardır.

4.6.1.5 Bölünme Hallerinde Verginin Ödenmesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 21.maddesi kurumlar vergisinin ödeme süresini hem genel hükümler itibarıyla, hem de tasfiye, birleşme, devir ve bölünme durumları ile muhtasar beyanname için ayrı ayrı düzenlemektedir.

4.6.1.5.1 Tam Bölünme İşlemlerinde Verginin Ödenmesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19 ve 20.maddelerine göre gerçekleşen devir ve tam bölünmelerde, münfesi kurum adına kıst döneme (hesap dönemi başından devir veya bölünmenin gerçekleştiği tarihe kadar geçen süreye) ilişkin tahakkuk eden vergilerin, devralan veya birleşilen kurumun devir veya bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar devralan veya birleşilen kurumlarca ödenmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla bu kurumların, münfesi kurumlara ait vergileri de kendi vergileri ile birlikte aynı sürede ödemeleri gerekecektir. Özel hesap dönemi tayin edilen kurumların ise kurumlar vergisi beyannamelerini verdikleri ayın sonuna kadar münfesi kuruma ait tahakkuk eden vergileri ödemeleri gerekmektedir.

Örneğin; hesap dönemi takvim yılı olan (A) Ltd. Şti., 20/11/2006 tarihinde nev'i değiştirerek (A) AŞ'ye devredilmiştir. (A) Ltd. Şti.'nin 1/1/2006 – 20/11/2006 tarihleri arası kıst dönemine ilişkin beyannamenin 30 gün içinde münfesi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilmesi gerekmektedir. Bu beyanname üzerinden tahakkuk eden vergilerin ise (A) AŞ tarafından 2006 yılı kazançlarına ilişkin beyannamenin verileceği 2007 yılı Nisan ayının sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir.

Öte yandan, devir veya bölünme işlemlerinin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, münfesi kurumun önceki hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi ile devir veya bölünme işlemine ilişkin beyannamesinin, devir veya bölünmenin gerçekleştiği tarihi takip eden otuz gün içinde verilmesi ve önceki hesap dönemine ilişkin tahakkuk eden vergilerin de bu süre içinde ödenmesi, kıst döneme ilişkin tahakkuk eden vergilerin ise devralan veya birleşilen kurumun devir veya bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir.

Örneğin; bir önceki örnekte bahsi geçen devir işleminde, (A) Ltd. Şti.'nin 11/01/2007 tarihinde (A) AŞ'ye dönüşmesi halinde, münfesi Limited Şirkete ait

2006 yılı kazançlarına ilişkin beyannamenin 10/02/2007 tarihine kadar verilmesi ve bu süre içinde tahakkuk eden verginin devralan kurum tarafından ödenmesi gerekmektedir. 01/01/2007 – 11/01/2007 kıst dönemine ilişkin beyannamenin ise 10/02/2007 tarihine kadar verilmesi ve bu beyanname üzerinden tahakkuk eden vergilerin ise 2008 yılı Nisan ayının sonuna kadar devralan kurum tarafından ödenmesi gerekmektedir.

4.7 HİSSE DEĞİŞİMİ

Bir anonim şirketin hisse senetlerinin diğer bir anonim şirketin hisse senetleri ile değişimi durumunda vergilemenin nasıl olacağı KVK'da belirtilmiştir.

Tam mükellef bir sermaye şirketinin, diğer bir sermaye şirketinin hisselerini, bu şirketin yönetimini ve hisse çoğunluğunu elde edecek şekilde devralması ve karşılığında bu şirketin hisselerini devreden ortaklarına kendi şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisselerini vermesi, bu Kanun'un uygulanmasında hisse değişimi hükmündedir. Hisseleri devralınan şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin %10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin hisse değişimi sayılmasına engel değildir (KVK Md.19/3-c).

Bu müessese ile tam mükellef bir sermaye şirketinin diğer bir sermaye şirketinin hisselerini vergisiz devralabilmesi ve karşılığında bu şirketin ortaklarına kendi şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisselerini vermesi öngörülmektedir.¹³⁷

Hisse değişimi halinde KVK'da yer alan düzenlemeden yararlanabilmek için gerekli olan koşulları şu şekilde sıralayabiliriz.

¹³⁷Mehmet Akif Özmen, **Gelir, Vergi Usul, Katma Değer Vergisi Mevzuatlarıyla Zenginleştirilmiş 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Rehberi ve Revizyon**, Yaklaşım Yayıncılık, 2007, s.613.

4.7.1 HİSSEYİ DEVRALACAK ŞİRKETİN TAM MÜKELLEF OLMASI

KVK'ya göre, aynı sermaye karşılığı hisseleri devralan şirket tam mükellef olmalıdır. Diğer yandan hisse değişimine konu olan, aynı sermaye karşılığı konan hisselerin ait olduğu şirketin mükellefiyet durumuyla ilgili bir sınırlamadan ise bahsedilmemektedir. Bu nedenle, tam mükellef bir kurumun yabancı ülkede bulunan bir şirketin hisselerini hisse değişimine konu edilebilecektir.¹³⁸

4.7.2 ŞİRKETİN YÖNETİMİ VE HİSSE SENEDİ ÇOĞUNLUĞUNU ELDE EDECEK ŞEKİLDE VE BELLİ BÜYÜKLÜKTE HİSSELERİN DEVRALINMASI

Hisse değişimi müessesesi ile mevcut yöneticileri tarafından etkin idare edilemeyen şirketlerin, sahipliklerinin değiştirilmesiyle yeni bir yönetsel yapıya kavuşturulmaları teşvik edilmektedir. Böylece bu şirketlerin başka bir grup bünyesinde etkin yönetime kavuşturularak rehabilite edilmeleri amaçlanmaktadır. Bundan dolayı da bu müessenin amacına ulaşabilmesi için değişime konu edilecek hisselerin, ait oldukları şirketin hisse çoğunluğunu ve yönetimini diğer tarafa aktaracak kadar bir büyüklükte olması gerekmektedir.¹³⁹

4.7.3 DEVRALINAN HİSSE SENETLERİNİN KARŞILIĞINDA BU ŞİRKETİN ORTAKLARINA KENDİ ŞİRKETİNİN SERMAYESİNİ TEMSİL EDEN İŞTİRAK HİSSELERİNİN VERİLMESİ

Devir karşılığında bir hisse senedi dönüşümü söz konusudur. Bu hisse dönüşümü iki şirket arasında gerçekleşmemektedir. Kısmi bölünmede konulan aynı sermaye karşılığında devreden şirketin ortaklarına veya devreden şirkete, devralan şirketin iştirak hisseleri verilmekteydi. Ancak burada verilecek iştirak hisselerinin doğrudan ortaklara verilmesi öngörülmüştür. Hisse değişimi devreden şirket ortaklarıyla, devralan şirket arasında gerçekleşmektedir. Devreden şirketin

¹³⁸ Tarakçı, a.g.e., s.540.

¹³⁹ Tarakçı, a.g.e., s.541.

ortakları, devredilen şirketin hissesi yerine devralan şirketin senetlerini almaktadırlar.¹⁴⁰

4.7.4 HİSSELERİ DEVRALANLA HİSSELERİ DEĞİŞİME KONU EDİLEN KURUMLAR SERMAYE ŞİRKETİ OLMALIDIR

Hisse değişimine konu olan kurumlar vergisi mükelleflerinin sermaye şirketi olması gerekmektedir. Bu gereklilik hem hisseleri devredilen hem de hisseleri devralanın mükellef açısından geçerlidir.

KVK'nın 2.maddesinde sermaye şirketi kavramının neyi ifade ettiği açıklanmıştır. Buna göre; sermaye şirketleri, 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirkettir. Bu Kanun'un uygulanmasında, Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenleme ve denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar sermaye şirketi sayılır.

Bu durumda hisse değişimi için her iki kurumun da anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olması gerekmektedir.

4.7.5 EN FAZLA YÜZDE ONLUK BİR NAKİT ÖDEME YAPILABİLİR

Nakit ödeme yapılmasının nedeni hisse değişimi işlemi sırasında bazı hesapların kapatılması sırasında yapılacak olan küçük ödemelerin müessesenin işleyişine engel olmamasını sağlamaktır. Tam bölünme işleminin ele alındığı kısımda %10'luk nakit ödeme konusunda yapılan açıklamalar burada da geçerlidir.¹⁴¹

¹⁴⁰ Bakırcı, a.g.e., s.126.

¹⁴¹ Bkz. 4.6.1.2.1 Tam Bölünmede %10'luk Nakit Ödeme Sınırı

SONUÇ

Küreselleşme neticesinde dünyada artan rekabet ortamının bir gereği ve ülkemiz ekonomik koşullarının bir zorlaması olarak anonim şirketlerin içinde bulundukları durumların düzeltilmesi amacıyla yeniden yapılandırılmalarına gerek duyulabilmektedir. Bu yeniden yapılandırma, gerektiğinde anonim şirketin tüm malvarlıklarının satılması, anonim şirketin başka anonim şirket bünyesine katılması veya anonim şirketin faaliyette bulunduğu verimsiz alanlardan çıkarak etkin olduğu alanlara yönelmesi şeklinde gerçekleşebilir. Tüm bu yöntemlerin ekonomik, sosyal ve hukuki açıdan farklı sonuçları olmaktadır.

Anonim şirketlerin ekonomik ve hukuki varlıklarını sona erdirerek ekonomik hayattan ve hukuk aleminden silinmesine tasfiye, hukuki varlıklarını mevcut bir şirkete devretmek veya yeni kurulan bir sermaye şirketine katılmak suretiyle son vererek, ekonomik varlığını devrolduğu ve katıldığı şirket bünyesinde sürdürmesine birleşme ve devir, tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla tam mükellef sermaye şirketine devretmesi tam bölünme, anonim şirketin taşınmazları ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip olduğu üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi kısmi bölünme, ekonomik ve hukuki varlığını sona erdirmeksizin mevcut hukuki yapısını değiştirmek suretiyle varlığını yeni hukuki yapı altında sürdürmesine nev'i değişimi denir.

Ülkemizde anonim şirketlerin sayısı limited şirketlerden daha az olmasına karşın sermaye birikiminin büyük çoğunluğu anonim şirketlerin elinde bulunmaktadır. Anonim şirketlerin tasfiye, birleşme-devir, bölünme, hisse ve nev'i değişimi işlemleri temel olarak Ticaret Hukuku'nu ilgilendirmesine karşın bu işlemler vergisel açıdan doğurmuş oldukları sonuçlar nedeniyle Vergi Hukuku'nun da inceleme alanına girmektedir. Ticaret hukuku bu işlemlere alacaklıların alacaklarının teminat altına alınması ve ortakların hakları korunması açısından yaklaşmasına karşın vergi hukuku bu işlemlerin sonuçlarını ele alır ve kamu

alacağının güvence altına alınması veya aşındırılmaması amacıyla bu konuları düzenler.

Mevcut durumda TTK'da anonim şirketlerin tasfiye, birleşme ve nev'i değişimi işlemleri düzenlenmiş olmasına karşın bölünmeye ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bölünme KVK'da yer almış ve konuya ilişkin olarak da Maliye Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafında bir tebliğ yayımlanmıştır. TTK'da bölünme müessesesinin yer almaması nedeniyle uygulamada bir çok sorun ortaya çıkmakta ve bu sorunlar yorumla giderilmeye çalışılmaktadır. Bundan dolayı da halen TBMM'de yer alan Türk Ticaret Kanunu tasarısının bir an önce yasalaşması gerekmektedir. Çünkü bu haliyle bölünme işlemlerinin ticaret hukuku ayağının tam olmamasından kaynaklanan bir çok sorun gündeme gelmektedir. Ancak bu durum bölünme işleminin uygulanamaz olduğu anlamına da gelmemektedir.

Hukukumuzda bölünmeye ilişkin boşluğun müessesenin kendisine özgü yapısı göz önünde bulundurularak, kısmi bölünme müessesesi için TTK'nın aynı sermaye koyma suretiyle sermaye şirketine iştirak etme hükümlerinin, hukuki bir yorum yöntemi olan kıyas uygulanmak suretiyle, uygulanarak mevcut hukuki boşluğun doldurulması mümkündür.

TTK ve vergi kanunları kendi değerleme hükümlerini düzenlemiştir. Devir ve bölünme halinde TTK ve vergi kanunlarındaki değerleme farklılığı nedeniyle bilançonun aktif ve pasifinde farklılık ortaya çıkmakta ve bunun farklı hesaplarla düzenlenmesi gerekmektedir. Devir veya bölünme halinde bu farklılıkların giderilmesi gerekmektedir. Bunların fiktif olması nedeniyle mali olmayan kâr veya zararda izlenmesi işlemin mahiyetine uygun olacaktır.

KVK'da belirtilen bazı şartların gerçekleşmesi halinde devir ve tam bölünme işlemlerinde zarar mahsubuna izin verilmiştir. Bu iki durumda zarar mahsubunda devir alınan ve tam bölünen kurumların zararları ilgili kurum bünyesinde doğdukları andan itibaren 5 yıl içinde mahsup edilmelidir. Devir ve bölünme işlemleri nedeniyle 5 yıllık sürede kesilme bu iki müessesenin düzeleniş

tarzı gereği mümkün değildir. Maliye Bakanlığı tarafından bu konuya ilişkin tebliğ ile bir düzenleme yapılması gereği bulunmaktadır.

Tam bölünmede tam bölünen kurumun işletmelerinin devrinde iktisadi ve teknik bütünlük kavramının uygulanması gerekmektedir. İktisadi ve teknik bütünlük tam bölünmede aranmalı, geniş yorumlanarak kanunun getiriliş amacındaki bölünen iktisadi kıymet veya işletme değerleri neticesinde verimlilik ve uzmanlaşmanın bölünen ve devralan şirket bünyesinde sağlanıp sağlanamayacağına ve bunun sonucunda yeni kurum bünyesinde faaliyete devam edilip edilmeyeceğine dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak anonim şirketlerin tasfiye, birleşme-devir, bölünme, hisse ve nev'i değerimi işlemlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülebilmesi için TTK'da eksik olan düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekmektedir. Bunun için de mevcut ticaret kanunu tasarısının bir an önce yasalaşmasında büyük fayda vardır. Son olarak bu kanuni düzenleme yapılırken de ticaret hukuku ve vergi hukukuna dair dzenlemlerinin de kendi aralarında uyumlaştırılması uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

1.KİTAPLAR

- Akay, Hüseyin: **İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi**, İstanbul, 1997
- Akgüç, Öztin: **Finansal Yönetim**, İstanbul, Muhasebe Enstitüsü Yayını, No.63
- Aksoy, Şerafettin: **Vergi Yargısı ve Türk Vergi Yargı Sistemi**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999
- Aksoy, Şerafettin: **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999
- Akuğur, Mehmet: **Türk Hukukunda Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005
- Arpacı, Altar Ömer: **Kurum Matrahının Tespitinde Giderler**, Yaklaşım, 2007
- Arslan, İbrahim: **Şirketler Hukuku Bilgisi**, 10.Baskı, Konya, Mimoza, 2005
- Aşıkoğlu, Rıza: **Yatırım ve Proje Değerlemesi**, 2.Fasikül, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:827 Eskişehir, 1997
- Aydın, Nurhan: **İşletmelerin Birleşmesinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama Örneği**, Ankara, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, 1990

Berk, Niyazi: **Finansal Yönetim**, 2. Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1995

Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Hesap Uzmanları Derneği (HUD), 2007

Brealy, Richard A.; Myers, **İşletme Finansmanının Temelleri**, İstanbul, 1997
Stewart C.; Marcus Alan J.:

Bıyık, Recep- Kıratlı, **Son Değişiklikler Çerçevesinde Gelir ve Kurumlar Vergisi Matrahlarının Tespitinde Giderler ve İndirimler**, Yaklaşım, 2005
Aydın:

Çelik, Orhan: **Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1999

Çoştan, Hülya: **Anonim Ortaklıklarda Bölünme**, Ankara, Turhan, 2004

Domaniç, Hayri: **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi II**, İstanbul, 1988

Esin, G. İsmail; **Uygulamada Birleşme ve Devralmalar**, İstanbul, Lokmanhekim, Tunç: Beta, 2003

Görgülü, M.Refik: **Açıklama ve Uygulamaları İle Anonim Limited ve Holding Şirketlerin Kuruluşu Ve Faaliyet Rehberi**, Maliye Seri No: 10, İstanbul, 1991

Güneş Hakkı İsmail; Akbıyık **İşletmelerde Birleşme ve Tasfiye Uygulamaları**, Ali Aslan: İSMMMO Yayın No:35, İstanbul, 2002

- Gür, Mehmet: **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, 2.Baskı, Ankara, 1986
- Kavak, Ahmet: **Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ağustos 2005
- Kızılot, Şükrü: **Vergi Uyuşmazlıklarıyla İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeler**, Cilt:6, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2002
- Kiper, Osman: **Uygulamada Ticaret Şirketleri**, İstanbul, Beta, 1996
- Kocahanoğlu, Osman Selim: **Türk Vergilendirme Hukukunda Vergi Suçları, Vergi Cezaları ve İhtilaflar Sistemi**, İstanbul, 1977
- Kumkale, Ruknettin: **Anonim Şirketler**, Seçkin, Ankara, 2003
- Maç, Mehmet: **Kurumlar Vergisi**, 3. Baskı, İstanbul, Denet Yayıncılık
- Moroğlu, Erdoğan: **Kurumların Yeniden Yapılandırılmasında Vergisiz Alternatifler**, TÜSİAD Vergi Çalışma Komisyonu, 24.10.2002, Ceylan Intercontinental
- Oktar, S.Ateş: **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2006
- Özbalcı, Yılmaz: **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara, Oluş Yayıncılık, 2006

- Özmen, Mehmet Akif: **Gelir, Vergi Usul, Katma Değer Vergisi Mevzuatlarıyla Zenginleştirilmiş 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Rehberi ve Revizyon,** Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 2007
- Özyer, Mehmet Ali: **Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması,** Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 2004
- Parlar, Selahattin: **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Uygulaması,** 2. Baskı, 1987
- Poroy, Reha; Tekinalp, Ünal; **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku,** 8.Baskı, Çamoğlu, Ersin: İstanbul, Beta, 2000
- Savaş, M.Arif: **Ticaret Şirketleri Uygulaması ve Muhasebesi,** İstanbul, Temel Yayınları, 1992
- Sumer, Haluk; Pernsteiner, **Şirket Birleşmeleri,** İstanbul, Alfa, 2004
Helmut:
- Şanver, Salih: **Gelir ve Kurumlar Vergisi,** İstanbul, Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayınevi, No:227
- Şirin, Şerafettin: **Ticaret Hukukunda Şirketler ve Özel Statülü Kurumlar,** İstanbul, Alfa, 1992
- Tarakçı, Hızır: **Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı ile Türk Ticaret Kanunu Açıklarından Kurumlarda Sonar Erme Tasfiye-Birleşme-Devir-Nev'i Değiştirme Tam Bölünme Kısmi Bölünme Hisse Değişimi,** İstanbul, Polaris Yayınları

- Türk, Hikmet Sami: **Ticaret Ortaklarının Birleşmesi**, Ankara, Banka ve Tic. Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 185, 1986
- Türk, Hikmet Sami: **Ticaret Ortaklarının Birleşmesinde ‘Nev’ilerin Aynı Olması’ Koşulu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayın No:186, Ankara, Olgaç Matbaası, 1986
- Ulusoy, Metin: **Son Değişiklikler Çerçevesinde Birleşme, Devir, Bölünme, Hisse Değişimi ve İştirak Yoluyla Şirketlerin Yeniden Yapılandırılması**, Ankara, Yaklaşım, 2004
- Uysal, Ali; Eroğlu, Nurettin: **Açıklamalı ve İctihadlı Kurumlar Vergisi Rehberi**, 1985
- Yalçın, Hasan; Yücel, Selçuk: **Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Giderler**, İstanbul, Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 1996
- Yasaman, Hamdi: **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No.205, Ankara, Olgaç Matbaası, 1987
- Yıldırım, Ali Haydar; Kolotoğlu, Olcay: **Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nev’i Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003

2. TEZLER VE MAKELELER

- Akbıyık, Ali Aslan: “İşletmelerde Birleşme İşlemlerinin Hukuki Yönden İncelenmesi Ve Tek Düzen Hesap Planına Göre Muhasebeleştirilmesi”,**Yüksek Lisans Tezi**, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalı Muhasebe- Finansman Bilim Dalı, İstanbul 1998
- Altundal, Fuat: “Şirket Birleşmelerinde Özellik Arzeden Konular”, **Vergi Sorunları**, Sayı:175, Nisan 2003
- Arpacı, Altar Ömer: “Kurumların Avantajlı Birleşme Şekli: Devir Müessesesi”, **Vergi Sorunları**, Sayı:178, Temmuz 2003
- Arpacı, Altar Ömer: “5228 Sayılı Kanun Sonrası Bölünme Müessesesi”, **Vergi Sorunları**, Sayı:193, Ekim 2004
- Bahar, Cevdet Okan: “Tasfiye Halindeki Ticaret Şirketlerinde Hesap Dönemi ve Beyanname Verilme Zamanı”, **Yaklaşım**, Sayı:168, Aralık 2006
- Bakırcı, Aykut: “Tam Bölünme”, **Vergi Dünyası**, Sayı: 257, Ocak 2003
- Bingöl, Mehmet: “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, **Vergi Dünyası**, Sayı:160, Aralık 1994
- Bulut, Mustafa; Diril, Melih: “Tasfiye Memurlarının Sorumluluk Sınırı”, **Yaklaşım**, Sayı:186, Haziran 2008

- Büyükişık, Emre: “Holdinglerde Dönemsonu İşlemleri ve Konsolide Mali Tablolar, **Vergi Dünyası**, Sayı:225, Mayıs 2000
- Çakmak, Şefik: “Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapan 4684 sayılı Yasa Hakkında Not”, **Oluş Mali Hukuku Bürosu Vergi Mevzuatı Yorum Seti, Cilt, 04.07.2001 tarih ve XXVI sayılı Etüd- Değerleme**
- Çavuş, Mehmet: “Tasfiyesi Tamamlanmış Olan Sermaye Şirketleri Adına Re’sen veya İkmalen Vergi Tarh Edilebilir mi? Vergi Cezası Kesilebilir mi?”, **Yaklaşım**, Sayı: 186, Aralık 2006
- Doğrusöz, Bumin: "Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme)", **Yaklaşım**, Sayı:107, Kasım 2001
- Doğrusöz, Bumin: “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (II-Kısmi Bölünme)”, **Yaklaşım**, Sayı:108, Aralık 2001
- Gökmen, Selahattin: “İşletmelerin Devir Veya Birleşmesi Halinde KVK’nın Geçici 28. Maddesinin Uygulaması”, **Vergi Sorunları**, Sayı:161, Şubat 2002
- Gönülağan, Pınar: “İşletmelerde Birleşme Yöntemleri ve Bir Uygulama Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir

- Güneş, İsmail Hakkı; Akbıyık, Ali Aslan: “Birleşmelerde Arttırılacak Sermaye Tutarının Ve Birleşme Priminin Hesaplanması”, **Vergi Sorunları**, Sayı:175, Nisan 2003
- Güvemli, Oktay: “Kurum Bölünmeleri ile İlgili Avrupa Topluluğu Konseyinin 6 Sayılı Yönergesi ve Türkiye’deki Gelişmeler, **Vergi Dünyası**, Sayı:123, Kasım 1991
- Koca, Hakan: “Tasfiyesine Başlanılan Kurumlarda Hesap Döneminin Başlangıcından Tasfiyeye Giriş Tarihine Kadar Olan Kazancın Vergilendirilmesi ve Bir Sorun”, **Vergi Sorunları**, Sayı:119, Ağustos 1998
- Konar, Vedat: “Anonim Şirketlerde Birleşme ve Devir”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı:54, Haziran 1997
- Maç, Mehmet: İYMMO, Aylık Toplantısı (27.09.2001), Mali Platform Dergisi, S.2001/72
- Özen, Necati: “Anonim ve Limited Şirketlerde Kısmi Bölünme Usul ve Esasları”, **Vergi Sorunları**, Sayı:182, Kasım 2003
- Özen, Necati: “Devralınan Kurumlara Ait Zararların Kurum Kazancından İndirilmesi Esasları”, **Vergi Sorunları**, Sayı: 65, Mart-Nisan 1993
- Şahin, Kürşat: “Birleşme Devir Bölünme ve Hisse Değişimi”, **Vergi Sorunları**, Sayı:158, Kasım 2001

- Şener, Yavuz Selim: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticari Ortaklıkların Bölünmesi”, **Legal Mali Hukuk Dergisi**, Haziran 2005
- Taş, Bülent: “Şirket Yeniden Yapılandırmaları ile İlgili Olarak Yapılan Son Vergi Düzenlemeleri”, **Vergi Dünyası**, Sayı:247, Mart 2002
- Tekin, Selçuk: Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısında Yer Alan Tasfiye Hükümleri”, **Vergi Sorunları**, Sayı:210, Mart 2006
- Tekinalp, Ünal: “Ticaret Hukuku Yönünden Şirketlerin Bölünmesi, Hisse Değişimi ve 4684 Sayılı Kanunun İşlerliği”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı:106, Ekim 2001
- Yatlı, Billur Serap: “Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Tasfiye, Birleşme, Nev’i Değiştirme”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 1987
- Yılmaz, Muhittin: “Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesi Esnasında Ortaklarına Verilen Para ve Ayni Değerlerin Örtülü Kazanç Karşısındaki Durumu”, **Vergi Sorunları**, Sayı:172, Ocak 2003

3. DİĞER YAYINLAR

- Bingöl, Mehmet: “Özel Hukuk ve Vergi Hukuku Açısından Tasfiye, Devir ve Birleşme”, **HUK Bilim Raporu**, İstanbul, 1983
- Ergüneş, İsmail: “Banka Birleşmelerinin Bankalar Kanunu ve Vergi Hukuku Açısından İrdelenmesi”, **HUK, Yeterlilik Etüdü**, Ankara, 2001
- Gedik, Birgül: “Devirler ve Halka Açılımlarda Şirket Değerlemesi, Vergisel Sonuçlarının İrdelenmesi”, **HUK Bilim Raporu**, İstanbul, 1999
- Küçüktop, Sema: “Tasfiye Devir Birleşme Nev’i Değiştirme ve İşletmelerin Birleştirilmesinin Türk Ticaret Kanunu Sermaye Piyasası Kanunu Borçlar Kanunu ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumlarının Değerlendirilmesi”, **HUK Yeterlilik Etüdü**, Ankara, 1995

